ALTIN KALEM

KLASİK ROMANLAR

FRANSIZ EDEBİYATI

BALZAC

OTUZUNDA KADIN

HONORE DE BALZAC

(1799 - 1850)

Fransız edebiyatının dâhi romancısı kendisine hayat engininin bütün ufuklarını kapsayan bir sanat çerçevesi çizmiş, bu amacını ömrü yettiğince gerçekleştirerek, pek çeşitli konularda aynı güçte eserler yaratmıştır.

OTUZUNDA KADIN

Balzac «İnsanlık Komedisi» adı altında topladığı romanları arasında bu eseriyle sanat dünyasının en güçlü kadın portrelerinden birini vermiştir. Romanın kahramanı Julie hâfızalardan silinmeyecek bir genç kadın tipidir.

ALTIN KALEM
KLASİK ROMANLAR

HONORE DE BALZAC

OTUZUNDA KADIN

Çeviren
VAHDET GÜLTEKİN

1975

Hayat

OTUZUNDA KADIN

ALTIN KALEM
KLASİK ROMANLAR

Fransız Edebiyatı : 18

Bu roman
Fransızca aslından
tam metin Gallimard baskısından
kısaltılmadan çevrilmiştir.

BATUR MATBAASI — İSTANBUL, 1974

HONORÉ DE BALZAC

Bugünkü Fransız roman sanatı onunla başlamıştı

Dış görünüşü iri-yarı, sert ama sonsuz zenginliklerle dolu içdünyası derin, yumuşak...

Sağlıklı gibi görünen vücudu aslında hastalıklı...

Zenginlerin yaşantısına özenir, oysa borç içinde...

Yaratıcı olduğu için mutlu. "Genç yaşımda ihtiyarladım" diyebilecek kadar da mutsuz...

Kalemini eline aldığı zaman herşeyi unutur. Zaman, yemek, uyku... Çala-kalem yazarken, kaleminin cızırtısı, kalbinin sesine karışır. Yarattığı kahramanlarla birlikte yaşar, acı çeker, ölür.

Romantiklerin romantiği dedirtirken kendisine, en gerçekçi yazardan da gerçekçi...

Edebiyat tarihinde hiçbir sanatçının olamadığınca verimli...

Yaptığı şekil ve dilbilgisi hatâlarına aldırmıyacak kadar coşkun, tutkun, kendini okuyuculara bağışlatacak kadar da sevimli, duygulu...

BALZAC, işte böyle bir yazardır.

HONORÉ DE BALZAC

Honoré de Balzac 1799'da Fransa'nın Tours kasabasında doğdu; 1850'de Paris'te öldü. Asıl soyadı Balssa idi. Önce babası bu adı Balzac'a çevirdi, daha sonra 1836'da da oğlu aynı adı benimsedi.

Balzac'ın çocukluk devresi çok mutsuz geçti. Bunda annesinin ona karşı sevgiden yoksun tutumunun büyük payı olmuştu. Gençliği ise çeşitli serüvenler, heyecanlar, tutkular ve düş kırıklıklarıyla doludur.

Yirmi yaşına bastığında ailesine kendini edebiyata vereceğini açıkladı ve hiç olmazsa iki yıllık bir deneme devresinde onu desteklemelerini istedi. 1819'dan, 1821'e değin Balzac pis bir han odasında yarı-aç, yarı-tok sefil bir yaşantı sürdü.

Çok yazıyordu, ne varki yapıtları onu memnun etmekten uzaktı. Ancak karnını doyuracak kadar kazanabiliyordu. Oysa Balzac'ın içindeki dehâ ateşi alev alevdi. İyi, çok iyi eserler yaratmak arzusuyle yanıyordu. Yılmadı, çalıştı. Günün yarısını çalışmakla, diğer yarısını da etrafını, insanları incelemekle geçiriyor, uykuya çok az zaman ayırıyordu.

1829'da kendi ismiyle ilk yapıtını verdi: **Le dernier Chouan ou la Bretagne en 1799.** *Bunu 1830'da,* **Comédie Humaine**'in *çekirdeğini oluşturan* **Scènes de la vie privèe** *izledi. 1831'de* **La peau de chagrin** *ortaya çıktı. Bu roman Balzac için gerçek bir başarı, kesin bir dönüm noktasıydı.* **La peau de chagrin,** *Balzac'ı beğenen-beğenmeyen herkes tarafından alkışlandı.*

Yaşantısı romanlar, aşk ilişkileri, soyluluk ve züppelik merakı (öyle ki ismindeki "de" *kendisi tarafından konulmuştur), geziler ve serüvenlerle renkleniyordu. İlk başarısından sonra Balzac kendini bütün gücüyle yeni eserler yazmağa verdi. Doymak bilmeden çalışıyordu. Gece-yarısından, gün-ortasına dek durmadan-dinlenme-*

den yazıyor, yazıyordu. Pek az yemek yiyor, uyumamak için fincan fincan kahve içiyordu.

*Kafasında tasarladığı yüzelli romandan, bin kişiden kurulu "**İnsanlık Komedisi**"ni gerçekleştirmek istiyordu. Bunları bölümlere ayırmış, toplumsal hayattan, felsefeye kadar çeşitli konular üzerine roman taslakları hazırlamıştı.*

* * *

Balzac'ın fırtınalı sanat yaşamı tam yirmi yıl sürdü. Öldüğünde arkasında doksanbir roman ve değişik konularda birçok kitap bırakmıştı. Bunların dışında tiyatroya olan tutkusunun sonucu, oyunlar da yazmıştır.

Balzac, gotik romanların etkisi altında romantik bir yazar olarak sanat yaşamını başlattıysa da, eserleri modern gerçekçiliğin temel taşları olarak nitelendirilir.

Eserlerindeki sinematografik özelliğin nedeni de uslûbundaki romantik havadır. Bir romanın girişinde Balzac, sokağı anlatmakla işe başlar, eserdeki kahramanı yakalayınca dek de evleri, dükkânları, kaldırımları, gelip-geçenleri tüm çizgileriyle anlatır. Eserleri, okuyucuyu, renk renk boyadığı, anlam, düşünce, coşku, fırtına dolu dünyalara sürükler.

Balzac gözlemci özelliği, hayâl gücü ve aşırı duygusallığı yardımı ile kahramanlarını yaratır. Olayları yaşar. En büyük başarıyı insanların tutkularını incelerken kazanmıştır. Kahramanlarını olağanüstü canlı ve çok kesin olarak şekillendirmiştir. Zaten kendi içdünyası sürekli bunalımlar içindedir. Romanlarındaki kişiler sanki büyük bir kuvvetin etkisi altında hareket ediyormuş gibidirler. Böyle bir sahnede trajedi olanağı yoktur. Trajik oyun sahne dışında, satırların arasında, yazarın içdünyasındadır.

Balzac'ı, bu büyük sanatçıyı edebiyat tarihine mal eden kendisinin tutkulu çalışmalarıydı ise de André Maurois'nın dediği gibi, **"Onun dünyası bu dünya değildi."**

OTUZUNDA KADIN

Otuzunda Kadın, *edebiyat tarihçilerinin yargısına göre, Balzac tarafından bağımsız öyküler gibi parça parça yazılmış, sonradan değiştirilmiş, biraraya getirilmiştir.*

Otuzunda Kadın romanı, **"Balzac'ın dehâsını bütün özellikleriyle belirten"** *eserlerinden biri olarak kabul edilir. Hayattan seçtiği konular, kişiler arasından bu eserine gerek olayların ilgi çekici yönleri, gerekse ele aldığı kadın kahramanın kişiliği bakımından en renklilerini toplamıştır diyebiliriz.*

Çocukluğunu, gençliğini - mutsuzluğunu bir "Hélène" de. Bunalımlar içinde, istemiyerek yanlışlıklar yapan, acı çeken - çektiren güzel bir kadını "Julie" de buluyoruz.

Julie otuz yaşında, yaşadığını, kudretini anladı, birçok kadın gibi. Balzac şöyle diyor: "Otuzunda bir kadında genç bir erkek için dayanılmaz çekicilikler vardır. Genç bir kız öylesine düşlerle doludur, görmüş-geçirmişlikten öylesine uzaktır, cinsel aşkı sevgisinin öylesine bir suç ortağıdır ki, genç bir adam onun sevgisini kazanmakla övünemez. Bir kadın ise, kendinden verebileceklerini bütün genişliğiyle bilir."

Bu hayat oyununda rol alan bütün kahramanları Balzac güçlü kalemiyle renklendirmiş, canlandırmıştır. Bunların karışık duyguları, çektikleri acıları yüceliğe varan bir sanatla işlenmiştir.

Otuz yaş, belki sizin için uzak bir gelecektir; belki bugündür; belki de çok gerilerde kalmış bir geçmiştir. Balzac "Otuzunda Kadın"*ı yazarken yaş sınırı koymuş olmakla birlikte bu romanı her yaştaki kadın benimseyerek, derinden duyarak, kendini yaşayarak okuyacaktır. Kadın ruhu çağ tanımaz.*

U.G.

ROMANDAKİ BAŞLICA KİŞİLER

ALBAY VICTOR D'AIGLEMONT *(Viktor Deglemon)*	(Kont) Sonra Marki Napoléon'un subaylarından
JULIE *(Jüli)*	Karısı (Kontes) sonra Markiz
LISTOMÈRE LANDON MARKİZİ *(Liztomer Landon)*	Victor'un teyzesi
LORD ARTHUR GRENVILLE *(Arthur Grenvil)*	İngiliz delikanlısı
SÉRISY KONTESİ *(Serizi)*	Kont'un Sevgilisi
MARKİ RONQUERROLLES *(Ronkörole)*	Sérisy'nin ağabeyi
CHARLES DE VANDENESSE *(Şarl Dö Vandönes)*	Genç diplomat
HÈLENE *(Elen)*	Julie'nin kocasından kızı
ABEL *(Abel)*	Julie'nin Charles'dan oğlu
MOÏNA *(Muana)*	Julie'nin Charles'dan kızı
ALFRED *(Alfret)*	Charles'ın oğlu

BİRİNCİ BÖLÜM

I

İLK YANLIŞLIKLAR

PARİS'LİLERİN, kadırımlarını çamursuz, gökyüzlerini bulutsuz gördükleri güzel günleri olur. İşte 1813 nisanı başlarında bir pazar sabahı, o günün böyle güzel günlerden biri olacağını müjdeliyordu.

Öğleden önceydi, pek oynak iki at koşulu, iki tekerlekli şatafatlı bir araba Castiglione Caddesi'nden gelip Rivoli Caddesi'ne saptı, Feuillants Setti'nin (*) ortasında yeni açılan parmaklıklı kapının önünde dizili arabaların arkasında durdu.

Bu hafif arabayı görünüşü kaygılı, hastalıklı bir adam sürüyordu. Adamın kırlaşmaya başlamış saçları kafasını yarım-yamalak örtüyor, onu erken yaşlanmış gösteriyordu.

Adam dizginleri arabanın ardından atla gelen uşağa doğru fırlattı, indi, arabanın içindeki kızı kollarının arasına aldı. Kızın çıtı-pıtı güzelliği sette dolaşan aylakların gözüne çarpmakta gecikmedi. Bu ufak-tefek kızcağız, arabanın kenarında ayağa dikildiğinde, adam onu belinden kavrarken, o da gülümseyerek, kollarını kılavuzunun boynuna doladı. Erkek onu usulca

---

(*) Tuileries Sarayı bahçelerindeki setlerden biri. (Çeviren)

yayakaldırımının üzerine bıraktı. Kızın yeşil tafta elbisesinin süslerini hiç örselememişti. Sevgilisi olsa böylesine dikkatli davranmazdı. Tanımadığımız adam bu kızcağızın babası olsa gerekti.

Kız, ona "Sağol!" falan demeden, teklifsizce, koluna girdi, hızla bahçeye doğru sürükledi.

Delikanlıların hayran bakışları yaşlı babanın gözüne çarptı; yüzündeki üzgünlük bir aralık silindi. Bir yaş vardır ki, insanlar kendini-beyenmişliğin verdiği aldatıcı sevinçlerle yetinmek zorundadırlar. Bu yaşlı adam o çağı çoktan geçmiş olmakla birlikte, gülümsemeye başladı. Şöyle bir dikleşip böbürlenerekten yürürken ,kızın kulağına: "Benim karım sanıyorlar seni." dedi.

Onun bu böbürlenerekten yürüyüşü kızın sinirine dokundu. Adam kızı hesabına birtakım çapkınca tavırlar takınıyor gibiydi. Kızın mor şayaktan uzun konçlu ayakkaplar içindeki ufacık ayaklarına, yakası aşırı açık olduğu için içine işlemeli bir parça eklenmiş elbisesinin bütün çizgileriyle ortaya koyduğu enfes göğsüne, işlemeli kırmalı yakalığın pek iyi gizleyemediği boynuna meraklı delikanlıların attıkları çapkınca bakışlar belki de daha çok onun hoşuna gidiyordu. Kızın ahenkli yürüyüşü, arada-bir elbisesinin eteklerini kaldırıyor, uzun konçlu ayakkabılarının üstünden delikli bir çorabın sıkı sıkı sardığı bir bacağın yuvarlacıklığı görünüyordu. Onun için, gezinenlerden biri, ikisi değil, pek çoğu kızın yüzüne hayranlıkla bakmak, ya da bir daha görmek üzere, yanlarından geçip ilerliyorlardı. Körpecik yüzün üzerinde kumral kâküller oynaşıyor, pembe-beyaz ten, bu güzelin bütün çizgilerinde kaynaşan istek, sabırsızlıkla ışıldıyordu. O güzel badem biçimi kapkara gözleri, tatlı bir hınzırlık daha da canlandırıyordu. Arı bir sıvı içinde yüzen bu gözleri uzun uzun

kirpikler çeviriyordu. Üstünde de iyice kemerli kaşlar vardı. Bu çapkın yüzün, o zamanlar göğsün altına takılan kemere rağmen gene de pek zarif duran bedenin, üzerinde hayat, gençlik bütün hazinelerini sermişti.

Kız, çevresindeki hayranlık gösterilerine aldırmadan, bir çeşit kaygıyla, Tuileries Şatosu'na bakıyordu. Onun bu keyifli gezintisinin amacı orasıydı besbelli.

Onikiye çeyrek vardı. Vakit bukadar erkense de, birçok kadınlar şatodan dönüyorlar, görmeyi çok istedikleri bir şeyi geç kaldıkları için kaçırdıklarından dolayı yeriniyorlarmış gibi, surat asarak başlarını ikidebir arkaya çevirmekten de geri kalmıyorlardı. Bunların hepsi de, belli ki, pek süslü görünmek istemişlerdi. Umduklarını bulamadan gezinen bu şık kadınların, canlarının sıkılmasından dolayı ağızlarından kaçırdıkları birkaç söz, o tanımadığımız güzeli pek tedirgin etmişti.

Yaşlı adam yanındakinin sevimli yüzünde oynaşan sabırsızlık, korku belirtilerini, alaylı olmaktan çok, meraklı gözlerle izliyor, ona belki de bir babanın aklına gelebilecek art düşüncelere saplanamayacak kadar büyük bir sevgiyle bakıyordu.

O pazar, 1813 yılının onüçüncü pazarıydı. İki gün sonra Napoléon o uğursuz seferine çıkıyordu. Bu savaşta arka arkaya Bessières'le Duroc'u kaybedecek, o unutulmaz Lutzen, Bautzen çarpışmalarını kazanacak, kendisini Avusturya'nın, Saksonya'nın, Bernadotte'un arkadan vurduklarını görecek, o korkunç Leipsick çarpışmasında didinecekti. O gün İmparator'un komutası altında yapılan muhteşem geçit Paris'lilerin de, yabancıların da uzun zamandır coşkuyla seyrettikleri geçitlerin sonuncusu olacaktı. Yaşlı koruma bölüğü o ustaca savaş oyunlarını son kez yapacaktı. Bu savaş oyunları öyle bir şatafatla, öyle de bir incelikle yapılır-

dı ki, o sıralarda Avrupa ile savaşa hazırlanan o devi bile şaşırttığı olurdu.

Tasalı, meraklı bir kalabalık Tuileries'ye doğru sürükleniyordu. Herkes geleceği önceden okur gibiydi; belki de Fransa'nın bu yiğitlik günleri, bugün olduğu gibi, bir masal rengine büründüğü zamanlar bu sahneyi defalarca hayalinde çizeceğini önceden seziyordu.

Kız, yaşlı adamı hoppa bir tavırla çekiştirerekten: "Biraz daha hızlı yürüyelim, baba!" diyordu. "Davul sesi işitiyorum."

Adam: "Taburlar Tuileries'e giriyorlar," dedi.

Kızı buna öyle çocuksu bir acı alayla: "Ya da dönüyorlar," diye karşılık verdi ki yaşlı adam gülümsedi.

— "Geçit yarında başlayacak ancak." dedi.

O içi içine sığmayan kızının ner'deyse arkasından gidiyordu. Kızın babasının sağ koluna nasıl yapıştığını görseniz koşmak için ondan böylece yardım alıyor derdiniz. O minnacık eldivenli eli avucunun içindeki mendili sıkıp duruyor, bumburuşuk ediyordu; bir yandan da dalgaları yaran bir kayığın küreğini andırıyordu.

Yaşlı adam ara-sıra gülümsüyordu ya; ara-sıra da kurumuş bir deri bir kemik kalmış yüzünden kaygılı bulutlar da geçiyordu. Bu güzel yaratık için duyduğu sevgi onu bugün nekadar sevindiriyorsa, yarın için de okadar korkutuyordu. Kendi kendine şöyle der gibiydi:

— "Bugün mutlu. Gelgelelim, hep mutlu kalacak mı?"

Çünkü yaşlılar gençleri kendi üzüntüleriyle donatmak eğilimindedirler.

Baba-kız tepesinde üç renk bayrağın dalgalandığı, gezinenlerin Tuileries Bahçeleri'nden at oyunları alanına gidip geldikleri köşkün taş direkleri altına geldiklerinde görevliler kabaca onlara bağırdılar:

— "İçeri girilmez artık!"

Genç kız ayaklarının ucuna kalktığında, o eski mermer kemerin iki yanına süslü-püslü bir kadın kalabalığın doluştuğunu gördü. İmparator oradan çıkacaktı.

— "Görüyorsun ya, baba, geç kaldık."

Üzgün üzgün dudak büzüşü, bu geçit töreninde bulunmayı nekadar istemiş olduğunu, açığa vuruyordu.

— "Hadi, Julie, gidelim; yoksa, ezileceksin."

— "Gitmeyelim, baba. Buradan da görebilirim İmparator'u. Savaşta ölür giderse bir daha hiç göremem."

Bu bencilce sözleri işitince, baba ürperdi. Kızının sesi hıçkırır gibi çıkmıştı. Yüzüne baktı. Öne eğik gözkapaklarının altında bir-iki damla gözyaşı görür gibi oldu. Geçit törenini görememenin üzüntüsünden çok, başka bir üzüntüden ileri geliyordu bu gözyaşları. Kızlardaki bu ilk üzüntülerin nedenini anlamak, yaşlı babalar için hiç de zor değildir.

Birdenbire, Julie kızardı, boğuk bir çığlık kopardı. Bunun ne demek olduğunu ne nöbetçiler anladılar, ne de yaşlı adam. Avludan merdivenlere doğru seğirten bir subay bu haykırış üzerine birden döndü, bahçenin kemerlerine kadar geldi; bir ara, humbaracıların tüylü şapkaları ardında kalmış olan kızı tanıdı, kendisinin verdiği buyruğu bu kızla babası uğruna gene kendi bozuverdi. Sonra, kemerleri kuşatan kalabalığın söylenmelerine aldırmadan, kızı usulca çekti. Kızcağız da, artık, göklerde uçuyordu.

Yaşlı adam subaya, ciddî olduğu kadar alaylı bir tavırla: "Julie'nin kızmasının da, sabırsızlanmasının da neden ileri geldiğini şimdi anladım." dedi. "Demek, sen bur'da görevliymişsin."

Genç adam: "Konuşmakla oyalanmayalım, efendim; iyi bir yer bulamayız sonra." dedi. "Bekletilmeyi

sevmez İmparator. Mareşal de, gidip kendilerine haber vermek görevini bana verdi."

Konuşurken, teklifsizce Julie'nin koluna girmiş, onu at oyunları alanına doğru sürüklüyordu.

Julie çok büyük bir kalabalıkla karşılaştı, şaşırdı. Sarayın karanlık duvarlarıyla avlunun ortasında, aralarına zincir gerilmiş taş babalarla çevrili, kum döşeli alanlar arasında kalan ufacık yerde ahali itişip kakışıyordu. İmparator'la kurmayının geçebilmesi için arada bir açıklık bırakarak dizilmiş nöbetçiler zinciri acele eden, oğul arıları gibi uğuldayan bu kalabalıkta, yerinde güçlükle tutunabiliyordu.

Julie, gülümseyerek: "Demek, çok güzel olacak?" diye sordu.

Subay: "Dikkat edin!" diye haykırdı, kızı belinden hızla, çabucak kavradığı gibi kaldırdı, bir taş direğin yanına kondurdu.

Onu böyle hızla kaçırmasaydı, yakını olan bu meraklı tazeye bir atın sağrısı çarpacaktı. Altın sırmalı yeşil kadife eyerle koşumlu bu kır atı, Napoléon'un koruma alayından bir Memlûk askeri, İmparator'un çevresindeki yüksek rütbeli subayları bekleyen atlardan on adım geride, kemerin altına yakın, dizgininden tutmuş duruyordu.

Genç adam baba-kızı kalabalığın en önüne, sağdaki ilk taşın yanına getirdi bıraktı, "Göz-kulak olun" gibilerden de, yaşlı iki humbaracıya başıyla bir işmar çaktı. Baba-kız kendilerini bu iki askerin arasında buluvermişlerdi.

Subay saraya dönünce, yüzünde atın birdenbire gerilemesinin uyandırdığı korkunun yerini bir mutluluk, bir sevinç havası almıştı: Julie elini sıkmıştı; belki, yaptığı ufak yardımdan dolayı "Sağol!" anlamına, belki de "Çok şükür! Seni göreceğim demek!" der gibi. De-

likanlının acele sıyrılıp giderken onu da, babasını da saygıyla selâmlayışına başını hafifçe eğerek karşılık bile vermişti. Yaşlı adam da, iki genci başbaşa bırakmak ister gibi, anlayışla kızından biraz geride durmuştu; bir yandan, kaçamak kaçamak ona bakarken, bir yandan da at oyunları alanındaki o güzel gösterilere dalmış gibi görünerek ona güven vermeye çalışıyordu.

Julie, "Ne o, öğretmeninden çekinen bir çocuk gibi bakıyorsun" gibilerden söylenince, yaşlı adam babacanca, keyifle gülümsedi bile. Gene de, o keskin bakışıyla subayı kemerin altına kadar izlemiş, hu hızla gelip geçen sahnenin hiçbir olayı da gözünden kaçmamıştı.

Julie, babasının elini sıkarak, yavaşça: "Aman, ne güzel!" dedi.

O sırada at oyunları alanındaki görülmeye-değer, gösterişli görünümden dolayı bu haykırış daha binlerce kişinin ağzından çıkıyordu. Hayranlıktan hepsinin ağzı açık kalmıştı.

Yaşlı adamla kızının bulunduğu sıradan ayrı başka bir kalabalık da, gene itişip kakışarak, sarayın yanı-sıra, at oyunları alanının parmaklığı boyunca uzanan kaldırım taşı döşeli dar yeri kaplıyordu. Bu kalabalık, kadınlarının değişik değişik giyimleriyle, Tuileries yapılarının, o günlerde yeni konulmuş olan parmaklığın meydana getirdiği o kocaman uzun dörtköşeyi bütün çizgileriyle daha da ortaya çıkarıyordu. Bu geniş alanı geçit törenine katılacak olan eski koruma alayının taburları doldurmuş, sarayın karşısına onar sıra derinliğinde, heybetli, gökrengi sıralar halinde dizilmişti.

Parmaklığın ötesinde, at oyunları alanında, gene sıra sıra dizilmiş, birçok yaya, atlı alayları da bulunuyordu. Bunların hepsi parmaklıkla çevrili yerin orta-

sını süsleyen zafer takının altından geçmeye hazır, bekliyordu. Takın tepesinde, o tarihte, Venedik'ten getirilmiş pek güzel atlar vardı (*).

Alayların mızıkası Louvre'un parmaklıklı çıkmaları altına yerleşmişti; önünü Polonya taburlarının mızraklı atlıları örtüyordu. Kum döşeli dörtköşe yerin büyük bir bölümü boştu. Burası taburların yapacakları gösterilere ayrılmıştı. Taburlar şimdi, askerlik sanatının ölçülü düzenine göre dizilmişler, sessiz, duruyorlardı; güneş vuruyor, onbin süngünün üzerinde üçköşe üçköşe ateşler parıldıyordu.

Esinti askerlerin sorguçlarını oynatıyor, ormanda zorlu bir fırtınada eğilip bükülen ağaçlar gibi dalgalandırıyordu. Bu eski birlikler, pırıltılar içinde, sessiz, öyle dururken, gözler önüne, giysilerinin, takıntılarının, silâhlarının, sorguçlarının değişik değişik olmasından dolayı, birbiriyle çelişen binbir renk seriyordu.

Bu geniş levhayı, çarpışmadan önceki bir savaş alanını gösteren bu minyatürü yüksek, ulu yapıları pek şairane çerçeveliyordu. Subaylar, erler de bunların yerlerinden kıpırdamayışlarını taklit ediyorlardı sanki. Gören, elinde olmayarak, bu insan duvarını şu taş duvarlara benzetiyordu. İlk yaz güneşi daha o gece kurulmuş ak duvarlarla yüzlerce yıllık duvarlara ışığını bol bol dökerken yanıp kavrulmuş bu yüzleri olduğu gibi aydınlatıyordu. Yüzlerin hepsi geçmişte atlatılmış tehlikeleri anlatıyor, gelecekteki tehlikeleri, ağırbaşlı,

---

(*) Altın yaldızlı bu dört tunç at heykeli İlkçağ'da Roma'daki Traianus Tapınağı'nı süslüyordu. V. yüzyılda Doğu Roma İmparatoru Theodosius Istanbul'a getirtmişti. XI. yüzyılda Venedikliler'e geçti, Venedik'te San Marco Kilisesi'ne dikildi. 1797'de Napoléon ele geçirip Paris'e göndertti. 1815'te, Napoléon'a karşı birleşen devletler Paris'e girince, heykeli gene Venedik'e gönderdiler, eski yerine konuldu. (Çeviren)

bekliyordu. Her alayın albayı bu yiğitlerin önünde tek başlarına gidip geliyorlardı.

Sonra, meraklılar, gümüşle, altınla, gökrengiyle, alla yol yol çizgili bu taburların yığınları ardında, Polonyalı askerlerden yorulmak nedir bilmez altı atlının mızraklarına bağlanmış üçrenk şeritleri de seçebilirlerdi. Bu atlılar, bir sürünün, önüne düşmüş, tarla boyunca götüren köpekler gibi, taburlarla seyirciler arasında uçup duruyorlardı, seyircilerin, İmparator yerinin yanında kendilerine ayrılan o ufacık yerden dışarı taşmalarını önlemek için. Bu gidiş-gelişi görünce, insan kendini, ner'deyse, Ormanda Uyuyan Güzel'in sarayında sanırdı. İlk yaz esintisi humbaracıların uzun tüylü başlıkları üzerinden geçtikçe askerlerin kımıldamadan duruşlarını daha da belirtiyordu; kalabalığın sessizliğini de aralarından çıkan boğuk mırıltının bir kat daha belirtmesi gibi. Yalnız, arada-bir, bir çinli şapkasının (*) şıngırtısı, büyük bir davula kazara inip de İmparator Sarayı'ndan yana yankılanan hafif bir tokmak vuruşu kasırgayı haber veren uzak gökgürültülerini andırıyordu.

Kalabalığın bekleyişinde anlatılmaz bir coşku için için kaynıyordu. Fransa, tehlikelerini en silik yurttaşın bile sezinlediği bir sefere çıkmak üzere olan Napoléon'a gülegüle deyecekti. Bu kez, Fransız İmparatorluğu'nun ölüm-kalım savaşıydı söz konusu olan. Bu düşünce şehir halkını da, ordu halkını da coşturuyor gibiydi. Her ikisi de kartalın da, Napoléon'un dehasının da kanat germiş süzüldüğü alanda, sessiz, kaynaşıp duruyordu. Fransa'nın umudu olan şu askerler, Fran-

---

(*) Bir çubuk üzerine geçirilen zillerle, çıngıraklarla yapılmış bir çalgı; 1775-1840 arasında Fransa'da kullanılmıştır. (Çeviren).

sa'nın son damla kanı olan şu askerler de seyircilerin kaygılı merakında büyük yer tutuyordu. Seyircilerle, askerlerin çoğu arasında belki de son olacak bir ayrılma-uğurlama sözleri söyleniyordu. Gene de bütün gönüller, Napoléon'a en çok düşman olanlar bile, yurdun şerefi için göklere yakarılar gönderiyorlardı. Avrupa ile Fransa arasında başlamış olan bu uzun güreşte en çok yorulmuş olanlar bile zafer takının altından geçerken bütün hınçlarından sıyrılmışlardı; tehlike günlerinde Napoléon'un bütün Fransa demek olduğunu anlamışlardı çünkü.

Sarayın saati bir yarım çaldı. Tam bu sırada, kalabalığın uğultusu kesildi; sessizlik öyle derinleşti ki, bir çocuk konuşsa duyulurdu. O zaman, —bütün canları sanki gözlerinde toplanmış gibi görünen bu baba-kızın— kulağına da, sarayın sesi yankılandıran kemerlerinin altından doğru bir mahmuz şıngırtısıyla bir kılıç şakırtısı geldi.

Birdenbire, oldukça şişman, kısa boylu bir adam göründü. Üzerinde, yeşil ceket, beyaz pantolon —bir asker elbisesi, ayağında uzun çizmeler vardı; başında da adamın kendisi gibi göz çekici üç kanatlı bir şapka. Göğsünde geniş, al bir Légion d'Honneur şeridi uçuşuyor, yanında ufak bir kılıç sallanıyordu. Adam'ı her noktadan, bütün gözler birden gördü.

Hemen, trampeteler hazır-ol çaldı; iki mızıka birden bir marşa başladı ki bunun savaş belirten havasını flütlerin en yumuşağından davulların en kabasına kadar bütün çalgılar hep birden aldılar. Bu savaş çağrısı karşısında ruhlar ürperdi, bayraklar selâm durdu, askerler hep birden, tam bir uyum içinde silâh-omza yaptılar, alandaki en ön sıradan en arka sıraya kadar bütün taburlarda tüfekler oynadı. Taburdan tabura, yankı gibi, komutlar verildi. Coşan kalabalıktan "Yaşasın İmpara-

tor!" haykırışları yükseldi. Kısacası, herşey ürperdi; herşey çalkandı; herşey sarsıldı.

Napoléon ata binmişti. Bu kımıldanış o sessiz yığınlara can aşılamış, çalgılara ses, kartallara, bayraklara ileriye doğru bir atılış, bütün yüzlere coşku vermişti. Bu yaşlı sarayın yüksek duvarları da "Yaşasın İmparator!" diye bağırıyor gibiydi. İnsanlarla ilgili bir şey değildi bu sanki; büyü gibi, Tanrı gücünün bir taklidi gibi bir şey oldu bu; daha doğrusu, o elle-tutulmaz âlemin elle-tutulmaz bir hayali.

Böylesine sevgiyle, coşkuyla, bağlılıkla, iyi dileklerle sarılı adam, uğruna güneşin bile gökteki bulutları kovduğu adam atının üzerinde, öyle, duruyordu; solunda saray mareşali, sağında ordu mareşali; üç adım arkasında da yaldızlar içinde ufak bir müfreze. Kendisinin yarattığı bunca coşkunun göbeğinde, yüzünün bir tek çizgisinin oynadığı görülmedi.

— "A, valla' o öyledir. Wagram'da ateşin ortasında. Moskova Irmağı'nda ölülerin arasında kılı kıpırdamamıştır onun!"

Sayısız sorulara bu karşılığı kızın yanındaki vermişti. Julie kılı kıpırdamayan, güçlülüğüne karşı büyük bir güveni olduğunu gösteren bu yüze bir süre hayran hayran baktı, daldı gitti.

İmparator Chantilhonest'lerin kızını görmüştü; Duroc'a doğru eğildi, kısa bir şey söyledi. Saray mareşali gülümsedi.

Savaş oyunları başladı. Şimdiye kadar bizim kız dikkatini Napoléon'un hiçbir duygu belirtmeyen yüzüyle yeşil, al, gökrengi taburlar arasında paylaşmıştı; şimdi, bu yaşlı askerlerin yaptıkları hızlı, düzenli hareketler arasında, yalnız biriyle ilgilenir gibiydi: Yer değiştiren taburların arasından atla koşan, dolaşıp dolaşıp gene başında o süssüz giyinmiş Napoléon'un parıldadığı top-

luluğa doğru gelen genç bir subay vardı; Julie hep ona bakıyordu.

Bu subay çok güzel kara bir ata binmişti; bu alacalı-bulacalı kalabalığın arasında, İmparator'un emirsubaylarının o güzel, gökrengi elbisesiyle göze çarpıyordu. Güneşte, kılaptan işlemeleri öyle canlı ışıldıyordu, dar, uzun başlığının sorgucu da öyle bir parlıyordu ki seyirciler onu nura, bu taburları canlandırmak, yönetmek için İmparator'un görevlendirdiği görünmez bir ruha benzemekten kendilerini alamadılar. Gerçekten, subayın bir göz edişi üzerine, taburların silâhları, sularda kaynayan bir çevrinin dalgaları gibi, yarılıyor, yeniden toplanıyor, fırdönüyor, dalgalanan silâhları alev saçıyordu; ya da, azgın enginin kıyılara sürdüğü upuzun, dümdüz, yüksek dilimler gibi onun önünden geçiyorlardı.

Savaş oyunları sona erince, emirsubayı, dizginleri gevşek bırakarak, koştu, geldi; emirlerini almak üzere, İmparator'un karşısında durdu. Bu sırada, Julie'den yirmi adım ötedeydi. İmparator'la yanındakilerin karşısında, Gérard'ın Austerlitz Savaşı tablosunda General Rapp'a verdiği tavra pek benzer bir tavırla duruyordu.

Kız da, sevgilisini bütün o askerî şatafatıyla seyredip hayran kalmak imkânını bulabildi. Albay Victor d'Aiglemont daha otuzunda bile değildi. Uzun boylu, düzgün, ince yapılıydı; bu biçimli yapısı da, gücünü bir atı yönetirken daha iyi ortaya koyuyordu. Atın o zarif, esnek sırtı binicisinin altında bükülür gibi oluyordu. Tam bir çizgi düzgünlüğünün genç yüzlere verdiği, o, anlatılamaz tatlılık Albay Victor d'Aiglemont'da vardı. Kalın kaşlarla gölgelenmiş, uzun kirpiklerle çevrilmiş ateşten gözleri kara kara iki çizgi arasında birer ak yuvarlak gibi ortaya çıkıyordu. Dudaklarının kızılını kapkara bıyıklarının kıvrımları bir kat daha art-

tırıyordu. Geniş, al yanaklarında yer yer esmerlikler, sarımtıraklıklar vardı ki, bunlar da içinde bulunduğu olağanüstü güçlüğü belli ediyordu. Yüzü yiğitliğin damgasını vurduğu yüzlerden biriydi; bugün bir ressamın İmparatorluk Fransa'sının kahramanlarından birini çizmek için aradığı örneğin ta kendisiydi.

At ter içinde kalmıştı. Başını durmadan oynatıyor, sabırsızlanıyordu. Ön ayaklarını iki yana açmış, biri ötekini bir parmak bile geçmeksizin, ikisini de bir tek çizgi üzerine dikmişti. Gür kuyruğunun uzun kıllarını dalga dalga sallayıp duruyordu. Beyine bağlılığı, beyinin İmparator'a bağlılığının elle tutulur bir örneğiydi.

Julie sevgilisini Napoléon'la göz göze gelebilmek için pek dalmış ona bakar görünce, "Beni daha görmedi bile," diye düşündü, içinden bir kıskançlık geldi, geçti.

Birden, hükümdar bir sözcük söylüyor. Victor atının böğürlerini sıkıyor, dört-nala fırlıyor. Gelgelelim, o taş babalardan birinin kuma vuran gölgesinden hayvan ürküyor, geriliyor, öyle sert bir dikilişle arka ayakları üzerine kalkıyor ki binicisi tehlikeye düşer gibi oluyor. Julie çığlık atıyor, sapsarı kesiliyor. Herkes merakla ona bakıyor; o kimseyi görmüyor. Gözleri bu çılgın ata dikilmiş. Subay, Napoléon'un emirlerini iletmeye koşarken, bir yandan da hayvana ceza veriyor. Julie bu şaşırtıcı olaylara öylesine dalmıştı ki farkında olmıyarak babasının koluna yapışmıştı; parmaklarını bastırdıkça, düşüncelerini, istemeyerek, ona açıklamış oluyordu. Victor attan aşağı yuvarlanır gibi olunca, babasına daha da sıkı sıkı sarıldı, sanki kendisi de düşmek tehlikesindeymiş gibi.

Yaşlı adam kızının solgun yüzünü karanlık, acı bir kaygıyla süzüyordu. Yüzünün bütün kasılmış buruşuklukları acıma, kıskanma, üzülme duygularıyla doldu. Julie'nin gözleri parlayıp, o çığlığı atınca, parmakları

da iyiden iyiye kasılınca, gizli sevginin perdeleri iyicene sıyrıldı; bunun üzerine de adam, ilerisi için bazı üzücü şeyler görür gibi oldu ki yüzünde korkunç bir anlam belirdi. O sırada Julie'nin ruhu subayın ruhuyla birleşmiş gibiydi. Victor d'Aiglemont'un, önlerinden geçerken, Julie'yle anlamlı anlamlı bakıştıklarını görünce, yaşlı adamı korkutmuş olan düşüncelerin en amansızı acı çeken yüzünü kasıp kavurdu.

Julie'nin gözleri yaşarmış, yanaklarının rengine olağanüstü bir canlılık gelmişti. Baba, birden kızını alıp Tuileries Sarayı'nın bahçesine götürdü.

Julie: "Ama, baba, alanda daha alaylar var, savaş oyunları yapacaklar." diyordu.

— "Hayır, kızım, bütün taburlar gidiyor."

— "Yanılıyorsun bence, baba. Onları Bay d'Aiglemont ileriye doğru aldırmıştır..."

— "Ama, kızım, sancım var, kalamam."

Julie babasının yüzüne bakınca onun söylediklerine inanmakta zorluk çekmedi; çünkü bu yüze babaca kaygılar bitkin bir hal vermişti.

Gene de, kızcağızın kafası başka düşüncelerle öylesine doluydu ki pek ilgisizce: "Sancın çok mu?" diye sordu.

Babası buna: "Her gün cabadan yaşamıyor muyum ben?" diye karşılık verdi.

— "Ölümden söz açarak gene mi üzeceksin beni Öyle neşelenmiştim ki! Şu karamsar düşünceleri kafandan kovar mısın?"

Baba, içini çekerek: "Ah, şımarık kız!" diye haykırdı. En iyi yürekler bile kimi vakit ne amansız oluyor! Ömrümüzü size veriyoruz, yalnız sizi düşünüyoruz, rahatınızı sağlıyoruz, sizin hevesleriniz uğruna kendi zevklerimizden vazgeçiyoruz, tapınıyoruz size, kanımızı bile veriyoruz. Demek, bunlar sizin için, hiç, öyle mi?

Yazık! Evet, bizim verdiğimiz her şeyi umursamadan alıyorsunuz siz. Bir gülümsediğinizi, lütfedip bir sevgi gösterdiğinizi görebilmek için Tanrı gibi güçlü olmamız gerek. Sonra başka biri çıkageliyor... bir sevgili, bir koca... gönlünüzü kapıveriyor."

Adam ağır ağır yürüyor, bir yandan da kızına ölgün ölgün şöyle bir göz atıyordu.

Julie babasına şaşkın şaşkın baktı.

Babası: "Bizden kaçıyorsunuz bile." diye yeniden aldı. "Hoş, belki kendinizden de kaçıyorsunuzdur ya."

— "Neler söylüyorsun, kuzum baba?"

— "Senin benden sakladıkların var bence, Julie."

Kızının kıpkırmızı kesildiğini görünce, yaşlı baba daha canlı bir sesle yeniden aldı:

— "Birini seviyorsun sen. Ah! yaşlı babana ölünceye dek bağlı kalırsın diye umuyordum ben; seni mutlu, neşeli, hep yanımda alıkoyarım, eski günlerdeki gibi sana hep hayran hayran bakarım diye umuyordum. Seni bekleyen kaderi bilmediğim için, gürültüsüz-patırdısız bir geleceğin olacak diye umabilirdim. Şimdiyse hayatının mutlu geçeceği umudunu artık taşıyamam; çünkü, seninle kardeş çocuğu olan o delikanlıdan çok şu albayı seviyorsun sen. Hiç, kuşkum kalmadı artık."

Julie: "Onu sevmem niye yasak olacakmış bana?" diye, bunu gerçekten pek merak ettiğini belirten canlı bir sesle haykırdı.

Babası, içini çekerek: "Ah, Julie'ciğim, söyleyeceklerimi anlayamazsın ki!" diye karşılık verdi.

Julie, kendini tutamayıp, baş kaldırır gibi bir tavır takınarak: "Söyle, söyle!" dedi.

— "Peki öyleyse, yavrum, dinle beni. Kızlar, çoğunlukla, kendi kendilerine insanın içine baygınlıklar verici, birtakım yüksek hayaller kurarlar, ancak kafada yaşayan birtakım yüzler yaratırlar; insanlar, duygular,

dünya üzerine masalımsı düşünceler uydururlar. Sonra da, hayal ettikleri bulunmaz özellikleri pek böncesine, birinin üzerine konduruverirler, buna kendileri de inanırlar. Seçtikleri adamda onların sevdiği işte bu hayali yaratıktır. Gelgelelim, daha sonra, iş işten geçip de felâketin içine gömüldüler mi, öylesine süsledikleri o aldatıcı görünüş, ilk tapındıkları put iğrenç bir iskelet oluverir.

"Şu albayı sevdiğini görmeyeyim de yaşlı bir adama tutulduğunu duyayım daha iyi bence, Julie. Ah! on yıl ileri gidebilsen, benim bu denenmiş sözlerimi doğru bulursun ya. Tanırım ben Victor'u. Onun şen-şakraklığı ruhsuz bir şen-şakraklıktır; kışla şaklabanlığı. Değerli hiçbir yanı yoktur; har vurup harman savuranın biridir. Hani kimileri vardır, günde dört öğün yemek yeyip hepsini sindirmek, uyku çekmek, karşılarına ilk çıkan kadını sevmek, bir de dövüşmek için yaratılmışlardır; işte bu da onlardan. Hayatın anlamını kavrayamamıştır. O iyi yüreği, —evet, yüreği iyidir— cebindeki bütün parasını bir zavallıya, bir arkadaşına vermeye sürükleyebilir onu belki ama, hiçbir şeyi kaygı edinmez kendine. Bir yürek inceliği vardır ki bir kadının mutluluğu uğruna köle eder bizi; bu onda yoktur. Vurdum-duymazdır, bencildir. Bunun gibi daha neler."

— "Gene de, babacığım, aklı, birtakım iyi yanları var ki albay yapmışlar..."

— "Victor ömrü boyunca albay kalacaktır, yavrum."

Yaşlı adam, birden, bir coşkunlukla: "Sana lâyık bulacağım bir tek kişi görmedim daha." diye yeniden aldı. Bir ara durdu, kızını uzun uzun süzdü. Sonra: "Şu da var ki, Julie'ciğim," dedi, "sen daha çok küçüksün, güçsüzsün, incesin, evliliğin üzüntülerine, hayhuyuna dayanamazsın. Victor'u anası-babası pek şımartmışlar-

dır; annenin, benim seni şımarttığımız gibi. İkinizin de çok değişik istekleri olacak; ikiniz de dediğim-dedik diyeceksiniz. Bunlar birbiriyle nasıl bağdaşır, bu durumda nasıl anlaşabilirsiniz? Ya kurban olacaksın, ya sopayı eline alacaksın. Bunların ikisi de bir kadının hayatına türlü felâket getirir. Yalnız, yumuşaksındır, alçakgönüllüsündür sen; ilk önce sen boyun eğersin." Babanın burada sesi değişti. "Sonra, ince, duygulu bir kızsındır; senin bu huyunu yanlış anlayacaktır; o zaman da..."

Sözünün arkasını getiremedi; gözleri yaşarmıştı. Biraz durduktan sonra, yeniden aldı:

— "Victor senin şu körpe ruhunun tertemiz üstün özelliklerini yaralayacaktır. Askerleri tanırım ben, Julie'ciğim; orduda bulundum. Bu adamlar gerek çektikleri acılar ,gerekse maceralı hayatlarında karşılaştıkları olaylar yüzünden birtakım huylar edinmişlerdir ki kalplerinin bunları aşabilmesi pek az görülmüştür."

Julie, yarı doğru söyler, yarı şaka eder gibi bir tavırla: "Demek ki, babacığım, duygularıma karşı çıkmak; benim için değil de kendin için evlendirmek istiyorsun beni, öyle mi?" dedi.

Baba, şaşırıp irkilerek: "Kendim için mi " diye haykırdı. "Benim seni böyle sevgiyle azarlayan sesimi bile işitemeyeceksin yakında, kızım. Ana-babanın bulundukları fedakârlıkları kişisel bir duyguya yoran çocukları az mı gördüm! Evlen Victor'la, kızım. Bir gün gelecek, onun ne boş, ne derme-çatma, ne bencil, ne kaba bir adam olduğunu, sevgiden falan nasıl anlamadığını göreceksin, onun yüzünden daha binbir üzüntü çekeceksin, acı acı pişman olacaksın. O zaman hatırlarsın, şu ağaçların altında, yaşlı babanın peygamber gibi konuşan sesinin senin bir kulağından girip öbür kulağından çıktığını!"

Yaşlı adam sustu. Kızının ayak direr gibi bir tavırla başını salladığını görüvermişti.

İkisi de arabalarının beklediği parmaklığa doğru bir-iki adım attılar. Bu sessiz yürüyüş sırasında kız, babasının yüzüne şöyle-bir kaçamak göz attı, asık suratı değişmeye başladı. Yere eğik bu alna çizilmiş olan derin acı ona pek dokunmuştu.

— "Söz veriyorum, baba," dedi tatlı, değişik bir sesle, "sen Victor'a karşı ileri sürdüğün bu önyargılardan vazgeçmeden, ben onun bir daha hiç lafını etmeyeceğim sana."

Yaşlı adam kızına şaşkın şaşkın baktı. Gözlerinden yuvarlanan iki damla gözyaşı buruşuk yanaklarından aşağı süzüldü. Kalabalık arasında oldukları için kızına sarılamadı; yalnız, sevgiyle elini sıktı. Arabaya binerken, alnına üşüşmüş olan o üzücü düşünceler bütün bütün silinivermişti. Kızının biraz üzgün duruşu şimdi babayı onun o tertemiz sevinci —geçit töreni sırasında açığa vuruverdiği sevinci— kadar kaygılandırmıyordu artık.

*
* *

1814 martının ilk günlerinde, İmparator'un bu geçit töreninden az sonra, Tours'da Amboise Yolu üzerinde, dört at koşulu körüklü bir araba gidiyordu. Araba Frillière Hanı'nı örten ceviz ağaçlarının yeşil çatısı altından çıkar çıkmaz öyle hızlandı ki Loire Irmağı üzerinde Cise Çayı'nın ağzındaki köprüye çabucak varıverdi.Orada birden durdu. Handa atları değiştirip, yeni aldıkları en güçlü-kuvvetlisinden dört beygiri, beyinin emri üzerine, sürücü delikanlı öyle zorlamıştı ki oklardan biri kırılmıştı.

Böylece, bir rastlantı eseri olarak, arabanın içindeki iki kişi, uyanınca, Loire'ın büyüleyici kıyılarının göz-

ler önüne serebileceği en güzel görünümlerinden birini seyretmek fırsatını buldular. Sağda, çayırların otları arasından gümüş bir yılan gibi akan Cise'in bütün kıvrıntılarını yolcu ilk bakışta görür. Solda, Loire bütün o korkunç güzelliğiyle görünür. Serince bir sabah yelinin yarattığı birkaç dalgacık bu ulu ırmağın serdiği geniş dümdüz çarşaflar üzerinde güneşin vurmasıyla pırıl-pırıl yanıyordu. Suyun uzanıp giden yüzünde, şurada-burada, yeşile çalan adalar, bir gerdanlığın taneleri gibi, dizilmişti. Irmağın öbür yakasında, Touraine bölgesinin en güzel kırları bütün hazinelerini göz alabildiğine sererler. Uzakta, sınır olarak, göz ancak Cher Irmağı'nın yamaçlarını görür. O sırada da, bu yamaçların tepeleri gökyüzünün saydam maviliği üzerinde ışıltılı çizgiler çiziyordu. Bu levhanın ta dibinde, adaların tatlı yeşillikleri arasından, Tours, Venedik gibi, suların koynundan çıkar sanki. Eski büyük kilisesinin çan kuleleri göklere doğru uzanır. O sırada, çan kuleleri gökyüzünde aka çalar birkaç bulutun hayal oyunlarına karışıyorlardı.

Yolcu, arabanın durduğu köprünün ötesinde, karşıda, Loire boyunca, Tours'a kadar bir kayalar zinciri görür ki, bunları oraya sanki doğa, ırmağın taşları boyuna altından kemiren dalgalarını kesmek için koymuştur. Bunu görenler hep şaşarlar. Vouvray köyü Cise Köprüsü'nün önünde bir dirsek çeviren bu kayaların ağzıyla boğazlar arasına yuva kurup sığınmış gibidir. Oradan sonra, Vouvray'dan Tours'a kadar, yer yer parçalanmış yamacın insana ürküntü verici oyuklarına bağcılar yerleşmiştir. Birçok yerde üç sıra üzerine, kat kat evler vardır; kayalar içine oyulmuş olan bu evler birbirine gene taştan yontulmuş korkunç merdivenlerle bağlanmıştır. Bir damın tepesinde al eteklikli bir kız bahçesine doğru seğirtir. Bir asmanın dallarıyla yeni

sürmüş filizleri arasından bir ocağın dumanı yükselir. Dimdik tarlalarda bağcılar toprağı işlerler. Yaşlı bir kadın, yıkılıp yuvarlanmış bir kaya parçasının üzerinde, kılı kıpırdamadan, bir badem ağacının çiçekleri altında, çıkırığını çevirir, ayaklarının dibinden geçenlere bakarak, onların kapıldıkları korkuya güler. O ne yerdeki yarıklardan dolayı kaygılanır, ne de temellerini ancak bir sarmaşık örtüsünün karmakarışık köklerinin tuttuğu eski bir duvarın asılı kalmış yıkıntısından. Fıçıcıların çekici göklerdeki mağaraların kubbelerini inletir.

Doğa'nın insan emeğinden toprağı esirgediği böyle bir yerde her karış toprak işlenmiştir, her yer verimlidir. Onun için, Loire boyunca, yolcuların gözleri önüne Loire'ın serdiği görünümlerin bir benzeri yoktur. Bu sahnenin görünüşleri güçlükle belirtilmiş olan üçüzlü levhası, ruha anıları arasına hiç unutulmamacasına işleyeceği görünümlerden birini sunar; bir şair de bunu tattı mıydı, düşleri şiir dolu izlenimleri onu efsaneler halinde yeniden yaşatır.

Araba Cise Köprüsü'ne geldiği sırada, Loire adaları arasından yelkenliler belirdi, bu güzelim yer bir kat daha güzelleşti. Irmağın kıyılarını kuşatan söğütlerin kokusu ıslak esintinin tadına keskin hoş kokular katıyordu. Kuşlar uzun uzun şakırken; bir keçi çobanının tekdüzen türküsü de buna üzgün bir hava katıyordu; gemicilerin haykırışları ise uzaktaki bir hayhuyu haber veriyordu. Yumuşacık buharlar, bu geniş kırlarda tek-tük serpiştirilmiş ağaçların çevresinde şakacıktan takılıp kalmışlar, oraya son bir güzellik daha katıyorlardı.

Bütün şatafatı içinde Touraine'di bu; bütün parlaklığı içinde ilkyaz. Fransa'nın bu parçası, yabancı orduların hiçbir zaman alt-üst edemeyecekleri tek parçası,

o sırada huzur içinde olan tek yerdi; onlara karşı meydan okuyor denebilirdi.

Araba durur durmaz, polis şapkalı bir baş dışarı uzandı; az sonra da sinirli bir subay arabanın kapısını açıp yere atladı. Sürücüye çıkışacak gibiydi. Tours'lu sürücünün kırılan oku pek ustalıkla düzelttiğini görünce, Aiglemont Kontu albayın içi rahat etti. Uyuşmuş kaslarını açmak ister gibi kollarını gererekten, gene arabanın kapısına doğru geldi; esnedi, çevresine baktı, kürkle süslü giysisine iyicene bürünmüş genç bir kadının koluna elini koydu. Boğuk bir sesle: "Hadi, Julie, uyan da bak! Çok güzel bir yer burası."

Julie başını arabadan dışarı uzattı. Zerdeva kürkünden Zerde bir başlık giymişti; sarındığı kürklü giysinin kıvrımları da gövdesini öylesine gizliyordu ki ancak yüzü görünüyordu. Julie d'Aiglemont bir vakitler Tuileries'deki geçit törenini görmeye sevinçle, mutluluk içinde koşan kıza artık hiç benzemiyordu. Yüzü gene inceyse de, eskiden ona öylesine zengin bir parlaklık veren pembelikler kaybolmuştu. Gecenin ıslaklığı yüzünden kıvrımları açılmış saçlarının kara demetleri yüzünün donuk aklığını daha da belirtiyordu. Bu yüzün o eski canlılığı uyuşmuş kalmış gibiydi. Gene de gözleri doğa-dışı bir ateşle parlıyordu; yalnız, gözkapaklarının altında, yorgun yanakların üstüne doğru, morumturak lekeler belirmişti. Cher kırlarını, Loire'ı, adalarını, Tours'u, Vouvray'nin o uzun kayalarını, ilgisiz bir bakışla süzdü; sonra, insanı kendinden geçiren o Cise koyağına bakmak bile istemeden, kendini çabucak gene arabanın dibine doğru attı, açık havada pek bitkin görünen bir sesle: "Evet, çok güzel." dedi.

Görüldüğü gibi, kendisi için ne yazık ki babasına üstün gelmişti.

— "Burada yaşamak istemez misin, Julie?"

Julie, aldırmaz bir tavırla: "A! ner'de olursa olsun!" dedi.

Albay d'Aiglemont: "Rahatsız mısın?" diye sordu.

Genç kadın geçici bir canlılıkla: "Hiç te değil." diye karşılık verdi. Kocasını gülümseyerek süzdü. "Öyle uykum var ki!" dedi.

Birden, dört-nala gelen bir atın ayak sesi duyuldu. Victor d'Aiglemont karısının elini bıraktı, yolun bir dirsek çizdiği noktaya doğru başını çevirdi. Gözlerini kendisinden ayırır ayırmaz da, Julie'nin soluk yüzüne verdiği sevinçlilik belirtisi siliniverdi, onu aydınlatan bir ışıltı kesilivermiş gibi. Ne karısındaki o güzel görünüme bir daha bakmak isteğini duydu, ne de "Böyle dört nala gelen atlı kim " diye merak etti; gene arabadaki köşesine büzüldü. Gözleri de, hiçbir duygusunu dışarı vurmaksızın, atların sağrılarına dikildi. Bretonyalı köylü, papazın İncili okuyuşunu nasıl bön bön dinlerse, onda da şimdi öyle bir hal vardı.

Derken, değerli bir ata binmiş genç bir adam bir küme söğüt ağacıyla çiçek açmış yaban döngellerinin arasından çıkageldi.

Albay: "Bir İngiliz bu." dedi.

Sürücü: "Vay canına! İngiliz ya, General'im!" dedi. "Hani Fransa'yı yutmak isteyen herifler varmış, işte bu da o soydan."

Amiens Antlaşması bozulunca, Saint-James hükümetinin insan haklarına karşı işlediği suça karşılık Napoléon da bütün İngilizleri tutuklattırmıştı ya, işte bu da o sırada Avrupa topraklarında bulunan o yolculardan biriydi. İmparator'un aklına esmiş, bir emir vermiş, bunun üzerine de bu tutsaklar ne ele geçirildikleri yerlerde alıkonulmuştu, ne de başlangıçta seçmekte özgür bırakıldıkları yerlerde. O sırada Tourain'de oturanların çoğu imparatorluğun çeşitli bölgelerinden

getirilmişlerdi; oralarda bulunmaları Avrupa çıkarlarına aykırı görülmüştü çünkü.

[O sırada sabahlık cansıkıntısını gezmeye çıkarmış olan genç tutsak, kırtasiyecilik gücünün bir kurbanıydı]. İki yıldan beri, Dış İlişkiler Bakanlığı'ndan yola çıkan bir buyruk onu Montpellier havasından koparıp almıştı. Bu delikanlı orada bir göğüs hastalığının çaresini ararken, barışın yarıda kesilme felâketine uğramıştı. Aiglemont Kontu asker olduğunu anlar anlamaz, göz göze gelmemek için, birden başını Cise çayırlarından yana çevirdi.

Albay: "Bütün bu İngilizler öyle şımarık şeyler ki!" diye mırıldandı. "Sanki bütün dünya onların. Neyse ki, Soult bir-temiz dayak atacak onlara."

Tutsak, önünden geçerken, arabanın içine bir göz attı. Pek kısaca bakmıştı ama, gene de Kontes'in dünsünceli yüzüne bilmem nasıl bir anlatılamaz çekicilik veren hülyalı halini görüp hayran kaldı. Birçok erkekler bir kadının acı çektiğini yüzünden anlar anlamaz öyle duygulanırlar ki! Acı çeken kadın başkasını hemen seviverir, ona bağlanıverirmiş gibi gelir onlara.

Julie arabasındaki bir yastığa gözlerini dikmiş, öylesine dalmıştı ki, ne atı gördü, ne atlıyı.

Arabanın oku çabucak düzeltilmiş, sağlamca bağlanmıştı. Kont yeniden arabaya bindi. Sürücü kaybolan zamanı kazanmaya çalıştı; iki yolcuyu diklemesine inen kayaların eteğindeki yükseltilmiş yoldan hızla sürüp götürdü. Bu kayaların kucağında Vouvray'nin en güzel üzümleri yetişir, birçok güzel evler yükselir. Uzaklarda da, Ermiş Martin'in yalnızlığa çekildiği şu ünlü Marmoutiers Manastırının yıkıntıları görünür.

Albay, dönüp baktı, Cise Köprüsü'nden beri arabasının ardından gelen atlının o İngiliz delikanlısı ol-

duğunu görünce: "Ne istiyor bizden şu saz benizli lord hazretleri!" diye söylendi.

Yabancı, yolun yanındaki düz yerden gitmekle hiç bir incelik kuralına aykırı davranmadığına göre, Albay, ona yiyecek gibi sert sert şöyle bir baktıktan sonra, yeniden arabasının köşesine çekildi. Elinde olmadan, bu İngiliz'e karşı içinde bir düşmanlık duyuyordu ama, gene de, atın güzelliğine, atlının biçimliliğine hayran kalmaktan kendini alamadı.

Hani kimi İngiliz delikanlısının yüzünde çizgiler öyle ince, deri öyle tatlı, öyle aktır ki genç kız yüzü sanırsınız, bu delikanlının yüzü de öyleydi. Sarışın, ince yapılı, uzun boyluydu. Giyinişinde de ağırbaşlılık taslayan İngiltere'nin modaya düşkün kimselerini belli eden özenlilik, temiz-paklık vardı. Kontes'e baktıkça, sıkılganlığından çok, hoşlanmasından kızarıyor denebilirdi.

Julie yabancıya ancak bir kere baktı; bu da, safkan bir atın bacaklarının güzelliğini göstermek isteyen kocasının zoruyla oldu biraz da. Julie işte o zaman bu sıkılgan İngiliz delikanlısıyla göz göze geldi. Ondan sonra da soylu delikanlı, atını arabanın yanı-sıra süreceği yerde, birkaç adım geriden gitmeye başladı.

Kontes yabancıya ancak şöyle bir bakmıştı. Ne erkek güzelliğini görmüştü, ne de kendisine gösterilen beygir güzelliğini. Kocasını onaylar gibi kirpiklerini hafifçe kıpırdattıktan sonra, köşesine yaslandı.

Albay uyudu. Karı-koca, tek laf etmeden, Tours'a vardılar. Bu arada, geçtikleri yerlerin boyuna değişen o güzelim görünümleri de Julie'nin bir kez olsun dikkatini çekmedi. Kocası uyurken, Julie sık sık başını çevirip ona bakıyordu. Son bakışında, arabanın o sıradaki sarsılması üzerine, bir yas zinciriyle boynuna asılı olan madalyon kucağına düştü, birdenbire babası-

nın resmini gördü, o zamana kadar zorla tuttuğu gözyaşları boşandı. Bu gözyaşları Kontes'in soluk yanaklarında ıslak, parlak izler bıraktı ama, hava çabucak kuruttu. İngiliz delikanlısı bunları belki de gördü.

*

İngilizler Bearn'da karaya çıkınca İmparator Fransa'yı savunma görevini Mareşal Soult'a vermişti. İşte Albay Aiglemont şimdi ona bu buyruğu götürüyordu. Kendisine verilen bu görevden yararlanarak karısını da o sırada Paris'i korkutan tehlikelerden uzaklaştırıyor, onu Tours'a, oradaki yaşlı teyzesinin yanına götürüyordu.

Biraz sonra araba şehir yoluna girdi, köprüden geçti, Anacadde'ye daldı, yukarıda adını ettiğimiz Listomere-Landon Markizi'nin oturduğu eski yapı konağın önünde durdu.

Soluk benizli, ak saçlı yaşlı kadınlar vardır, ince bir anlamla gülümserler; sepet taşır gibidirler; başlarına da ne zamandan kaldığı bilinmeyen başlıklar giyerler. Listomere-Landon Markizi de bunlardan biriydi. XV. Louis yüzyılının yetmişlik portreleri olan bu kadınlar, sanki hâlâ seviyorlarmış gibi, hemen hemen hep okşayıcıdırlar; pek bağnaz değillerdir ama, dindardırlar; pek göründükleri kadar da dindar değillerdir ya. Saçlarından pudra kokuları saçarlar; anlatmaları hoş, karşılıklı konuşmaları daha da hoştur; şakadan çok, anılara gülerler. Günün olaylarından hoşlanmazlar.

Yaşlı bir hizmetçi kadın gelip haber verince, Kontes (*Kontes* diyorum, çünkü yakında eski unvanına yeniden kavuşacaktı). Ispanya Savaşının başından beri görmediği yeğenini karşılamak üzere, gözlüğünü çabucak çıkardı, sevgili kitabı *Galerie de l'ancienne cour*'u kapadı, karı-koca daha basamakları çıkarlarken merdiven başına varacak kadar bir çeviklik gösterdi.

Teyzeyle gelin birbirlerine çabucak şöyle bir göz attılar.

Albay: "Günaydın, teyzeciğim!" diye haykırarak atıldı, yaşlı kadına sarıldı. "Saklamanız için genç bir hanım getiriyorum size. Hazinemi sizin elinize bırakıyorum. Julie'ciğim ne hoppadır, ne de kıskanç; melek gibi tatlıdır..." Birden, sözünü keserek: "Yalnız, burada şımarmaz inşallah!" dedi.

Markiz ona alaylı alaylı bakaraktan: "Seni yezit!" dedi.

Julie düşünceli duruyordu; şaşırmıştan çok, sıkılmışa benziyordu. Sarılmak için ilk adımı atan, Markiz oldu. Hoş bir tavırla kollarını açarak ilerledi.

— "Birbirimizi tanıyacağız demek, ha?" dedi. "Korkmayın benden. Gençlerin yanında yaşlı olmamaya çalışırım."

Büyük odaya gelmeden önce, taşra töresine uyarak, konukları için yemek söylemişti. Kont, teyzesinin şatafatlı sözlerini keserek, kesin bir tavırla, ancak arabanın atlarının değiştirilmesi için gereken zaman kadar kalabileceğini bildirdi. Bunun üzerine, üçü de büyük odaya çar-çabuk girdiler. Kont hangi siyasal, süel olaylardan dolayı genç karısını teyzesinin kanatları altına bırakmak zorunda olduğunu anlatabilecek kadar vakit buldu ancak.

O anlatırken, teyze bir yeğenine bakıyordu, bir gelinine. Yeğen sözünün kesilmesine fırsat bırakmadan konuşuyordu; gelinin solgunluğu, üzgünlüğü de kocasından ayrılmak zorunda bulunuşundan ileri geliyor gibi göründü teyzeye. Markiz: "Ha-ha! bu gençler birbirlerini ne de seviyorlar!" der gibiydi.

Bu sırada, kaldırımı çiçek demetleriyle süslü o, eskiden kalma, sessiz avlu kamçı şaklamalarıyla inledi.

Victor, Kontes'e çabucak sarılıp kapıdan dışarı fır-

ladı. Karısı arabaya kadar gelmişti. Kont: "Hoşçakal, yavrum". diyerek ona da sarılıp, öptü.

Okşar gibi bir sesle :

Julie: "Ah! Victor, bırak biraz daha uzağa kadar geleyim seninle!" dedi. "Ayrılamıyacağım senden..."

— "Öyle mi?"

— "Peki, gülegüle öyleyse. Değil mi ki sen böyle istiyorsun."

Araba gözden silindi.

Yaşlıların gençlere pek bilmiş gibi bir bakışları vardır. Markiz de gelinine öyle bakaraktan : "Demek benim Victor'cuğumu çok seviyorsunuz?" diye sordu.

Julie: "Ne yazık öyle, hanımefendi." "Sevmediğimiz erkekle evlenmeyiz, değil mi ya?"

Bu son sözleri öyle bön bir tavırla söylemişti ki yüreğinin ya tertemiz olduğunu açığa vuruyordu, ya da sırlarla dolu olduğunu. E, Duclos'nun, Mareşal Richelieu'nün dostu olan bir kadın için de, bu genç evlilerin sırlarını öğrenmeye çalışmaktan kendini alıkoymak pek güçtü.

Teyzeyle gelin o sırada araba kapısının eşiği üzerindeydiler, arabanın hızla gittiği yere doğru, dalmış, bakıyorlardı. Kontesin gözlerindeki sevgi hiç de Markiz'in anladığı türden bir sevgi değildi. Kadıncağız taşralıydı; sevgileri de pek ateşli olmuştu.

— "Demek benim serseri yeğene tutuldunuz ha?" diye sordu.

Julie elinde olmayarak irkildi; çünkü bu yaşlı civelek kadının sesi de, bakışı da Victorun huylarını ondan daha iyi tanıdığını belli eder gibiydi. Bunun üzerine, Julie, kaygılanarak, acı çeken bön gönüllerin ilk sığınağı olan şu beceriksizce duygularını belli etmemek yapmacığına büründü.

Listomère Markizi Julie'nin verdiği karşılıklarla ye-

tindi ama, içinde bulunduğu yalnızlığın bir aşk sırrıyla renkleneceğini düşünerek de seviniyordu; çünkü gelini eğlenceli bir oyun çevirecekmiş gibi geliyordu ona.

Julie kendini duvarları yaldızlı çıtalarla çevrili halılarla kaplı büyük bir odada, pencerelerin kışından bir Çin paravanasıyla korunmuş olarak, gür bir ateşin karşısında bulunca, üzgünlüğü birtürlü geçmedi. Böylesine eski kaplamaların altında, yüz yıllık eşya arasında neşenin doğması kolay değildi ki. Gene de bizim Paris'li tazeye, taşranın bu derin yalnızlığına, görkemli sessizliğine dalmak zevk verdi. Eskiden bir yeni gelin mektubu yazmış olduğu bu teyzeyle biriki çift söz ettikten sonra, sanki opera dinliyormuş gibi sustu, öyle oturdu.

Tam Trappe rahibelerine özgü iki saatlik bir susuştan sonradır ki teyzeye karşı kabalık ettiğini, ancak onun sorduklarına soğuk soğuk karşılıklar verdiğini düşünebildi. Yaşlı kadın gelinin bu huysuzluğuna eski zaman insanlarının başlıca özellikerinden biri olan zarif bir hoşgörüyle saygı göstermişti.

Bu sırada, zengin dul hanım örgü örüyordu. Yalnız, birkaç kez dışarı çıkmış, yeşil odanın hazırlığıyla ilgilenmişti. Kontes orada yatacaktı. Uşaklar, hizmetçiler şimdi oraya konuğun eşyasını yerleştiriyorlardı. Teyze, işlere baktıktan sonra, gelip gene o büyük koltuğuna oturmuştu. Arada-bir, kaçamak kaçamak, genç kadına bakıyordu.

Julie elinde olmadan daldığı düşünceleriyle baş başa bırakılmış olmasından utanmıştı; kendini bağışlatmaya çalışarak, bu haliyle alay etti.

Teyze, buna karşılık: "Dulların acılarını biliriz, yavrucuğum." dedi.

Yaşlı kadının dudaklarındaki alayı anlayabilmek için kırk yaşında olmak gerekirdi.

*
* *

Ertesi gün, Kontes daha düzelmişti, bol bol konuştu. Listomère Markizi başlangıçta yabanî, budala bir yaratık gibi gördüğü bu yeni gelini evcilleştirebileceğinden artık umutluydu. Oranın eğlencelerini, eğlentilerini, kimlere gidebileceklerini anlattı. O gün bütün işi-gücü, eski bir saray ahşkanlığıyla, gelininin huyunu-suyunu öğrenebilmek için ona birtakım tuzaklar kurmak oldu.

Julie, ondan sonraki birkaç gün, dışarıda kendine eğlence araması için yapılan bütün üstelemelere karşı direnç gösterdi. Bunun üzerine, yaşlı kadın da, güzel gelinini böbürlenerekten orada burada dolaştırmak için büyük bir istek duymakla birlikte, en sonunda, onu kibarlar çevresine sokmaya çalışmaktan vaz geçti. Kontes herkesten uzak kalmlk isteyişine, üzgün duruşuna güzel bir bahane bulmuştu: Babası ölmüştü, onun yasını tutuyordu.

Bir hafta sonra, Markiz artık Julie'nin melek tatlılığını, alçakgönüllü zarifliklerini, hoşgörülü düşünüşünü pek beğenmeye başlamıştı. Ondan sonra da, bu körpe yüreği kemirip duran anlaşılmaz üzüntüyü öğrenebilmek için olağanüstü bir ilgi duydu. Kontes herkese sevgi aşılamak için yaratılmış, nereye gitseler mutluluk getiren kadınlardandı. Listomère Markizi için arkadaşlığı öyle tatlı, öyle değerli bir şey oldu ki gelinine çılgınca tutuldu, ondan hiç ayrılmak istemedi.

Aralarındaki ölümsüz bir dostluğun kurulabilmesi için bir ay yetti. Julie'nin yüzündeki değişiklikler yaşlı kadının gözünden kaçmadı; onu şaşırttı da. Julie'nin tenine ateş veren canlı renkler belli olmadan söndü, yüzü donuklaştı, soluklaştı. Genç kadın, başlangıçtaki parlaklığını yitirdikçe de artık eskisi kadar üzgün görünmüyordu. Kimi vakit yaşlı kadın genç gelininde neşe

atılımları, delişmen gülüşler yaratıyordu ama, çok sürmüyor, cansıkıcı bir düşünce bunları bastırıveriyordu.

Markiz anlamıştı: Gelininin yaşamının üzerine bir örtü seren derin üzüntü ne babasının anısından ileri geliyordu, ne de kocasının yokluğundan. Sonra sonra yaşlı kadın öyle kötü kuşkulara kapıldı ki genç kadının derdinin gerçek nedenini aramak onun için artık pek güçleşti; çünkü biz gerçeği belki de ancak bir rastlantıyla öğrenebiliriz.

Derken, bir gün Julie bu şaşkınlık içindeki teyzenin gözleri önünde gerçeği aydınlatıverdi: Kafasında evlilik falan bulunmayan, delişmen, bön bir genç kız; tam yeniyetme çocukluğu; Fransa'da gençlerin özelliği olan ince, kimi vakit de pek derin, bir ruh. Bunun üzerine Listomère Markizi kesin olarak kafasına koydu : Son derece olduğu-gibi davranışı içine girilemez bir yapmacığın tıpkısı olan bu ruhun sırlarını deşecekti.

Karanlık basmak üzereydi. İki hanım sokağa bakan bir pencerenin önünde oturuyorlardı. Julie düşünceliydi. Sokaktan bir atlı geçiyordu.

Yaşh hanım: "İşte kurbanlarınızdan biri." dedi.

Julie, tedirginlikle karışık bir şaşkınlıkla, teyzeye baktı.

Teyze anlatıyordu :

— "Bir İngiliz delikanlısı bu. Soylukişi. Lord Grenville'in büyük oğlu, Sayın Arthur Ormond. Hikâyesi ilginçtir. 1802'de gelmiş Montpellier'ye. Öldürücü bir göğüs hastalığına uğramış, buranın havası iyi gelir umuduyla hekimler yollamışlar. Bütün İngilizler gibi, savaş sırasında, Napoléon onu da tutuklatmış, çünkü o canavar kavga etmeden duramaz. Bu İngiliz delikanlısı, oyalanmak için, hastalığını incelemeye koyulmuş, öldürücü sanılan hastalığını. Delilik bu ya, insan gövdesinin iç yapısına, hekimliğe merak sarmış; bu bilim dal-

larına çılgınca tutulmuş. Soylukişilerde pek görülmüş şey değildir bu. Hoş, Kral Naibi de kimya ile uğraşmıştı ya!

"Uzatmayalım, Bay Arthur herkesi, Montpellier profesörlerini bile, şaşırtacak ilerlemeler gösteriyor. Kendini okumaya vermesi tutukluğunu unutturuyor ona. Ayrıca, iyileşiyor da. Dediklerine göre, iki yıl hiç konuşmamış, pek az soluk almış, bir ahırda yatıp kalkmış, İsviçre'den gelme bir ineğin sütünden içmiş, yiyecek olarak da yalnız tere yemiş. Tours'a geldiğinden beri, kimseyle konuşmuş değildir; tavuskuşu gibi kendini beğenmiştir. Yalnız, siz onun gönlünü çalmışsınız besbelli; çünkü buraya geldiğinizden beri günde iki kez pencerelerimizin önünden benim için geçmiyor elbette. Sizi seviyor, belli."

Bu son sözler üzerine Kontes bir büyüye uğramışcasına uyandı. Boş bulundu, öyle bir kımıldadı, öyle bir gülümsedi ki Markiz şaştı. En soğuk kadın bile birini mutsuz kıldığını öğrenince içten gelme bir sevinç duyar ya; ner'de! Julie'nin bakışı donuk, buz gibiydi. Yüzünde korkuya yakın bir tiksinti okunuyordu. Seven bir kadının sevdiğinin dışındaki herkese verdiği ceza değildi bu. Öyle bir kadın gülmesini, alaya almasını bilir. Julie o sırada bir tehlikenin anısını pek derinden yaşayarak acısını yeniden duyan bir kimse gibiydi.

Teyze artık iyice biliyordu ki bu kadın Victor'u sevmiyordu; onun başka birini de sevmediğini anlayınca şaşırdı-kaldı. Ürperdi Karşısında gönlü kararmış bir genç kadın vardı. Bir günlük, belki de bir gecelik bir deneme Victor'un hiçliğini anlatmaya yetmişti ona.

Markiz, içinden: "Onu tanıyorsa, bu iş bitti!" diyordu. "Çok geçmez, benim yeğen evliliğin dertlerine uğrar."

O sırada Julie'ye XV. Louis yüzyılının krallık ilke-

lerini aşılamaya niyet etmişti ama, birkaç saat sonra öğrendi ki — daha doğrusu, anladı ki — Kontes'in üzgünlüğü yeryüzünde çok görülen bir durumdan ileri geliyordu.

Julie birdenbire düşünceli bir hal almıştı, her gecekinden daha erkenden odasına çekildi. Hizmetçisi onu soyup da yatacak halde bırakıp gidince, Julie, ocağın karşısında, sarı kadife kaplı, arkalıklı bir divana — mutlulara olduğu gibi dertlilere de iyi gelen divana — gömüldü. Ağladı, iç çekti, düşündü. Sonra, ufak masayı çekti, kâğıt aradı, bir mektup yazmaya başladı.

Saatler çabucak geçti. Julie'nin bu mektupta içini döküşü ona pek ağır gelir gibiydi: Her cümlenin sonunda uzun düşüncelere dalıyordu. Derken, gözyaşları boşandı, yazmayı bıraktı. O sırada, saatler ikiyi çaldı. Julie'nin başı, ölmek üzere olan bir kadının başı gibi ağır, göğsüne doğru büküldü.

Sonra, başını kaldırınca, Markiz'i gördü. Yaşı kadın duvarlara kaplı halılardaki resimlerden çıkıvermişti sanki.

— "Nen var, yavrucuğum?" diyordu. "Niye yatmadın? Hele, tek başına bu yaşta, ne ağlıyorsun?"

Hiç çekinmeden, gelininin yanına oturdu, yarım kalmış mektuba gözleriye yer gibi baktı.

— "Kocana mektup yazıyordun!"

Kontes: "Nerede olduğunu biliyor muyum ki?" dedi.

Teyze kâğıdı aldı, okudu. Gözlüğüyle gelmişti; demek ki kasıt vardı bu işte.

Günahsız yaratık en ufak bir tepki göstermedi. Ne kendine saygı duygusununu eksikliğinden ileri geliyordu bu, ne de kişinin bütün gücünü kesen gizli bir suçluluk duygusundan. Hayır. Öyle bunalımlı anlar vardır ki ruh güçsüz kalır; iyi de, kötü de, susmak da, konuşmak da hepsi birdir. Teyze gelinini işte böyle bir sırada yaka-

lamıştı. Namuslu bir kız nasıl sevgilisini nazdan bıktırır da akşama üzülür, yalnızlık çeker, sevgilisini özler, acılarını dökecek bir gönül ararsa, Julie de öyle, inceliğin açık duran bir mektuba vurduğu mühürün sökülmesine hiç sesini çıkarmadı, Markiz okurken de düşünceli düşünceli durdu.

Louisa'cığım,

Hiçbirşeyden haberi olmayan iki genç kızın birbirlerine pek düşüncesizce verdikleri sözün yerine getirilmesini niçin bukadar üsteleyerek istiyorsun? Mektubunda yazdığına göre, altı aydan beri sorduklarına neden karşılık vermediğimi kendi kendine sorup duruyormuşsun. Susmamın nedenini anlamadınsa, bugün açığa vuracağım sırları öğrenince anlarsın belki. Yakında evleneceğini haber vermeseydin, bu sırları ölene kadar kalbimin derinliklerine gömecektim.

Evleniyorsun demek, Louisa? Bunu düşündükçe ürpertiler geçiriyorum. Evlen, yavrucuğum Sonra biriki ay içinde, eski günlerimizi anarak, en acı pişmanlıklardan birini duyacaksın. Bir akşam, Ecouen'de, dağın en ulu meşe ağaçlarının altına gelince, durmuş, ayaklarımızın altına serili o güzel dereboyunu seyretmiş, batmak üzere olan güneşin kızıllığına üzerimize vuran ışınlarına hayran hayran bakmıştık.

Bir kaya parçasının üzerine oturduk, bir kendinden-geçme içine gömüldük. Sonra bunun yerini tatlı bir üzgünlük aldı. İlk önce senin aklına geldi: Bu uzaklaşan güneş bize gelecekten söz ediyordu. Ne meraklı, ne deli şeylermişiz! Taşkınlıklarımızı hatırlıyor musun? Birbirimize sarıldık, "İki sevgili gibi"; öyle diyorduk. Birbirimize söz verdik: İkimizden kim önce evlenirse ilk gecenin sırlarını, çocuk ruhumuzun pek tatlı renklere büründüğü zevkleri ötekine olduğu-gibi anlatacaktı.

O gece seni umutsuzluğa düşürecek, Louisa. Gençtin, güzeldin, mutlu değilsen de kaygısızdın; kocan seni birkaç gün içinde benim şimdiki halime getirecek: Acı çeken, çirkin, yaşlı bir kadın.

Albay Victor d'Aiglemont'la evlendiğim için koltuklarım nasıl kabarıyordu, nasıl böbürleniyordum, nasıl seviniyordum, anlatmaya çalışsam delilik etmiş olurum! Sonra, nasıl anlatabilirim? Kendimi hatırlamıyorum ki artık. Biriki dakika içinde çocukluğum rüya oluverdi. Ne ölçüde olacağı benden saklanmış bulunan bağın kutlandığı o şenlikli günü de azarlanmadan geçirmiş değilim. Babam neşemi kaç kez kırmaya çalıştı; çünkü öyle büyük kir sevinç gösteriyordum ki yakışık almaz buluyorlardı; sözlerim de, hiçbir kötülük düşünmeden söylediğim için, kötüye çekiliyordu. O gelin elbisesiyle, duvakla, çiçeklerle türlü çocukluklar yapıyordum.

Akşam, beni binbir şatafatla götürdükleri odada yalnız kalınca, Victor'a takılmak için oyun düşündüm. Şimdi, gelmesini beklerken, yüreğim öyle atıyordu ki tıpkı o unutulmaz 31 aralık günleri, hediyelerin yığılı olduğu odaya kimseye görünmeden girerkenki gibi. Kocam içeri girip de beni ararken sarınıp sarmalandığım muslinlerin altından koyuverdiğim boğuk kahkaha çocukluğumuzdaki oyunlara can veren neşenin son gülüşü oldu...

Markiz, böyle başladığına göre kimbilir daha ne üzücü hikâyelerle dolu olması gereken bu mektubu okuyup bitirdikten sonra, gözlüğünü ağır ağır masanın üzerine koydu, parlak ateşi yaşlılıktan daha hiç de sönmemiş olan o bir çift yeşil gözlerini gelinine dikti.

— "Evli bir kadının böyle şeyler yazması yakışık almaz, yavrum" dedi.

Julie, onun sözünü keserek: "Ben de böyle düşün-

düm" diye karşılık verdi. "Onun için, siz okurken utandım."

Yaşlı kadın, hoşgörür gibi bir tavırla, sözünün arkasını getirdi:

— "Sofrada, bir yemek hoşumuza gitmezse, kimseyi tiksindirmemeliyiz, yavrum. Hele Havva'dan bize kadar evlilik pek güzel bir şey sayıldığına göre... Annen yok senin, değil mi?"

Kontes bir ürperti geçirdi. Sonra ağır ağır başını kaldırdı.

Bir yıldan beri, annemin olmayışına çok acınmışımdır ama, babamın Victor'dan yana duyduğu tiksintiye kulak asmamakla yanlışlık yaptığımı şimdi anlıyorum. Babam onu damat olarak hiç istemiyordu."

Julie bunları söyledikten sonra teyzeye baktı, bu yaşlı yüze canlılık veren iyiyüreklilik izlerini görünce bir sevinç ürpermesi gözyaşlarını kuruttu. Körpecik elini Markiz'e uzattı ki o da bunu istiyor gibiydi. Parmakları birbirini sıkarken, bu iki kadın aralarındaki anlaşmayı tamamladılar.

Markiz: "Zavallı öksüz yavru!" dedi.

Bu söz Julie için son bir ışık çizgisi oldu. Babasının peygamberce sesini yeniden işitir gibiydi.

Yaşlı kadın: "Ellerin yanıyor. Hep böyle midir?" diye sordu.

Julie: "Ateşim geçeli daha ancak yedi, sekiz gün oldu" dedi.

— "Demek ateşin vardı da benden sakladın!"

Julie, utangaç bir kaygıyla: "Bir yıldan beri ateşim var benim" dedi.

Teyze: "Demek ki, meleğim, evlilik senin için uzun bir acı çekmeden başka bir şey olmadı şimdiye kadar?" diye yeniden aldı.

Genç kadın buna karşılık vermeye korktu; yalnız, "evet" der gibi bir hareket yaptı ki bu çektiği bütün acıları açığa vuruyordu.

— "Mutlu değilsin demek?"

— "A! yo, teyzeciğim. Victor tapınırcasına seviyor beni. Ben de hayranım ona. Öyle iyi bir insan ki!"

— "Evet, seviyorsun onu ama, kaçıyorsun da; öyle değil mi?"

— "Evet... kimi vakit... Çok sık arıyor beni."

— "Bu yalnızlığın içinde, birdenbire çıka-gelirse diye çoğu zaman tedirgin oluyorsun, değil mi?"

— "Ne yazık ki öyle, teyzeciğim. Gene de severim onu, inanın bana."

— "Onun zevklerini paylaşmasını bilemediğin, ya da paylaşamadığın için kendini suçlamıyor musun içinden? Karı-koca arasındaki aşkın suçlu bir tutkudan daha ağır bir yük olduğunu hiç düşünmüyor musun?"

Julie, ağlayarak: "A! evet, öyle!" dedi. "Bakıyorum benim için bilmece olan her şeyi siz ne güzel anlayıveriyorsunuz! Duygularım uyuştu, kafamda düşünce diye bir şey kalmadı, güçlükle yaşıyorum. Ruhum anlatılamaz bir korkunun baskısı altında; bu korku bütün duygularımı donduruyor, beni hep bir uyuşukluk içinde tutuyor. Sesim yok, sızlanayım; sözüm yok, acımı anlatayım. Acı çekiyorum; beni öldüren şeyden Victor'un mutlu olduğunu gördükçe de acı çekmekten utanıyorum."

Teyze: "Çocukluk, saçmalık bütün bunlar!" diye haykırdı.

Kurumuş, kadidi çıkmış yüzü birdenbire şen bir gülümseyişle canlanmıştı; gençliğinde tattığı zevklerin bir yansımasıydı bu gülümseyiş.

Genç kadın, "Bakın siz de gülüyorsunuz!" dedi.

Markiz, çabucak: "Ben de öyleydim." diye atıldı.

"Şimdi Victor seni yalnız bıraktığına göre, yeniden genç kız olmadın mı... zevkten uzak ama, acıdan da uzak?"

Julie, şaşırarak, gözlerini iri iri açtı.

— "Evet, yavrum, Victor'a hayranız, öyle değil mi? Gelgelelim, karısı değil de kardeşi olmak isterdin. Kısacası, evlilik hiç de senin harcın değil."

— "A, evet, teyze. Peki ama, niçin gülüyorsunuz?"

— "O! hakkın var, yavrum. Bütün bunlar hiç de hoş şeyler değil. Seni kanatlarımın altına almasaydım, üzüntülerinin günahsız nedenini anlayabilecek kadar görmüş-geçirmiş bir kadın olmasaydım, geleceğin felâketlerle dolu olurdu. Yeğenim mutluluğu hiç de hak etmiş değil, aptal! Sevgili XV. Louis'mizin saltanatı altında, senin durumunda bulunan bir genç kadın, çok geçmez, kocasını cezalandırırdı böyle hödük gibi davranışından dolayı. Bencil! İmparator denen şu müstebidin bütün askerleri hiçbirşey bilmeyen aşağılık adamlar. Kabalığı efelik sanıyorlar; sevmesini bilmedikleri gibi kadınları da tanımıyorlar. Sanıyorlar ki yarın ölüm yolculuğuna çıkacakları için bugün bize karşı saygı, ilgi göstermek zorunda değiller artık. Eskiden erkekler yerine göre ölmesini de bilirlerdi, sevmesini de.

"Ben onu senin istediğin biçime sokarım, kızım. Bu üzücü anlaşmazlığa son vereceğim. Gerçekte, oldukça doğal bir şey bu. Ama, birbirinizden kaçmaya, boşanmayı düşündürmeye kadar varır bunun ucu... umutluzluğa düşmeden önce ölmezsen."

Teyzenin söylediklerini Julie şaşkın şaşkın, alık alık dinliyordu. Hiç beklemediği sözlerdi bunlar; doğruluklarını da, anlamaktan çok, seziyordu. Sonra, babasının Victor'a verdiği yargıyı, daha tatlı bir biçimde, görmüş-geçirmiş bir kadının ağzından işitmekle korkar gibi de olmuştu. Belki kendisini nasıl bir geleceğin beklediği birden içine doğdu, üzerine çökecek felâketlerin

ağırlığını mutlaka derinden duydu ki hıçkırıklarla boşandı, "Annem olun benim!" diyerek kendini yaşlı kadının kolları arasına attı.

Teyze ağlamadı; çünkü, Devrim krallık devri kadınlarında pek az gözyaşı bırakmıştır. Eskiden aşk, daha sonra *Yıldırı günleri* en iç paralayıcı beklenmedik olaylara alıştırmıştır onları; öyle ki yaşamın tehlikeleri ortasında soğuk bir ağırbaşlılığı, içten gelme bir sevgiyi hiç elden bırakmazlar. Bu sevgi içtendir ama, taşkın değildir; bundan dolayı da, yeni göreneklerin pek yanlış olarak geri ittiği görgü kurallarına, davranış yüceliğine hep bağlı kalırlar.

Markiz genç kadına sarıldı, bu hanımların çoğu vakit yüreklerinden çok davranışlarında, alışkanlıklarında bulunan bir şefkatle, zarafetle onu alnından öptü; tatlı sözlerle okşadı; geleceğinin mutlu olacağını söyledi; aşk ninnileriyle kucağında salladı, yatmasına yardım etti... sanki kızıymış gibi; umutarını, üzüntülerini kendi içinde duyduğu sevgili kızı. Gerçekten, gelininde kendini görüyor, kendini görüp-geçirmemiş, genç güzel buluyordu.

Kontes uyudu. Artık kendisine her şeyini söyleyebileceği bir dost, bir anne bulduğu için mutluydu.

⁂

Ertesi sabah, teyzeyle gelin, duygularda bir ilerleme, iki ruh arasında tam bir bağdaşma olduğunu gösteren derin içtenlikle, karşılıklı anlaşma havasıyla birbirlerine sarılırlarken, bir nal sesi işittiler. İkisi birden başını çevirdi, baktı: O İngiliz delikanlısı, gene her zamanki gibi, ağır ağır geçiyordu. Dünyadan uzak yaşayan bu iki kadının yaşayışını incelemişe benziyordu: Ya sabah kahvaltılarında, ya da akşam yemeklerinde mutlaka orada bulunuyordu. Atı da, sahibinin uyarmasına kalmadan,

adımını yavaşlatıyordu; at yemek odasının iki penceresi arasındaki açıklığı geçinceye kadar da Arthur içeriye baygın baygın bir göz süzüyordu. Çoğunda, Kontes burun büküyor, hiç oralı olmuyordu. Gelgelelim, Markiz, İngiliz delikanlısının sessizce belirttiği bu sıkılgan, ağırbaşlı aşktan hoşlanıyordu; çünkü taşralılar, yaşayışlarına bir canlılık vermek için, bu gibi pestenkerani şeylere merak duyarlar; Markiz de buna alışmıştı; büyük şehirlerin kibar kişileri bu nimete pek kolay kolay erişemezler. Ara-sıra içeri dalan bu bakışlarla karşılaşmak Markiz için alışkanlık haline gelmişti. Her gün de Arthur-ın geçişini yeni yeni şakalarla haber veriyordu.

İki kadın sofraya otururlarken, adalıya ikisi de aynı zamanda baktılar. Julie ile Arthur'ın bakışları bu sefer öyle kesin bir duyguyla karşılaştı ki genç kadın kızardı. İngiliz de, hemen atını mahmuzladı, dörtnala kaçtı.

Julie: "Ne yapsam acaba, efendim " diyordu.. "Bu İngiliz'in buradan geçtiğini görenler sanırlar ki ben..."

Teyze, onun sözünü keserek: "Ya!" dedi.

— "Buralarda dolaşmayın" derim ona. Diyemez miyim?"

— "Kendisinden korkuyormuşuz gibi olmaz mı? Sonra, bir adam canı istediği yerde gider, gelir; buna nasıl engel olabilirsin ki? Yarından sonra yemeğimizi bu odada yemeyiz. Delikanlı da bizi artık burada göremeyince, seni pencereden sevmekten vaz geçer. Hayatı tanıyan kadın işte böyle davranır, yavrum."

Gelgelelim, Julie'nin daha çekeceği varmış. Sofradan daha yeni kalkmışlardı ki Victor'un uşağı çıkageldi. Dolambaçlı yollardan geçerek, atını çatatırcasına sürerek, Bourges'den gelmiş, Kontes'e kocasından mektup getirmişti. Victor, İmparator'un yanından ayrılmıştı; imparatorluk yönetiminin çöktüğünü, Parisin düştüğünü Fransa'nın dört-bir köşesinde Bourbon'lara karşı sev-

gi gösterileri yapıldığını haber veriyordu. Yalnız Tours'a kadar nasıl gelebileceğini bilmiyormuş; onun için, karısının acele Orléans'a gelmesini rica ediyordu. Orada karısı için pasaport bulabileceğini umuyormuş. Uşak eski bir askermiş; Tours'dan Orléans'a kadar Juliey'le birlikte gelecekmiş. O yolun şimdilik açık olduğunu sanıyormuş.

Uşak: "Bir dakika bile geç kalmamaya bakın, hanımefendi" diyordu. "Prusyalılar, Avusturyalılar, İngilizler ya Blois'da buluşacaklar, ya da Orléans'da."

Genç kadın birkaç saat içinde hazırlandı, teyzenin verdiği eski bir arabaya binerek yola çıktı.

Teyzeye sarılırken: "Niye siz de gelmiyorsunuz bizimle Paris'e?" diyordu. "Değil mi ki artık Bourbon'lar yeniden tahta çıkıyorlar, siz de orada..."

— "Bu beklenmedik değişiklik olmasaydı bile gelecektim oraya, yavrucuğum; çünkü öğütlerime ihtiyacınız var, Victor'un da, senin de. Onun için, sizin yanınıza gelmek üzere, elimden geleni yapacağım."

Julie hizmetçisini de almıştı. Eski asker de, hanımının güvenliğini sağlamak üzere, atını tırıs sürerekten, arabanın yanı-sıra geliyordu.

Karanlık basarken, Blois'nın ilerisinde bir konak yerine geldiler. Julie Ambroise'dan beri arkalarına düşen bir arabanın gürültüsünü duydukça kaygılanmıştı, bu yol arkadaşlarının kimler olduğunu anlamak üzere, kapıya doğru uzandı. Ay ışığında gördü: Arthur, ondan üç adım ötede, gözlerini arabaya dikmiş, ayakta duruyordu. Göz göze geldiler. Kontes hemen köşesine çekildi. İçine bir korku girmiş, titriyordu. Gerçekten günahsız, tecrübesiz bütün genç kadınlar gibi, o da bir erkeğe istemeyerek sevgi aşılamayı suç gibi görüyordu. İçinde bir ürküntü duyuyordu; bu duygu da ona böylesine aşırı bir suç karşısındaki güçsüzlüğünü belki de daha iyi

belirtiyordu. Erkeğin en güçlü silâhlarından biri de işte budur: Kadını kendisiyle ilgilendirmek. Çünkü, kadının hayali oynaktır; ardına birinin düşmesinden korkar, ya da gocunur.

Kontes teyzenin öğüdünü hatırladı, yol boyunca dışarı çıkmamaya, köşesinden hiç ayrılmamaya karar verdi. Yalnız, at değiştirmek için durdurdukları her konak yerinde, iki arabanın çevresinde dönüp duran İngiliz'in ayak seslerini duyuyordu; sonra, yolda giderken de, delikanlının arabasının o cansıkıcı gürültüsü kulaklarında uğuldayıp duruyordu.

Biraz sonra: "Victor'un yanına bir varayım, beni bu acayip azaptan kurtarmasını bilir o." diye düşündü. "Peki ama, bu delikanlı gerçekte beni sevmiyorsa?"

Bu onun son düşüncesi oldu. Orléans'a gelince, Prusyalılar arabayı durdurdular, alıp bir hanın avlusuna götürdüler, başına nöbetçi askerler diktiler. Karşı-konulamazdı ki. Yabancılar üç yolcuya birtakım sert işaretlerle anlattıklarına göre, emir almışlardı, arabadan dışarı kimseyi bırakmayacaklardı.

Kontes, iki saate yakın, askerler arasında tutsak kaldı, ağladı-durdu. Askerler cıgara içiyorlar, gülüşüyorlar, arada-sırada da küstah bir merakla ona bakıyorlardı. En sonunda, Julie nöbetçilerin, biraz da saygılı bir tavırla, arabanın yanından uzaklaştıklarını gördü: Biralay atın nal seslerini duymuşlardı. Derken, gene yabancı subaylardan bir tabur arabanın çevresini sardı. Başlarında Avusturyalı bir general vardı.

— "Özür dileriz, hanımefendi." diyordu. "Bir yanlışlık oldu. Hiç korkmayın, yolunuza gidebilirsiniz. İşte size izin kâğıdı. Kimse dokunamaz artık size."

Kontes, elleri titreye titreye, kâğıdı aldı, belli-belirsiz biriki söz kekeledi. Generalin yanında, subay giysi-

siyle, Arthur'ı görüyordu çünkü. Birdenbire salıverilmesini ona borçluydu besbelli.

İngiliz delikanlısı, hem sevinçli, hem üzgün, başını çevirdi; Julie'ye ancak kaçamak bakabiliyordu.

İzin kâğıdı sağolsun, Bn. Julie d'Aiglemon, cansıkıcı hiçbir olayla karşılaşmadan, Paris'e kadar geldi. Orada kocasını buldu.

Kont, artık İmparator'a bağlılık andından kurtulmuştu; XVIII. Louis'nin saray generali yaptığı kardeşi Artois Kontu da onu pek pohpohlayarak karşıladı. Victor muhafız alayında kendisini generalliğe yükselten önemli bir görev elde etti. Gelgelelim, Bourbon'ların geri dönüşünü kutlamak üzere yapılan şenlikler sırasında, Julie'nin başına çok derin, yaşamını etkileyecek bir felâket geldi; Listomère-Landon Markizi'ni kaybetti. Kadıncağız Angoulême Dükü'nü Tours'da görünce sevinçten, bir de yüreğine vuran bir damladan öldü. Böylece, yaşı dolayısıyla Victor'u uyarmaya hakkı olan kişi, ustaca öğütleriyle, karı-koca arasındaki dirlik-düzenliği daha da pürüzsüz kılabilecek tek kişi yoktu artık. Julie bu eksikliği içinde bütün derinliğiyle duydu. Şimdi kocasıyla arasında kendinden başka kimse yoktu. Yalnız. genç, sıkılgan olduğu için, başlangıçta, sızlanmaktansa acı çekmeye boyun eğdi. Kendini görevlerinden geri çekmeye, ya da acılarının nedenini aramaya yaradılışının yüceliği engel oluyordu; çünkü bu acıları kesmek çok ince bir işti: Genç kız utancına dokunmasından korkuyordu.

Aiglemont Kontu'nun Krallığın Yeniden Kurulma Dönemi'ndeki durumunu biraz anlatalım.

Çok kişi vardır ya: Derin bir hiçtirler ama, kendilerini tanıyanların çoğu bunu hiç bilmezler. Yüksek bir unvan, ünlü bir ana-baba, önemli görevler, bir incelik cilâsı, davranışlarda büyük bir özen, ya da talihin ver-

diği ayrıcalıklar bunlar için öyle birer zırhtır ki özel yaşamlarının içine eleştiricilerin girmelerine engel olur. Krallara benzerler bunlar. Kralların da gerçek boyu-bosu, huyu-suyu, geleneği-göreneği hiçbir zaman ne iyice bilinir, ne de değeri iyice biçilir; çünkü herkes onları ya çok uzaktan görür, ya da çok yakından. Bu gibi yapmacıklı kişiler konuşacak yerde soru sorarlar; kendilerinin ortaya çıkmasını önlemek için başkalarını sahneye koymasını çok iyi bilirler; sonra da, büyük bir ustalıkla, herbirini tutkularının, çıkarlarının ipinden çekerler; böylece, gerçekte kendilerinden üstün olan kimselerle oynarlar, onları kukla durumuna getirirler, kendilerine kadar alçalttıkları için de küçük sanırlar. Böylece de, miskin ama, şaşmaz bir düşüncenin değişken büyük düşünceler üzerindeki utkusunu elde ederler. Bundan dolayı, bu boş kafaların değerini biçmek, olumsuz ağırlıklarını tartmak için, gözlemcide üstün zekâdan çok ince zekâ, görüş genişliğinden çok sabır, düşüncelerde yükseklikten, yücelikten çok bir incelik, bir ustalık bulunması gerekir. Yalnız, bu dalavereciler güçsüz yanlarını korumakta ne büyük ustalık gösterirlerse göstersinler, karılarını, analarını, çocuklarını, ya da aile dostlarını aldatmak çok zor gelir onlara. Ne var ki, bunlar da, onların bir bakıma ortaklaşa şerefle ilgili şeyler üzerindeki sırlarını saklarlar; kimi vakit onların bunu bütün dünyaya zorla kabul ettirmelerine bile yardım ederler. Bütün bu aile dalavereleri sayesinde birçok budala üstün insan sayılıyorsa zarar yok; çünkü nice üstün insan vardır ki budala sayılırlar. Böylece de toplumda görünüşteki yetenekli kişiler hep aynı sayıda kalır.

Şimdi düşünün: Bu türden bir kocanın karşısında kafalı, duygulu bir kadına ne büyük bir görev düşer, değil mi? Gözünüzün önünde acılarla, kendini kul-köle etmelerle dolu bir yaşam canlanmıyor mu? Sevgiyle, in-

celikle dolu öyle kalpler vardır ki onların bu kul-köle oluşları yeryüzündeki hiçbir şeyle karşılanamaz. Bir kadın bu korkunç durumla karşı karşıya gelsin, işin içinden ancak birini öldürmekle çıkabilir, gene de Büyük adı verilmiş olan II. Katerina'nın yaptığı gibi. Ne var ki, bütün kadınlar tahtta oturmadıkları için, çoğu kendilerini aile felâketlerine adarlar; bu felâketler de, karanlıkta kaldıkları için hiç de daha az korkunç değildir. Bu kadınlardan dertlerine şu yeryüzünde tez elden bir avunma arayanlar, ödevlerine bağlı kalmak isterlerse, çoğu vakit, acılarını başka bir acıyla değiştirirler; ya da, zevk uğruna kuralları çiğnerlerse, yanlış adımlar atarlar.

Bu düşüncelerin hepsi Julie'nin gizli hikâyesine uygun düşer.

Napoléon ayakta kaldıkça, Aiglemont Kontu, sıradan bir albay olarak, kimsenin kıskançlığını çekmemişti; iyi bir emirsubayıydı, tehlikeli bir görevi yerine getirmede ustaydı ama, önemli bir komutanlığın başına geçecek yetenekte değildi; İmparator'un tuttuğu gözüpek subaylardan biri sayılmış, askerlerin iyi çocuk dediklerinden biri olarak kalmıştı. Krallığın Yeniden Kurulması Dönemi ona markiliğini geri verdi; o da, buna karşılık, hiç de nankör olmadığını gösterdi, Bourbon'ların ardından Gand'a kadar gitti. Bir yandan akıldan, bir yandan bağlılıktan ileri gelen bu davranışı kaynatasının falını yalancı çıkardı: Yaşlı adam damadının hep albay kalacağını söylemişti.

Victor, artık tuğgeneral olmuş, marki ünvanını yeniden elde etmişti ya, Bourbon'ların ikinci dönüşünde, senato üyesi olma tutkusuna kapıldı, Conservateur gazetesinin düşüncelerini, tutumunu benimsedi; gerçekte hiçbir şeyi gizlemeyen yeni bir kılığa büründü, ağırbaşlı bir tavır takındı. Boyuna sorular soruyor, kendisi

az konuşuyordu. Derin bir adam yerine konuldu. Hep incelik biçimleri içine gömülüp siper alıyor, birtakım hazır örneklerle donanıyor, basma-kalıp lakırdıları su gibi harcıyordu. Bu basma-kalıp lakırdıları Paris'te aptallara büyük düşünceleri, olayları anlatabilmek için, bozuk para gibi, boyuna basarlar.

Kibar çevrelerde zevk sahibi, bilgili bir adam olarak tanındı. Soyluluk üzerindeki düşüncelerinde direndiği için, mert bir adam olarak gösteriliyordu. Eskiden olduğu gibi tasasız, şen bir hal alacak oluverse, sözlerindeki anlamsızlık, saçmalık birtakım siyasal dokundurmalar sayılıyordu. Çok dürüst kimseler: "A! o ancak ne demek isterse onu söyler." diye düşünüyorlardı.

İyi yanlarından da yararlanıyordu, kötü yanlarından da. Gözüpekliği ona orduda büyük bir ün kazandırmıştı; bunun yalanını çıkaran hiçbir şey de olmamıştı, çünkü hiç tek başına komutanlık etmemişti. Erkek, soylu yüzü geniş düşünceler belirtiyordu; yüz çizgilerinin yapmacık olduğunu da karısından başkası bilmiyordu.

Bütün o yalancı yeteneklerini herkesin göklere çıkardığını duya duya, Aiglemont Markisi sarayın en değerli adamlarından biri olduğuna en sonunda kendi de inandı. Sarayda onun dış görünüşü hoşa gidiyor, çeşitli değerleri de herkesce kabul ediliyordu.

Gene de, Aiglemont Markisi evde alçak gönüllüydü. Orada, karısının, nekadar genç olursa olsun, kendisinden üstün olduğunu içinden gelen bir duyguyla seziyordu. İstemeye istemeye duyduğu bu saygıdan da, öyle gizli bir güç doğdu ki Markiz, bu yükü itmek için yaptığı bütün çabalara karşın, benimsemek zorunda kaldığını gördü. Kocasının danışmanı olmuştu; davranışlarını da, yaşamının gidişini de o yönetti. Doğaya aykırı olan bu üstünlük kadıncağızın ağırına gidiyor, birçok

acıların kaynağı oluyordu ki o bu acıları da gene yüreğine gömüyordu.

Birincisi, pek ince, pek kadınsı olan içgüdüsü ona diyordu ki: "Aptal bir adamı yönetmektense, kafalı bir erkeğin her dediğine boyun eğmek daha güzeldir; genç bir evli kadın erkek gibi düşünmek, davranmak zorunda kaldı mı, ne erkektir, ne kadın; kadınlığın dertlerini üzerinden attı mı, güzelliklerinden de sıyrılır; yasalarımızın erkeklere tanıdığı ayrıcalıklardan hiçbirini de elde edemez."

Yaşamında pek acı bir alay gizliydi: Kof bir puta tapınmak, koruyucusunu korumak zorunda değil miydi? Zavallı adam! karısının boyuna kul-köle oluşuna karşılık, onun önüne kocaların bencil aşkını atıveriyor, onu ancak kadın olarak görüyor, onun zevk alıp almadığını, üzgünlüğünün, sararıp solmasının neden ileri geldiğini düşünmek tenezzülünde bulunmuyor, ya da düşünemiyordu ki ikisi de aynı ağırlıkta bir hakarettir.

Üstün bir kafanın boyunduruğu altına girdiğini sezen kocaların çoğu gibi, Victor da Julie'nin maddî düşkünlüğünden manevî düşüklüğü yargısına varıyor, kendisine eş olarak hasta bir kız veren kaderden hesap sorarak sızlanmaktan zevk alıyordu. Kısacası, gerçekte cellâtken, kendini kurban gibi gösteriyordu.

Markiz, bu acı yaşamın bütün felâketleri üzerine yüklenmişken, gene de o budala efendisine gülümsemek, yas evini çiçeklerle donatmak, gizli azaplarla sararıp solmuş yüzüne mutluluk maskesi takmak zorundaydı.

Bu şeref sorumluluğu, bu kendinden-vazgeçiş genç Markize gizliden gizliye bir kadın benliği, bir erdem bilinci verdi ki bunlar da ona yaşamın tehlikelerine karşı birer siper oldu. Sonra da, bu kalbi derinlemesine araştırmak için, belki de o ilk, bön genç kızlık aşkına taç olan, içinde gizli kalan felâket onda tutkulara karşı

bir ürküntü uyandırdı. Julie belki de tutkuların ne zevkini tatmıştı, ne de üzerine toplumun kurulu olduğu akıl kurallarını, erdem ikelerini unutturan yasak ama, çıldırtıcı zevklerini. Listomère-Landon Markizi,nin görmüş-geçirmişliğinin onu kavuşturacağına söz verdiği tatlı günlerden, sıcacık uyum havasından, bir rüyaya baş çevirir gibi, vaz geçti; boynunu büktü; genç yaşta öleceğini umarak, acılarının sona ermesini bekledi. Tours'dan geldiğinden beri, sağlık durumu her gün biraz daha kötüye gitmişti; yaşamı acıyla ölçülüyor gibiydi. Yalnız, zevkli bir acıydı bu; görünüşte şehvetli sayılabilecek, yüzeysel görüşlü kimselerin gözüne bir nazenin taze hevesi gibi görünebilecek bir hastalık.

Hekimler Kontesi divanda yatmaya zorluyorlardı. Tazecik, orada, çiçekler arasında gittikçe eriyor, çiçekler gibi o da sararıp soluyordu. Öyle güçsüz düşmüştü ki, yürüyemiyor, açık havaya çıkamıyordu; dışarı ancak kapalı arabada çıkıyordu. Çağımızın bütün şatafatıyla, bütün yeni icatlarıyla çevrilmiş olduğu için, hasta bir kadından çok, tembel bir sultanı andırıyordu. Birkaç erkek ahbabı, belki de mutsuzluğundan, güçsüzlüğünden tutkuna döndükleri için, onu her zaman evde bulacaklarını da bildiklerinden, belli ki ileride iyi olacağını da hesaplayaraktan, ona haberler getirmeye, Paris'te hayata çeşni katan olaylar üzerine bilgi vermeye geliyorlardı. Kısacası, içine daldığı o üzgünlük varlıkların üzgünlüğündendi. Aiglemont Markizi kökünü kara bir böcek kemiren güzel bir çiçek gibiydi. Ara-sıra kalabalık arasına katılıyordu ama, hoşlandığından değil, kocasının can attığı yüksek yerin gereklerine uymak zorundan. Sesi, çok güzel şarkı söylemesi ona oralarda her genç kadının koltuklarını kabartarak alkışlar kazandırabilirdi ama, ne duygulara, ne de umutlara bağlayamadığı bir başarı ne işine yarardı ki? Kocası çalgı sev-

mezdi. En sonra şu da var: Güzelliğinden dolayı hayranlık uyandırdığı bu gibi salonlarda sıkılıyordu. Oralarda, durumu acı bir sevgi, üzücü bir ilgi uyandırıyordu. Tutulduğu hastalık öldürücüydü; bunu kadınlar birbirinin kulağına fısıldar; her şeye bir ad uyduran dilimizde bu hastalığa ad konulamamıştır daha.

Yaşamı derin bir sessizlik içinde geçerken, derdinin nedeni gene de kimsenin bilmediği bir şey değildi. Evliydi ama, gene de genç kız gibiydi; en ufak bir bakıştan utanıyordu. Onun için de, kızarmasını önlemek üzere, herkesin karşısına hep şen, gülerekten çıkıyordu; yalancıktan, sevinçliymiş gibi görünüyor, çok iyi olduğunu söylüyor, ya da sıkıla sıkıla yalan atarak, sağlığıyla ilgili soruları önlüyordu.

Bununla birlikte, 1817'de, Julie'nin o güne kadar düşmüş bulunduğu acıklı durumun değişmesine bir olayın büyük yardımı dokundu: Bir kızı oldu. Kendi emzirmek istedi. İki yıl, ana bakımının yaratığı canlı uğraşmalar, kaygılı zevkler yaşamının mutsuzluğunu biraz azalttı. Durum gereğince, kocasıyla odasını ayırmıştı. Hekimler onun daha da iyileşeceğini söylüyorlardı ama, bu dayanaksız sözlere inanmıyordu o. Kendisi için yaşamın artık adı kalmayan herkes gibi, o da ölümü mutlu bir son gibi görüyordu belki.

1819 yılı başlarında, yaşam ona eskisinden de acımasız davrandı. Julie tam kendini olumsuz bir mutluluk elde etmeyi başarmış olmaktan dolayı alkışlarken, önünde korkunç uçurumların açıldığını görür gibi oldu: Kocası, gitgide, ona olan alışkanlığını yitirmişti. Eskiden de pek sıcak olmayan o bencil düşkünlükteki bu değişmanın ne gibi mutsuzluklar getirebileceğini Julie, ince sezişiyle, tetikte bulunuşuyla önceden görebiliyordu. Victor'un üzerinde bir ölçüde egemenliği bulunduğunu, her zaman için saygısını kazanmış olduğu-

nu biliyorsa da birtakım tutkuların böylesine hiç olan, kendini-beyenmişçesine düşüncesiz davranan bir adam üzerinde doğuracağı etkilerden de korkuyordu.

Ahbapları, beklenmedik bir sırada içeri girince, sık sık, Julie'yi uzun düşüncelere dalmış buluyorlardı. Pek anlayışlı olmayanları, işi şakaya vuraraktan, bunun nedenini soruyorlardı ona; sanki genç bir kadın ancak saçma-sapan şeyler düşünürmüş, bir ananın düşüncelerinde derin bir anlam bulunamazmış gibi. Kaldı ki gerçek mutluluk gibi mutsuzluk da dalgın dalgın düşüncelere sürükler bizi.

Kimi vakit, Julie, Hélène'iyle oynarken, ona karanlık bir gözle bakıyor, onun sorularına karşılık vermez oluyordu. Çocukların bu soruları annelere öyle zevk verir ki! Julie ise, onlara karşılık vermek yerine, kendisinin bugünkü, yarınki yazısının ne olacağını düşünüyordu. Birden, Tuileries'deki geçit törenini anımsayınca da, gözleri yaşarıyordu. Babasının ileriyi gören sözleri kulaklarında çınlıyor, bu sözlerin nasıl da yerinde olduğunu kavrayamamış olmasından dolayı vicdanı onu azarlıyordu. Başına ne geldiyse hep bu söz dinlemeyişinden ileri gelmişti. Çoğu vakit de, başına gelenlerden hangisinin daha güç katlanılır olduğunu bilemiyordu.

Ruhunun tatlı özelliklerle dolu gömülerinin bilinmeden kalmış olması bir yana, yaşamın en basbayağı nesnelerinde bile kocası onu birtürlü anlayamıyordu. Sevme yetisinin Julie'de daha güçlü, daha etkin olarak geliştiği sırada, hoşgörülen sevgi, karı-koca sevgisi tenin, derin acıları arasmda sönüp gidiyordu. Sonra, hani küçükgörmeye pek yakın bir sevgi vardır, işte Julie de kocasına karşı ancak böyle bir sevgi duyuyordu ki, bu da, gide gide, bütün duyguları köreltir. En sonra, şu da var: Ahbaplarının anlattıklarından, verilen örneklerden, kibar çevrelerindeki serüvenlerden aşkın son-

suz mutluluklar getirdiğini öğrenmiş olmasaydı, yaraları ona kardeş ruhları birleştirecek derin, arı zevkler olduğunu sezdirirdi.

Belleğinin ona geçmişten çizdiği levhada Arthur'ın bön yüzü her gün biraz daha arı, biraz daha güzel olarak beliriyordu. Yalnız, çabucacık da gelip geçiyordu; çünkü Julie bu anı üzerinde durmaktan korkuyordu. İngiliz delikanlısının sessiz, sıkılgan sevgisi bu karanlık, yalnız gönülde evlendiği günden beri tatlı bir iz bırakmış olan tek olaydı. Belki de Julie'nin ruhunu yavaş yavaş üzüntüye boğan bütün o kırılmış umutlar, ölü doğmuş istekler, düş gücünün doğal bir oyunuyla, bu adam üzerine yönelirdi; çünkü Julie onun davranışlarında, duygularında, yaradılışında kendisiyle bir çok benzerlik görmüştü. Gelgelelim, bu düşünce ona saçma bir heves, bir düş gibi görünmüştü hep. Her seferinde iççekmelerle son bulan bu olmayacak düşten daha mutsuz uyanıyor, uydurma bir mutluluğun kanatları altında uyutmuş olduğu gizli acılarını daha derinden duyuyordu.

Sızlanmalarının çılgınlık, ataklık niteliği de aldığı oluyor ,ne pahasına olursa olsun birtakım zevkler tatmak istiyordu. Yalnız, çok daha sık, bilmem hangi aptalca uyuşukluğun pençesine düşüyordu. Anlatılanları anlamadan dinliyor, ya da aklından öyle belirsiz, öyle bulanık düşünceler geçiyordu ki bunları birtürlü dile getiremiyordu.

En içten isteklerini, eskiden, genç kızlığında tasarladığı bir çevre içinde kolu-kanadı kırık, gözyaşlarını içine akıtmak zorundaydı. Kime yakınabilirdi ki? Kim dinlerdi ki Sonra, onda kadın inceliğinin son derecesi, insanı kendinden geçiren şu duygu utangaçlığı vardı ki bu da boşuna sızlanmayı önler, üstüngelme üstün ge-

leni de, yenileni de küçük düşürecekse bundan yararlanmaktan vazgeçirir.

Julie yeteneğini, bütün erdemlerini kocasına vermeye çalışıyor, yoksun olduğu mutluluğu tatmakla övünüyordu. Bütün kadın inceliğini, boşu boşuna, durumu yönetmeye, işleri düzeltmeye harcıyordu; ötekiyse, oralı bile değildi; gene ali-kıran-baş-kesendi. Julie'nin mutsuzluktan başının döndüğü, kafasının boşaldığı, dizginleri bırakıverdiği oluyordu. Bereket versin, gerçek bir kendinden-geçme onu yeniden yüce bir umuda sürüklüyordu: Geleceğe sığınıyordu. Gelecek de, yaman bir inançtı; acılı görevini ona yeniden benimsetiyordu.

Bu böylesine korkunç çabalamalar, bu iç yırtınmaları başarısız kalıyor, bu uzun uzun, üzgün üzgün düşünmelerin kimse farkında olmuyordu; donuk bakışlarına kimsenin gözü değmiyor, acı gözyaşları gelişi-güzel, yalnızlık içine boşanıyordu.

Koşulların zorlamasıyla Markiz'in farkında olmadan düştüğü nazik durumun tehlikeleri 1820 ocağında bir akşam toplantısında bütün ağırlığıyla gözlerinin önünde belirdi.

Karı-koca birbirlerini iyice tanıyınca, birbirlerine uzun süre alışınca, kadın erkeğinin en ufak bir davranışını bile yorumlamasını öğrenince, kendisinden sakladığı duyguların, nesnelerin içine girebilince, bir raslantıyla, ya da başlangıçta kaygısızca edinilen bu düşüncelerin, gözlemlerin sonunda, çoğu vakit, birdenbire ışıklar çakar. Kadın bir uçurumun ağzında, ya da dibinde birden uyanıverir. Markiz de, birkaç günden beri yalnız olduğu için mutlu bulunduğu sırada, yalnızlığının sırrını buldu: Kocası, ister ilgisiz, ya da bıkmış olsun, ister ona karşı hoşgörü, ya da acıma göstersin, onun değildi artık.

Bunun üzerine, Julie artık ne kendini düşündü, ne

çektiği acıları, ne de yaptığı fedakârlıkları. O bir anneydi şimdi; gözlerinin önünde ancak kızının yazgısı, geleceği, mutluluğu vardı; Hélène'ciği, onu yaşama bağlayan tek varlığı. Bu sevgili yaratığı bir üvey ananın boyunduruğu altında boğulmaktan kurtarmak için yaşamak istiyordu şimdi o. Gözlerinin önünde korkunç bir geleceğin bu yeni görünümünün canlanması üzerine, yılların altından çıkan o ateşli düşüncelerden birine daldı. Bundan sonra kocasıyla kendisi arasında bir düşünceler dünyası bulunacaktı; bunun da ağırlığı ancak kendisi üzerinde toplanacaktı. O güne dek, Victor'un —sevebileceği ölçüde— kendisini sevdiğini sandığı için, varlığını kendisinin pay almadığı bir mutluluğa adamıştı; şimdiyse, gözyaşlarının kocasını sevindirdiği inancını yitirmiş, yeryüzünde yapayalnızdı; mutsuzluklardan mutsuzluk beyenmekten başka bir şey kalmıyordu artık ona.

Gecenin durgunluğu, sessizliği içinde bütün gücünü kesen bu perişan halle, ocak sönmek üzereyken, divanından kalkmış, lamba ışığında, gözleri kuru, kızını seyretmeye gidiyordu, Aiglemont Markisi, şen-şakrak, işeri girdi. Julie ona Hélène'in ne tatlı uyuduğunu gösterdi. O ise karısının coşkusunu bayağı bir sözle karşıladı.

— "Bu yaşta bütün çocuklar tatlıdırlar." dedi.

Sonra, pek ilgisizce, kızının alnından şöyle bir öptü, beşiğin perdelerini kapadı, Julie'ye baktı, onu elinden tutup divana —biraz önce bunca kara kara düşüncelerin doğduğu divana— getirdi, yanına oturttu.

O sinir bozucu neşeli haliyle: "Bu akşam çok güzelsiniz, Markiz Hanımefendi!" diye haykırdı.

Bu halin ne boş, ne kof olduğunu Markiz pek iyi bilirdi.

Derin bir ilgisizlik göstermeye çalışarak: "Akşamı ner'de geçirdiniz?" diye sordu.

Marki: "Bayan De Sérisy'de." dedi.

Ocağın üzerinden ışık siperini almış, saydam levhasını dikkatle gözden geçiriyordu, karısının döktüğü gözyaşının izlerini görmeksizin.

Julie ürperdi. Yüreğinden kopan, onun zorla yüreğine bastırdığı düşünce selini anlatmaya dil yetmez.

— "Bayan De Sérisy pazartesiye konser veriyor, senin de gelmen için deli oluyor. Kalabalık arasında hanidir görünmedin; onun için, evinde görmek istiyor seni. İyi kadındır; seni de, çok seviyor. Gelirsen, ben de çok sevinirim. Senin adına söz vermiş gibiyim..."

— "Gelirim." dedi Julie.

Sesinde, söyleyişinde, bakışında öyle içe işleyici, öyle bambaşka bir şey vardı ki Victor, pek ilgisiz dururken, karısına birden şaşkın şaşkın baktı. İş bukadarla kaldı.

Julie anlamıştı; Kocasının gönlünü çalan kadındı bu Bn. De Sérisy dedikleri. Büyük bir üzgünlük içinde, dalgın, uyuştu kaldı; derin bir düşünceye dalmış gibi, gözlerini ateşe dikmişti.

Victor ışık siperini elinde evirip çeviriyordu. Başka yerlerde mutlu olduktan sonra, evine mutluluk yorgunluğunu getiren bir adam hali vardı onda. Hayli esnedikten sonra, bir eline şamdan aldı; öbür eliyle, gevşek gevşek, karısının boynunu aradı sarılıp öpmek için. Julie eğildi, alnını uzattı; akşam öpücüğünü alnıyla aldı... makine gibi bir öpüş; sevgiden uzak; ağız, burun bükmek gibi bir şey; hele o sırada ona öyle iğrenç geldi ki!

Victor çıkıp da kapıyı kapayınca, Markiz bir koltuğa yığıldı; bacakları tutmuyordu. Hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Julie'nin karşılaştığı sahnenin ne büyük acılarla larla dolu olduğunu, bunun ne uzun, korkunç durumla-

ra yol açtığını ancak bu tür bir azabı çekmiş olan bilebilir. O yavan, aptalca sözler, karı-koca arasındaki sessizlikler, adamın davranışları, bakışları, ocağın karşısında oturuşu, karısını boynundan öpmek isterken takındığı tavır... bunların hepsi, Julie'nin sürdüğü tek başına, acı yaşamı, o saatte, acıklı bir sonuca getirip dayamıştı.

Julie, o çılgınlık içinde, divanının önünde diz çöktü; hiç birşeyi görmemek için yüzünü divana gömdü; Tanrı'ya yakardı. Yakarışının alışılmış sözlerini şimdi öyle içten, öyle anlamlı söylüyordu ki kocası bile, duysa, yüreği parçalanırdı.

Julie sekiz gün, başına gelenden dolayı bunalmış bir durumda, hep geleceğini düşünüp durdu. Yüreğine yalan söylemeksizin, gelecek günlerini gözden geçiriyor, kocasını yeniden elinin altına alabilmesinin, kızının mutluluğu uğruna daha uzun süre yaşayabilmenin yollarını arıyordu. Sonunda, kararını verdi: Öteki kadınla savaşacak, yeniden kalabalık arasında görünecek, orada parlayacaktı; kocasına karşı artık duymadığı sevgiyi duyuyormuş gibi yapacak, onun başını döndürmeye çalışacaktı; sonra, düzenbazlıklarla onu elinin altına aldı mı, ona karşı, kendilerini sevenlere acı çektirmekten zevk alan şu fingirdek yosmalar gibi davranacaktı. Bu çirkin tutum dertlerinin tek devasıydı. Böylece, acılarının dizginini kendi eline almış olacak, onları istediği gibi yönetecekti; kocasını buyruğu altına alarak, korkunç bir sıkı altında ona boyun eğdirerek, kendisine acı çektiren olayları azaltacaktı. Onu güç bir yaşama zorlamaktan dolayı yüreği sızlamayacaktı artık.

Bir sıçrayışta, ilgisiz bir kimsenin soğuk hesapları içine daldı. Kızını kurtarmak için, birden, sevmeyen kimselerin alçakça oyunları, yalanları, yosmaların dalavereleri aklına geldi; birtakım korkunç madrabazlık-

lar vardır ki erkekler bunu yapan kadına karşı derin bir tiksinme duyarlar, onda doğuştan kötülükler bulunduğunu düşünürler; Julie bunları da aklından geçirdi.

Kendisi bilmiyordu ama, gerçekte, kadınlık benliği, kendi çıkarını düşünmesi, belli-belirsiz bir öcalma isteği analık sevgisiyle birleşiyor, kendisini yeni acıların beklediği bir yola sürüklüyordu. Yalnız, temiz ruhu, ince zekâsı, hele hele dürüst yaradılışı bu oyunlara uzun zaman suç ortaklığı edemezdi. İçinden geçenleri okumaya alışık olduğu için, suçun daha ilk adımında — evet, bu bir suçtu — vicdanının çığlığı tutkularının, bencilliğinin haykırışlarını bastıracaktı. Gerçekten, yüreği temiz kalmış, bu yürekteki sevgiye el değmemiş genç bir kadında, analık duygusu bile utancın sesini dinler. Utanç demek kadınlık demek değil midir? Gelgelelim, Julie yeni tutumunda hiçbir tehlikeyi, hiçbir yanlış davranışı görmek istemedi. Bn. De Sérisy'nin evine gitti.

Öteki kadın karşısında soluk benizli, bitkin birini göreceğini sanıyordu. Markiz ise, allık sürmüştü; güzelliğini daha da artıran bir süsün bütün parlaklığı içinde çıktı onun karşısına.

Paris modasını, kibarlar çevresini avuçlarının içinde tutmakla övünen kadınlar vardır; Sérisy Kontesi de onlardan biriydi. Öyle fermanlar buyururdu ki, saltanat sürdüğü çevrede, herkes bunlara uyuyormuş gibi gelirdi ona. Dediğine bakılırsa, özdeyişler söylermiş; sultanlar gibi, herkes üzerine istediği yargıyı verebilirmiş. Edebiyat, siyaset, herşey; kadın, erkek, herkes onun deneti altındaydı; kendisi ise hertürlü denetlemeye meydan okur gibiydi. Evi de, baştan başa, beyenişinin örneğiydi.

Julie, zarif, güzel kadınlarla dolu bu salonların ortasında, Kontes'ten üstün geldi. İnce sözleriyle, canlılı-

ğıyla, cıvıl-cıvıl kanı-kaynarlığıyla, o akşam orada bulunan en seçme erkekleri çevresine topladı. Öyle de kusur bulunamaz bir biçimde giyinmişti ki bütün kadınların keyfi kaçtı; giysisinin biçimini, gövdesini sarışını hepsi kıskandı; bunu tanımadıkları bir terzinin ustalığına yordular. Çünkü kadınlar, bir giysiyi güzel gösteren şeyin onu giyenin zarifliği, kusursuzluğu değil de, biçim-dikim ustalığı olduğuna inanmayı severler.

Julie kalkıp da Desdemona'nın şarkısını çalıp söylemek üzere piyanonun başına geçince, bütün salonlardan erkekler uzun süredir işitilmeyen bu ünlü sesi dinlemeye koştular, derin bir sessizlik oldu. Markiz kapılardan başların uzandığını, bütün gözlerin üzerine dikildiğini görünce derin bir heyecan duydu. Gözleriyle, kocasını aradı; ona pek cilveli bir göz etti; kocasının o sırada koltuklarının pek kabardığını görünce de sevindi. Bu başarısından duyduğu mutluluk içinde, *al piu salice*'nin (*) ilk bölümünde, herkesi büyüleyip kendinden geçirdi. O güne kadar ne Malibran, ne de Pasta duygu bakımından da, ses bakımından da böylesine kusursuz şarkı söylememişlerdi.

Gelgelelim, şarkıyı yeni baştan almak üzereyken, kalabalığa şöyle bir bakınca, Arthur'ı gördü. Delikanlı, gözlerini ona dikmiş, öyle, bakıyordu. Julie derinden derine sarsıldı, sesi değişti.

Sérisy Kontesi yerinden ona doğru atıldı.

— "Nen var, şekerim? Ah! yavrucuk, çok acı çekiyor! Gücünün yetmeyeceği bir işe giriştiğini görünce korkumdan ürpertiler geçirmiştim."

Şarkı yarım kaldı. Julie'nin eli-ayağı kesilmişti; yeniden başlamaya çekindi, öbür kadının alaylı acıması-

(*) Rossini'nin *Otello* operasındaki bu parça, gerçekte, *Assisa al piè d'un salice* (bir söğüdün altında oturmuş) diye başlar. (Çeviren)

na katlanmak zorunda kaldı. Bütün kadınlar fısıldaştılar. Sonra, bu olay üzerinde konuştukça, Markiz'le Kontes arasında ortaya çıkan çatışmayı anladılar; aralarında Kontes'i çekiştirmekten de geri kalmadılar.

Julie'yi sık sık tedirgin eden tuhaf önseziler birden gerçekleşmiş bulunuyordu. Arthur'la ilgilenirken, görünüşü böylesine yumuşak, ince bir adamın ilk sevgisine bağlı kalacağına inanmak hoşuna gitmişti. Bu güzel tutkunun konusu olduğu için koltuklarının kabardığı da oluyordu: Genç bir adamın arı, gerçek tutkusu; aklında sevgilisinden başka şey yoktur; bütün vaktini ona verir; sözleri, davranışları içtendir; bir kadının yüzünü kızartacak şeyden onun da yüzü kızarır; gözünde ne şan-şeref, ne servet, ne ihtiras olmaksızın, kendini sevgilisine adamıştır.

Julie, Arthur'da hep bunları hayal etmişti; çılgınca sına, şaşkıncasına. Sonra, birdenbire, düşünün gerçekleştiğini görür gibi oldu. İngiliz delikanlısının kadınsı yüzünde derin düşünceler, tatlı hülyalar, kendisinin de kurbanı olduğu acı fedakârlıklar okudu. Onda kendini gördü.

Mutsuzluk, üzüntü sevginin en açık sözlü dilmaçlarıdır; acı çeken iki kişi aralarında inanılmaz bir çabuklukla karşılıklı konuşurlar. Varlıkları, düşünceleri içten içe görme, özümleme onlarda tamdır, kusursuzdur. Onun için, uğradığı sarsıntının şiddeti Markiz'e gelecekteki bütün tehlikeleri gösterdi.

Julie, bu sarsılmasına çoktandır çektiği acılarda bir bahane bulabildiği için sevinerek, kendini Sérisy Kontesi'nin inceden inceye alaylı acımasının yükü altına isteye isteye bıraktı.

Şarkının yarım kalışı çok kişinin üzerinde başka başka konuşmalarına neden oldu. Kimisi Julie'nin yazgısına acıyor, toplumun böylesine bulunmaz bir ka-

dını kaybedişinden dolayı sızlanıyordu; kimisi de kadının içinde yaşadığı acıların, yalnızlığın nedenini öğrenmek istiyordu.

Marki, Sérisy Kontesi'nin ağabey'sine: "Ya, Ronquerolles'cüğüm," diyordu, "hanımı gördükçe benim mutluluğumu kıskanıyordun, ona bağlı kalmayışımdan dolayı bana çıkışıyordun, değil mi? E, işin gerçeğini bilsen, hiç de benim durumumda bulunmak istemezsin. Bir yıldır, iki yıldır güzel bir kadınla karşı karşıyasın, elini öpmeye bile korkuyorsun, kırılıverir diye. Bu çıtkırıldım mücevherleri başına belâ etme sakın. Cam altına konulmaktan başka işe yaramazlar; kırılabilir olmaları, pahalı olmaları yüzünden de hep üzerlerine titremek zorunda kalırız. Senin o güzel atına sağnağın, karın zararı dokunursa diye korkuyormuşsun; onu sık sık dışarı çıkarıyor musun? İşte benim hikâyem bu. Evet, karımın namusundan eminim, orası doğru ama, benim evliliğim süs gibi bir şey. Sen beni evli sanıyorsan yanılıyorsun. Onun için, benim çapkınlıklarım bir bakıma haklı sayılır. Siz benim yerimde olsanız acaba ne yaparsınız, bilmek isterim, ey uzaktan gülen beyler? Karımla geçinmek için benim yaptıklarımı çok erkek yapamaz." Marki, burada, sesini alçaltarak ekledi: "İyi biliyorum ki hanım hiç kuşkulanmıyor. Şu da var ki, ne yalan söyle'yim, halimden yakınırsam haksızlık etmiş olurum. Çok mutluyum... Yalnız, duygulu bir erkek için, bağlandığı kadının acı çektiğini görmek kadar üzücü bir şey yoktur..."

Buna karşılık, B. De Ronquerolles: "Demek çok duygulu bir erkeksin sen " dedi. "Evinde pek seyrek bulunuyorsun da."

Bu dostça takılma dinleyenleri güldürdü. Yalnız, Arthur, ağırlığı kendine temel edinmiş bir bey gibi, o soğuk, kılı-kıpırdamaz halini hiç bozmadı. İngiliz de-

likanlısı bu adamın karısı üzerine söylediği tuhaf sözlerden birtakım umutlara kapılmıştı besbelli. Marki ile baş başa kalabileceği dakikayı sabırla bekledi. Az sonra bu fırsatı buldu.

— "Beyefendi," dedi, "Markiz Hazretleri'nin durumunu gördükçe üzülüyorum. Şunu da bilin ki iyi bakılmaz da ölürlerse, çektikleri acılarla alay etmezsiniz sanırım. Sizinle bu biçimde konuşmam da hanımefendiyi kurtarabileceğimi, kendilerini yeniden yaşama, mutluluğa kavuşturacağımı yüzde-yüz bilmemden ileri geliyor. Benim gibi sıradan bir kimsenin hekim olması pek görülmüş değildir ama, tesadüf bu ya, tıp okumuş bulunuyorum." Arthur burada amacına yararı dokunacak olan soğuk bir bencillik takınarak: "Öyle de bir can sıkıntısı içindeyimki," dedi, "vaktimi, yolculuklarda geçireceğim günleri, aptalca heveslere harcayacak yerde. acı çeken bir kimsenin yararına kullanırım, benim için ikisi de bir. Bu gibi hastalıklardan kurtulan azdır: çünkü, çok iyi bakım, uzun zaman, büyük sabır ister; özellikle de, elde bol para olmalı, yer yer dolaşmalı, her gün değişen, hiç de hoşa gitmez yanı olmayan reçeteleri tam tamına yerine getirmelidir." Arthur burada: "Efendiden iki insanız," dedi; bu kelimeyi ingilizce *gentleman* anlamında kullanıyordu, "çok iyi anlaşabiliriz. Şunu önceden söyleyeyim ki, önerimi benimserseniz, tutumumu istediğiniz zaman denetleyebilirsiniz. Size danışmadan, sizin gözetiniz altında olmadan hiçbir işe girişmeyeceğim. Sözümü dinlerseniz, yüzde yüz başarı elde edeceğimizi şimdiden söyleyebilirim." Marki'nin kulağına eğildi. "Evet," dedi, "uzun süre Markiz Hazretleri'nin kocası olmaktan vaz geçerseniz."

Marki, gülerek: "Böylesine garip bir öneriyi bana ancak bir İngiliz yapabilirdi elbette, lordum!" dedi. "Bı-

rakın şimdilik ne hayır diyeyim, ne evet. Düşüneyim. Sonra, her şeyden önce, bu öneriyi karıma da sunmak gerekir."

Bu sırada, Julie yeniden piyanonun başına geçti. *Semiramide*'nin *Son regina, son guerriera* (*) aryasını söylemeye başladı. Hep birden kopan alkışlar Julie'nin yarattığı coşkuyu belirtti; yalnız, boğuk alkışlardı bunlar, Saint-Germain kibarlar çevresinin — nasıl deyeyim kibarca alkışları.

Marki karısını konağa götürünce, Julie girişimlerinin nasıl da çabucak başarılı olduğunu gördü, kaygıyla, sevindi. Kocası, onun oynadığı bu oyun üzerine, uyanmıştı; olağanüstü bir şeyle gönlünü okşamak istedi: Çapkınca sarıldı ona; bir oyuncu kadına sarılır gibi. Julie, namuslu, evli bir kadınken, gene de bundan hoşlandı. Ele geçirdiği güçten yararlanmak istedi. Bu ilk savaşta, iyi yürekliliğinden, yenildi ama, alın yazısının ona vereceği derslerin de en korkuncu bu oldu.

Sabahın ikisine, üçüne doğru, Julie, evlilik yatağında, karanlık düşüncelere dalmış, oturuyordu. Odayı bir lamba belli-belirsiz aydınlatıyordu. Oda derin bir sessizlik içindeydi. Markiz, bir saate yakın, pişmanlıklar içinde kıvranıyor, acı acı gözyaşları döküyordu ki bunun acılığını ancak o durumda bulunan kadınlar anlar. Hesaplı bir okşamanın korkunçluğunu, soğuk bir öpmenin pençesi altında ezilmenin acısını ancak Julie yaradılışındaki bir kadın duyabilir. Bu öyle bir gönül kırgınlığıydı ki acı bir küçük-düşme duygusu bunu büsbütün ağırlaştırıyordu. Julie şimdi kendini küçük görüyor, evliliğe lânet okuyordu; ölse daha iyiydi. O sırada kızı bağırmasaydı, kendini pencereden aşağı atardı belki de.

(*) *Kraliçeyim, savaşçıyım.* (Çeviren)

Marki, yanında, mışıl-mışıl uyuyordu; karısının gözlerinden üzerine dökülen sıcak yaşlara uyanmamıştı bile.

⁂

Ertesi gün, Julie şen-şakrak davranmasını bildi. Mutlu göründü; yanlız üzgünlüğünü değil, içindeki o yenilmez ürküntüyü bile gizleyebilecek gücü kendinde buldu.

O günden sonra, artık kendini kusursuz bir kadın gibi görmemeye başladı. Kendine karşı yalan söylememiş miydi? Bundan sonra da artık olduğundan başka türlü görünmesini becerebilecek değil miydi? Daha, daha sonra, evli bir kadın için suç sayılacak şeylerde yaman bir ustalık gösterebilecek değil miydi? Şimdilik hiçbir şeye yönelmemiş olan, bir bakıma ahlâksızlık sayılabilecek bu durumun nedeni onun evlilik yaşantısıydı. Bununla birlikte, daha önce de kendi kendine sormuştu: Gönlüne, doğanın buyruğuna aykırı davranır, artık sevmediği bir kocaya kendini verdiğine göre, sevdiği bir adama karşı niçin direnç gösterecekti?

Bütün yanlış davranmalar, belki de bütün suçlar, başlangıçta hep sakat bir düşünceden, ya da aşırı bir bencillikten doğar. Toplum ancak bireylerin kendilerinden kanunların istediği fedakârlıkları yapmalarıyla var olabilir. Toplumun bize kazandırdıklarını benimsemek onu var kılan koşulları yerinde tutmaya söz vermiş olmak değil midir? Bu böyle olunca, ekmek bulamazken gene de mülkiyet hakkını gözetmek zorunda bulunan zavallılar da yaradılışlarının buyruklarından, inceliğinden yana yaralanmış kadınlardan daha az acınacak durumda değillerdir.

Gizlilikleri evlilik yatağına gömülen o olaydan birkaç gün sonra, Aiglemont Markisi karısını Lord Arthur

Grenville'le tanıştırdı. Julie delikanlıyı duygularını saklamak bakımından büyük bir başarı sayılabilecek bir soğuklukla karşıladı. Gönlünü susturdu, bakışlarına örtü çekti, sesine tokluk verdi; böylece de, geleceğinin sahibi olarak kalmasını bildi. Sonra, kadınlarda doğuştan bulunduğu söylenebilecek yollarla, delikanlıda yarattığı sevginin ne geniş ölçüde olduğunu anlayınca da, çabucak iyi olacağını umarak sevindi, genç hekimin göstereceği bakımı kabul etmesi için kendisini zorlayıp duran kocasının bu isteğine karşı çıkmaktan artık vazgeçti. Gene de, Lord Grenville'e ancak, onun sessiz sessiz acı çekmek iyiyürekliliğini gösterebileceğine inanabilmek üzere sözlerini, davranışlarını iyiden iyiye inceledikten sonra güvenebildi. Görüyordu ki Arthur'ı tam egemenliği altına almıştı. Bundan da, daha şimdiden şımarmaya başlamıştı: Kadın değil miydi?

***

Montcontour, Julie'nin 1814'te durduğu yerin yakınlarında, eteklerinden Loire'ın geçtiği o sarımtırak kayaların üzerine kurulmuş, eski bir derebeyi konağıdır. Tours bölgesindeki o, kuleleri oymalı, Malines dantelleri gibi işlenmiş, küçük, güzel, ak şatolardan biri; öbek öbek dut ağaçlarıyla, asmalarıyla, çukur yollarıyla, oymalı balkon parmaklıklarıyla, kayalara oyulmuş mağaralarıyla, sarmaşıktan örtüleriyle, tatlı yamaçlarıyla çayın sularına vuran o minik şatolardan.

Montcontour'un damları güneşte parıldar. Herşey ateşlidir orada. Ispanya'dan gelme binbir iz bu canayakın konuta bir şiir havası verir: Altın katırtırnakları, çan biçimi çiçekler esintileri miske boğarlar; hava okşayıcıdır; toprak her yerde gülümser; her yerde tatlı büyüler ruhu sarar, ona bir gevşeklik, bir aşk aşılar, yumuşatır ,ninni söyler. Bu güzel, tatlı bölge acıları

uyutur, tutkuları uyandırır. Bu arı gökler altında, bu pırıl-pırıl sular karşısında kimse soğuk kalamaz. Orada nice hırlar ölür; orada durgun bir mutluluğun koynunda yatarsınız, her akşam güneşin o allı-morlu bürümcükleri arasına çekilip yatması gibi.

1821 ağustosunun tatlı bir akşamı, şatonun oturduğu kayaları yer yer kesen taşlık yollarından yukarı iki kişi tırmanıyor; yukarılara doğru çıkıyorlardı; oradan, çevreyi daha geniş bir açıdan seyretmek istiyorlardı besbelli.

Julie ile Arthur'dı bu iki kişi. Yalnız, bu Julie bambaşka bir kadın gibi görünüyordu. Yüzünden sağlığın renkleri fışkırıyordu. Gözleri, güçle canlanmış, çocuk gözlerine dayanılmaz bir çekicilik veren yaşa benzer ıslak bir buğu arasından ışıldıyordu. Alabildiğine gülümsüyordu; yaşamaktan dolayı mutluydu; yaşamı içten tadıyordu. Ufacık ayaklarını kaldırışından açıkça görülüyordu ki eskiden en ufak kımıldanışlarını ağırlaştıran, bakışlarını, sözlerini, davranışlarını ölgünleştiren acılardan hiçbiri kalmamıştı artık. Güneşin sıcak ışınlarından koruyan ak ipekli şemsiyesinin altında, duvaklı bir geline, kendini aşkın bayıltıcı büyülerine bırakmaya hazır bir kız-oğlan kıza benziyordu.

Arthur ona bir sevgilinin özeniyle yol gösteriyor, bir çocuğu yöneltir gibi kılavuzluk ediyor, en iyi yola iletiyor, taşlardan kurtarıyordu; onun belki göremeyeceği bir görünümü gösteriyor, ya da bir çiçeğin karşısına götürüyordu. İçinde sonsuz bir iyilik etme duygusu vardı; üzerine titrer, iyiliği için neler yapılması gerektiğini kimsenin bilemeyeceği kadar bilir gibiydi. Bu duygular onda yaradılıştan vardı sanki; kendi varlığını korumak üzere içinde bulunan duygular gibi, belki de ondan daha çok.

Hastayla hekimi adımlarını bir atıyorlardı; yanya-

na yürüdükleri ilk günden beri doğmuşa benzeyen bu birliği de hiç yadırgamıyorlardı. İkisi de aynı isteme uyuyor, ikisi de giderken giderken aynı duyguların etkisi altında duruveriyorlardı; bakışları, sözleri karşılıklı düşünceleri dile getiriyordu.

Bir bağın tepesine gelince, gidip o uzun, ak taşlardan — kayalara açılmış kovuklardan boyuna çıkarılan o taşlardan — birinin üzerinde dinlenmek istediler.

Julie, oturmadan önce, çevreye uzun uzun baktı.

— "Ne güzel yer!" dedi. "Çadır kuralım, burada yaşayalım." Sonra: "Victor!" diye seslendi. "Gelsen-e, gelsen-e!"

Marki buna, aşağıdan, bir avcı haykırışıyla karşılık verdi ama, yürüyüşünü hiç de hızlandırmadı. Yalnız, aşağıdan gelirken, ara-sıra, keçiyolunun dönemeçleri elverdiği kadar, karısına bakıyordu.

Julie, başını yukarı dikerek, Arthur'a da zeki bir kadının bütün düşüncesini belirttiği o incelik dolu bakışlardan biriyle bakarak, havayı, zevkle, uzun uzun içine çekti.

— "Ah! hep bur'da kalmak isterdim." dedi. "Şu güzel koyağı seyretmeye doyum olur mu! Şu şirin çayın adı ne, biliyor musunuz, lordum?"

— "Cise."

— "Cise. Peki, şu karşısı neresi?"

— "Cher yamaçları."

— "Ya şu, sağda... A! Tours orası. Bakın, kilisenin çan kuleleri uzaktan ne güzel görünüyor!"

Sustu, şehre doğru uzatmış olduğu elini Arthur'ın elinin üzerine bırakıverdi. İkisi de, bu oya gibi işlenmiş doğa görünümlerini, güzellikerini, sessiz, seyrettiler. Suların şırıltısı, havanın, gökyüzünün arılığı, herşey onların seven, genç gönüllerine doluşan düşüncelere uyuyordu.

Julie, gittikçe artan, çocuksu bir coşkuyla, gene: "Ah! Ulu Tanrı'm, ne seviyorum ben burasını!" dedi. Biraz durduktan sonra da: "Çoktan beri buradasınız, değil mi?" diye sordu.

Bu sözler üzerine Arthur Grenville ürperdi. Yol üzerindeki bir küme ceviz ağaçlarını göstererek, üzüntülü bir düşünceye dalmış gibi: "Şurada," dedi, "şurada görmüştüm sizi ilk olarak, tutsak bulunduğum sırada."

Julie: "Evet." dedi. "Daha o günlerde bile üzüntüm vardı. Doğa pek yabanıl görünmüştü bana. Şimdi ise..."

Sözünü bitirmeden, durdu. Arthur ona bakmaya çekindi.

Uzun bir sessizlikten sonra, Julie: "Bu zevki size borçluyum." dedi. "Yaşamın sevinçlerini tadabilmek için sağ olmak gerekmez mi? Ben ise bugüne dek herşeyin karşısında bir ölü değil miydim? Siz bana yalnız sağlığımı vermekle kalmadınız, bunun değerinin ne olduğunu da öğrettiniz..."

Kadınlarda duygularını pek parlak sözler söylemeden de belirtebilmek gibi eşsiz bir ustalık vardır; sözlerine, daha çok, söyleyişleriyle, kımıldanışlarıyla, duruşlarıyla, bakışlarıyla anlam kazandırırlar.

Arthur başını elleri arasına sakladı, gözleri yaşarmıştı çünkü. Paris'ten ayrıldıklarından beri, Julie'nin ona ilk teşekkür edişiydi bu. Arthur bir yıl boyunca Markiz'e tam bir köle gibi bakmıştı. Marki'nin de yardımıyla, onu Aix ılıcalarına, sonra La Rochelle'deki deniz kıyısı yerlere götürmüştü. Bilgiye dayanan kolay reçetelerinin Julie'nin bozuk sağlığı üzerinde doğurduğu değişiklikleri günü gününe gözleyerekten, onu meraklı bir çiçek yetiştiricisinin az-bulunur bir çiçeği yetiştirişi gibi geliştirmişti.

Markiz de, Arthur'ın ustaca ilgilerini pohpohlanma-

ya alışmış bir Paris'li hanımın bencilliğiye, ya da hiçbirşeyin fiyatını, hiçbir erkeğin değerini bilmeyen, onları ancak kendisine yararlıkları ölçüsünde değer biçen bir yosmanın umursamazlığıyla karşılamıştı.

⁂

Bir yerin ruh üzerindeki etkisi üzerinde durulmaya değer bir şeydir. Su kıyısındayken, ne-yapsanız bizi bir üzgünlüktür ahr; onun gibi; dağlarda da, kolay etkilenir yaradılışımızın gereği olarak, duygularımız arınır; tutkular zorlu olmak bakımından kaybeder gibi görünürse de derinlik bakımından kazanır.

İki sevgilinin içine dolan tatlı huzur belki de Loire'ın suladığı o geniş alanın görünümünden, oturmakta oldukları o güzel yamacın yüksekliğinden geliyordu. Önce, görünüşte anlamsız olan sözler altında gizli tutkunun genişliğini anlayıvermenin mutluluğunu tattılar. Julie delikanlıyı, öylesine duygulandıran sözlerini tamamlamak üzereyken, tatlı bir esinti ağaçların tepelerini titretti, havaya bir su serinliği serpti; birkaç bulut güneşi örttü, yumuşacık gölgeler doyum-olmaz görünümün bütün güzelliklerini gözler önüne serdi.

Julie, ağladığını genç lord görmesin diye, başını çevirdi; gözyaşlarını tutup kurutmayı başardı. Arthur'ın duygulanması birden ona da geçmişti. Bakışında aşırı bir sevinç görmesinden korktuğu için, gözlerini ona doğru çevirmekten çekiniyordu. Kadınlık içgüdüsüyle seziyordu ki bu tehlikeli saatte sevgisini yüreğinin derinliklerine gömmek zorundaydı. Yalnız, susmak da aynı ölçüde tehlikeli olabilirdi. Baktı ki Arthur tek söz edebilecek durumda değildi, tatlı bir sesle, kendisi laf açtı:

— "Söylediklerim dokundu size, lordum. Belki de sizinki gibi hoş, iyi bir ruh yanlış bir yargıdan dönerken böyle canlı bir genişleyip yayılma içine düşer. Çok şükür

yakında sona erecek olan şu yolculuk sırasında beni soğuk, çekingen, ya da duygusuz gördüğünüz için nankör sanacaksınız. Bana gösterdiğiniz ilgiye, bakıma değer veremeyecek bir kadın olsaydım, bana bu iyiliği etmeye değmezdi. Hiçbirşeyi unutmadım, lordum. Ne yazık ki hiçbirini unutamayacağım; ne çocuğunun üzerine titreyen bir ana gibi bana karşı gösterdiğiniz sıcak ilgiyi, ne de kardeşçe konuşmalarımızdaki o yüce açık-yürekliliği, izlediğiniz yollardaki inceliği... hele bunları hiç! Bunlar biz bütün kadınların başını öyle döndürür ki karşıkoyacak silâhımız yoktur. Sizi mükâfatlandırmak elimde değil, lordum..."

Julie bunu söyler söylemez birden uzaklaştı, Arthur da onu durduracak birşey yapmadı. Markiz biraz ötedeki bir kayanın yanına gitti; orada, kımıldamadan, öyle, durdu. Duyguları kendileri için bile bir sırdı; için-için ağladılar belki. Gün batarken tatlı anlamlar bakımından pek gür olan o pek şakrak kuş sesleri de onları ayrılmak zorunda bırakan bu güçlü duyguyu artırmış olsa gerekti: Kendilerinin dile getirmekten çekindikleri sevgiyi doğa anlatıyordu onlara.

Julie, ağırbaşlılık dolu bir tavırla Arthur'ın karşısına gelerek: "Lordum", dedi, bu ağırbaşlılığa güvenerek de onun elini tuttu, "Bana yeniden kazandırdığınız yaşamı arı, kutsal kılmanızı isteyeceğim sizden. Buradan ayrılıyoruz". Delikanlının sarardığını görünce sözlerine şunları da ekledi: "Biliyorum ki, bana gösterdiğiniz yakınlığa karşılık, değerini benim daha iyi biçmem gereken fedakârlıklardan da büyük bir fedakârlık olacaktır şimdi isteyeceğim. Gelgelelim, öyle gerekiyor: Fransa'dan gideceksiniz". dedi, delikanlının elini hızlı hızlı atan yüreğinin üzerine tuttu. "Sizden bunu istemek size kutsal birtakım haklar tanımak değil midir?"

Arthur, ayağa kalkarak: "Evet" dedi.

Sonra, Marki'yi gösterdi. Marki, çukur bir yolun ardındaki parmaklıklı sette görünmüştü; kucağında da kızı vardı. Hélène'i oraya hoplatıp çıkarmak için tırmanmıştı oraya.

Arthur: "Sevgimi sana hiç açmayacağım, Julie." dedi. "Ruhlarımız birbirini çok iyi anlıyorlar. Gönlümdeki tatlı duygular nekadar derin, nekadar gizli olursa olsun, bunların hepsini sen de benimle paylaşmış bulunuyorsun. Bunu seziyorum, biliyorum, görüyorum. Ben de, şimdi gönüllerimizdeki ölmez sevginin kanıtını elde etmiş bulunuyorum ama, kaçacağim. Bu adamı öldürmenin yollarını o kadar çok düşündüm ki kendimi alıkoyamam, senin yanında kalacak olursam."

Julie: "Bunu ben de düşündüm." dedi.

Yüzünde acı dolu bir şaşkınlığın izleri belirmişti. Yalnız, bunu söylerken sesi, duruşu öylesine bir kendine güven, sevgiyi gizlice alt etmiş, bir güçlülüğü de istemiyerek belli etmişti ki Arthur hayranlığından donakaldı. Bu çocuksu vicdanda adam öldürmenin kara gölgesi bile eriyip gitmişti. Şu güzel alında kendini gösteren din duygusu kötü düşünceleri oraya hiç uğratmayacak olsa gerekti. Elimizde olmadan kafamıza üşüşen bu kötü düşünceleri kusurlu yaradılışımız doğurur ama, bunlar alın yazımızın bir yandan yüceliğini, bir yandan da düşeceği tehlikeleri gösterirler.

Julie: "O zaman, gözünüzden düşmek felâketine uğrardım" dedi. Gözlerini önüne eğdi. "Bana verdiğiniz değeri kaybetmek ölüm demek değil midir?"

Bu iki yiğit sevgililer biraz daha hiç konuşmadan durdular; acılarını içlerinden didik didik etmeye dalmışlardı. İyi düşünceleri de, kötü düşünceleri de birbirinin tıpkısıydı; içlerindeki en tatlı duygularda olduğu gibi en gizli acılarında bile anlaşıyorlardı.

Julie, yaşlarla dolu gözlerini yukarı doğru dikerek : "Sızlanmamalıyım" dedi. "Mutsuz oluşum kendi eserim".

Marki, bulunduğu yerden, el ederek: "Lordum", diye seslendi, "İlk kez bur'da karşılaşmıştık. Siz anımsamazsınız belki. Bakın, şur'da... şu kavakların yanında."

İngiliz buna sert bir baş eğişle karşılık verdi.

Julie: "Genç yaşta, mutsuz ölecektim" diyordu. "Evet, sanmayın ki yaşıyorum. Beni iyi ettiğiniz o korkunç hastalık gibi üzüntü de öldürecek beni. Kendimi suçlu görmüyorum. Hayır, size karşı beslediğim duygular karşıkonulmaz, ölümsüz duygular ama, isteğime de aykırı. Erdemli kalmak istiyorum ben. Yalnız, hem evli bir kadın olarak vicdanıma da, analık ödevlerime de bağlı kalacağım, hem de gönlümün sesini de dinleyeceğim.

Julie, burada, değişik bir sesle: "Dinleyin bakın", dedi, "Bir daha o adamın olmayacağım artık."

Tiksintiyle, gerçekle dolu ürkütücü bir tavırla kocasını gösterdi.

— "Toplum kuralları onun yaşamını mutlu kılmamı istiyor benden. Bunu yerine getireceğim. Kölesi olacağım: onun için yapmayacağım kalmayacak. Gelgelelim, daha bugünden bir dulum ben. Ne başkalarının gözünde düşük bir kadın olmak isterim, ne de kendi gözümde. Aiglemont Markisi'nin olmayacaksam kimsenin de olmayacağım. Koparıp aldığınızdan başka birşey elde edemeyeceksiniz benden."

Julie, burada, Arthur'e gururla bakarak: "İşte kendi üzerime bu yargıyı verdim" dedi. "Bozulmaz bir yargıdır bu, lordum. Şimdi, şunu bilin ki ,adam öldürme düşüncesine kapılsaydınız, Aiglemont Markisi'nin dul kalacak olan karısı, İtalya'da, ya da İspanya'da, manastıra kapanacaktı. Çok kötü oldu, sevgimizi dile getirdik. Bu iç dökmelerimizin önüne geçilemezdi belki. Yalnız, gönüllerimizin böylesine zorlu titreyişi son olsun. Yarın,

"İngiltere'den mektup aldım, beni çağırıyorlar" diyeceksiniz, birbirimizi bir daha hiç görmemek üzere ayrılacağız"

Julie böyle diyordu ama, harcadığı çabadan dolayı bitmiş, dizleri titriyordu. Her yanını bir ölüm soğukluğu kapladı. Tam kadınca bir düşünceyle, Arthur'ın kolları arasına yığılmamak için, olduğu yere oturuverdi.

Arthur: "Julie!" diye haykırdı.

Bu keskin çığlık gökgürültüsünün patlayışı gibi çınladı. Bu yürek sızlatıcı yakarış o zamana kadar sessiz duran delikanlının söylemediklerini dile getiriyordu.

Marki: "Ne o, nesi var?" diye sordu.

Çığlığı duyunca, adımlarını hızlandırmış, birden iki sevgilinin karşısına dikilivermişti.

Julie: "Birşeyim yok" dedi.

Kadınlarda doğuştan bir incelik vardır, yaşamın büyük bunalımlı durumlarında bu onlara şaşılacak bir soğukkanlılık sağlar. Julie de bunu böyle bir soğukkanlılıkla söylemişti.

— "Şu ceviz ağacının serinliği altında az daha bayılacaktım, hekimim bundan korkmuş olsa gerek. Daha bitmemiş bir sanat eseri gibi değil miyim ben onun gözünde? Bu eserin parçalanmasından korkup ürpertiler geçirdi belki".

Hiç çekinmeden, Arthur'ın koluna girdi, kocasına gülümsedi, kayaların tepesinden ayrılmadan önce çevreye bir kez daha baktı. Sonra, yol arkadaşını, elinden tutarak, çekti.

— "Gördüğümüz yerler arasında en güzeli burası, yüzde-yüz" dedi. "Hiç unutmayacağım. Şuraya baksana. Victor: Bu ne derinlik, ne genişlik, ne çeşitlilik! Sevginin ne demek olduğunu burası anlattı bana".

Hıçkırır gibi bir kahkaha atarak, gene de kocasını

yanıltacak biçimde gülerekten, şen-şakrak, zıpladı, çukur yollara atladı, gözden kayboldu.

Marki'den hayli uzakta bulundukları bir sırada: "Ya, ne çabuk, değil mi?" dedi. "Ya, dostum, biraz sonra artık kendimiz olmaktan çıkacağız, bir daha da kendimizi bulamayacağız. Kısacası, yaşamayacağız artık".

Arthur: "Ağır yürüyelim". dedi. "Arabalar uzakta daha. Birlikte yürüye yürüye gideriz; bakışlarımızla konuşmak olanağını bulursak, gönüllerimiz biraz daha yaşamış olurlar".

Akşamın son kızıltılarında, rıhtımın üzerinde, nerdeyse hiç konuşmadan, gezindiler. Arada-bir, belli-belirsiz biriki laf ediyorlardı; suların fısıltısı gibi tatlı ama, ruhu alt-üst eden sözler. Güneş, batarken, gözden silinmeden önce, onları kızıl ışıltılarıyla sardı, uğursuz sevgilerinin üzgünlük verici bir imgesi gibi.

Marki, arabasını bıraktığı yerde bulamayınca meraklanmış, iki sevgilinin ya ardından geliyordu, ya da önlerine geçiyordu, onların konuşmalarına hiç karışmadan. Bu yolculukta Lord Arthur Grenville'in pek soylu, ince davranışları Marki'nin kuşkularını ortadan kaldırmıştı. Bir süredir lord-hekimin temiz yürekliliğine güvenerek, karısını kendi havasına bırakıyordu.

Arthur'la Julie, ölgün gönüllerinin üzgün, acılı uyumu içinde, biraz daha yürüdüler. Eskiden, Montcontour sırtlarından yukarılara doğru çıkarlarken, ikisinin de içinde belli-belirsiz bir umut, ne olduğunu kendi kendilerine bile sormaya çekindikleri kaygılı bir mutluluk vardı. Şimdi ise, rıhtımın üzerinden aşağı doğru inerlerken, düşlerinde kurdukları karşısında —tıpkı çocukların mukavvadan yaptıkları kulelerin devrilmesinden korkmaları gibi— soluk almaktan bile çekindikleri o entipüften yapıyı yıkmışlardı. Umutsuzdular.

Arthur daha o akşamdan gitti. Julie'ye son bakışı

ne yazık ki bir şeyi açıkça gösteriyordu: Aralarındaki sevgi çok güçlü bir tutku olarak ortaya çıkar çıkmaz, Arthur kendine güvenmemekte haklı olduğunu anlamıştı.

*
**

Ertesi gün Marki'yle Markiz arabalarındaki yerlerine gömülmüşler, başbaşa yolculuk ediyorlardı. Yol arkadaşları yoktu artık. 1814'te Julie'nin tek başına aştığı yoldan, hızla gidiyorlardı. O zamanlar Julie aşkın ne olduğunu bilmezdi; aşka bağlı kalmayı da ner'deyse ayıplardı. Şimdi ise, gene o yoldan giderken, unutulmuş binbir izlenimi yeniden yaşıyordu.

Gönlün kendine göre anıları vardır. En önemli olayları bile unutabilecek yaradılışta bir kadın duyguları bakımından önemli olan şeyleri bütün ömrünce anımsar. Julie de en ıvır-zıvır ayrıntıları bile bir bir anımsıyordu. İlk yolculuğunun en önemsiz olaylarını, yolun belirli yerlerinde aklından geçmiş olan düşünceleri andıkça mutluluk duyuyordu.

Julie gençliğinin tazeliğini, bütün güzelliğini yeniden bulduğundan beri, Victor karısına yeniden çılgınca tutulmuştu. Âşıklar gibi, yanına sokuldukça sokuldu. Sarılmaya kalkınca, Julie usulca sıyrıldı, bu temiz okşamadan kaçınmak için bilmem nasıl bir bahane buldu. Az sonra da, oturuşlarından dolayı Victor'un sıcaklığını duyunca, bu sıcaklığı paylaşınca, ona değmekten tiksindi. Öndeki yere tek başına oturmak istedi ama, kocası onu eski yerinde yalnız bırakmak inceliğini gösterdi. Julie buna bir iç çekişle teşekkür etti. Victor bundan alındı. Bu eski çapkın garnizon subayı, karısının üzgün duruşunu kendine göre yorumlayarak, günün sonunda onu kendisiyle açıkça konuşmaya zorladı.

Julie: "Sen beni az daha öldürecektin, azizim" dedi. "Biliyorsun. Tecrübesiz bir genç kız olsaydım, hayatımı

gene feda ederdim ama, anneyim şimdi ben; yetiştirilecek bir kızım var. Kendimi sana olduğu kadar ona da adamak zorundayım. İkimizi de bekleyen mutsuzluğa boyun eğelim. Sen daha az acınacak durumdasın. Birtakım avunmalar bulmadın mı sen? Benim ise ödevim, ortak şerefimiz, hepsinin üstünde de kadın yaradılışı bunları yasak ediyor bana. Bak: aptalca unutmuşsun. Sérisy Kontesi'nin şu üç mektubunu çekmecenin içinde Ses etmeyişim gösteriyor ki hoşgörüsü bol bir kadın bulmuşsun sen bende; öyle bir kadın ki kanunların kendisine yüklediği fedakârlıkları senden istemiyor. Yalnız, çok düşündüm artık biliyorum ki ikimiz bir durumda değiliz. Mutsuzluk ancak kadının alınyazısıdır. Erdemim kesin, şaşmaz ilkeler üzerine kurulu. Kendime leke sürdürmeden yaşamasını bileceğim. Yalnız, bırak yaşayayım".

Kadınlar aşkın aydınlığında mantık yürütmesini iyi bilirler, bu gibi bunalımlar içinde de, üzerlerine bir üstünlük gelir. Victor bu mantık karşısında afalladı, bu üstünlüğe boyun eğdi. Julie'nin aşkını yaralayan her şeye karşı içten duyduğu tiksinti, gönlündeki ant kadının en güzel özelliklerinden biridir. Belki de ne yasaların, ne de uygarlığın susturamayacağı, doğuştan bir erdemden geliyordur bu. Yalmz, kim suçlayabilir ki kadınları? İki erkeğin birden olmalarını önleyen o tekelci duyguyu sustururlarsa inançsız din adamları gibi olmazlar mı? Julie'nin ödevleriyle aşkı arasında bir anlaşmaya varmasını katı görüşlüler ayıplarlar belki ama, tutkun ruhlular bunu suç sayarlar. Bu genel kınama ya yasalara aykırı davrananları bekleyen mutsuzluğa suç bulur, ya da Avrupa toplumunun dayandığı kurumlardaki pek acı aksaklıklara.

***

İki yıl geçti. Bu iki yıl içinde B.-Bn. d'Aiglemont'lar kibar çevreler insanlarının yaşamını sürdürdüler: Herbiri kendi havasına gidiyor, evlerinden çok başkalarının salonlarında karşılaşıyorlardı; yüksek tabaka arasında birçok evliliklerin son bulduğu kibarca bir boşanma.

Bir akşam —olağanüstü bir durum— ikisi de kendi salonlarında bir araya gelmişlerdi. Julie'nin yemeğe bir arkadaşı vardı. General de, her akşam dışarıda yemek yerken, o akşam evde kalmıştı.

Kahvesini içmiş, fincanı masanın üzerine koyarken: "Pek sevineceksiniz, Markiz Hanım efendi" dedi. Burada, yarı şeytanca, yarı üzgün bir halle Bn. De Wiphen'e baktı. "Uzun bir ava çıkıyorum. Ahçıbaşıyla birlikte gidiyoruz. En aşağı onbeş gün tam dul bir kadın durumunda olacaksınız. Sizin de istediğiniz bu, sanırım..."

Sonra, fincanları kaldırmaya gelen uşağa: "Atları koş arabaya, Guillaume" dedi.

Julie'nin vaktiyle evlenmemesini öğütlediği Louisa idi bu Bn. De Wimphen. İki kadın anlamlı anlamlı bir bakıştılar. Bu da gösteriyordu ki Julie'nin arkadaşı ona iyi bir dert ortağı olmuştu; bulunmaz, sevgi dolu bir dert ortağı. Çünkü Louisa evlilik bakımından pek mutluydu. İçinde bulundukları bu birbirinin tersi durumda belki de birinin mutluluğu öbürünün mutsuzluğuyla yakından ilgilenmesi için bir güvence oluyordu. Bu gibi durumlarda alınyazılarının birbirine benzemeyişi güçlü bir arkadaşlık bağı olur.

Julie, kocasına ilgisiz bir göz atarak: "Av mevsimi mi şimdi?" diye sordu.

Mart sonlarındaydılar.

— "Avcıbaşı ne zaman isterse, nerede isterse ava çıkar, Hanımefendi. Saray ormanında yaban domuzu avlayacağız."

— "Dikkat edin başınıza bir kaza gelmesin."

Victor, gülümseyerek: "Kazanın geleceği belli olmaz ki." dedi.

Guillaume geldi, haber verdi:

— "Beyefendinin arabaları hazır."

General kalktı, Bn. De Wimphen'in elini öptü, sonra Julie'ye döndü. Yalvarır gibi bir halle: "Ya bir yaban domuzuna kurban gidersem, Hanımefendi." dedi.

Bn. De Wimphen: "Bu da ne demek?" diye sordu.

Julie, kocasına: "Bırakın şimdi!!" dedi.

Sonra, Louisa'ya; "Görürsün," der gibi gülümsedi.

Kocasına boynunu uzattı. Victor öpmek üzere ilerledi ama, Julie öyle bir eğildi ki kocasının öpücüğü yakasının fırfırlarına geldi.

Victor, Louisa'ya döndü.

— "Tanrı karşısında tanıklık edebilirsiniz. Bakın, bu ufacık sevgiyi bile elde edebilmek için nasıl ferman gerekiyor bana! İşte böyle anlıyor benim karım aşkı. Bilmem n'etti, n'eyledi de beni bu duruma düşürdü. İyi eğlenceler!"

Çıktı.

İki kadın baş başa kalınca, Louisa: "Yahu, kocacığın gerçekten çok iyi bir adam." dedi. "Seviyor seni."

— "Ah! bu son söylediğine bir hece daha ekleme, n'olur! Taşıdığım soyadı ürpertiyor beni."

Louisa: "Evet ama, Victor senin her sözünü dinliyor." dedi.

Julie: "Benim her sözümü dinlemesi", diye karşılık verdi buna, "biraz da benim ona aşıladığım büyük saygıdan. Yasalara göre, pek erdemli bir kadınım ben. Evini çiçek gibi tutuyorum. Dalaverelerine göz yumuyorum. Gelirinden hiçbir pay almıyorum; istediği gibi har vu-

rup harman savurabilir; yalnız, anamalı elde tutmasını gözetiyorum. Başımın dinç oluşu işte bütün bunlara mal oluyor bana. Kendisini hiç açıklamaz; ya da, benim varlığımı kendisine açıklamak istemez. Gene de, böylece kocamın suyuna gidiyorsam bile, huyunun tepkilerinden korkmuyor da değilim. Ayıcı nasıl "Ya bir gün burunduruk kırılırsa?" diye korkarsa, ben de öyleyim. Victor kendinde bana artık saygı göstermemek hakkını bulursa, başıma neler gelir, bunu düşünmeye bile korkuyorum; çünkü çok serttir, büyük bir benliği vardır, hele kendini-beyenmişliği. Kötü tutkularının söz konusu olduğu nazik bir durumda doğru yolu tutabilecek ince bir zekâsı yoktur; yaradılışı güçsüzdür; beni belki öldürmeye kalkar ama, ertesi gün de üzüntüden kendi ölür. Gelgelelim, bu uğursuz mutluluk olacak şey değil..."

Bir ara sessiz geçti. Bu süre içinde iki arkadaşın düşünceleri bu durumun gizli nedeni üzerine doğruldu.

Julie, Louisa'ya anlamlı bir bakışla şöyle-bir bakarak: "Bir başkası da benim sözümü dinlemekle çok acımasız davranmış oldu bana karşı." diye, yeniden konuşmaya başladı. "Bana mektup yazmasını yasak etmemiştim ki ben ona. Ah! unuttu beni! Hakkı da var ya. Çok yazık olurdu hayatının mahvolması! Benimki mahvoldu, yetmez mi? İnanır mısın, şekerim, İngiliz gazetelerini okuyorum... tek, adını görürüm belki diye? Yo, hayır... Lordlar Kamarası'na girmemiş daha".

— "İngilizce biliyorsun demek?"

— "Söylemedim mi sana? Öğrendim".

Louisa, Julie'nin elini kaparak: "Vah yavrucuğum!" diye haykırdı. "E, peki... nasıl yaşayabiliyorsun?"

Julie, elinde olmayarak, çocukça, saf bir tavırla: "Bu bir sır." diye karşılık verdi. "Dinle bak: Afyon alıyorum.

Düşesi'nin Londra'da başından geçenlerden geldi bu benim aklıma. Biliyorsun, Maturin bunun üzerine bir roman yazdı. Benim aldığım afyon ruhu damlaları çok az. Uyuyorum. Uyanık olarak ancak yedi saatim var; onu da, kızıma veriyorum".

Louisa gözlerini ocağa dikti; arkadaşına bakmaya korkuyordu, çünkü onun çektikleri gözlerinin önüne ilk defa olarak canlanıyordu.

Bir ara sessiz geçti.

Sonra, Julie: "Bu sırrımı kimseye söyleme sakın, Louisa!" dedi.

Bu sırada, bir uşak Julie'ye mektup getirdi.

Julie, sapsarı kesilerek: "A!" diye haykırdı.

Louisa: "Kimden diye sormayacağım" dedi.

Julie okumaya başlamıştı, artık birşey işitmiyordu. Arkadaşı onun yüzünde en canlı duyguların. en tehlikeli coşkuların belirdiğini görüyordu. Julie bir kızarıyor, bir sararıyordu. Sonunda, kâğıdı ateşe attı.

— "İçime kor düşürdü bu mektup! Ah! yüreğim boğuyor beni!"

Kalktı, yürüdü. Gözleri alev alev yanıyordu.

— "Paris'ten gitmemiş" diye haykırdı.

Kesik kesik konuşuyor, ikide-bir ürkütücü bir halle duruyordu. Louisa da, onun sözünü kesmeyi göze alamıyordu. Julie, her duruştan sonra, gittikçe derinleşen bir sesle konuşmaya başlıyordu. Son söylediklerinde korkunç bir hava vardı :

— "Beni gene de sık sık görmüş, benim haberim olmadan. Her gün kaçamak gördüğü bir bakışım onun yaşamasına yardım ediyormuş. Bilmiyorsun, Louisa, ölüyormuş, vedalaşmaya gelecekmiş bana! Kocamın, günlerce gelmemek üzere, bu akşam gittiğini biliyormuş; birazdan gelecekmiş! Ah! bittim Mahvoldum! Dinle bak:

Sen de kal benimle. İkimizin yanında, çekinir. Ah! gitme, korkuyorum!"

Louisa: "Evet ama", dedi, "bu akşam yemeğe sende olduğumu biliyor kocam; beni almaya gelecek."

— "E, peki... sen gitmeden ben yollarım onu. Kendimin de cellâdı olacağım, onun da. Ah, ne yazık! Kendisini artık sevmiyorum sanacak. Ya şu mektup! Öyle sözler vardı ki, ateşle yazılmış gibi geldi bana, şekerim!"

Kapının önünde bir araba sesi işitildi.

Julie, biraz da sevinçle: "Eyvah!" diye haykırdı. "Herkesin gözü önünde geliyor; gizli-kapaklı değil!"

Uşak: "Lord Grenville!" diye haber verdi.

Julie, hiç kımıldamadan, ayakta dikildi. Arthur'ı beti-benzi solmuş, zayıflamış, sararmış-solmuş görünce, artık sert davranamazdı.

Arthur Grenville, Julie'yi yalnız bulamadığı için pek canı sıkılmış olmakla birlikte, sakin, soğuk görünüyordu. Yalnız, kendini tutabilmesi, sesinin edası, bakışlarının anlamı onun aşkının gizlerini bilen bu iki kadın torpidobalığında bulunduğu söylenen elektriğe tutulur gibi oldular. Korkunç bir acı ikisini birden sarmış gibi, uyuşup kaldılar.

Arthur'ın sesi Julie'nin yüreğini öyle amansızcasına çarptırıyordu ki, üzerindeki güçlülüğünün derinliğini açığa vurmaktan korkarak, onun sözlerine karşılık konuşmaktan çekiniyordu. Arthur da Julie'ye bakmaktan korkuyordu. Öyle ki Louisa ilgi duymadığı bir konuşmanın yükünü aşağı-yukarı tek başına kendisi yüklendi. Julie ona, iç sızlatıcı bir minnettarlıkla dolu bir bakışla bakarak, yaptığı yardımdan dolayı teşekkür etti. Bunun üzerine, iki sevgili duygularını zorla susturdular, ödevle kuralların çizdiği sınırlar içinde kaldılar.

Biraz sonra, B. De Wimphen'in geldiği haber verildi. Onun içeri girdiğini görünce, iki arkadaş bir ba-

kıştılar; durumun yeni güçlüklerini, hiç konuşmadan, anladılar. Bu acı durumun sırrına B. De Wimphen'i de ortak edemezlerdi; Louisa kocasına arkadaşının evinde biraz daha kalmasını istemek için bir neden de gösteremezdi.

Louisa şalını üzerine alırken, Julie ona yardım etmek ister gibi kalktı, kulağına fısıldadı:

— "Kendimi sıkı tutacağım. O kimseden çekinmeden geldiyse, ben niye korkayım? Yalnız, başlangıçta, onu böyle değişmiş görünce, sen olmasaydın, ayaklarına kapanırdım".

⁂

Julie dönüp geldi, iki kişilik kanepeye oturdu. Arthur onun yanına oturmayı göze alamadı.

Julie, sesi titreyerekten: "Bakıyorum sözümü dinlemedin, Arthur" dedi.

— "Sesini işitmek, yanında bulunmak sevincine karşıkoyamadım Delilikti bu, saçmalıktı. Biliyorum ama, ben ben değilim artık. Kendimi iyice dinledim; gördüm ki çok güçsüzüm. Öleceğim. Gelgelelim, seni görmeden, giysinin hışırtılarını duymadan, gözyaşlarını toplamadan ölmek... ne acı bir ölüm!"

Julie'den uzaklaşmak istedi. Bu sert davranışından dolayı, cebinden tabancası düştü. Julie silâha öyle bir baktı ki bu bakışta ne bir tutku vardı, ne de bir düşünce. Arthur tabancayı yerden aldı. "Ya bir kaza olsaydı?" düşüncesiyle, canı pek sıkılmış gibi görünüyordu. Böyle bir kaza sevgililer arasında kavga olarak yorumlanabilirdi.

Julie: "Arthur!" diye haykırdı.

Delikanlı, gözlerini önüne indirerek: "Büyük bir umutsuzluk içinde gelmiştim ben buraya, hanımefendi." dedi. "Niyetim..."

Durdu.

Julie: "Benim evimde kendini öldürecektin!" diye haykırdı.

Arthur, tatlı bir sesle: "Yalnız kendimi değil" dedi.

— "Ya ne? Kocamı da mı?"

Arthur, boğuk bir sesle: "Hayır, hayır!" diye haykırdı. Sonra: "Yo, merak etme" dedi. "Korkunç tasarım sönüp gitti. İçeri girip de seni görünce, susmak gücü geldi bana; susmak, tek başına ölmek".

Julie kalktı, Arthur'ın kolları arasına atıldı. Delikanlı, sevgilisinin hıçkırıkları arasında, tutku dolu iki sözü seçebildi:

— "Mutluluğu tanıyıp da ölmek! A, evet!"

Julie'nin bütün öyküsü bu derin çığlıktaydı; dine bağlı olmayan kadınların boyun eğdikleri, doğa çığlığı, aşk çığlığı.

Arthur onu yakaladı, beklenmedik bir mutluluğun verdiği bütün hoyratlıkla, kanepeye götürdü. Julie ise, sevgilisinin kollarından sıyrılarak, ona umutsuzluğa kapılmış bir kadının mıhlanmış bakışıyla şöyle bir baktı; elinden tuttu; bir şamdan aldı; kendi yatak odasına götürdü onu.

Hélène'in uyuduğu yatağa gelince, usulca perdeleri açtı, yavrucağızın yarı kapalı saydam gözkapaklarını ışık tedirgin etmesin diye, bir elini mumun önüne tutarak, kızına baktı. Hélène kollarını iki yana açmış, uykusunda gülümsüyordu. Julie, göz ederek, kızını Arthur'a gösterdi. Bu bakış her şeyi anlatıyordu: "Bir kadın kocasını bırakabilir; bu adam onu sevse bile. Erkek güçlü bir yaratıktır, avuntu bulabilir. Dünyanın yasalarına da dudak bükebiliriz. Gelgelelim, anasız bir çocuk!"

Bütün bu düşünceler, bunlardan da acı daha binlerce düşünce bu bakışta toplanmıştı.

İngiliz delikanlısı: "Onu da alıp götürebiliriz" diye fısıldadı. "Kızım gibi severim..."

Hélène, uyanarak: "Anne!" dedi.

Bunun üzerine Julie gözyaşlarıyla boşandı.

Arthur oturdu; kollarını kavuşturarak sessiz, düşünceli, öyle, kaldı.

"Anne!" Bu güzel, bu çocukça sesleniş öyle yüce, öyle de dayanılmaz duygular uyandırdı ki analığın güçlü sesi altında aşk ezildi. Julie artık kadın değildi; o bir anaydı şimdi.

Arthur uzun süre direnç gösteremedi; Julie'nin gözyaşlarına dayanamadı.

Tam bu sırada, hızla açılan bir kapının gürültüsü işitildi; arkasından da şu sözler, iki sevgilinin yüreğinde gökgürültüsü gibi gümbürdedi:

— "Burada mısın Hanım?

Markiz gelmişti.

Julie daha kendini toparlamaya kalmadan, Victor yatak odasından karısının yatak odasına doğru gelmeye başlamıştı. Odadan odaya geçiliyordu. Bereket versin, Julie Arthur'a bir göz etti; o da, kendini yandaki ufak süslenme odasına atıverdi. Markiz bu odanın kapısını hızla çekti, kapadı.

Victor: "E, Hanım, ben geldim işte" diyordu. "Avdan vazgeçildi. Yatacağım".

Julie: "İyi geceler" dedi. "Ben de yatacağım. Bırak soyunayım".

— "Pek hırçınsınız bu akşam. Sözünüzü dinliyorum, Markiz Hanımefendi".

General odasına geçti. Julie de, ara kapıyı kapamak üzere, onun arkasından gitti. Sonra, Arthur'ı kurtarmaya koştu. O sırada aklı başına geldi, şöyle düşündü. Eski hekiminin onu görmeye gelmiş olmasında hiç de yadırganacak bir şey yoktu; onu salonda bırakmış,

kızını yatırmak için buraya gelmiş olabilirdi. Julie, bu düşünceyle, Arthur'a sessizce salona geçmesini söyleyecekti.

Ufak odanın kapısını açar açmaz keskin bir çığlık attı. Arthur'ın parmakları kapının aralığına sıkışmış, ezilmişti.

Kocası: "Ne o, ne var?" diye sordu.

— "Hiç, hiç" dedi Julie. "Elime iğne battı da".

Ara kapı birden açıldı. Julie kocası kendisi için geliyor sandı, içinde sevginin payı olmayan bu yardımdan tiksindi. Ufak odanın kapısını zor kapadı; Arthur da, elini daha çekememişti.

Evet, General geldi ama, Julie yanılıyordu: Kendi işi için gelmişti.

— "Bir atkı verebilir misin bana? Şu Charles şaşkalozu başıma saracak bir tek şey bırakmamış. Evliliğimizin ilk günlerinde, sen benim işlerimle öyle kılı kırk yararcasına ilgilenirdin ki canımı sıkardın. Ah! bal ayı uzun sürmedi... benim için de, atkılarım için de. Şimdi sen beni şu amansız adamların eline bıraktın. Hepsi burun kıvırıyor bana".

— "Al sana bir atkı. Salona girmedin mi?"

— "Yo".

— "Lord Grenville'i bulurdun belki o'rda."

— "Paris'te miymiş?"

— "Öyle olsa gerek".

— "A!. gideyim bakayım. Ne iyi adamdır şu hekim!"

Julie: "Gitmiştir artık!" diye haykırdı.

Marki bu sırada, karısının odasının ortasında durmuş, kendinden memnun bir halle aynaya bakaraktan, atkıyı başına doluyordu.

— "Bilmem ki bu adamlar ner'de!" diye söylendi. Üçtür çalıyorum, Charles gelmiyor. Senin hizmetçin de

yok, öyle mi Çal, gelsin; bu gece bir yorgan daha istiyorum benim yatağa".

Julie, kuru bir sesle: "Pauline evde yok" dedi.

— "Geceyarısı!"

— "Operaya gitmesi için izin verdimdi".

Marki, bir yandan soyunurken: "Olur şey değil!" diye gene söylendi. "Yukarı çıkarken, onu gördüm gibi geldi bana".

Julie, sinirlenmeye başlıyormuş gibi yaparaktan: "Gelmiştir öyleyse" dedi.

Sonra, kocasında kuşku uyandırmamak için, çıngırağı çaldı ama, hafiften.

*
* *

O gece neler oldu, pek iyi anlaşılmış değildir. Yalnız, olanların hepsi her evde olup biten bayağı olaylar gibi basbayağı, çirkin şeyler olsa gerek.

Ertesi gün Markiz yatağa düştü, günlerce de kalkamadı.

O felâketler gecesinden birkaç gün sonra, Ronquerolles Markisi Aiglemont Markisi'ne soruyordu:

— "Ne oldu, yahu, sizin evde, herkes karından söz ediyor?"

Victor d'Aiglemont: Dinle beni, sakın evlenme" dedi. "Hélène'in yattığı odada perdeler tutuştu; karım öyle bir sarsıldı ki hasta oldu; bir yıl kalkamayacakmış, öyle diyor hekim. Güzel bir kadın alırsın, çirkinleşir; turp gibi bir kız alırsın, hastalıklının biri oluverir; ateşli bir kadın sanırsın, soğuk çıkar; ya da görünüşte soğuktur da gerçekte öyle ateşlidir ki seni ya öldürür, ya şerefine leke sürer. Kimi vakit, dünyanın en tatlı yaratığı huysuzun biri olur; ama, huysuz kadınların tatlılaştıkları hiç görülmemiştir. Kimi vakit, ahmak, pısırık bir kız alırsın, demir gibi direnen, şeytan gibi düşü-

nen biri olur dikilir karşına. Bıktım usandım evlilikten."

— "Ya da karından".

— "Bunu pek kolay kolay söyleyemem. Neyse, Saint-Thomas-d'Aquin'e gelir misin benimle, Lord Grenville'in cenazesine?"

— "Hoş bir vakit geçirme olur. Peki, neden ölmüş, kesin olarak biliniyor mu?"

— "Uşağının dediğine göre, sevgilisinin şerefini kurtarmak için, bir gece sabaha kadar pencerenin dışındaki çıkıntıda dikili kalmış. E, bugünlerde havalar da korkunç soğuk!"

— "Böyle bir fedakârlığı biz yapsak aferin denir; biz, görmüş-geçirmiş kimseler. Gelgelelim, Lord Grenville gençti daha; üstelik de, İngiliz. Şu İngilizler hep göze çarpmak isterler".

Aiglemont Markisi: "Pöh!" yaptı. "Bu gibi kahramanlıklar kadınına bağlıdır. Şu zavallı Arthur benim karım uğruna ölmemiştir, sağlam!"

İKİNCİ BÖLÜM

II

GİZLİ ACILAR

LOING Çayı ile Seine Irmağı arasında geniş bir ova uzanır; bu ovanın çevresinde de Fontainebleau Ormanı, Moret, Nemours, Montereau şehirleri bulunur. Bu kurak bölgede göz ancak tek-tük yükseltilerle karşılaşır. Kimi yerde, tarlalar arasında, av hayvanlarına sığınak işi gören biriki koru; sonra, her yerde, Sologne, Beauce, Berri dolaylarına özgü o boz, ya da sarımtırak sonsuz çizgiler.

Bu ovanın ortasında, Moret ile Monterau arasında, Saint-Lange dedikleri eski bir şato görünür. Bu şatonun çevresinde görkem, şatafat hiç de eksik değildir: İki yanına karaağaçlar dikilmiş güzel yollar; hendekler; uzun çevre duvarları; geniş bahçeler; büyük büyük de derebeylik yapıları ki bunlar ancak, keyfe göre alınan vergilerin, büyük çiftliklerin, göz yumulmuş yolsuzlukların, ya da bugün Medenî Kanun'un balyozu ile yıkılmış olan soylu-kişi varlıklarının gelirleriyle kurulmuştur.

Bir ressam, ya da başını almış dolaşmaya çıkmış biri derin tekerlek izleriyle oyulmuş yollarda, ya da bu bögenin çevresini koruyan çorak topraklarında, olur-a, yolunu şaşırırsa, kendi kendine: "Şu buğday tarlaları, kireç, balçık, kum çölü ortasına hangi akla hizmet etmişler de bu şatoyu kondurmuşlar?" diye sorar. Gerçekten. burada şenlik ölür; ne yaparsanız yapın önleyemezsiniz. üzgünlük doğar. Burada, ruh, ıssızlıktan, hiç de-

ğişmeyen çevrenden yorgun düşer. Olumsuz güzellikler-dir bunlar; avuntu istemeyen acılara yararı vardır ancak.

Paris'te, zarifliğiyle, yüz güzelliğiyle, kafasıyla tanınmış, toplum içindeki yeri, varlıklı durumu da bu yüksek ününe uygun bir genç kadın, 1820 yılının sonlarına doğru, Saint-Lange'a gelip yerleşti; şatoya bir-buçuk kilometre kadar ötedeki köyün ahalisi de, buna pek şaştı. Çiftçiler, köylüler hatırlanamayacak kadar uzak bir zamandan beri şatoda bey, hanım gibi kimseyi hiç görmemişlerdi. Topraklar, hayli verimli olmakla birlikte, bir kâhyanın eline bırakılmıştı; korunmasına da eski uşaklar bakıyordu. Onun için, Markiz Hanımefendi'nin gelişi köyde bir kaynaşma yarattı.

Köyün bitiminde, Nemours'dan gelen yolla Moret'-den gelen yolun birleştiği yerde, hınzır bir hancı kadının avlusunda, bir alay kişi toplanmış, ağır ağır ilerleyen, önü açık, hafif arabaya bakıyorlardı. Evet, Markiz Paris'ten atlarıyla falan gelmişti. Arabanın önünde yerde, hizmetçi kadın kucağında, gülümsemekten çok, düşünceye dalmış gibi duran ufak bir kız çocuğunu tutuyordu. Anne, arabanın içinde, uzanmıştı, hekimlerin kırlara gönderdikleri hasta bir kadın gibi. Bu ince yapılı genç kadının bitkin yüzünden köydeki keyfine-düşkün kimseler pek hoşlanmadılar. Şatoya böyle bir kadının gelişi köyde bir canlılık uyandıracak umudunu doğurmuştu çünkü. Belliydi ki bu acılı kadın her türlü canlılıktan kaçardı.

Saint-Lange köyünün en sivri-akılhsı, o akşam meyhanede, ilerigelenlerin içtikleri odada dedi ki, Markiz Hanımefendi, yüzündeki çizgilerden okunduğuna göre, iflâs halindeymiş. Marki Beyefendi, gazetelerin yazdığına göre, Angoulême Dükü'yle birlikte İspanya'ya gidiyormuş ya, o yokken karısı şatoda daha masrafsız ya-

şayacakmış da, kocasının yanlış borsa oyunlarından dolayı girdiği borçları ödemek için para biriktirecekmiş. Marki korkunç kumarcılardanmış. Belki de topraklar ufak ufak parçalara ayrılıp satılacakmış. O zaman, bizim bu köylüler hayli kelepire konacaklarmış. Herkes paralarını saymalı, sakladıkları yerden çıkarmalı, gelir kaynaklarının hesabını yapmalı, Saint-Lange yağmasından payını almalıymış.

Bu tasarı öyle parlak göründü ki ileri gelenlerin herbiri, acaba doğru mu, değil mi diye sabırsızlanarak, bunu şatodaki adamlardan nasıl öğrenebileceğini düşünmeye başladı. Gelgelelim, adamlardan hiçbiri hanımlarını, görünüşü iç açıcı, bahçeleri güzel daha başka birkaç ünlü toprakları varken, kış başında onu bu eski şatosuna sürükleyen felâket üzerine ışık tutamadı.

Belediye başkanı gitti hanımefendiye saygılarını sunmaya. İçeri alınmadı. Belediye başkanından sonra, kâhya da gitti ama, boşuna.

Markiz Hanımefendi odasından ancak odanın düzeltilmesi için çıkıyor, bu süre içinde yandaki küçük odada bekliyordu. Yemeğini de burada yiyordu; sofraya oturup yiyeceklere tiksine tiksine bakmaya, onlardan ancak ölmeyecek kadar bir-iki lokma almaya yemek yemek denirse. Sonra, hemen gene o eski zaman işi, uzun arkalıklı koltuğuna dönüyordu. Odasını aydınlatan tek pencerenin önündeki bu koltukta oturuyordu sabahtan akşama kadar. Kızını ancak o üzüntülü yemeğine verdiği birkaç dakika içinde görüyor, buna da ancak güçlükle katlanıyordu. Genç bir kadının analık duygusunu susturabilmek için işitilmedik acılar gerekmez mi?

Adamlarından hiçbiri içeri alınmıyordu. İş görmesinden hoşlandığı tek kişi hizmetçisiydi. Şatoda tam bir sessizlik olmasını istedi; kızı ondan uzaklarda oynamak zorunda kaldı. En ufak gürültüye bile katlanmak onun

için öylesine zordu ki herhangi-bir insan sesi, çocuğunun sesi bile, üzerinde kötü bir etki yaratıyordu.

Köy halkı Markiz'in tuhaflıklarıyla pek uğraştılar; sonra, bütün varsayımlar ileri sürülüp bitince, köylüler de, komşu kasabalılar da bu hasta kadını akıllarına getirmez oldular.

Böylece de, Markiz, kendi haline bırakılınca, çevresinde yarattığı sessizliğin içinde iyicene sessiz kalabildi; duvarları halılarla kaplı odadan dışarı çıkmasını gerektirecek bir durumla hiç karşılaşmadı. Ninesi bu odada ölmüştü; kendi de şimdi orada ölmeye gelmişti... kimse görmeden, tedirgin edilmeden, yapmacıklarla allanıp pullanmış bencilliklerin aldatıcı gösterileriyle karşılaşmaksızın. Bu gibi yalancıktan gösteriler, kentlerde, ölmek üzere olanları bir kat daha can çekiştirir.

Bu kadın yirmi-sekiz yaşındaydı. Bu yaşta, ozanca düşlerle daha dopdolu olan bir ruh ölümün tadını çıkarmak ister; ölüm ona iyilik edici görünürse. Gelgelelim. ölüm gençlere türlü oyunlar eder: Yaklaşır, geri çekilir; görünür, saklanır. Ölümün bu yavaşlığı karşısında, gençler ondan umutlarını keserler; yarının ne olacağı bilinmeyince de, en sonunda, kendilerini kalabalık içine atarlar. Orada, acıyla karşılaşırlar; bu acı da. ölümden daha amansızdır, bekletmeden devirir onları.

Nitekim, yaşamak istemeyen bu kadın da, bu geçikmelerin acısını yalnızlığının içinde, derinden duyacak, ölümün bile son veremeyeceği manevî bir can çekişme içinde, korkunç bir bencillik edinecekti; bu bencillik de ona yüreğini kirlettirecek, dış dünyaya göre biçim verdirecekti.

Bu amansız, üzücü ders ilk acılarımızın ürünüdür hep. Markiz de, belki ömründe ilk kez, gerçekten acı çekiyordu. Evet, duyguların boyuna yenileşeceğini san-

mak bir yanılgı değil midir? Duygular, bir kere uyandı mı, yüreğin derinliklerinde yaşayıp durmazlar mı? Orada, yaşamın olaylarına göre, bir yatışırlar, bir kabarırlar. Gelgelelim, hep orada kalırlar; orada kalmaları da ruhu değiştirir elbette. Böylece, her duygunun ancak bir tek unutulmaz günü olacaktır: Fırtınanın ilk koptuğu uzun, ya da kısa gün. Acı da, duygularımızın en süreklisi ancak ilk patladığı gün canlıdır; ondan sonraki kabarmaları gittikçe güçsüzleşir. Bu gerek bizim acının depreşmelerine gitgide alışmamızdandır, gerekse yaradılışımızın bir kuralından. Çünkü, yaradılışımız, diri kalabilmek için, bu yok edici güce gene o ağırlıkta bir güçle karşı koyar; ancak, bu güç, bencillik hesapları arasında sıkışık kaldığı için, görünüşte etkisidir.

Yalnız, bütün çektiklerimiz arasında acı adını hangisine vermelidir? Anamızın, babamızın ölümü doğanın bizi hazırladığı bir üzüntüdür; hastalık geçicidir. ruhu sarmaz; geçmezse, hastalık değildir artık, ölümdür. Genç bir kadının yeni doğan çocuğu ölür, karı-koca arasındaki aşk ona bir yenisini verir; bu üzüntü de geçicidir. Kısacası, bu acılar da, daha birçok benzerleri de. bir bakıma, yara, bere gibidir hiçbiri diriliği özünden etkilemez; ancak, şaşılacak kadar birbiri ardı-sıra gelsin ki bizi mutluluğu aramaya iten duyguyu öldürsün.

Demek oluyor ki büyük, gerçek acı geçmişi, bugünü, geleceği hep birden sarabilecek kadar öldürücü bir acıdır; öyle ki yaşamın hiçbir bölümünü etkilemeden bırakmaz; düşünceyi bir daha düzelememecesine bozar: dudaklara, alna silinememecesine kazılır; sevinç kaynaklarını kırar, ya da çökertir; ruha şu yeryüzünde ne varsa hepsine karşı bir tiksinme aşılar. Gene de, acının geniş olabilmesi, böylece gerek ruh, gerek beden üzerinde ağırlığını duyurabilmesi için yaşamın belirli bir çağında: ruhun da, bedenin de güçlerinin körpe bulun-

duğu sırada gelmesi, dipdiri bir yüreğe yıldırım salması gerekir. O zaman acı büyük bir yara açar; kıvranma çok derindendir. Bu dertten de kimse ozanca bir değişiklik geçirmeden sıyrılamaz: Ya göklerin yolunu tutar; ya da, yeryüzünde kalırsa, kalabalık içine kalabalığa yalan söylemek için, onlar arasında üzerine bir görev almak için girer; girer girmez de, oranın perde arkasını tanır. Bu perde arkasına insanlar bir şeyler tasarlamak, ağlamak, şaka etmek için çekilirler. Bu şatafatlı bunalımdan sonra, toplum yaşamında sır diye birşey kalmaz artık; ondan sonra da, bu yaşam amansızcasına kınanır.

Julie'nin yaşındaki genç kadınlarda, acıların en sarsıcısı olan bu ilk acıya hep aynı olay yol açar. Kadın, hele genç kadın, güzellik bakımından olduğu gibi ruh bakımından da nice yüksek olursa olsun, doğa, duygu, toplum onu yaşamını olduğu-gibi vermeye nereye sürüklerse oraya kendini vermekten hiç de geri kalmaz. Bu yaşamda umduğunu bulamazsa, gene de yeryüzünde kalırsa, ilk aşkı duyguların en güzeli yapan düşünce yüzünden, acıların en amansızlarını çeker.

Neden bu yıkımın şimdiye dek ne çizeni çıkmıştır, ne ozanı? Evet ama, çizilebilir mi ki, türküsü yakılabilir mi ki? Hayır; bu yıkımın doğurduğu acıların niteliği ne sözle anlatılmaya gelir, ne de renkle belirtilmeye. Kaldı ki, bu acılar kimseye açılmaz; bir kadını bu gibi acılarından dolayı avutmak için bunları sezinlemek gerek. Çünkü, acı acı bağra basılmış, dindarcasına içe sindirilmiş oldukları için, ruhta bir çığ gibi kalırlar: Çığ. koyağa düşerken, kendine yer açmadan önce, orada ne varsa çökertir ya.

Markiz o sıralarda bu acıların eline düşmüştü. Bu acılar uzun süre gizli kalır, çünkü yeryüzünde ne varsa hepsi onlara karşıdır; duygu ise, onları okşar, gerçek

bir kadının vicdanı da onları hep haklı bulur. Hani kimi çocuklar vardır yaşam onları boyuna geri geri iteler durursa da annelerinin yüreğinde mutlu doğmuş çocuklardan daha güçlü bağlarla sağlanmış yerleri vardır; bu acılar da tıpkı böyledir.

Dışımızda yaşam adına ne varsa hepsini öldüren bu korkunç yıkım belki de hiçbir zaman Markizi'n başına geleni kadar zorlu, tam, ayrıca koşullarcada büsbütün ağırlaştırılmış olmamıştır. Dünya yasalarını gözetmek için, isteklerine hiçbir zaman yerine getirmemiş olduğu, sevdiği genç, iyi ruhlu bir adam onun toplumca **bir kadının şerefi** denilen şeyini kurtarmak uğruna ölmüştü. Kime söyleyebilirdi: "Acı çekiyorum!" diye? Gözyaşları kocasını —yıkımın ilk nedeni olan adamı— küçük düşürürdü. Yanıp yakınmasını yasalar, gelenekler yasak ediyordu; bir kadın arkadaşı bundan sevinir, bir erkek umutlanırdı. Hayır, bu dertli kadıncağız istediği gibi ancak çölde ağlayabilirdi; orada ya kendisi acısını yer bitirirdi, ya acısı onu; ya kendisi ölürdü, ya da içinde bir şey, belki de vicdanı.

***

Birkaç gündür, gözleri dümdüz bir çevrene dikilmiş, öyle, oturup duruyordu. Gelecekteki yaşamı gibi, orada da ne aradığı bir şey vardı, ne de umduğu; orada her şey bir bakışta görülüyordu; orada, yüreğini durmadan parçalayan soğuk acının görüntüleriyle karşılaşıyordu. Sisli sabahlar, sönük aydınlıkta bir gökyüzü, boz bir kubbe altında yere yakın koşuşan bulutlar onun tinsel hastalığına uygun düşüyordu. Yüreği sıkışmıyordu; az-çok ölgün de değildi. Hayır, çiçek açmış, körpecik yapısı, amaçsız olduğu için dayanılmaz olan bir acının ağır ağır işleyişiyle, taşlaşıyordu. Kendi kendine, kendisi uğruna acı çekiyordu. Böylesine acı çek-

mek bencilliğe adım atmak değil midir? Nitekim, içinden, vicdanını yaralayarak, korkunç düşünceler geçiyordu. Açık yüreklilikle, kendini sınıyor, ayrı ayrı iki kişilik buluyordu: Bir düşünen kadın vardı onda, bir de duyan; bir acı çeken kadın vardı, bir de artık acı çekmek istemeyen. Çocukluğunun sevinçli günlerini anıyordu. Mutluluğunu duymadan geçip gitmişti bu çocukluk; şimdi biralay anısı duru bir ışık altında gözlerinin önüne üşüşüyordu, herkesçe uygun, gerçekte korkunç bir evlilikte uğradığı umut kırıklıklarından dolayı kendisini suçlar gibi. Neye yaramıştı gençliğinin o güzel utangaçlıkları, bastırılmış zevkleri, toplum uğruna kendinden vazgeçmeler? İçinde herşey aşkı belirtirken, aşkı beklerken, davranışlarındaki uyum, gülümseyişi, inceliği neye yarıyordu şimdi? Kendi kendine bunu soruyordu. Üst üste amaçsız bir ses çıkarılmasından insan nasıl hoşlanmazsa o da kendini körpe ,istekli bulmaktan öylesine hiç hoşlanmıyordu. Güzelliği bile ona yararsız bir yük gibi ağır geliyordu. Artık kusursuz bir varlık olamayacağını görür gibi oluyor, ürküyordu. Yaşama bunca şenlik katan şu tatlı yeni bir şeydeki izlenimlerden iç benliği artık tat alamaz olmamış mıydı? Gelecekte, duygularının çoğu algılanır algılanamaz silinip gidecek, eskiden ona coşkunluk verenlere karşı da ilgisiz kalacaktı.

Doğuştan başlayan çocukluktan sonra gönlün çocukluğu gelir. Gelgelelim, onun sevgilisi bu çocukluğu alıp mezara götürmüştü. Julle istekler bakımından gençti daha; yanlız, yaşamda ne varsa hepsine değerini, tadını veren şu tam ruh gençliği yoktu artık onda. Coşkun duygularının canlı yeşilliğini, çekiciliğini giderecek olan bir üzgünlük, bir umursamazlık içinde yer etmeyecek miydi? Çünkü umduğu, gözlerinin önüne bütün güzelliğiyle getirdiği mutluluğu ona hiçbir şey

veremezdi artık. Onun ilk gerçek gözyaşları gönlün ilk coşkun duygularını aydınlatan o göksel ateşi söndürüyordu. "Şöyle olabilirdim; şimdi artık olamam" düşüncesiyle boyuna acı çekecekti. Bu düşünceden de öylesine acı bir tiksinme doğar ki, insana zevk yeniden karşısına çıkınca başını arkaya çevirtir.

Julie şimdi yaşama bir ayağı çukurda olan yaşlı bir kimse gibi bakıyordu. Kendini genç buluyorsa da, sevinçsiz geçen günleri olanca ağırlığıyla ruhunun üzerine çöküyor, onu eziyor, vaktinden önce kocatıyordu. Genç kadın, bitkin bir çığlıkla, alınyazısma: "Yaşamama yardım eden sevgiyi yitirdim; buna karşılık sen bana ne verdin?" diye soruyordu. Kendi kendine de: "Bir düş gibi ortadan siliniveren sevgimde düşünce eylemden daha mı suçluydu yoksa?" diyordu. Kendini seve seve suçluyordu ki alınyazısına söylenebilsin, şimdi uğruna gözyaşı döktüğü kimseyle tam bir ilişki kurmamış olmasından dolayı avunabilsin. Böyle bir ilişki, ruhlara birbirinin üstünde yer verdiği için, onlardan birinin, mutluluğu tümüyle tatmış, bol bol mutluluk vermesini bilmiş olmanın artık yaşamayanın izini kendinde taşıdığının kesin bilinci içinde bulunanın acısını azaltır.

Julie oyununu başaramamış bir oyuncu gibi üzgündü; çünkü bu acı onun bütün sinirlerini, yüreğini, kafasını sarsıyordu. Doğa en içten isteklerinden yana ezilmişse, kadını kendinden vazgeçmeye iten iyilik duygusu gibi benlik de daha az yaralanmış değildi. Sonra, bütün sorunları kurcalayarak, yapımızın, toplumun, törelerin bize kazandırdıkları çeşitli varoluşların bütün kaynaklarını deşerek, ruhun güçlerini öylesine salıveriyordu ki, birbirine en karşıt düşünceler ortasında, hiçbirşeyi kavrayamıyordu. Kimi vakit de, ortalığa sis çökerken, penceresini açıyor, orada, hiçbir şey düşünme-

den, öyle, dikilip duruyor, havaya yayılmış ıslak toprak kokusunu kendiliğinden içine çekiyordu. Orada, kımıldamadan, ayakta dururken, pek aptalca bir görünüşü vardı; çünkü, acısının uğultuları doğanın güzelliklerine de, düşüncenin büyülerine de onu sağır kılıyordu.

⁂

Bir gün, öğleye doğru, güneşin ortalığı aydınlattığı sırada, hizmetçisi çağrılmadan içeri girdi.

— "Bununla dört oluyor, papaz efendi gene geldi, Markiz Hanımefendi'yle görüşmek istiyor" dedi. "Bugün öylesine ayak diriyor ki ne diyeceğimizi bilemiyoruz"

Julie: "Köyün yoksulları için para istiyordur, sağlam" dedi. "Al şur'dan yirmibeş altın, ver benim adıma"

Hizmetçi kız gitti, biraz sonra gene geldi.

— "Papaz efendi para almıyor, sizinle görüşmek istiyor, Hanımefendi".

Markiz: "Gelsin bakalım!" dedi.

Bunu, kendini tutamayarak, öyle bir öfkeyle söylemişti ki, papazı hiç de onun umduğu gibi karşılamayacağı belliydi. Adamın cehennem sorgularını kısa, açık karşılıklarla geçiştirmek istiyordu elbet.

Julie küçük yaşta annesinden öksüz kalmıştı; onun için, eğitimi de, Devrim sırasında Fransa'da din bağlarını çözen o gevşekliğinin etkisi altında kalmıştı elbette. Dine bağlılık bir kadın erdemidir; onu ancak kadınlar aktarırlar. Julie bir XVIII'. yüzyıl çocuğuydu; felsefe inanışlarını babasından almıştı. Hiçbir din kuralını gözetmezdi. Ona göre, papaz neye yaradığı tartışılabilecek bir devlet görevlisiydi. Hele şimdi bulunduğu durumda, dinin sesi onun üzüntülerini olsa olsa daha da zehirlerdi. Sonra, köy papazlarına da, insanı aydınlatabileceklerine de hiç inanmazdı. Onun için, bu köy papazına da

tatlılıkla, haddini bildirmeyi, varlıklı kişilerin yaptıkları gibi, para yardımıyla, başından savmayı kafasına koymuştu.

Papaz geldi. Görünüşü Julie'nin düşüncelerini hiç de değiştirmedi. Kısa boylu, şişman, göbeği çıkık bir adam gördü karşısında. Kıpkızıl bir yüzü vardı ama, yaşlı, buruşuk. Gülümsemeye çalışıyor, kötü kötü sırıtıyordu. Verevine biralay kırışıkla çizgili kafatası bir değirmenin dörtte-biri gibi yüzünü bastırıyor, ufaltıyordu. Birkaç tel ak saç, ensesinin yukarısında, başının bitimini süslüyor, kulaklarına kadar uzanıyordu. Gene de bu papazın yüzü doğuştan şen bir adam olduğunu gösteriyordu. İri dudakları, birazcık kıvrık burnu, katmerli bir gerdanın içine gömülmüş çenesi de mutlu bir kişi olduğunu ortaya koyuyordu.

Markiz başlangıçta ancak bu başlıca çizgileri gördü; sonra, papaz daha ağzını açar açmaz, sesinin tatlılığına bayıldı. Ona daha dikkatle baktı, ağarmaya başlamış kaşların altındaki gözlerin ağlamış olduğunu gördü. Ayrıca, yanağının yandan görünüşü adamın başına öylesine bir yüce acı izlenimi veriyordu ki Julie'nin gözleri önünde papaz yerine bir insan canlandı.

— "Markiz Hanımefendi, varlıklılar ancak acı çektiklerinde bizim malımız olurlar. Ne çocuğu ölmüş, ne ana-babası; genç, güzel, evli, varlıklı bir kadın acı çekince de bunun neden ileri geldiği anlaşılır. Bu acıların sancılarını da, ancak din yumuşatabilir. Ruhunuz tehlikede, hanımefendi. Bizi bekleyen öbür dünyadan söz etmiyorum size! Hayır, günah çıkarmaya gelmedim ben. Yalnız, toplum içindeki yaşamınızın geleceği üzerine sizi aydınlatmak benim ödevim değil midir? Onun için, sizin mutluluğunuz uğruna bu işe burnunu sokan benim gibi yaşlı bir adamı bağışlarsınız".

— "Mutluluk diye birşey yok artık benim için,

efendim. Sizin deyiminizle söyleyeyim: Yakında sizin malınız olacağım, temelli".

— "Hayır, hanımefendi, sizi bunaltan, yüzünüzden okunan bu acıdan ölmeyeceksiniz. Ölecek olsaydınız, buraya gelmezdiniz. Pişmanlıktan değil de, daha çok, boşa çıkmış umutlardan dolayı ölürüz biz. Çok daha dayanılmaz, çok daha korkunç öyle acılar gördüm ki ben, çekeni hiç de öldürmemiştir".

Markiz inanmıyormuş gibi davrandı.

— "Hanımefendi, ben bir adam bilirim, öyle büyük bir yıkıma uğramıştır ki onun çektikleriyle ölçüştürecek olsanız sizin çektikleriniz hiç kalır".

Julie, hanidir çektiği yalnızlık artık ağır gelmeye başladığından mıdır, yoksa acı veren düşüncelerini dost bir yüreğe boşaltabileceği düşüncesiyle ilgi duyduğundan mıdır, hernedense, sorar gibi baktı papaza; bunun da, anlamını kavramakta kimse yanılamazdı.

— "Hanımefendi," diye, papaz yeniden aldı, "eskiden ailesi kalabalıkken, sonradan ancak üç çocuğu kalan bir babaydı bu adam. Arka arkaya, anası, babası, sonra kızı, karısı ölmüştü. Onları çok severdi. Şimdi, taşranın ücra bir yerinde, uzun süre mutlu yaşadığı ufak bir çiftlikte, tek başına kalıyordu. Üç oğlu da subaydı; herbiri, kıdemine göre, ayrı ayrı rütbelerde. Yüz Gün Savaşı'nda, büyük oğlan Koruma Alayı'na geçti, albay oldu; ortancası topçu takım komutanıydı; küçüğü de, süvari bölük komutanı. Babaları onları nekadar severse bu üç çocuk da babalarını o kadar severlerdi, hanımefendi. Delikanlıların, tutkularına kapılıp giderek, analarına, babalarına karşı sevgiye nasıl hiç vakit bulamadıklarını biliyorsanız, artık ancak onlarla, onlar için yaşayan o yalnız yaşlı adama karşı oğullarının duydukları sevginin derinliğini şu bir tek olayla anlarsınız : Hafta geçmezdi ki baba oğullarından birinden mektup alınasın

Şu da var ki adam da onlara karşı hiçbir zaman ne güçsüz davranmıştır, ne haksız yere sert; ne de onlar uğruna kendinden vazgeçmekten çekinmişti. Babanın güçsüz davranışı çocukların saygısını azaltır; haksız yere sert davranışı onları kırar; kendinden vazgeçmekten çekinmesi de uzaklaştırır. Hayır, babadan da ileri gitmişti o; ağabeyleriydi, arkadaşlarıydı.

"Uzatmayalım, oğlanlar Belçika'ya doğru yola çıkacakları gün baba onları uğurlamaya Paris'e gidiyor. Atları iyi mi, bir eksikleri var mı diye görmek istiyor. Onlar gidiyorlar, baba da evine dönüyor. Savaş başlıyor. Fleurus'den, Ligny'den mektuplar alıyor. İşler iyi gidiyormuş. Waterloo Savaşı gelip çatıyor. Sonucunu bilirsiniz. Fransa birden yasa bürünmüştü. Bütün aileler en derin kaygı içinde düşmüştü. Baba ise —anlıyor musunuz, hanımefendi— bekliyordu. Dur-otur yoktu onun için. Gazeteleri okuyor, her gün kendisi postaneye kadar gidiyordu."

"Bir akşam, albay oğlunun uşağı çıkageliyor. Baba bakıyor uşak efendisinin atına binmiş. Sormanın gereği yok: Albay ölmüş; bir gülle ikiye biçmiş onu. Yatma vaktine doğru, küçük oğlanın uşağı geliyor, yayan. Küçük oğlan savaşın ertesi günü ölmüş. Derken, geceyarısında da bir topçu eri geliyor, zavallı babanın artık bütün umudunu bağladığı son oğlunun da öldüğünü haber veriyor. Evet, hanımefendi, üçü de savaşta ölmüştü".

Bir ara sessiz geçti. Sonra, papaz, yüreğinin kabarmasını yenip, tatlı bir sesle, sözlerine şunları ekledi

— "Baba sağ kaldı, hanımefendi. Anladı ki Tanrı onu yeryüzünde bıraktıysa, acı çekmesi sürüp gidecektir; sürüp gidiyor da. Yalnız, dinîn bağrına attı kendini. Ne olabilirdi?"

Markiz gözlerini papazın üzüntüden, kendinden-

vazgeçmeden yüceleşmiş yüzüne doğru kaldırdı, bekledi. Beklediği sözü duyunca da gözlerinden yaşlar boşandı.

— "Papaz oldu, hanımefendi! Yalnız, daha mihrabın önünde diz çökmeden de gözyaşlarıyla kutsallaşmıştı.'

Bir ara odayı sessizlik kapladı. İkisi de pencereden dışarı, sisli çevrene baktılar, artık yok olanları orada görebilecekmiş gibi.

Sonra adam yeniden aldı :

— "Şehirde bir papaz değil; basbayağı bir köy papazı".

Julie, gözlerini silerken: "Saint-Lange'de" dedi.

— "Evet, hanımefendi".

Acının yüceliği Julie'ye hiç bukadar büyük görünmemişti; şu *evet, hanımefendi* sözü de yüreğine sonsuz bir acının ağırlığı gibi çökmüştü. Kulakta derinden derine çınlayan bu ses insanın içini alt-üst ediyordu. Ah! acının sesiymiş bu demek; içe işleyici sıvılar sürüklei gibi görünen bu dolgun, ağır ses.

Julie, saygılıca bir tavırla: "Peki, efendim," dedi "ölmeyeceğim de n'olacağım?"

— "Çocuğunuz yok mu hanımefendi?"

Julie, soğuk bir sesle: "Var!" dedi.

Papaz bu kadına, hekimin durumu kötü bir hastaya bakışı gibi, şöyle bir baktı, kafasına koydu: Ne yapıp yapıp onu şeytanın elinden kurtaracaktı; şeytan kadıncağıza el atmak üzereydi çünkü.

— "Görüyorsunuz işte, hanımefendi: Acılarımızla birlikte yaşamak zorundayız. Gerçek avunmaları da, ancak din sunar size. Bırakır mısınız beni geleyim size, bütün acıları benimsemeye hazır bir adamın sesini dinleteyim? Sanırım ki bu adamın korkulacak hiçbir yanı da yoktur".

— "Evet, efendim, gelin. Sağolun, beni düşünmüşsünüz".

— "Peki, hanımefendi, hoşçakalın. Yakında gene görüşürüz".

⁂

Bu görüşme Julie'nin ruhundaki gerginliği giderdi diyebiliriz. Gerçekten, üzüntü, yalnızlık yüzünden kadıncağızın ruhundaki *güçler* pek aşırı bir biçimde ayağa kalkmıştı. Papaz onun yüreğine misk kokuları serpmiş, din sözlerinin iyi edici yankılarını bırakmıştı. Bir tutsak, yalnızlığının bütün derinliğini, zincirlerinin ağırlığını duyduktan sonra, yandaki komşu duvara vurup da ortak düşünceleri belirten bir ses çıkarınca öyle sevinir ki! Julie'nin içinde şimdi böyle bir duygu da vardı. Hiç beklenmedik bir dert ortağı bulmuştu.

Gelgelelim, çok ğeçmeden gene acı düşünceleri arasına yuvarlandı. O tutsak gibi, kendi kendine: "Acı arkadaşı benim ne bağlarımı hafifletebilir, ne de geleceğimi" diyordu.

Papaz daha ilk görüşmede bencil bir acıyı aşırı ölçüde tedirgin etmek istememişti. İkinci bir görüşmede dine daha ileri adımlar attıracağını umuyor, bunda kendi ustalığına güveniyordu.

Gerçekten, iki gün sonra gene geldi. Markiz'in onu karşılayışı da beklendiğini gösterdi.

Yaşlı adam: "E, Markiz Hanımefendi, insanların çektikleri yığın yığın acıları biraz olsun düşündünüz mü?" dedi. "Gözlerinizi göklere doğru kaldırdınız mı? Kendimize verdiğimiz önemi azaltan, benliğimizin burnunu kıran, acılarımızı azaltan sayısız daha başka dünyalar gördünüz mü orada?"

Julie: "Hayır, efendim" dedi. "Toplumun yasaları yüreğimin üzerine öylesine ağır basıyor, beni öylesine kırıp döküyor ki göklere yükselemiyorum. Gene de,

yasalar dünyanın kuralları kadar amansız değil belki. Ah! dünya!"

— "Her ikisine de boyun eğmek zorundayız, hanımefendi: Yasalar toplumun sözüdür, kurallar da eylemleri".

Markiz, elinde olmadan, ürkmüş gibi: "Topluma boyun eğmek ha!" dedi. "Ah! efendim, başımıza ne gelirse bundan geliyor ya. Tanrı mutsuzluk doğuracak bir tek yasa koymamıştır ortaya. Gelgelelim, insanlar bir araya gelerek O'nun eserini bozmuşlardır. Bizi —biz kadınları— uygarlık horluyor; doğaya kalsaydı bukadar horlamazdı. Doğa bize vücutça birtakım ağrılar yüklemiştir ki sizler bunları hiç de yumuşatmış değilsiniz; üstelik, uygarlık bizde birtakım duygular yaratmıştır ki sizler de bunları boyuna aldatırsınız. Doğa güçsüz varlıkları boğar; sizler, onları sonsuz mutsuzluklar içine atabilmek için, yaşamaya zorlarsınız. Evlilik, toplumun bugün dayandığı kuruluş, bütün ağırlığını bize çektiriyor: Erkeğe özgürlük, kadına ödevler. Biz bütün yaşamımızı size borçluyuzdur; siz yaşamınızı ancak tek-tük durumlarda bize borçlusunuz. Sonuncusu, erkeğin bir seçme yapabileceği durumlarda biz körü-körüne boyun eğeriz. Valla, evlilik, bugünkü uygulanışıyla, yasa içinde bir kendini-satma gibi görünüyor bana. Ondan ileri geliyor benim çektiklerim. Ne var ki, böylesine uğursuzca başı bağlanmış mutsuz kadınlar arasında sesini çıkarmaması gereken bir ben varım! Mutsuzluğumu kendim yarattım; bu evliliği ben istedim".

Sustu. Acı acı gözyaşları döktü. Bir süre konuşmadı.

— "Bu derin perişanlık içinde, acılar engini ortasında", diye yeniden konuşmaya başladı, azıcık kumluk bulmuştum da oraya ayaklarımı basmıştım, istedi-

ğim gibi acı çekiyordum; bir bora geldi, hepsini aldı götürdü. İşte ben şimdi yapayalnızım; desteğim yok; fırtınalara karşı büsbütün güçsüz".

Papaz: "Tanrı bizimle olunca, hiçbir zaman güçsüz değilizdir" dedi. "Kaldı ki, şu yeryüzünde, kimseye sunacak sevginiz yoksa bile, yerine getirilecek ödevleriniz yok mu?"

Julie, sinirlenmiş gibi: "Ödev, hep ödev!" diye haykırdı. "Peki ama, onları yerine getirmek için gerekli gücü bize veren duyguları ner'den bulayım? *Hiçten hiç çıkar*, ya da *hiçe karşı hiç*, gerek tinsel, gerek tensel, doğanın en yerinde kurallarından biridir. Şu ağaçlar özsuları olmasa yaprak verebilirler mi ki! Ruhun da özsuyu vardır! Benim özsuyum kaynağından kurudu"

Papaz: 'Kendinden-vazgeçmeyi doğuran din duygularından söz etmeyeceğim size". dedi. "Yalnız, analık, hanımefendi, analık değil midir ki..."

Markiz: "Durun, efendim!" dedi. "Olduğum gibi konuşacağım sizinle. Ne yazık ki artık kimseyle böyle konuşamıyorum; olduğumdan başka türlü görünmek zorundayım; dünya benden boyuna gülücükler bekliyor; kurallarına uymazsak rezil eder bizi. İki türlü analık var, efendim. Eskiden bilmezdim bunu; şimdi biliyorum. Yarım bir anayım ben; hiç olmasam daha iyi olurdu. Hélène *onun* kızı değil!"

"Yo, ürpermeyin! Saint-Lange öyle bir uçurum ki biralay yapmacık duygu oraya gömülmüş, derinliklerinde ürpertici ışıklar çakmış, doğaya aykırı yasaların entipüften yapıları oraya devrilmiştir. Bir çocuğum var ya, yeter; anneyim, yasa böyle diyor. Gelgelelim, siz, efendim, siz ki incelik, bir acıma duygunuz var, yüreğinde yapmacık hiçbir duyguya yer vermemiş bir zavallı ananın çığlıklarından anlarsınız belki. Tanrı yargılayacak beni. Yalnız, ben inanıyorum ki ruhuma yer-

leştirdiği, benim de orada bulduğum sevgilere boyun eğmekle O'nun yasalarına hiç de karşı gelmiş değilim.

"Bir çocuk iki varlığın imgesi, özgürce kaynaşmış iki duygunun ürünü değil midir, efendim? Vücudun ipliklerine olduğu gibi yüreğin de bütün sevgilerine tutunmuyorsa; tatlı sevişmeleri, bu iki varlığın mutlu oldukları saatleri, yerleri, şen çınlamalarla dolu sözleri, tatlı düşünceleri hatırlatmıyorsa, bu çocuk eksik bir yaratıktır. Evet, çocuk ana-baba için çifte gizli yaşamlarını bulabilecekleri, bakmaya doyum olmaz bir minyatür olmalıdır; onlara coşkun duygular kaynağı sunmalıdır; gerek geçmişleri, gerekse gelecekleri olmalıdır.

"Benim Hélène'ceğizim babasının kızı, ödev çocuğu, bir raslantı yavrusu; onun için de, bende ancak kadın içgüdüsünü buluyor. Bu içgüdü böğrümüzden doğmuş bir yaratığı korumak için bizi önüne geçilmezcesine iten doğa yasasıdır. Toplum açısından, kusursuz bir kadınım. Yaşamımdan, mutluluğumdan kızım uğruna vazgeçmedim mi? Haykırışları içimi burkuyor; suya düşse, kurtarmak için kendimi suya atarım. Gelgelelim, yüreğimde yeri yok.

"Ah! aşk bana daha büyük, daha tam bir analık düşündürdü. Silinip giden bir düşte, daha doğmadan önce isteklerin tasarladığı bir çocuğu gün ışığına çıkmadan önce ruhta doğmuş o cânım çiçeği okşadım. Hélène için ben, doğa bakımından, bir ananın yavrusu için ne olması gerekiyorsa oyum. Bana artık gereksinme duymayınca, hepsi bitecek: Etken ortadan kalkınca. etkiler sona erecek. Kadının, analığını çocuğunun üzerine bütün ömrü boyunca germek gibi bulunmaz bir ayrıcalığı varsa, bu tanrısal duygu sürekliliği ananın tinsel gebe kalışının ışımasından ileri gelmez mi? Çocuk ilk olarak anasının ruhuyla sarıp sarmalanmadı mı,

ananın yüreğinde analık kalmaz, hayvanlarda olduğu gibi."

"Bu bir gerçek; ben bunu seziyorum: Yavrucağızım büyüdükçe, yüreğim büzülüyor. Onun uğruna vaz geçtiklerim daha şimdiden kopardılar beni ondan; oysa, bir başka çocuk için tükenmez bir kaynak olurdu; seziyorum bunu. Öbürü için vazgeçmeyeceğim yoktu; hepsini seve seve verirdim. Bu işte, mantık, din, hepsi, içimde, duygularım karşısında güçsüz kalıyor, efendim. Bir kadın ki ne anne, ne de kocasının eşi; üstelik, aşkı bütün sonsuz güzellikleriyle, analığı bütün sınırsız sevinçleriyle görür gibi olmuş... ölmek istemekte haksız mı? Sonu ne olabilir? Bu kadının neler duyduğunu ben söyleyeyim size. Gündüz yüz kez, gece yüz kez, bir ürperti sarsıyor kafamı, yüreğimi, gövdemi... pek güçsüzce karşıkoyduğum bu anı, bir mutluluğun düşlerini gözlerimin önüne serince; gerçektekinden daha büyük gördüğüm bir mutluluğun. Bu amansız düşler duygularımı solduruyor, kendi kendime soruyorum: Yaşamım nasıl olurdu ya ben..."

Ellerini yüzüne kapattı, gözyaşları boşandı.

— "İşte yüreğimin içi." diye yeniden konuşmaya başladı. "Çocuğum ondan olsaydı, en korkunç mutsuzlukları bağrıma basardım. Tanrı, İsa'nın kişiliğinde şu yeryüzünün bütün kötülüklerini yüklenerek ölmüş ya, benim için öldürücü olan, bu düşünceden dolayı bağışlar beni. Dünya ise, biliyorum, bana karşı amansız; ona göre, bu sözlerim birer küfür; onun bütün yasalarını hor görüyorum çünkü. Ah! isterdim ki şu dünyaya savaş açayım da yasalarını, kurallarını kırıp yenileyeyim! Bütün düşüncelerim, bütün varlığım, bütün duygularım, bütün isteklerim, bütün umutlarım, bütün geleceğim, bugünüm, dünüm bakımından beni yaralamadı mı? Benim için, gündüz karanlıklarla dolu; düşün-

ce bir hançer; yüreğim bir yara; çocuğum bir yabancı.

"Evet, Hélène benimle konuşurken, istiyorum ki sesi başka çocuğun sesi olsun; bana bakarken, istiyorum ki gözleri başka çocuğun gözleri olsun. Karşımda dururken, her şeyin nasıl başka türlü olması gerekirken olmadığını hatırlatıyor. Dayanılmaz bir yük o benim için! Ona gülümsüyorum; kendisinden çaldığım duygular yerine ona bir şeyler vermeye çalışıyorum. Acı çekiyorum! Ah! efendim, yaşayamayacak kadar acı çekiyorum. Bir de beni namuslu kadın sayacaklar! Hiç kusur işlememişim! Yüceltecekler beni!"

"Boyun eğmemem gereken istenmedik sevgiyle savaştım; ama, tenimi korudumsa da, gönlümü elde tutabildim mi " Julie burada sağ elini göğsüne tuttu. "Bu ancak, ancak bir tek kişinin oldu." dedi. "Nitekim, çocuğum bundan yana yanılmıyor. Annenin öyle bakışları, sesi, davranışları vardır ki bunların gücü çocukların ruhunu yoğurur; benim yavrucağım ise kendisine bakarken ne elimin ürperdiğini duyuyor, ne sesimin titrediğini, ne de gözlerimin baygınlaştığını. Arada-bir, suçlar gibi şöyle bakıyor bana; ben gözlerimi kaçırıveriyorum! Kimi vakit onu karşımda beni dinlemeden cezaya çarpacak bir yargıç gibi görüyorum. Tanrı vere de bir gün olup ikimizin arasına hınç girmese! Ey Ulu Tanrı'm! öyle olacaksa, mezarımı aç, buracıkta ölüp gidivereyim daha iyi! Öbür ruhumu bulacağım, tam bir ana olacağım dünyaya gitmek istiyorum!"

"O! kusura bakmayın, efendim; deli gibi söyleniyorum. Bu sözler boğuyordu beni; açığa döküverdim. Ah! siz de ağlıyorsunuz! Hor görmüyorsunuz beni."

Julie, bu sırada kızının gezintiden döndüğünü duyunca, çılgın gibi: "Hélène! Hélène, yavrum, gel!" diye haykırdı.

Kızcağız gülerekten, haykıraraktan geldi. Kelebek tutmuştu; elinde getiriyordu. Annesinin ağladığını görünce, sustu, geldi onun yanına oturdu, alnından öptürdü.

Papaz: "Güzel kız olacak." dedi.

Markiz, sanki bir borcu ödemek, ya da bir pişmanlığı silmek ister gibi, kızına sıkı sıkı sarılıp öperken: "Tıpkı babası." diye karşılık verdi.

— "Ateş gibi yanıyorsun, anne."

Julie buna karşılık: "Haydi bakayım, yalnız bırak bizi, meleğim." dedi.

Çocuk, alınmadan, annesine bakmadan, çekilip gitti. Üzgün bir yüzden kaçıp kurtulduğu için seviniyordu ner'deyse. Bu yüzün belirttiği duyguların kendisine aykırı olduğunu anlıyordu artık.

Gülümseme analığın özelliğidir, dilidir, belirimidir. Julie gülümseyemiyordu. Papaza bakarken, kızardı. Bir ana gibi görünmek istemişti; gelgelelim, ne o yalan söyleyebilmişti, ne de kızı.

Gerçekten, olduğu gibi görünen kadının öpüşlerinde öyle tanrısal bir bal vardır ki bu okşayışa bir ruh, gönlün kapısını açan derin bir ateş katar sanki. Bu tatlı merhemden yoksun öpüşler kekredir, kurudur.

Papaz sezmişti bunu. Etten gelen analıkla, yürekten gelen analık arasındaki uçurumun derinliğini ölçebildi. Nitekim, bu kadına, sorar gibi, şöyle bir baktıktan sonra: "Doğru söylediniz, hanımefendi," dedi, "sizin için ölüm daha iyi."

Julie buna: "O! görüyorum ki çektiklerimi anlıyorsunuz." diye karşılık verdi. Çünkü, bir hıristiyan din adamı olarak, biliyorsunuz çektiklerimin beni ne kötü kararlara sürüklediklerini; bunları onaylıyorsunuz da. Evet, kendimi öldürmek istedim ama, bunu yapabilecek yüreklliliği gösteremedim. Kafam güçlüyken güçsüzdü;

elim titremezken, kafam bir o yana, bir bu yana gidip geliyordu! Bu gibi savaşların, ikisinden birini seçmenin gizini bilmiyorum. Belli ki pek zavallıca kadınım ben; isteklerimde direnç gösterme yok bende. Sevmekte güçlüyüm ancak. Utanıyorum kendimden!"

"Akşamları, hizmetçiler, uşaklar uyurken, gözümü kırpmadan çaya kadar iniyordum; tam kıyıya geldim mi, güçsüz yaradılışım kendini yok etmekten korkuyordu. Güçsüz yanlarımı size açıkça söylüyorum bakın. Kendimi yatağımda bulunca da, kendimden utanıyor, yeniden yürekleniyordum. O sıralardan birinde, afyon ruhu içtim; sancı çektim, ölmedim. Şişenin hepsini içtim sanıyordum; ortasında durmuşum."

Papaz, ağlamaklı bir sesle, ağır ağır konuşarak: "Bitmişsiniz siz, hanımefendi." dedi. "İnsanlar arasına karışacaksınız, herkesi aldatacaksınız. Dertlerinize deva sandığınız şeyi arayacaksınız orada; bulacaksınız da. Sonra, bir gün gelecek, zevklerinizin cezasını yükleneceksiniz..."

Julie: "Ben!" diye haykırdı. "Bana tutulmuş oyunu oynayan ilk karşıma çıkan düzenbaza gönlümün en son, en değerli varlıklarını vereceğim de yaşamımın arılığını bozacağım zevk alıp almayacağım da pek belli olmayan bir ân için, öyle mi? Hayır, ruhum arı bir alevle yanayana yok olacak."

"Bütün erkeklerde cinslerinin duygusu vardır, efendim; kendisinde erkeklik ruhu olan, böylece bizim yaradılışımızın bütün isteklerini — en tatlı uyumu ancak duyguların basıncı altında kaynaşan istekleri — yerine getirir, böylesiyle bir ömür boyunca ancak bir kez karşılaşılır."

"Geleceğim korkunç; bunu biliyorum. Aşk olmayınca kadın bir hiçtir; zevk olmayınca güzellik bir hiçtir. Yalnız, mutluluk bir kez daha karşıma çıkacak olursa.

dünya bana bunun acısını çektirmeyecek midir? Erdemli bir ana borçluyum kızıma."

"Ah! öyle bir demir çember içine girmiş bulunuyorum ki herkesin gözünde küçük düşmeden çıkamam içinden. Aile ödevleri, karşılığında sevindirici bir şey elde etmeden yerine getirilince, canımı sıkacak; yaşama söveceğim; evet ama, hiç olmazsa, kızımın karşısında güzel bir anne bulunacak. Kendisini yoksun bıraktığım sevgi dağarcıklarına karşılık erdem dağarcıkları dökeceğim ben onun önüne."

"Çocuklarının mutluluklarının annelere verdiği sevinçleri tatmak için bile yaşamak istemiyorum. Mutluluğa inanmıyorum çünkü ben. Hélène'in alınyazısı nasıl olacak? Benimki gibi, elbette. Kızlarını verecekleri erkeğin gönüllerine göre olmasını sağlamak için anaların elinden ne gelir ki? Kendilerini sokaktan geçen bir erkeğe birkaç gümüş karşılığında satan zavallı yaratıkları hor görüyorsunuz. Açlığı, yoksulluğu düşünecek olursak, bu gelip geçici birleşmelerin suçunu bağışlayabiliriz. Buna karşılık, bön bir genç kızın daha üç ay bile görmediği bir adamla, başka türlü olsa çirkin sayılacak bir birleşmesini hoş karşılar, kızı buna iteler bile. Bu kız o adama ömür soyunca satılmıştır. Pahalıya satılmıştır, orası öyle! Çekeceği acılara karşı ona bir ödün tanımasanız bile, hiç olmazsa yüceltseniz. Hayır! İçimizden en erdemlilere kara çalarsınız siz!"

"Böyledir bizim alınyazımız: Kendini açıkça satmak: utanç; gizlice satmak: mutsuzluk. Çeyizi-çimeni olmayan kızcağızlara gelince; onlar çıldırırlar, ölürler; hiç acıyan olmaz! Güzelliğin, erdemerin değeri yoktur sizin insanlık pazarınızda, topluma da 'bencilliğin kartal yuvası' dersiniz. Kadınların miras hakkını kaldırın; eşlerinizi onların gönülden istekleriyle seçer, ev-

lenirsiniz; böylece de hiç olmazsa bir doğa yasasını yerine getirmiş olursunuz."

— "Sözleriniz bana şunu gösteriyor ki, hanımefendi, aile ruhu da, din de size birşey demiyor. Onun için, sizi yaralayan toplumsal bencillikle sizde birtakım zevkler için istek uyandıracak olan doğanın bencilliği arasında hangisini seçeyim diye düşünmeyeceksiniz."

— "Aile diye birşey var mı ki, efendim? Ana, ya da baba ölünce kalanları pay edip herbirine "Hadi, yoluna git!" diyen bir toplumda aile tanımam ben. Aile gelişi-güzel kurulmuş, gelip geçici, bir birlik; ölümle yok olup gidiveriyor. Yasalarımız evleri, kalıtları, geleneklerin, göreneklerin sürekliliğini kopardı. Çevremde birtakım dökünтüler görüyorum yalnız."

— "Siz Tanrı'ya ancak elinin ağırlığını omzunuzda duyunca varacaksınız, hanımefendi. Dilerim ki O'nunla barışacak kadar vaktiniz olsun. Avuntuyu siz, gözlerinizi, göklere doğru kaldıracak yerde, yere eğerek arıyorsunuz. Aldırmazlık, kişisel çıkar, sarmış yüreğinizi; dinin sesine kulaklarınız sağır olmuş, şu inançsız yüzyılın çocukları gibi! Yeryüzü zevkleri birtakım acılar doğurur ancak. Acının türü değişecek sizin için, hepsi bukadar."

Julie, acı acı gülümseyerek: "Falınızın yalanını çıkaracağım!" dedi. "Benim uğruma ölene bağlı kalacağım."

Papaz: "Acı dinin eliyle hazırlanmış ruhlarda yaşayabilir ancak." diye karşılık verdi buna.

Kuşkuları belki bakışlarından belli olur diye de, gözlerini saygıyla önüne doğru eğdi. Markiz'in kendini tutamayarak sızlanırken gösterdiği güçlülük ona pek dokunmuştu. İnsanın içinde bulunan, binbir biçimde dışa vuran *ben*'i burada da görüyordu. Acının, duygulan-

dıracağı yerde, kuruttuğu bu yüreği yumuşatabileceğinden umudunu kesti. Göklerdeki Ekici'nin serptiği tohum bu yürekte yeşeremezdi; çünkü tatlı sesini orada bencilliğin o gür, korkunç haykırışı boğmuştu.

Papaz, gene de, din adamlığının direnmesini gösterdi, birkaç kez daha geldi. Her gelişinde de, böylesine yüce, böylesine benlikli ruhu yeniden Tanrı'ya yöneltebileceğini umuyordu. En sonunda, bir gün bu atılganlığını yitirdi. Artık anlamıştı ki Markiz onunla konuşmaktan ancak ölen adam üzerine konuşmaktan hoşlandığı için hoşlanıyordu. Bunun üzerine papaz bir tutkunun dalkavukluğunu ederek görevinin değerini düşürmek istemedi; dert ortaklığını kesti; konuşmalarını, yavaş yavaş, hal-hatır sormaya, basma-kalıp sözlere indirdi.

***

Bahar geldi. Julie derin acısına avunmalar buldu. Boş duran topraklarıyla ilgilendi, birtakım işler için buyruk verdi.

Ekimde, Saint-Lange'deki o eski şatosundan ayrıldı. Orada, acının aylaklığı içinde, genç kadına yeniden bir tazelik, bir güzellik gelmişti. Acısı, hızla fırlatılan bir kaydırak gibi, başlangıçta sertken, sonra, kara kara düşünceler arasında yumuşamıştı, tıpkı kaydırağın gitgide daha güçsüzleşen dalgalanmalar sonunda duruverişi gibi.

Kara düşünceler böyle birtakım art arda dalgalanmalardan oluşur; bu dalgalanmaların ilki umutsuzluktan başlar, sonuncusu da gider zevke dayanır: Gençlikte sabahın gün ışımasıdır; yaşlılıkta akşamın gün kararması.

Markiz'in arabası köyden geçerken, papaz, kiliseden çıkmış, evine gidiyordu; selâm verdi. Julie, selâma karşılık verirken, gözlerini önüne eğdi; adamı bir daha görmemek için de, başını yana çevirdi. Papaz bu yaban dişilik tanrıçasına karşı ne söylese haklıydı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III

OTUZ YAŞINDA

TARİHE geçmiş aileler vardır ki, yasalara aykırı bile olsa, adları her zaman Fransa'nın şerefiyle sıkı sıkıya bağlı kalacaktır. İşte bu ailelerden birinden, geleceği pek parlak bir genç de Bn. Firmiani'nin balosundaydı. Bu hanım, ona Napoli'deki ahbapları için birkaç tanıtma mektubu vermişti. B. Charles De Vandenesse — bu genç adam — biraz önce bundan dolayı ona teşekkür etmiş, ayrılmak üzere izin istemişti.

B. De Vandenesse, birçok görevleri başarıyla yerine getirdikten sonra, bir süre önce, Laybach (*) görüşmelerine gönderilen yetkili elçilerimizden birinin yanına atanmıştı. Bu yolculuktan yararlanarak da, İtalya'yı incelemek istiyordu.

Böylece, bu balo bir bakıma onun için Paris eğlencelerinden, o hızlı yaşayıştan, o düşünce, zevk çevrintisinden ayrılma töreni oluyordu. Bu yaşayışa, — çok kınarlarsa da —, insanın kendini bırakıvermesi pek tatlıdır.

(*) Yugoslavya'da bugünkü Ljubljana. Kutsal Birlik Devletleri Avrupa'daki devrimci akımı önlemek için savaşa hazırlanmak üzere 1821 nisanında orada toplanmışlar. bu görüşmeler sonunda Avusturya'nın İtalya'ya, Fransa'nın da İspanya'ya saldırması kararlaştırılmıştı. (Çeviren)

Gene de, Charles De Vandenesse Paris'ten ayrılırken çok üzülmüyordu; çünkü, üç yıldan beri, görevinin gereklerine göre, Avrupa başkentlerini selâmlamaya da, bırakıp gitmeye de alışmıştı. Kadınlar artık onun üzerinde hiçbir izlenim bırakmıyordu; gerek bir siyaset adamının yaşamında gerçek bir tutkuya pek yer olmadığını düşündüğü için, gerekse gelip geçici bir çapkınlığın miskince uğraşmalarını kafalı bir adama yakışmayacak kadar boş şeyler olarak gördüğü için. Hepimiz kafalı olmakla övünürüz ya. Fransa'da hiç kimse. nekadar orta çapta bir insan olursa olsun ,akıllı, zeki görünmekle yetinmez.

Böylece, Charles, daha pek gençse de -otuzunda anca vardı- daha şimdiden, yaşıtlarının duygu, zevk düş gördükleri şeylerde düşünceler, sonuçlar, araçlar görmeye alışıktı. Gençlerde doğal olan ateşliliği, coşkunluğu ruhunun derinliklerine itiyordu; ruhunu da, yaradan pek yüce yaratmıştı. Kendini soğuk bir hesapçı adam yapmaya, bir raslantı olarak kendinde bulunan tinsel zenginliklere özen vermeye, sevimli biçimlere sokmaya, baştan çıkarma oyunları haline getirmeye çalışıyordu; tam hırslı bir adamın çabası; *bugün iyi bir durum* dediğimiz şeyi elde etmek amacıyla girişilmiş acı üzücü bir tutum.

Dans edilen salonlara son bir kez göz gezdiriyordu. Balodan ayrılırken, oranın imgesini yanında alıp götürmek istiyordu besbelli; bir seyircinin en son levhaha bakmadan Opera'daki locasından çıkmayacağı gibi. Yalnız, kolayca anlaşılabilir bir hayale kapılarak, bu Paris eğlencesinin tam Fransız havasını, gözkamaştırıcılığını, gülen yüzlerini de inceliyor, kendisini Napoli'de bekleyen yeni yüzlerin, görülecek sahnelerin düşüncesiyle karşılaştırıyordu. Görevinin başına gitmeden önce, Napoli'de birkaç gün kalmayı düşünüyordu. Onun bu

karşılaştırması çok çabuk değişen, çoktan beri de incelenmiş Fransa ile, geleneklerini, kentlerini ancak birbirini tutmaz, kulaktan kapma bilgilerden, ya da çoğu derme-çatma yazılmış kitaplarda okuduklarından tanıdığı bir ülkeyi yan yana getirir gibiydi. Bunun üzerine, aklından oldukça ozanca olmakla birlikte bugün pek bayağılaşmış birtakım düşünceler geçti. Bunlar, belki de onun haberi olmadan, yüreğinin gizli isteklerine karşılık verdiler. Onun yüreği, usanmış olmaktan çok, diretici, sararıp solmuş olmaktan çok, boş kalmış bulunuyordu.

Kendi kendine: "İşte, Paris'in en zarif, en varlıklı, en anlı-sanlı kadınları." diyordu. "Şurada, günün tanınmış kişileri, kürsünün ünlüleri, kibar çevrelerinin, edebiyat çevrelerinin ünlüleri; orada, oyuncular; ötede, güçlü kimseler. Öyleyken, gene de, aşağılık gizli oyunlar, ölü doğmuş aşklar, hiçbir şey demeyen gülümseyişler, nedensiz küçümsemeler, yalımsız bakışlar görüyorum ben ancak; akıl, zekâ bol ama, amaçsız harcanıyor. Bütün şu, pespembe yüzler, zevkten çok, avuntu arıyor. Senin istediğin iyi takılmış tüyler, tiril-tiril tüller, güzel giysiler, çıt-kırıldım kadınlarsa; senin için yaşam sürtünüp geçilecek bir yüzeyse ancak, işte senin dünyan burası. Şu anlamsız sözlerle, şu baygın baygın göz süzüşlerle yetin, bu gönüllerde de hiç duygu arama. Bana gelince, bu yavan oyunlardan tiksiniyorum ben. Bunlar ya evlenmelerle, ilçebaylığa, vergi toplayıcılığa atanmalarla sonuçlanacaktır; ya da, işin içinde aşk varsa, gizli anlaşmalarla; çünkü, tutulmuş gibi görünmekten pek utanırlar. Şu ağzı laf yapan suratlar arasında bir tekini göremiyorum ki bir düşünceye, ya da bir yerinmeye adanmış bir ruhu ortaya koysun. Üzüntü de, mutluluk da, utancından, birtakım şakalar altına saklanıyor burada.

"Savaşmak isteyeceğim, insanı uçuruma sürükleyecek bir tekini göremiyorum şu kadınlar arasında. Paris'te güç ner'de! Hançer görülmedik bir nesnedir; üzerine güzel bir kılıf geçirip çiviye asarlar. Kadınlar, düşünceler ,duygular... hepsi birbirine benzer. Tutku yoktur artık; kişilikler ortadan silinmiştir çünkü. Yukarı tabaka, aşağı tabaka kişiler, kafalılar, varlıklılar hep bir düzeye inmiş. Hepimiz karalar giyiniyoruz, sanki ölen Fransa'nın yasını tutar gibi.

"Eşitlerimizi sevmiyoruz. İki sevgili arasında, silinecek ayrımlar, kapatılacak uzaklıklar bulunmalıdır. Sevginin bu büyüsü 1789'da silinip gitti! Cansıkıntımız, yavan göreneklerimiz siyasal düzenin sonuçları. İtalya'da, herşey kesilip atılmış, hiç olmazsa. Kadınlar orada, dün olduğu gibi bugün de gene birtakım kötü hayvanlar, korkunç deniz kızları gibi görülüyor; zevklerinden, iştahlarından başka akıl-mantık bilmez, kaplandan kaçar gibi kaçılması gereken birtakım yaratıklar."

Bn. Firmiani geldi, bu tek başına konuşma yarım kaldı. Bu öyle bir konuşmaydı ki içindeki birbiriyle çelişen, yarım-yamalak, bulanık düşünceleri açık dile çeviremeyiz. Bir düşün değeri de bulanık olmasındadır ya. Düş dediğiniz bir bakıma kafanın buğusu değil midir?

Bn. Firmiani genç adamı aldı, yandaki salona götürdü. Orada ona, tam bir Paris'li davranışı, gülümseyişi, bakışı ile, birini gösterdi: Ocağın köşesinde oturan bir kadını.

Vandenesse Kontu, ilgiyle: "Kim bu?" diye sordu.

— "Ya övmek, ya da yermek yollu adından çok kez söz edildiğini duymuş olmanız gereken bir kadın. Yalnızlığa çekilmiş, gerçekten anlaşılmaz bir kadın."

— "Ömrünüz boyunca bir kez olsun acıyın da, n'olur, adını söyleyin bana!"

— "Aiglemont Markizi."

— "Kendisinden ders isteyeceğim. Duyduğuma göre, pek orta çapta bir adam olan kocasını senato üyesi yapmış; hiç olan bir adamdan siyasal bir yetenek yaratmış. Yalnız, söylesenize: Kadınlardan kimisinin ileri sürdüğü gibi, Lord Grenville onun uğruna mı öldü sizce de?"

— "Belki. İster uydurma, ister gerçek, bu maceradan beri kadıncağız çok değişti. Kalabalık arasına karışmadı daha. Paris'te görülmemiş şeydir dört yıl süren bir direnme. Şimdi siz onu burada görüyorsanız..."

Bn. Firmiani durdu. Sonra, incelikle ekledi:

— "Neyse, bunları anlatmak bana düşmez ya; unuttum. Gidin, kendisiyle konuşun."

Charles bir ara kımıldamadan öyle durdu. Sırtını hafifçe kapının sövesine dayamış, kadını incelemeye dalmıştı. Bu öyle tanınmış bir kadındı ki ününün nelere dayandığını kimse bilmiyordu. Dünyada bu gibi merak edilecek olağanüstülükler çoktu. Aiglemont Markizi'nin tanınmışlığı ki boyuna bilinmez bir iş üzerine çalışan birtakım kimselerinkinden daha olağanüstü değildi elbet. Öyle sayılamacılar vardır ki, sayıları yayımlamadıkları için, derin birer bilgin sanılırlar; sonra, gazetelerdeki yazılarla ayakta duran siyasacılar; eserleri hep çantada kalan yazarlar, çizerler; Sganarelle'in latince bilmeyenler karşısında latince uzmanı geçinmesi gibi, bilimden hiç anlamayanların karşısında bilgin geçinenler; sanat yönetmenliği gibi, ya da bir başka önemli görev gibi, bir konu üzerinde kendilerine yetenek tanınmış kimseler. Şu yaman söz, *bu bir uzmanlık işidir* sözü siyasa, ya da yazı alanındaki bu kafasız yaratıklar için bulunmuşa benziyor

Charles hiç bu kadar uzun bakmak istemezken, dalıp gitti; bir kadınla böylesine ilgilenmesinden dolayı

da kendine kızdı. Yalnız, bu kadının burada bulunması genç siyasa adamının biraz önce balonun görünüşü üzerine kafasından geçirdiği düşünceleri de çürütüyordu.

Markiz o sırada otuz yaşındaydı. Biçimce biraz çerden-çöpten, aşırı incelikte ise de, güzeldi. En büyük çekiciliği yüzündeydi: Bu yüzdeki durgunluk ruhundaki şaşırtıcı derinliği açığa vuruyordu. Işıltılarla doluyken gene de sürekli bir düşünceyle örtülü gibi görünen gözleri ateşli bir yaşamı, en geniş anlamda bir kendinden vazgeçmeyi belirtiyordu. Gözkapakları hemen hemen hep safçasına yere doğru inikti; pek seyrek yukarı kalkardı. Çevresine şöyle-bir bakarsa, üzüntülü bir tavırla bakardı; gözlerinin ateşini gizli düşüncelere saklıyor derdiniz. Kafası içinde boyuna bugünden düne, kalabalıktan yalnızlığa doğru doğan tepkinin gizlerini bulmaya çalışıyorsa, ruhu da bir bakıma çektiği acılardan dolayı böbürlenen bir gönlün gizleri içine girebilmek için ondan daha az ilgi duymuyordu.

Öte yandan, Markiz'in hiçbir yanı da en başta aşıladığı düşünceleri yalancı çıkarmıyordu. Çok uzun saçlı kadınların hemen hemen hepsi gibi, onun da teni soluk, apaktı. Derisi görülmemiş incelikteydi —ki bu pek az yanıltan bir belirtidir— gerçek bir duygululuğu belirtiyordu. Çinli çizerler yaptıkları o düşü-andırır yüzlere bir bitmişlik, bir eksikliksizlik verirler ki Markiz'in yüz çizgilerinde de bu vardı; gerçek duygululuğunu bu da doğruluyordu. Boynu biraz uzuncaydı belki ama, bu biçim boyunlar en zarifidir, kadın başlarına yılanın o büyüleyici dalgalanmalarını andıran bir kıvraklık verir. Uzaktan bakana en gizli özellikleri açığa vuran binbir belirtiden hiçbiri olmasa bile, başın kımıldanışlarını, boynun kıvrılışlarını gözlemek bir kadın üzerine yargı vermeye yeter; bunların hepsi pek çeşitli, pek anlamlıdır.

Aiglemont Markisi Julie'nin giyimi-kuşamı da kişiliği üzerine ağır basan düşünceye uygundu. Saçları kalın kalın örülmüş, yüksek bir taç biçiminde tepesine toplanmıştı. Buna hiçbir süs takılmamıştı; çünkü Markiz süs-püs gözetmekten elini, eteğini temelli çekmiş gibiydi. Birçok kadınların güzelliğini bozan o küçük civeleklik hesaplarını onda hiç göremezdiniz. Yalnız, giysisinin göğüs bölümü nekadar gösterişsiz olursa olsun, gövdesinin ince güzelliğini tümüyle gizleyemiyordu. Sonra, uzun giysisinin tek şatafatı pek kibar olan biçimiydi. Bir kumaşın kesiminde, dikiminde düşünce aranabilirse, giysinin bol sayıdaki büzgülerinin Markiz'e büyük bir soyluluk verdiği söylenebilirdi.

Julie, bütün bunlarla birlikte, eline, ayağına titiz bir önem göstermekle, gene de kadının hiç şaşmaz güçsüzlüklerini açığa vuruyordu belki. Yalnız, elini, ayağını göstermekten zevk alıyorsa, kendisini kıskanan en kötü huylu kadının bile onun bu davranışlarına yapmacık demesi zordu; öylesine elde olmadan yapılmış, ya da çocuksu alışkanlıklardan ileri gelmiş gibi görünüyordu çünkü. Bu az-buçuk civeleklik de, hoş bir gevşeklik içinde kendini bağışlatıyordu.

Bir kadını çirkin, yada güzel, çekici, ya da itici yapan bütün bu çizgiler yığını, bütün bu küçük şeyler toplamı anlatılamaz da ancak görülünce gösterilebilir; hele, Aiglemont Markizi'nde olduğu gibi, ruh bütün ayrıntılar arasında bir bağ olup, onlara hoş bir bütünlük damgası vurunca. Nitekim, Markiz'in duruşu, oturuşu da yüzünün, giyinişinin özelliğiyle iyice bağdaşıyordu. Ancak belli bir yaşta, kimi seçkin kadınlar duruşlarına. oturuşlarına anlam vermesini bilirler.

Otuzunda kadına, mutlu olsun, olmasın, bu anlamlı duruşu veren üzgünlük müdür, mutluluk mudur? Bu hep canlı bir bilmece olarak kalacaktır. Bu bilmeceyi

herkes kendi isteklerine, umutlarına, ya da düşünce düzenine göre yorumlar.

Markiz'in dirseklerini koltuğunun kollarına dayayışı; elleriyle oynar gibi parmaklarının uçlarını birbirine dayayışı; boynunun bükülüşü; yorgun olmasına yorgunken gene de kıvrak olan, koltuğunda hoş bir biçimde kırık-dökük görünen gövdesini şöyle-bir bırakıverişi; bacaklarını seriverişi; aldırmaz duruşu; bitkin kımıldanışları... bütün bunlar yaşama karşı ilgi duymayan, aşkın zevklerini hiç tanımamış, bunları ancak hayal etmiş, şimdi de anılarının yükü altında iki-büklüm olmuş bir kadını ortaya koyuyordu; uzun süredir gelecekten, ya da kendinden umudunu kesmiş bir kadın; boşluğu hiçlik gibi gören işsiz-güçsüz bir kadın.

Charles De Vandenesse bu güzel tabloyu hayranlıkla seyretti; yalnız, basbayağı kadınların üslûbundan daha usta bir üslûpla yapılmış bir tabloydu bu. Aiglemont Markizi'ni tanırdı. O güne dek hiç görmediği bu kadına daha bakar bakmaz anladı: Bu iki kişi arasında öyle uyumsuzluklar, —hukuk terimiyle söyleyelim— aşırı bağdaşamazlıklar vardı ki, Markiz kocasını dünyada sevemezdi. Gene de Markiz kendisine hiçbir söz getirmeyecek biçimde davranıyordu; bu namusluluğu da karşıdan bakanın onda sezebileceği bütün gizlere daha büyük bir değer katıyordu.

Charles, ilk şaşkınlığı geçince, Markiz'e yaklaşmak için en iyi yolun ne olabileceğini düşündü. Siyasa adamlarının oldukça bir kurnazlığıyla, kararını verdi: Kadını zor bir durumda bırakacak bir şey söyleyecekti, böyle bir saçma sözü nasıl karşılayacağını anlamak için.

Gidip yanına otururken: "Hanımefendi," dedi, "benim için sevindirici bir gevezelik sayesinde öğrendim ki, bilmem hangi üstünlüğümle, sizin ilginizi çekmiş olmak mutluluğuna erişmişim. Böyle bir lûtfa şimdiye

kadar hiç mazhar olmadığım için, size bir kat daha minnettarım. Onun için, kusurlarımdan birinden şimdi siz sorumlu olacaksınız. Bundan sonra artık hiç de alçakgönüllü olmayacağım..."

Julie, gülümseyerek: "Yanlış davranmış olursunuz, beyefendi." dedi. "Kendini-beğenmişliği ileri sürecek başka şeyleri olmayanlara bırakın."

Bunun üzerine, Markiz'le genç adam arasında bir konuşma açıldı. Bu gibi durumlarda hep olduğu gibi, bir çırpıda biralay konuya değindiler: resim, müzik, edebiyat, siyasa, kişiler, olaylar ,nesneler. Sonra, eğimi pek sezilemez bir yokuştan aşağı kayarak, Fransızlar'ın da, yabancıların da konuşmalarındaki o ölümsüz konuya vardılar: aşka, duygulara, kadınlara.

— "Biz kadınlar birer köleyiz."

— "Siz kadınlar birer sultansınız."

Charles'in de, Julie'nin de söyledikleri az-çok incelikli sözler bu konu üzerinde bugün olduğu gibi yarın da söylenecek bütün sözlerin şu yalın özetine indirgenebilirdi:

— "Sev beni."

— "Seveceğim seni."

Charles De Vandenesse, tatlı bir sesle: "Hanımefendi," diye haykırdı, "Paris'ten ayrılmak üzere olmama çok yerindiriyorsunuz beni. Şu geçen bir saat kadar parlak konuşmalarla geçecek saatleri İtalya'da bulamayacağım besbelli."

— "Beki de mutlulukla karşılaşırsınız, beyefendi. Mutluluk da, Paris'te her akşam dile getirilen, doğru. ya da yalan, bütün parlak düşüncelerin hepsinden daha değerlidir."

Charles, ayrılmadan önce, Paris'ten giderken allahaısmarladık demek üzere bir daha gelip görüşme iznini aldı.

O akşam yatarken, ertesi gün akşama kadar bu kadının anısını kafasının içinden birtürlü uzaklaştıramadı. Bu arada, bir daha görüşme isteğini belirtirken, buna bir içtenlik havası verebilmiş olduğu için de kendini mutlu sayıyordu. Öte yandan, kendi kendine: "Markiz beni niye seçti acaba? Bir daha görüşmek isteyişi neden?" diye soruyor, tükenmez yorumlar yapıyordu; sonra, bu şaşılacak şeyin nedenlerini bulur gibi oluyor, bunun üzerine de ya umutlara kapılarak baygınlıklar geçiriyor, ya da soğuk terler döküyordu, Paris'te pek basbayağı bir şey olan bu kibarca dileği açıklarken yaptığı yorumlara göre. Bir, dünya onun oluyordu; bir, hepsi hiçe iniyordu.

En sonunda, kendisini Markiz'e doğru çeken eğime karşı direnmek istedi. Gelgelelim, gene de gitti.

Öyle düşünceler vardır ki bilmeden onlara boyun eğeriz; bizim haberimiz olmadan içimizdedir onlar. Bu düşünce, doğru olmaktan çok, saçma gibi görünürse de, her doğru-dürüst insan kendi yaşantısında da bunun binbir kanıtını bulur.

Charles, Markiz'in evine giderken, bir alınyazısına boyun eğiyordu. Görüp geçirdiklerimiz, kafamızla elde ettiklerimiz, hep biz doğmadan önce yazılmış olanların sonraki gelişmeleridir.

Otuzunda bir kadında genç bir erkek için dayanılmaz çekicilikler vardır. Markiz gibi kadınlarla Charles De Vandenesse gibi genç erkekler arasında benzerini çok gördüğümüz bağlanmalardan daha doğal, daha sıkı örülmüş, daha iyi biçimde önceden tasarlanmış bir şey olamaz. Gerçekten, bir genç kız öylesine düşlerle doludur, görmüş-geçirmişlikten öylesine uzaktır, cinsel aşkı sevgisinin öylesine bir suç ortağıdır ki, genç bir adam onun sevgisini kazanmış olmakla övünemez. Bir kadın ise, kendinden verebileceklerini bütün genişliğiyle bilir.

Birinin merakla, aşkın baştan çıkarmalarından daha başka kanmalarla sürüklediği yere, ötekisi bilinçli bir duyguya uyarak gider. Biri boyun eğer, ötekisi kendi seçer. Bu seçilmiş olma bile tek başına geniş bir böbürlenme kaynağı değil midir? Görmüş-geçirmiş kadın, hemen hemen her seferinde büyük acılar karşılığında edindiği bilgilerle donanmış olduğu için, kendini verirken kendinden daha başka bir şeyler verir gibidir. Genç kız ise, bilgisiz, inangan olduğu için, hiçbir şeyi birbiriyle ölçüştüremez, hiçbir şeye değer veremez; aşkı olduğu gibi alır, inceler. Bize kılavuzluk edilmesinden hoşlandığımız, boyun eğmeyi zevk olarak gördüğümüz bir çağda, biri bize bir şeyler öğretir, öğütler verir; ötekisi kendi herşeyi öğrenmek ister, öbürünün tatlı olduğu yerde o bütün bönlüğüyle ortaya çıkar. Biri size bir tek zafer sunar; öbürü sizi sonsuz savaşlara zorlar. Birincisinde ancak gözyaşı, zevk vardır; ikincisinde şehvet, pişmanlık. Bir genç kız çok bozulmalı ki kadınınız olabilsin; o zaman da siz soğur onu bırakırsınız. Bir kadının ise hem güçlülüğünü, hem benliğini elde tutabilmek için başvuracağı binbir yol vardır. Biri çok yumuşakbaşlıdır, size rahatlığın üzüntülü güvenliğini verir; öbürü o kadar çok şey yitirir ki aşkın binbir değişik biçimlerini ister. Biri tek başına kendi lekelenir; öbürü sizin çıkarınıza bütün bir aileyi öldürür. Genç kızın bir tek civelekliği vardır, soyundu mu bütün söyleyeceğini söyledi sanır; kadının ise civeleklikleri sayısızdır, binbir örtü içine saklanır. Kısacası, kadın sizin bütün benliklerinizi okşar; kız bir tek benliğinizi.

Öte yandan, otuz yaşındaki kadında biralay tedirginlikler, ürküntüler, korkular, bunalımlar, fırtınalar kaynaşır; bir genç kızın aşkında bunların hiçbiriyle karşılaşmazsınız. O yaşa gelince, kadın genç adamdan kendisi uğruna yitirdiği saygıyı yeniden kazandırması-

nı ister; ancak onun için yaşar, onun geleceğiyle ilgilenir, ona güzel bir yaşam diler, bunu parlak bir biçimde düzenler; hem boyun eğer, yalvarır, hem buyurur; hem alçalır, hem yücelir. Binbir durumda onu avutmasını bilir; genç kız ise ancak sızlanıp inlemesini.

En sonuncusu, otuzunda kadın, durumunun bütün üstünlüklerinden başka, genç kız kişiliğine bürünebilir, bütün kılıklara girebilir, utangaç davranabilir, bir mutsuzluktan dolayı güzelleşebilir de. İkisi arasında beklenenle beklenmedik, güçlülükle güçsüzlük arasındaki ölçülemez ayrım vardır. Otuzunda kadın her şeyi yerine getirir; genç kız ise hiçbir şeyi yerine getirmemek zorundadır, yoksa genç kız olmaktan çıkar.

Bu düşünceler bir genç adamın gönlünde gelişir, onda tutkuların en güçlüsünü oluşturur; çünkü bu tutku göreneklerin yarattığı yapma duygulara doğanın gerçek duygularını da katar.

Kadınların yaşamındaki başlıca, en kesin ileri adım bir kadının en önemsiz saydığı adımdır. Evlendi mi, artık kendisi olmaktan çıkar; evinin sultanıdır da, kölesidir de. Kadınların kutsallığı şu yeryüzünde görevleriyle, özgürlükleriyle bağdaşamaz. Kadınlara özgürlük tanımak onların ahlâkını bozmak demektir. Bir yabancıya aile denen tapınağa girme hakkını vermek kendini onun eline bırakmak demek değil midir? Ya bir kadının onu oraya çekmesi suç — daha doğrusu, suçun başlangıcı — değil midir?

Bu kuramı bütün kesinliğiyle benimsemelidir; ya da, tutkuları hoşgörmeli. Bugüne dek, Fransa'da, toplum *yarı yol*'u benimsemesini bilmiştir: Mutsuzluklarla burun büküyor. Ispartalılar ancak beceriksizliğe ceza verirlermiş ya; onun gibi, bizim toplum da hoşgörüyor sanki. E, belki de bu tutum pek akıllıca bir tutum. Herkesin dudak büküşü cezaların en korkuncudur, kadını

ta yüreğinden vurması bakımından. Kadınlar yüceltilmeye pek düşkündürler; öyle de olmalıdırlar, çünkü saygı görmediler mi, yok olmuşlar demektir. Onun için, aşktan da ilk istedikleri bu duygudur. Ahlâkı en bozulmuşu bile, geleceğini satarken, her şeyden önce, geçmişinden arınmak ister; dayanılmaz mutluluklar karşılığında şerefini nasıl gözden çıkardığını anlatmaya çalışır.

Bir tek kadın yoktur ki evine ilk kez bir genç adam alsın, onunla baş başa kalsm da bu düşüncelerden birini aklından geçirmesin; hele bu adam, Charles De Vandenesse gibi yakışıklı, hem de kafalı bir gençse. Bunun gibi, pek az genç adam vardır ki Aiglemont Markizi gibi güzel, kafalı, mutsuz kadınlara karşı içlerinde doğan sevgiyi doğrulayan binbir düşünceden biri üzerine birtakım gizli istekler kurmaktan geri kalsın.

Nitekim, Markiz, Charles De Vandenesse'in geldiği haber verilince, tedirgin oldu; delikanlı da, siyasa adamlarında aşağı-yukarı alışkanlık olan kendine-güven onda da varken, gene de utanır gibi oldu.

Yalnız, az sonra, Markiz büyüğün küçüğe sevgi gösterişi gibi bir tavır takındı. Kadınlar kendini-beğenmiş demesinler diye böyle yaparlar. Bu tavır da, hertürlü artdüşünceyi ortadan kaldırır; bir bakıma, duyguya da yer verir, onu incelik biçimleri içinde ılındırarak. Ondan sonra da, bu çift anlamlı durumda kadınlar istedikleri kadar kalırlar; saygıya, ilgisizliğe, şaşkınlığa, ya da tutkuya giden bir dörtyol ağzındaymış gibi. Bu durumun kaynaklarını kadın ancak otuz yaşında tanır. O yaşa geldi mi, gülmesini bilir, şaka etmesini bilir, kendini zor duruma düşürmeden yakınlık göstermesini bilir. Erkeğin bütün duvarlı tellerine dokunmakta, bu tellerden çıkardığı sesleri incelemekte usta olmuştur artık. Susması da konuşması kadar korku vericidir. İçi-

ni dökerken bilemezsiniz doğru mu söylüyor, yapmacık mı yapıyor; alay mı ediyor, içten mi konuşuyor. Size kendisiyle güreşmek hakkını verdikten sonra, birdenbire, bir sözüyle, bir bakışıyla, gücünü o yaşta kadınların pek iyi bildikleri birtakım davranışlarla, savaşı durdururlar. sizi bırakıverirler; sırrınız onların elindedir artık; bir şakayla sizi istedikleri gibi kurban edebilirler; ya da sizinle gene istedikleri gibi ilgilenebilirler. Onlar şimdi bir yandan sizin güçsüzlüğünüzün, bir yandan da kendi güçlülüklerinin koruması altındadırlar.

O ilk görüşmede, Markiz bu ikisi-ortası durumu aldıysa da, orada asil bir kadının ağırbaşlılığını elden bırakmamayı bildi. Gizli acıları o yapmacık şen-şakraklığının üzerinde, güneşi yarım-yamalak örten hafif bir bulut gibi, dolaşıyordu.

Charles bu görüşmeden bilinmedik zevkler tatmış olarak çıktı ama, şöyle bir kanıya da varmıştı: Julie elde edilmeleri sevmeye değmeyecek kadar pahalıya mal olan kadınlardandı.

Yolda giderken, kendi kendine: "Belli-belirsiz bir duygu olacak bu; öyle bir yazışma ki yükselme hırsıyla yanıp tutuşan bir müdür yardımcısını bile bıktırır!" diyordu. "Gene de, istesem..."

Ah, şu uğursuz *istesem!* İnatçıları hep bu mahvetmiştir. Fransa'da benlik insanı tutkuya sürükler.

Charles gene gitti Markiz'i görmeye. Bu kez Markiz onunla konuşmaktan zevk alıyormuş gibi geldi ona. Charles de, bön davramp kendini sevme mutluluğuna verecek yerde, çifte oyun oynamak istedi. Tutkun görünmeye, sonra da bu oyunun gidişini soğukkanlılıkla incelemeye, hem aşk, hem de siyasa adamı gibi davranmaya çalıştı. Gelgelelim, gönlü-yüceydi; gençti de. Bu sınav sınırsız bir sevgiye sürükleyecekti onu; çünkü, Markiz, ister yapmacıklı olsun, ister olduğu gibi görün-

sün, gene de ondan daha güçlüydü. Charles, Markiz'in yanından her ayrılışında, güvensiz davranmakta direniyor, gittikçe ilerleyen durumları inceliyor, böylece ruhunu sert bir gözlemden geçiriyordu ki bu da duygularını öldürüyordu.

Üçüncü görüşmeden dönerken, kendi kendine: "Bu bana dolaylı yoldan şunu anlattı ki," diyordu, "çok mutsuzmuş, yaşamda tek başınaymış, kızı olmasa ölüme can atacakmış. Herşeyde kendinden tümüyle vazgeçmiş. E, ben onun ne kardeşiyim, ne de günah çıkartan papazı. Üzüntülerini niye açtı bana? Seviyor beni."

İki gün sonra, konağa giderken, çağımızın törelerine veriştiriyordu:

— "Aşk her çağın rengine bürünür; şu 1822 yılında kuralcı. Eskiden olduğu gibi varlığını olaylarla ortaya koyacak yerde, çekiniyor; insanlar da onu tartışıyorlar, üzerinde uzun uzun konuşuyorlar, söylevler veriyorlar. Kadınlar bu konuda üç yola başvuruyorlar: Önce, tutkumuzu sınava çekiyorlar, bizim onların sevdiği kadar sevebileceğimize birtürlü inanmak istemiyorlar. Ne fındıkçılık! Markiz bu akşam gerçekten meydan okudu bana. Sonra, pek mutsuz görünüyorlar, bizde doğuştan olan gönül-yüceliği, ya da benliğimizi kışkırtmak için. Büyük bir mutsuzluğu avutmak genç bir adamın koltuklarını kabartmaz mı? Üçüncüsü, bir de şu kız-oğlan-kız olmak delilikleri yok mu! Kendisini el değmemiş sandığımı düşünmüş olsa gerek. Arı yürekliliğim güzel bir sömürü olabilir."

Gelgelelim, bütün güvensizlik düşüncelerini tükettikten sonra, bir gün kendi kendine şöyle sordu: Yoksa, Markiz içten mi konuşuyordu? Yalancıktan acı çekiyormuş gibi yapsa bile, herşeyden vazgeçmesi neden Gerçekten, Markiz derin bir yalnızlık içinde yaşıyordu; üzüntülerini sessizce içine gömüyor, bunları bir ünle-

min az-çok baskı altında tuttuğu ses dalgalanmasıyla belli ediyordu ancak.

Charles, bundan sonra, Julie'ye karşı daha canlı bir ilgi duymaya başladı. Yalnız, artık her ikisi için de gerekli hal alan buluşmaya, karşılıklı bir içgüdü ile ayırdıkları o saate her gelişinde gene sevgilisini, içten olmaktan çok, usta buluyor, son sözü de şu oluyordu: "Muhakkak ki bu kadın çok becerikli."

Bir gün, içeri girdi. Markiz gene o pek sevdiği duruşunu almıştı; derin düşüncelere dalmış bir duruş. Hiç kımıldamadan, gözlerini ona doğru kaldırdı, gülümsemeye benzeyen o dolu bakışlardan biriyle baktı. Ona karşı bir güven, gerçek bir dostluk belirtiyordu ama, zerre kadar sevgi yoktu bu bakışta.

Charles oturdu. Hiçbir şey konuşamadı. Sözle anlatılamayacak duygular vardır ya, işte onlardan biriyle yüreği dolmuştu.

Julie, üzülmüş bir sesle: "Neniz var?" diye sordu.

Charles: "Hiç." dedi. Sonra değiştirdi: "Evet, bir şey var. Sizin şimdiye dek aklınızdan hiç geçmeyen bir şeyi düşünüyorum."

— "Nedir o?"

— "E... toplantı bitti."

Markiz: "Ya?" dedi. "Toplantıya gitmek zorundaydınız demek?"

Bu soruya verilecek doğrudan doğruya bir karşılık bütün söyleneceklerin en özlüsü, en incesi olurdu ya, Charles bunu yapmadı. Markiz'in yüzünde öyle arı bir dostluk okunuyordu ki bütün benlik hesaplarını, bütün aşk umutlarını, siyasa adamının bütün güvensizliklerini ortadan kaldırıyordu. Sevildiğini bilmiyordu, ya da hiç bilmiyormuş gibi görünüyordu. Charles de, şaşkın, büzülmüş, orada öyle otururken, kendine şunu açıkça söy-

lemek zorunda kaldı: Bu kadına kendisini sevdiğini düşündürecek ne bir şey yapmıştı, ne de bir şey söylemişti.

Charles o akşam Markiz'i gene eskisi gibi buldu: Sevgisinde yapmacıksız, acısında içten, yakın bir bir dostu olduğu için mutlu, ruhunu anlamasını bilen bir kimseyi bulmuş olmaktan dolayı kıvançlı. Daha ilerisine gitmiyor, bir kadının kendini iki kez bir tutkuya kapılıp sürüklenmeye bırakabileceğini sanmıyordu. Aşkı tanımıştı; onun gönlünün derinliklerinde hâlâ kanar olarak saklıyordu. Mutluluğun bayıltıcı zevklerini bir kadına iki kez verebileceğini hiç sanmıyordu; çünkü yalnız insanın manevi varlığına değil, ruha da inanıyordu. Sonra, ona göre, aşk bir tutkuya kapılıp sürüklenmek değildi; aşkta bütün yüce tutkulara kapılıp gitme vardı.

O akşam Charles yeniden bir delikanlı oldu; böyle yüce bir kişinin parıltısı altında boyun eğdi; bir yanlış davranmadan çok, gelişi-güzel olayların elinde solmuş olan bu varlığın bütün gizlerinin içine girmek isteğini duydu. Güzelliğine üzgünlüğün bütün hoş yanlarını veren acının nasıl doğduğunu sordu. Bunun üzerine, Markiz ona kısaca bir bakmakla kaldı ama, bu derin bakış şatafatlı bir sözleşmenin altına basılan mühür gibi oldu.

— "Böyle şeyler sormayın bana bir daha." dedi. "Günü gününe tam üç yıl oluyor, beni seven adam, mutluluğu için kendime karşı saygımdan bile vazgeçtiğim tek erkek öldü... benim şerefimi kurtarmak uğruna öldü. Bu aşk çok genç yaşta, tertemiz, düşlerle dopdolu olarak sona erdi. Görülmemiş bir uğursuzluğun beni sürüklediği bu tutkuya kendimi bırakmadan önce, ben de nice genç kızı mahveden şeye kanmış, değeri bir hiç, ama, görünüşü hoş bir adama kapılmıştım. Evlilik bütün umutlarımı yaprak yaprak yoldu attı. Bugün, hem evlilikte mutluluğu, hem de suç sayılan mutluluğu yi-

tirmiş bulunuyorum, mutluluğu tanımadan. Hiçbir şey kalmıyor artık bana. Ölmesini bilemedimse, hiç olmazsa, anılarıma bağlı kalayım."

Bu sözlerden sonra, ağlamadı, gözlerini önüne eğdi, parmaklarını hafifçe burktu; ellerini hep birbirine kenetlerdi. Bunları, bayağı, konuşur gibi söylemişti ama, aşkı nekadar derin görünüyorsa sesinde de okadar derin bir umutsuzluk vardı ki, bu da, Charles'a hiçbir umut bırakmıyordu.

Üç tümcede özetlenen, parmakların burkulmasıyla da yorumlanan bu korkunç yaşantı, çerden-çöpten bir kadındaki bu güçlü acı, güzel bir kafanın içindeki bu uçurum, bir de üç yıldır süren bir yasın kara düşünceleri, gözyaşları Charles'ı büyülemişti. Bu yüce, soylu kadının karşısında sessiz, ufacıcık oturakaldı. Onun böylesine tatlı, böylesine kusursuz elle-tutulur güzelliklerini görmüyordu artık; böylesine yüce bir biçimde duygulu ruhunu görüyordu. Öylesine gerçekten uzaklaşarak düşünü kurduğu şu ülküsel varlıkla karşılaşmıştı en sonunda. Yaşamlarını bir tutkuya veren, böyle bir yaşamı ateşlilikle arayan, çoğunlukla da bu yaşamın düşünü kurdukları hazinelerinden hiçbirinin sevincini tatmadan ölen kimselerin yırtınırcasına can attıkları da işte böyle bir varlıktır.

Charles, bu konuşmayı dinlerken, bu yüce güzellik karşısında otururken, kendi düşüncelerini pek dar buldu. Söyleyeceklerini bu hem pek gösterişsiz, hem de pek yüksek olan bu sahnenin ölçüsüne uyduramamanın güçsüzlüğü içinde, kadınların alınyazısı üzerine söylenen basma-kalıp sözlerle karşılık verdi.

— "İnsan ya acılarını unutmasını bilmeli, hanımefendi, ya da kendine mezar kazmasını." dedi.

Yalnız, akıl duygunun yanında pek miskin kalır. Biri, olumlu olan her şey gibi, sınırlıdır elbette; öbürü sı-

nırsızdır. Duygu duyulması gereken yerde akıl yürütmek genişlikten yoksun ruhlara özgüdür. Nitekim, Charles sustu, Markiz'i uzun uzun seyretti, ayrıldı. Bu kadını gözünde büyülten yeni düşüncelere dalmıştı; çizdiği kişiler için atölyesindeki bayağı modelleri örnek aldıktan sonra, birden, müzedeki *Mnémosyne* ile karşılaşmış bir ressama benziyordu. İlkçağ'ın en güzel, öyleyken en az değer verilmiş heykelidir bu.

Charles pek derinden tutuldu. Gençlerdeki tam güvenle, ilk tutkulara anlatılamaz bir güzelik, bir saflık veren ateşlilikle seviyordu Julie'yi. Bu saflığı insan çok sonra, hâlâ sevmekte olduğu zaman, ancak yıkıntı halinde bulur. Tatlı tutkulardır bunlar. Hemen hemen her zaman da, bu tutkuları aşılayan kadınlar zevkini derinden duyarlar; çünkü o güzelim otuz yaşında, kadın yaşamının bu şiir dolu doruğunda, zamanı bütün akışıyla kucaklarlar, geçmişi olduğu gibi geleceği de görürler. Bu çağda aşkın bütün değerini tanırlar; onu yitirmenin korkusuyla da, tadını daha iyi duyarlar. Bu çağda kendilerini bırakıp gitmek üzere olan gençlikleri onların ruhlarına güzellik vermektedir daha; tutkuları da, kendilerini korkutan bir gelecekten dolayı gittikçe daha da güçlenir.

Charles, o akşam Markiz'in yanından ayrılırken, kendi kendine: "Seviyorum." diyordu. "Ne yazık ki anılara bağlı bir kadın buldum. Bir ölüye karşı savaşmak zordur: Artık ortada yoktur ki birtakım ahmaklıklar etsin, hoşa gitmez olsun; onun ancak iyi yanları görülür. Ölen bir sevgiliden sonra da yaşamakta süregelen anıların, çekiciliklerini öldürmeye çalışmak kusursuzluğu tahtından indirmeye kalkışmak değil midir? Çünkü bu sevgili istekler uyandırmıştır ki, istek de aşkın en güzel, en başdöndürücü yanıdır.

Gözünün yılmasından, başaramamak korkusundan

ileri gelen bu acı düşünce Charles'in can çekişmekte olan siyasa adamı gücünün son hesabı oldu. Bütün gerçek tutkular da, hep bu yılmayla, bu korkuyla başlar. Ondan sonra, artık hiçbir art düşünce beslemedi, aşkının oyuncağı oldu; bir sözle, bir susuşla, belli-belirsiz bir umutla beslenen o anlatılamaz mutluluğun hiçlikleri içine daldı. Eli eline değmeden sevmek istedi; Markiz'in soluduğu havayı solumak için her gün geldi; ner'deyse onun evine postu serdi; en kesin kul-köle olmaya bencilliği de katan bir tutkunun dediğim-dedikliğiyle, o nereye giderse o da yanında gitti.

Aşkın da bir içgüdüsü vardır. En çelimsiz bir böcek nasıl hiçbir şeyden korkmayan, önüne geçilmez bir istemle gider çiçeğini bulursa, aşk da gönüle giden yolu bulmasını bilir. Bunun gibi, bir duygu gerçekse, yolu çizilmiştir. Bir kadın kendi yaşamının sevgilisinin isteklerinde az, ya da çok içten, güçlü, direnici olmasına bağlı olduğunu düşünme durumuna geldi mi, bütün yılgı bunalımlarına sürüklenmez de ne olur!

Onun için, gerek herhangi bir kadın, gerekse evli, ya da çocuk anası bir kadın genç bir adamın sevgisine karşı sonuna kadar direnemez; yapabileceği tek şey bu gönül sırrını anlar anlamaz o adamla görüşmeyi kesmektir; bu sırrı da bir kadın her zaman anlar. Gelgelelim, bu öyle kesin bir yoldur ki evliliğin can sıktığı, bıktırdığı bir çağda, kocası onu daha bırakmamış bile olsa, karı-koca sevgisinin ılıktan soğuğa doğru gittiği bir sırada kadın bu yolu tutamaz.

Kadınlar, çirkinseler kendilerini güzelleştiren bir aşkla koltukları kabarır; gençseler, güzelseler, onların başlarının dönmesi de kendilerinin baş döndürmeleri çapında olur, ucu-bucağı yoktur; namusluysalar, şu yeryüzü ölçüsünde yüce bir duygu sevgilileri uğruna vazgeçecekleri şeylerin, bu güç savaşta kazanacakları şanın

büyüklüğünde bilmem nasıl bir suçtan-arınma aramaya sürükler onları.

Herşey tuzaktır. Onun için, böylesine güçlü tutkulara hiçbir ders çok değildir. Eskiden Yunanistan'da, Doğu'da yapıldığı, bugün de İngiltere'de moda olduğu gibi, kadının eve kapatılması aile ahlâkının tek güvenliğidir. Yalnız, bu düzenin sıkıntısı altında, yaşamın eğlenceleri ortadan kalkar; ne toplum olur o zaman, ne incelik, ne zariflik. Uluslar birinden birini seçmek zorundadırlar.

Böylece, Aiglemont Markizi, ilk tanışmalarından birkaç ay sonra, baktı yaşamı Charles De Vandenesse'in yaşamına sıkı sıkıya bağlanmış. Onun beğenilerini, onun düşüncelerini paylaştığını görünce şaştı ama, pek de şaşırmadı; biraz hoşuna gider gibi bile oldu. Kendisi mi Charles'in düşüncelerini benimsemişti; yoksa, Charles mi en ufak heveslerine kadar onun kişiliğine bürünmüştü? Julie bunları kurcalamadı. Tutkunun akıntısına çoktan kapılmış giderken, bu sevilesi kadın, korkunun verdiği bir içtenlikle; kendi kendine: "Yo, hayır! benim uğruma ölene bağlı kalacağım!" dedi.

"Tanrı var mı, yok mu diye düşünmek, Tanrı'ya inanmaktır." demiş Pascal. Onun gibi, kadın da ancak yakalandığını bildi mi çırpınır. Julie de sevildiğini kendi kendine açıkça söylediği gün birbiriyle çelişen binbir duygu içinde bocalamaya başladı. Baştan geçenlerin kuruntuları kendi dillerini konuştular: Mutlu olacak mıymış? Toplumun, haklı ya da haksız, kendine töre edindiği yasaların dışında mutluluğu bulabilecek miymiş? O güne kadar yaşam ona ancak acılarını boşaltmış. Toplum durumları bakımından ayrı iki varlığı birleştiren bağlar mutlu bir sonuca varabilirler miymiş, Evet ama, mutluluk da hep pahalıya mal olmaz mıymış? Sonra, böylesine istediği, bundan dolayı da elbette ki

boyuna aradığı mutluluğu en sonunda belki de bulacakmış!

Merak da sevenlerin savını savunur hep. Julie'nin içten içe yaptığı bu tartışmanın tam ortasında Charles çıkageldi. Onun gelişi de, aklın gerçek-üstü hayaletini silip süpürdü.

Bir genç erkekte, otuzunda bir genç kadında şimşek hızında bir duygunun bile art arda geçirdiği biçim değiştirmeler böyleyse de bir ara öyle olur ki düşünceler arasındaki ince ayrımlar eriyip gider, çeşitli akıl yürütmeler bir bütün olup çıkar, son bir düşünceye gelip dayanır; bu da, bir isteğin içine karışıp onu daha da güçlendirir. Direnç nekadar uzun sürmüşse, şimdi de aşkın sesi o kadar gür çıkar. Resim sanatının en hoş terimlerinden birini kullanmamıza izin verirlerse, *écorché* (*) üzerine verdiğimiz bu ders — daha doğrusu, yaptığımız inceleme — burada sona eriyor. Gerçekten, bu öykü aşkın, tablosunu çizmekten çok, tehlikelerini, işleyişini açıklıyor.

Gelgelelim, ondan sonra her geçen gün bu kemik çatısına birtakım renkler ekledi, onu gençliğin güzelliklerine bürüdü, kaslarını güçlendirdi, kımıldanışlarını canlandırdı, ona parlaklık, güzellik verdi, duygunun başdöndürmelerini, yaşamın çekiciliklerini kazandırdı.

*
* *

Charles Markiz'i düşünceli buldu. Gönlün tatlı büyülerinin inandırıcı kıldığı o içten gelme sesle: "Nen var?" diye sorunca da Julie buna karşılık vermekten çekindi. Bu tatlı dilli soru tam bir ruh anlaşmasını belir-

---

(*) Derisinden soyulmuş, kasları, damarları görünür biçimde yapılan insan, ya da hayvan resimlerine, heykellerine *écorché* denir. (Çeviren)

tiyordu; Markiz de, kadının o şaşılası içgüdüsüyle, anladı ki sızlanırsa, ya da gönlünün gizli mutsuzluğunu açıklarsa bir bakıma karşısındakine yol açmış olacaktı. Daha şimdiden her sözün ikisince de anlaşılan bir anlamı olduğuna göre, konuşacak olursa kimbilir hangi uçurumlara doğru adım atmış olmaz mıydı? Duru, açık bir bakışla kendi içini okudu, sustu. Charles de sustu.

Söz güçsüz kalınca bir ara öyle olur ki konuşmanın yerini gözlerin dili alır; bunun da çok geniş bir alanı vardır. En sonunda, Julie işte bundan korkarak: "Acı çekiyorum." dedi.

Charles de buna karşılık, sevgi dolu, öyleyken gene de pek coşkun bir sesle: "Bedenle ruh birbirine bağlıdır, hanımefendi." dedi. "Mutlu olsaydınız, genç, taze kalırdınız. Aşkın sizden esirgediklerini niye gene aşktan istemiyorsunuz? Sizin için yaşamın daha yeni başladığı sırada, yaşamınız sona ermiş sanıyorsunuz. Bir dostun eline bırakın kendinizi. Öyle güzeldir ki sevilmek."

Markiz: "Çoktan yaşlandım ben." dedi. "Onun için, varsın dün olduğu gibi bugün de acı çekeyim; artık acı çekmek istemeyişimi hiçbir şeyle haklı gösteremem. İnsan sevmeli, diyorsunuz, öyle mi? Valla', ben ne sevmek zorunda görüyorum kendimi, ne de sevebilirim. Sizin dışınızda — dostluğu yaşantıma birazcık tatlılık katan sizin dışınızda — kimseden hoşlanmıyorum, kimse anılarımı silemez. Dostu kabul ediyorum; sevgiliden kaçarım. Sonra, solmuş bir gönlü, genç bir gönülle değiştirmek, artık paylaşamayacağım birtakım düşlere kollarımı açmak, hiç inanamayacağım, ya da yitirmekten korkacağım bir mutluluğa yol açmak yakışır mı bana? Belki de beni sevenin kul-köle oluşuna bencillike karşılık vereceğim; o duygular yaşarken ben hesaplar ya-

pacağım; anılarım onun zevklerinin canlılığına dokunacak. Hayır. Görüyorsunuz ya, ilk aşkın yerini başka hiçbiri tutamaz. Bütün bunlardan sonra, hangi erkek benim gönlümü bu kadar pahalıya kazanmak ister?"

Korkunç bir nazın da izlerini taşıyan bu sözler aklın son çabasıydı. "Cesareti kırılırsa... e, n'apalım! yalnız kalırım ama, öbürüne bağlı kalırım." Genç kadının yüreğinden bu düşünce de geçti; bu da onun için, suda yüzen birinin akıntıya kapılıp gitmeden önce tutunduğu pek cılız bir söğüt dalı gibi oldu.

Charles kendisi için verilen bu yargıyı işitince elinde olmadan öyle bir ürperdi ki Markiz'in yüreğini bu, delikanlının ondan önce gelip geçmiş bütün direnmelerinden daha çok etkiledi.

Kadınlara en çok dokunan da bizlerde kendilerinin-ki kadar zarif incelikler, güzel duygular görmeleri değil midir? Çünkü onlarda zariflik, incelik doğru'nun belirtileridir. Charles'in bu davranışı gerçek bir sevgiyi açığa vuruyordu. Julie, böylece, Charles'in sevgisinin gücünü kendi acısı yoluyla anlamış oldu.

Genç adam, soğuk bir tavırla: "Hakkınız var belki." dedi. "Yeni bir aşk, yeni bir üzüntü."

Sonra, lafı değiştirdi, başka konular açtı. Yalnız, açıkça görülüyordu ki pek derinden duygulanmıştı; Julie'ye, sanki onu bir daha göremeyecekmiş gibi, yoğun bir dikkatle bakıyordu. En sonunda: "Hoşçakalın." dedi, kalktı.

Julie: "Gene görüşürüz." dedi.

Bunu, sırrını ancak seçkin tabakadan olan kadınların bildikleri ince bir civeleklikle söylemişti.

Charles buna karşılık vermedi, çıktı.

⁂

Charles gidip de, boş kalan sandalyesi onun yerine konuşunca, Julie bin pişman oldu, kendini suçladı.

Kadın pek yüce yürekli davranmadığını, ya da soylu bir ruhu yaraladığını düşündü mü, tutku onun içinde bir dev adımı atar. Aşkta kötü duygulardan hiç korkmamalı; iyi edici duygulardır bunlar. Kadınlar ancak bir erdemin yumruğu altında yere serilirler. *Cehennemin tabanı iyi niyetlerle döşenmiştir* sözü bir vaizin saçma sözleri değildir.

Charles birkaç gün görünmedi. Markiz, her akşam, alışılmış saatte pişmanlıklarla dolu bir sabırsızlık içinde bekledi. Mektup yazarsa sevgisini açıkça dile getirmiş olurdu. Kaldı ki içgüdüsü ona: "Gelecek." diyordu.

Altıncı gün, uşağı Charles De Vandenesse'in geldiğini haber verdi. Bu adı işitmek Julie'ye o güne dek hiç böylesine sevinç vermemişti. Duyduğu sevinç korkuttu onu.

— "İyi cezalandırdınız beni!" dedi.

Charles ona şaşkın şaşkın baktı.

— "Cezalandırdım mı?" dedi. "Nasıl?"

Markiz'in ne demek istediğini anlamıştı ama, çektiği acıların öcünü almak istiyordu, değil mi ki bu kadın onun neler çektiğini bilmiyordu.

Julie, gülümseyerek: "Niye gelmediniz beni görmeye?" diye sordu.

Charles, bu soruya doğrudan doğruya bir karşılık vermemek için: "Demek kimseyle görüşmediniz?" dedi.

— "Ronquerolles Markisi ile Marsey Kontu geldiler, iki saat kadar kaldılar bur'da; biri dün, biri bu sabah. Bayan Firmiani ile ablanız Listomère Markizi'yle de görüştüm sanırım."

Bir acı daha! Bütün benliği kaplayan, yabanıl bir

tekelcilikle sevmeyenlerin anlayamayacakları bir acı. Böyle bir sevginin en ufak tepkisi yırtıcı bir kıskançlıktır, sevdiğini sevgiye yabancı hertürlü etkilerden uzak tutmak için sürekli olarak duyduğu istektir.

Charles, içinden: "Ne!" diyordu. "Demek, ben tek başıma, mutsuz yaşarken, o, halinden memnun kimseleri görmüş, onlarla konuşmuş."

Üzüntüsünü kefenledi, aşkını yüreğinin dibine attı, bir tabutu denize atar gibi. Düşünceleri söze dökülemeyen düşüncelerdendi; buharlaşırken öldüren asitlerin çabukluğu vardır bunlarda. Yalnız, gene de alnı bulutlarla örtüldü.

Julie de, kadın içgüdüsüne uyarak, bu üzgünlüğü, kavrayamaksızın, paylaştı, Yaptığı kötülüğün suç ortağı değildi o. Charles de bunu sezdi. Durumundan, kıskançlığından, sevenlerin tartışmasını pek sevdikleri şu varsayımlardanmış gibi söz etti. Markiz hepsini anladı. Bu ona öyle dokundu ki gözyaşlarını tutamadı. Ondan sonra da, aşkın göklerinden içeri giriverdiler.

Cennetle cehennem üzerlerinde varoluşumuzun döndüğü iki noktayı dile getiren iki büyük şiirdir: sevinçle acı. Cennet duygularımızın sonsuzluğunun imgesi değil midir, hep de öyle olmayacak mıdır? Bu sonsuzluk ancak parça parça çizilebilir, çünkü mutluluk bir bütündür. Cehennem de acılarımızın sonsuz işkencelerini simgelemez mi? Bu acılardan da biz şiir eserleri yaparız, çünkü onların hiçbiri diğerine benzemez.

*
* *

Bir akşam, iki sevgili baş başaydılar. Yan yana oturmuşlar, hiç konuşmuyorlardı; gökyüzünün en güzel görünüşlerinden birini seyre dalmışlardı; güneşin son ışınlarının altın sarısı, ateş kızılı incecik renkleri-

ni üzerine serptiği o arı göklerden biri. Günün bu saatinde, ışığın ağır ağır sönükleşmesi tatlı duyguları uyandırır gibidir. Tutkularımız gevşek gevşek titreşirler; biz de, durgunluğun ortasında, birtakım bilinmez yürek kabarmalarının tadını alırız. Doğa, mutluluğu belli-belirsiz imgelerle göstererek, mutluluk yanı-başımızdayken onun tadını çıkarmaya çağırır bizi, ya da elden gidiverince yerindirir. O büyülü saatlerde, tatlı güzellikleri içimizdeki başdönmelerine karışan bu ışıltının çardağı altında, gönlün isteklerine karşı direnmek güçtür. Bu isteklerde öylesine büyük bir büyü vardır ki! O sırada üzüntü kabarır, sevinç başımızı döndürür, acı bunaltır. Akşamın şatafatı, iç dökmeleri için bir işaretir; bu iş için insanı yüreklendirir de. Susmak konuşmaktan daha da tehlikeli olur; çünkü göklerin sonsuzluğundaki bütün güçlülüğü gözlere toplar; gökler gözlerde yansır. Konuşunca da, en ufak bir sözcük dayanılmaz bir güçlülük kazanır. O sırada, seste ışık, bakışta ateş kızıllığı yok mudur? Gökler içimizde değil midir, ya da biz göklerdeymişiz gibi gelmez mi?

Bununla birlikte, Charles'le Juliette — Markiz kendisine teklifsizce böyle dedirtiyor, kendisi de ona "Charles" demekten hoşlanıyordu — evet, onlar konuşuyorlardı ama, konuşmalarının başlıca konusu kendilerinden uzaktı. Sonra, sözlerinin anlamım artık bilmiyorlarsa da bunların altındaki gizli düşünceleri zevkle dinliyorlardı. Juliette'in eli Charles'in avucundaydı; elini onun eline, bunun hiç de kendinden bir şey sunuş olduğunu sanmadan bırakıyordu.

Birlikte eğildiler, bu hayal dünyasındaki dağların yamaçlarına çizili gölgelerle, karlarla, buzullarla dolu o görkemli görünümlere baktılar. Gökleri, benzeri yapılamaz, uçucu bir şiirle süsleyen kızıl alevlerle, karamtırak renkler arasındaki sert zıtlıklarla dolu tablolar-

dan biriydi bu; içinde güneşin yeniden doğduğu gözalıcı kundak bezleri, güneşin son soluğunu verdiği güzel bir kefen.

Bu sırada, Juliette'in saçları Charles'in yanaklarına sürüldü. Genç kadın bu hafifçe değişi duydu, derinden bir ürperdi. Charles ise daha da derinden. Çünkü ikisi de gide gide en sonunda o anlatılamaz bunalımlardan birine varmışlardı. Bu gibi bunalımlarda ortalıktaki durgunluk, sessizlik duygulara öyle ince bir seziş kazandırır ki en ufak bir sarsıntı üzerine gözyaşları boşanır; yürek de, kara düşüncelere daldıysa üzgünlükle dolup taşar; aşkın başdönmeleri arasına gömülüp gittiyse anlatılamaz zevkler duyar.

Juliette, hemen hemen farkında olmadan, dostunun elini sıktı. Bu güven verici sıkış seven adamın sıkılganlığını yüreklendirdi. O sıradaki sevinçler, gelecekteki umutlar hepsi bir tek coşkunun içinde eridi; ilk okşamanın, tertemiz, alçakgönüllü bir öpücüğün coşkusu. Juliette yanağına bu öpücüğün kondurulmasına ses çıkarmadı. Bu sunuş ne kadar ufacıksa o kadar güçlü, o kadar tehlikeli oldu. İkisi için de işin kötüsü şuydu ki bunda ne bir yapmacık vardı, ne de bir yalancılık. Yasa adına ne varsa hepsiyle birbirinden ayrılmış, doğada başdöndürme adına ne varsa hepsiyle bir araya getirilmiş iki güzel ruhun anlaşmasıydı bu.

Bu sırada Aiglemont Markisi içeri girdi.

— "Bakan değişti." diyordu. "Yeni hükümette amcan da var, Charles. E, artık büyükelçi olursun."

Charles'le Juliette kıpkırmızı kesilerek birbirlerine baktılar. Bu karşılıklı utanma aralarında daha da bir bağ oldu. İkisinin de içinden aynı düşünce, aynı pişmanlık geçti. Korkunç bir bağdı bu; birini öldüren iki haydut arasında olduğu gibi, bir öpücüğün suç ortağı iki sevgili arasında da öylesine güçlü bir bağ.

Marki'nin sözüne bir karşılık vermek gerekiyordu. Charles: "Paris'ten gitmek istemiyorum artık." dedi. Marki, bir sırrı anlamış birinin kurnazlığını takınarak: "Neden, biliyoruz." dedi. "Amcandan ayrılmak istemiyorsun, çünkü seni unvanının vârisi yapmasını bekliyorsun çünkü."

Markiz odasına kaçtı. İçinden de, kocası için şöyle diyordu: "Ne de aptal adam!"

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV

TANRI'NIN PARMAĞI

İTALYA Kapısı ile Sağlık Kapısı arasında, Bitkiler Bahçesi'ne giden ağaçlıklı yol üzerinde, öyle bir yer vardır ki görünümüne ressamlar da, güzel yerler seyretmekten en usanç getirmiş yolcular da bayılır. Sık yapraklı ulu ağaçların gölgelediği yol hafif bir yokuştan sonra, yemyeşil, sessiz bir orman yolunun güzelliğiyle kıvrılır. Bu yokuşa varınca, karşınızda, ayaklarınızın altında, derin bir koyak görürsünüz. Köy-vari fabrikalarla dolu, oraya-buraya yeşillikler serpili bu koyağı Bièvre ya da Gobelins denilen çayın karamtırak suları sular.

Yamacm öbür yanında, bir kalabalığın başları gibi birbiri üzerine binmiş birkaç bin dam Saint-Marceau mahallesinin yoksulluğunu gizler. İleride, Panthéon'un o gözalıcı kubbesi, Val-de-Grâce'in donuk, kara düşünceli kubbesi dolambaçlı yollarla garip bir biçimde çizilmiş basamaklarla kat kat yükselen bütün bir şehrin üzerinde böbürlenircesine dikilir. Oradan bakınca, bu iki anıtın ölçüleri, koyağın enti-püften yapılarını da, en uzun kavaklarını da ezerek devleşir.

Solda, Gözlemevi bir deri-bir kemik, kara bir hayalet gibi görünür; gün ışığı pencerelerinden, balkonlarından geçerken anlatılamaz hayaller yaratır. Sonra, uzak-

larda, Sakatlar Yurdu'nun zarif feneri Luxembourg Sarayı'nın mavimtırak yığını ile Saint-Sulpice Kilisesi'nin boz kuleleri arasında ışıldar. Oradan bakılınca, bu yapıların çizgileri sık yapraklara, bu gölge yığınlarına karışırlar, boyuna renk, ışık, görünüş değiştiren gökyüzünün elinde oyuncak olurlar. Sizden uzaklarda, yapılar gökleri dayayıp döşerler; çevrenizde, dalgalı ağaçlar, keçiyolları yılan gibi dolanırlar.

Sağda, bu eşsiz görünümün geniş bir aralığından, Saint-Martin kanalının kızılımtırak taşlarla çerçeveli, ıhlamur ağaçlarıyla süslü, bolluk ambarları'nın tam Romalı biçimi yapılarıyla çevrili o upuzun, ap-ak çarşafını görürsünüz. Ötede, en arkada, Belleville'in evlerle, değirmenlerle yüklü buğulu yamaçlarının engebeleri bulutların girinti çıkıntılarına karışır. Gene de, koyağı çeviren damlarla bir çocukluk anısı gibi belli-belirsiz çeviren arasında, göremediğiniz bir kent vardır; sanki Pitié Hastanesi'nin sivri çatılarıyla Doğu Mezarlığı'nın doruğu arasındaki — acı ile ölüm arasındaki — bir uçurumda kaybolmuş koca bir kent. Bir yar ardında homurdanan engin denizin boğuk uğultusu gibi bir ses gelir oradan; "Ben bur'dayım!" der gibi.

Güneş ışık dalgalarını Paris'in bu yüzüne vurdu da çizgilerini arıttı, akışkanlaştırdı mı; birkaç camı tutuşturdu, tuğlaları şenlendirip yaldızlı pencereleri yalıma verdi, duvarları ağartıp havayı bürümcüğe çevirdi mi; hayal gibi gölgelerle zengin zıtlıklar yarattı mı; gök lacivertleşip yer ürperir oldu, çanlar konuşmaya başladı mı, siz artık oradan zihnin hiç unutamayacağı o anlam dolu masallardan birini seyredersiniz; nefesiniz kesilir; Napoli'nin, Istanbul'un, Florida'nın şaşırtıcı güzellikteki görünümlerinden birinin karşısındaymışsınız gibi deliye dönersiniz. Bu cümbüşün bir tek nağmesi eksik değildir. Orada, dünyanın gürültüsü, sessizliğin şaircesine

erinci, binlerce varlığın sesi, Tanrı'nın sesi uğuldar. Orada, Père-Lachaise Mezarlığı'nın sessiz selvileri altına uzanmış bir kent yatar.

⁂

Bir ilkyaz sabahı, bu kır görünümün bütün güzelliklerini güneşin pırıl-pırıl yaptığı sırada, sarı çiçeklerini yele savuran ulu bir karaağaca dayanmış, bu güzellikleri seyrediyordum. Sonra, bu zengin, ulu levhalara bakarken, bugünkü ülkemize karşı, kitaplarımıza kadar, beslediğimiz hoşgörmeyi de düşünüyordum. Şu güzelim Fransa'mızdan bıkıp da, yurtlarına burun bükme hakkını altın pahasına satın almaya giden, artık pek bayağılaşmış şu İtalya'nın görülecek yerlerini dört-nala gezip tek gözlükle seyreden şu zavallı varıklılara lânet okuyordum. Bugünkü Paris'i seyrediyor, düşlere dalıyordum... Birden, bir öpüşme sesi yalnızlığımı alt-üst etti, düşlerimi kaçırdı.

Eteğinde suların titreştiği dik yamacın tepesindeki yoldan, Gobelins Köprüsü'nün öbür yanına doğru bakınca, bir kadın gördüm. Daha pek gençmiş gibi göründü bana. En zarif bir sadelikte giyinmişti. Pek tatlı yüzü de oraların kır güzelliğini yansıtır gibiydi. Yakışıklı genç bir adam da ufak bir oğlan çocuğu yere bırakıyordu. Öyle güzel bir çocuktu ki bu, bukadar olur. Öyle ki o öpücük annenin yanaklarında mı çınlamıştı, yoksa çocuğun mu, anlayamadım.

İki gencin gözlerinde, davranışlarında, gülümseyişlerinde aynı tatlı, canlı düşünce ışıldıyordu. Öyle sevinçli bir çabuklukla kol kola girdiler, birbirlerine öyle şaşılası uyumla sokuldular ki, dünyayı unutmuşlardı, benim orada olduğumu görmediler bile.

Gelgelelim, başka bir çocuk, onlara sırtını dönmüş, üzgün, somurtuk dururken, insanı birden kavrayıveren

anlamlarla dolu bakışlarla baktı bana. Bu çocuk da ötekisi gibi giyinmişti, ötekisi gibi de güzeldi ama, görünüşü daha tatlıydı. Kardeşi annesiyle o genç adamın bir önüne geçerek, bir arkada kalarak koşarken de bu çocuk ona katılmadı; konuşmadan, kımıldamadan, uyuşmuş bir yılan gibi, sessiz, dikildi kaldı. Ufak bir kız çocuktu bu.

Güzel kadınla arkadaşının bu gezinmelerinde bilmem nasıl makine gibi bir hal vardı. Belki de dalgınlıktan, boyuna o küçük köprüyle ağaçlıklı yolun dönemecinde duran araba arasındaki dar alanda gidip gelmekle yetiniyorlardı. Arada-bir duruyorlar, bakışıyorlar, bir canlanıp bir gevşeyen, bir delişmenleşip bir ağırbaşlılaşan konuşmalarının uçarı havasına göre gülüyorlar, sonra gene o kısa yollarına koyuluyorlardı.

O ulu karaağacın arkasına saklanmış, bu tatlı sahneyi seyrediyordum. Bu işin gizliliğine karşı saygılı davranırdım elbette ama, birden, o düşüncelere dalmış, konuşmayan kızcağızın yüzünde yaşından beklenmeyecek kadar derin bir düşüncenin izleri çarptı gözüme. Annesiyle genç adam onun yanına kadar geldikten sonra geri dönerlerken, kız, çoğunlukla, sinsi sinsi başını eğiyor, kardeşine baktığı gibi onlara da gerçekten pek olağanüstü kaçamak bir bakışla şöyle-bir bakıyordu. Yanlız, o güzel kadın, ya da arkadaşı küçük çocuğun, onlarla birlikte yürümeye çalıştığı sıralarda, lüle lüle sarı saçlarını okşadığı, körpecik boynunu, bürümcük yakalığını sıkıştırdığı vakit, gözleri hafifçe mor halkalarla çevrili bu çocuk yüzü öyle keskin bir incelikle, hınzırca bir saflıkla, yabanıl bir dikkatle canlanıyordu ki hiçbir şeyle anlatılamaz.

Bu acayip küçük kızın çelimsiz yüzünde bir büyük adam tutkusu vardı, sağlam. Ya acı çekiyordu, ya da düşünüyordu. Bu yeni çiçek açmış yaratıklar için ölü-

mün ne demek olduğunu kesin olarak kim söyleyebilir ki? Gövdenin içine yerleşmiş bir acı mıdır bu ölüm, yoksa ancak filiz vermiş ruhlarını kemiren, erken gelişmiş bir düşünce mi? Bir ana bilir bunu belki. Bana gelince, bir çocuk alnındaki yaşlı adam düşüncesinden daha korkunç bir şey bilmiyorum ben artık: bir kız-oğlan kızın dudaklarındaki küfür bile bukadar korkunç değildir.

Onun için, daha şimdiden düşünceli bir hal almış olan bu kızın ner'deyse aptal aptal duruşu, pek az kımıldanışı ilgilendirdi beni. Merakla seyrettim. Gözlemcilere özgü bir hayal gücüyle, onu kardeşiyle yan yana getiriyor, aralarında benzerlikler, ayrılıklar yakalamaya çalışıyordum. Kızın saçı kumral, gözleri karaydı; sonra onda bir de erken oluşmuş bir güçlülük de vardı ki bütün bunlar oğlanın sarı saçlarına, deniz yeşili gözlerine, o hoş güçsüzlüğüne pek aykırı düşüyordu. Abla yedi, sekiz yaşlarında olabilirdi; kardeş çok çok altı. İkisi aynı-biçim giydirilmişti. Öyleyken, gene de, dikkatle bakınca, gömleklerinin yakalıklarında bir başkalık gözüme çarptı. Bu pek belli-belirsiz bir başkalıktı ama, sonradan, geçmişte bir romanı, gelecekte bir dramı gözlerimin önüne serdi. Gerçekten, ufacık bir şeydi bu. Esmer kızın yakalığının uçları yalnızca bastırılmıştı; kardeşinin yakalığı ise güzel işlemelerle süslüydü, ki bu da, bir gönül sırrını açığa vuruyordu. Annelerin çocuklarından birini daha çok sevdiklerini kendileri söylemezlerse de, çocuklar bunu annelerinin ruhundan okurlar, Tanrı'nın aklı onlara geçmiş gibi.

O tasasız, şen sarışın oğlan bir kız çocuğu andırıyordu, teninde öylesine bir körpelik, davranışlarında öylesine bir incelik, yüzünde öylesine bir tatlılık vardı. Abla ise, yapısı güçlü, çizgileri güzel, derisi parlakken, gene de cılız bir erkek çocuğa benziyordu. Gözleri can-

lıydı ama, çocukların bakışlarına hayli çekicilik veren o ıslak buğudan yoksun olduğu için, aşiftelerin gözleri gibi, içten bir ateşle kurumuştu sanki. Sonra, derisinin aklığında da bilmem nasıl bir donukluk vardı; yaman bir yaradılışın belirtisi olan bir yeşilimtraklık.

Kardeşi arada-bir öttürdüğü küçük av borusunu getirip ablasına uzatmıştı; hem öyle iç sarıcı bir incelikle, tatlı bir bakışla, anlamlı bir yüzle ki Charlet (*) görse bayılırdı.

Çocuğun okşayıcı bir sesle: "Al, Hélène, ister misin?" demesine, ablası sert bir bakışla karşılık vermişti.

Takındığı o, görünüşte ilgisiz tavır altında, bulanık, korkunç, öyle dururken, kardeşinin yaklaşması üzerine bir hayli ürperiyor, kızarıyordu. Yalnız, kardeşi ablasının bu tersliğinin farkında değilmiş gibi görünüyordu. Onun bu ,merakla karışık, ilgisizliği kendisindeki çocukluğun gerçek niteliğiyle ablasının yüzüne çoktan yazılmış olan, kara bulutlarıyla onu karartan büyük adam kaygısı arasındaki aykırılığı büsbütün belirtiyordu.

Oğlan, annesiyle genç adamı Gobelins Köprüsü üzerinde konuşmadan durdukları bir sırada, bundan yararlanarak sızlandı:

— "Anne, Hélène oynamak istemiyor!" diye bağırdı.

Annesi: "Bırak onu, Charles. Bilirsin hep terstir o." dedi, genç adamla birlikte geri dönüp yürüdü.

Annenin gelişi-güzel söylediği bu sözler üzerine Hélène'in gözlerinden yaşlar boşandı. Kızcağız bu yaşları sessizce içine akıttı, kardeşine gene o — bana anlaşılmaz gibi görünen — derin bakışlarıyla şöyle-bir baktı, önce tepesinde çocuğun bulunduğu sırtı, sonra çayı, köprüyü, kırları, beni kara kara düşüncelerle süzdü.

(*) Fransız ressamı Nicolas Charlet (1792-1845) eserlerinde çizdiği yüzlere derin bir anlam vermekle tanınmıştır. (Çeviren)

O şen çift beni görürse diye korkuyordum; çünkü görürlerse rahatları kaçardı, sağlam. Usulca geri çekildim, bir mürver çitinin arkasına saklandım; dallar beni öyle iyi gizliyordu ki kimse göremezdi. Orada, rahatça, tümseğin üzerine oturdum; o sessizlik içinde, bir, görünümün değişen güzelliklerine, bir küçük yabani kıza baktım. Çitin aralıklarından, mürver ağaçlarının dibinden kızı gene de görebiliyordum. Başımı ağaçların dibine, ner'deyse o ağaçlıklı yolla-bir düzeye dayamıştım.

Hélène, beni göremeyince, kaygılanır gibi oldu; o kara kara gözleri, anlatılamaz bir merakla, yolun uzaklarında, ağaçların ardında aradı beni. Neydim ben onun için acaba?

Bu sırada, Charles'in çocukça kahkahaları o sessizlik içinde kuş sesi gibi çınladı. Onun gibi sarışın olan genç adam onu kucağına almış, hoplatıyor, çocuklarla ahbaplık ederken onlara söylediğimiz o kesik kesik, gerçek anlamlarından saptırılmış sözcükler yağdırarak öpüyordu. Anne de, onların bu oynaşmasına bakarak gülümsüyor, arada-bir de, elbette alçak sesle, gönülden gelen sözler söylüyordu; çünkü, arkadaşı ikide-bir durup, ateş dolu, tapınma dolu mavi gözleriyle ona bakıyordu. Çocuğun sesine karışan seslerinde bilmem nasıl bir okşayıcılık vardı. Üçü de pek cana-yakındılar.

Bu güzel kır ortasındaki bu hoş sahne inanılmaz bir tatlılık katıyordu oraya. Gülen, akça-pakça, güzel bir kadın, aşktan doğmuş bir çocuk, gençlikle dolup taşan bir erkek, arı bir gökyüzü, en sonunda da doğanın bütün güzellikeri ruha sevinç vermek için birleşmişti. Bir de baktım kendi kendime gülümsüyorum, bu mutluluk benimmiş gibi.

Genç adam saatin dokuzu çaldığını işitti. Arkadaşına sarıldı. Yaşlı bir uşağın sürdüğü arabasına doğru

gitti. Kadıncağız birden durgun, ner'deyse üzgün bir hal almıştı. Sevgili çocuğun cıvıldayışı da genç adamın son öpüşlerine karıştı. Sonra, adam arabasına binip, kadın da, gözleri arabanın ardından kalkan toz bulutunda, kulağı tekerlek seslerinde, dikilip kalınca, oğlan köprünün oraya, ablasının yanına koştu. Gümüş gibi çınlayan bir sesle ona şöyle dediğini işittim:

— "Niye gelip gülegüle demedin benim o şeker amcama?"

Hélène, kardeşini o tepeciğin yamacında görünce, alev alev korkunç bir bakışla ona şöyle baktı, öfkeyle itti. Charles dik yamaçtan aşağı kaydı, ayağı köklere dolanınca hızla duvarın keskin taşlarına doğru fırladı. Alnı taşlara çarptı. Çocukcağız, kanlar içinde, çayın çamurlu sularına yuvarlandı. O güzelim sarışın kafasının altında suyun kabarık bir dalgası kara kara bin mızrağa ayrıldı.

Yavrucuğun keskin çığlıklarını işittim. Çok geçmeden, haykırışları çamurun içinde boğuldu kaldı; çocuk da, suya gömülen bir taşın sesi gibi boğuk bir ses çıkararak, kayboldu giti. Şimşek bile bu düşüşten daha hızlı olamaz.

Aniden, kalktım, keçiyolundan aşağı indim.

Hélène, şaşırıp kalmış, keskin çığlıklar atıyordu:

— "Anne! Anne!"

Anne or'daydı, benim yanımda. Kuş gibi uçup gelmişti. Ne yazık ki çocuğun gömüldüğü yeri tam olarak ne onun gözleri kestirebilirdi, ne benim gözlerim. O kara sular geniş bir alan üzerinde kaynaşıp duruyordu. Bièvre'in yatağı, o kesimde, on karış çamurla kaplıdır. Çocuk ölecekti orada, sağlam; kimse kurtaramazdı. Pazar günü, o saatte herşey uykudaydı. Bièvre'de ne kayık vardır, ne de balıkçı. Bu pis kokulu çayın derinliğini

ölçmek için ne bir sırık gördüm, ne de uzaklarda bir kişi.

Öyleyse ,niye söz edecektim bu uğursuz kazadan, ya da niye söyleyecektim bu felâketin sırrını? Hélène belki de babasının öcünü almıştı. Onun kıskançlığı Tanrı'nın kılıcıydı besbelli.

Gene de, anneye bakarken ürperdim. Kocası, o değişmez yargıcısı, ne korkunç bir sorguya çekecekti onu kimbilir! Kadıncağız ardından da yola-gelmez bir tanık sürüklüyordu. Çocuğun saydam bir alnı, yarı-saydam bir teni vardır; yalan, onun için, bakışı bile kızartan bir ışık gibidir. Zavallı kadın kendisini bekeyen azabı düşünemiyordu daha; çaya bakıyordu.

Böyle bir olay, bir kadının yaşamında elbette ki korkunç yankılar uyandırırdı. İşte, Julie'nin aşk yaşamını zaman zaman bulandıran korkunç yankılardan biri de bu oldu.

*
* *

Ondan iki, üç yıl sonra, bir akşam, yemekten sonra, Vandenesse Markisi Charles'in evinde bir noter bulunuyordu. Marki o sırada babasının yasını tutuyordu; yoluna koyacağı bir miras işi vardı. Sterne'deki kısa boylu noter değildi bu; şişko, göbekli Paris'li bir noter; ölçüp biçerek bir densizlik edip gizli bir yaraya dokunduktan sonra bir de "Niye sızlanıyorsunuz?" diye soran o sayın kişilerden biri. Bunlar yaptıkları densizliğin insanı neden öldürdüğünü öğrenecek olurlarsa: "A, valla' bilmiyordum!" derler. Kısacası, aptallığını saklamayan, yaşamda da *sözleşme*'den başka bir şey görmeyen bir noterdi bu.

Marki'nin yanında Aiglemont Markizi Julie de vardı. General, kibarlık etmiş, yemekten sonra, iki çocuğunu da alıp gitmişti. Onları ana cadde üzerindeki ti-

yatrolardan birine, ya Ambigue-Comique'e, ya da Gaieté'ye götürecekti. Melodramlar duyguları daha azdırırsa da, Paris'te çocukların görebileceği, tehlikesiz şeyler sayılır; çünkü bu oyunlarda suçsuzluk hep üstün gelir. Baba yemiş falan bile yemeden kalkmıştı, kızıyla oğlu tiyatroya perde açılmadan yetişmek için onun öylesine başının etini yemişlerdi çünkü.

Noter, o top-atılsa-kılı-kıpırdamaz noter, "Markiz niye tiyatroya kocasıyla çocuklarını gönderiyor da kendi gitmiyor?" diye kendi kendine sormak yeteneğinden yoksun olan o adam yemeğin başından beri sandalyesine burgulu çiviyle mıhlanmış gibiydi. Bir tartışma yüzünden yemeğin soğukluk bölümü uzadıkça uzamıştı; uşaklar da, kahveyi daha getirmemişlerdi. Bu olaylar elbete ki pek değerli olan bir zamanı kısaltıyor, bundan dolayı da güzel kadın sabırsızlandığını belli etmekten kendini alamıyordu. Yarıştan önce tırnaklarıyla yeri kazan bir koşu atına benzetilebilirdi.

Noter ise, ne attan, ne de kadından anlamadığı için, Markiz'i pek canlı, pek kanı-kaynar bir kadın olarak buluyordu ancak. Pek aranan bir kadınla ünlü bir siyasa adamının yanında bulunmaktan dolayı havalarda uçuyor ,nükteler savuruyordu. Markiz hayli sinirleniyordu ama, adam onun yapmacık gülümseyişini bir onaylama işareti sayıyor, tutturmuş gidiyordu. Daha önce, evin beyi, eşiyle birlikte, birçok kez, noterin övücü bir karşılık beklediği sırada, hiç konuşmamıştı ama, bu anlamlı susuşlarda o yezit herif gözlerini ateşe dikiyor, anlatılacak fıkra arıyordu.

En sonunda, diplomat saatine başvurdu. Güzel kadın da, gitmek üzere, şapkasını giydi ama, birtürlü gidemiyordu. Noterin ne bir şey gördüğü vardı, ne de bir şey anladığı. Keyfinden bitiyordu. Markiz'i, oraya mıhlayacak kadar, ilgilendirdiğine kesenkes inanmıştı.

İçinden. "Bu kadın mutlaka benim müşterim olacak yüzde-yüz!" diyordu.

Markiz ayakta duruyor, eldivenlerini giyiyor, parmaklarını ezip büküyor, bir, Charles'e, bir, notere bakıyordu. Charles de onun kadar sabırsızlanıyordu. Noter ise, nüktelerini art arda saplıyordu. Bu sayın kişinin her duruşunda, bizim güzel çift bir soluk alıyor, bakışlarıyla birbirlerine: "Hele şükür! Gidiyor!" diyorlardı ama, ner'de!

Bu, ruh üzerine çöken öyle bir karasabandı ki noterin yılan görmüş kuşlara çevirdiği bu iki kişiyi en sonunda elbette sinirlendirecek, sert bir davranışta bulunmaya zorlayacaktı.

O sıralarda pek gözde olan, Du Tillet adında bir işadamı vardı. İşte şimdi de nüktedan noter bu adamın servetini ne aşağılık yollara elde etiğini anlatıyor, alçaklıklarını en hurda ayrıntılarına dek birer birer sayıp döküyordu ki, hikâyenin tam ortasında, Marki saatin dokuzu çaldığını duydu. Baktı ki karşısındaki adam açıktan açığa sepetlenmesi gereken aptalın biri, şöylebir davranarak, kesinlikle durdurdu onu.

Noter "Maşayı istiyorsunuz, değil mi, Marki Hazretleri?" diyerek uzatı.

— "Hayır, efendim. Sizi uğurlamak zorundayım. Hanımefendi çocuklarının yanına gitmek istiyorlar; ben de, kendilerine eşlik etmek şerefine ereceğim."

Noter bir saatten beri tek başına konuşuyordu.

— "Saat dokuz oldu mu!" dedi. "Sevimli kimselerin yanında zaman ne de çabuk geçiyor!"

Gitti şapkasını aldı, geldi ocağın yanına dikildi. O sırada, bir hıçkırık geldi, zor tuttu. Markiz'in ateş püsküren bakışlarını görmeden: "Konuştuklarımızı şöylebir özetleyelim, Marki Hazretleri." dedi. "İş en başta gelir. Demek oluyor ki, yarın sürenin dolduğunu bildir-

mek üzere, bir ihbar göndereceğiz kardeşinize. Malları da sayacağız. E, ondan sonra, valla'..."

Adam, karşısındakinin ne istediğini öyle yanlış anlamıştı ki işi onun verdiği bilgilerin tam tersine ele alıyordu. Bu öyle önemli bir noktaydı ki Charles, elinde olmadan, alık noterin yanlışını düzeltmeden edemedi. Bunun üzerine bir tartışma başladı ki bu da hayli vakit aldı.

En sonunda, genç kadının yaptığı bir işaret üzerine, Charles: "Dinleyin!" dedi. "Kafamı şişiriyorsunuz. Yarın dokuzda gelin avukatımla birlikte."

— "Yalnız, şunu belirtmekle şeref duyarım ki, Marki Hazretleri, yarın Bay Desroches'ü bulabileceğimizi pek sanmıyorum. İhbar da, öğleye kadar gönderilmezse, süre sona erer..."

Bu sırada avluya bir araba girdi. Kadıncağız, arabanın gürültüsünü duyunca, gözlerine dolan yaşları saklamak için, birden arkaya döndü.

Marki çıngırağı çaldı, uşağa: "Beni soran olursa, gitti dersin." diyecekti ama, General — hiç beklenmezken, tiyatrodan dönüp gelmişti — uşaktan daha önce girdi içeri. Bir eliyle kızının elinden tutmuştu, bir eliyle de oğlunun. Kızın gözleri kan çanağı gibiydi; oğlan da, suratı asık, kızgın.

Julie, kocasına: "Ne oldu " diye sordu.

General: "Sonra anlatırım." dedi, yandaki odaya doğru gitti. Odanın kapısı açıktı; orada, gazeteleri görmüştü.

Julie meraktan sabırsızlanıyordu, bitkin, kendini bir kanepenin üzerine attı.

Noter, çocuklarla ahbaplık etmek zorunluğunu görerek, yapmacık bir kibar tavırla, oğlana sordu:

— "E, söyle bakalım, yavrum, ne oynuyordu tiyatroda?"

Gustave, homurdanarak: *"Sel Koyağı."* diye karşılık verdi.

Noter: "E valla' kaçırmış bugünkü yazarlar!" dedi. *"Sel Koyağı!* Niye *Koyaktaki Sel* değil? Her koyakta sel olmayabilir. *Koyaktaki Sel* deseler tam, kesin, belirli, anlaşılabilir bir şey söylemiş olurlar. Neyse, bırakalım bunu. Gelelim bir sel suyunda, bir koyakta bir facia ile nasıl karşılaşabileceğimize. Deyeceksiniz ki bugün bu tür oyunların başlıca çekiciliği konunun geçtiği çevredir. E, oyunun adı hayli güzel bir çevreyi belirtiyor." Noter çocuğun karşısına oturarak: "İyi eğlendin mi, küçük dostum?" diye sordu.

Adam selde nasıl bir facia ile karşılaşabilineceğini sorarken Markiz'in kızı ağır ağır arkasına döndü, ağladı. Anne öylesine kendinde değildi ki kızının bu davranışını görmedi bile.

Oğlan: "A, evet, efendim." dedi. "Çok eğleniyordum. Oyunda küçük bir oğlan vardı. Yeryüzünde yapayalnızmış, çünkü babası onun babası olamamış. İşte bu çocuk sel gibi akan suların üzerindeki köprüye çıktığı sırada, baştan başa karalar giyinmiş, sakallı, iri-yarı kötü bir adam onu suya yuvarlıyor. Hélène başladı ağlamaya. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Bütün seyirciler de bizimle birlikte ağladı. Babam da bizi çabucak aldı, buraya getirdi..."

Charles'le Julie donakaldılar; düşünmek, kımıldamak gücünden yoksun bırakan bir felâketle karşılaşmış gibiydiler.

General: "Sus bakayım, Gustave!" diye bağırdı. "Tiyatroda olup bitenlerden hiç söz etmeyeceksin, demedim miydi ben sana? Ne dediğimi daha şimdiden unutuyorsun."

Noter: "Lütfedin bağışlayın, Marki Hazretleri." de-

di. "Kabahat benim, ben sordum. Yalnız, bilmiyordum ne feci bir..."

Baba, oğluna soğuk soğuk bakarak: "Sorsanız da o anlatmamalıydı." dedi.

Çocuklarla babalarının niçin birdenbire dönüp geldiklerini Charles'le Julie artık anlamışlardı.

Anne kızına baktı. Hüngür-hüngür ağladığını görünce kalkıp yanına gitmek istedi ama, birden yüzü kasıldı, hiçbir şeyin gideremeyeceği sert bir anlam aldı.

— "Yeter, Hélène!" dedi. "Git içer'ki odaya, gözlerini sil."

Noter: "Ne yaptı ki bu kızcağız?" dedi. Hem annenin öfkesini, hem de kızın ağlamasını yatıştırmak istiyordu. "Öyle güzel bir kız ki bu dünyanın en uslu çocuğu olsa gerek. Eminim ki, hanımefendi, size ancak sevinç verir. Öyle değil mi, yavrum?"

Hélène annesine titreye titreye baktı, gözlerini sildi, yüzüne sakin bir hal vermeye çalıştı, sonra yandaki odaya kaçtı.

Noter, gene konuşmasını sürdürerek: "Muhakkak ki çok iyi bir annesiniz, bütün çocuklarınızı aynı derecede seversiniz." diyordu. "Kimi anneler var ki çocuklarından birini daha çok severler. Siz çok erdemli bir kadınsınız, bu gibi bir kusurunuz olamaz. Bir annenin çocuklarından birini daha çok sevmesi çok kötü sonuçlar doğurur. Bunları hele biz noterler çok iyi biliriz. Toplum bizim elimizden geçer. Onun için, insanların bütün tutkularının, en çirkini olan çıkar biçimini almış tutkularını bile sık sık görüyoruz. Bir anne kocasının çocuklarını mirastan yoksun bırakmak, bu mirasın daha çok sevdiği çocuklarına kalmasını ister; öte yandan, koca da, kimi vakit, servetini annenin hıncını kazanmamış olan çocuğa saklamak ister. İşte o zaman kavgalar, korkular, davalar, protestolar, danışıklı satışlar, şartlı

miras anlaşmaları başlar. Kısacası, birtakım acıklı işler... valla' acıklı! Bir de, bütün ömürlerini çocuklarından miras çalmakla geçiren babalar var. Evet, *çalmak* derir buna ancak.

"Faciadan söz ediyorduk. Ah! emin olun, öyle mal bağışlamalar var ki içyüzünü anlatacak olsak, yazarlarımız bunlardan korkunç facialar yaratabilirler. Bilmiyorum kadınlar nasıl bir güç kullanıyorlar istediklerini yapmak için. Gerçekten, kadınlar hiç göstermezler, güçsüz görünürlerse de sonunda hep onlar üstün gelirler. A, yo! beni aldatamazlar. Çocuklarından birini daha çok sevmelerinin nedenini herkes, incelik gösterip, *anlaşılmaz* bulur ya, bunun neden ileri geldiğini ben bilirim! Gelgelelim, kocalar bunu hiç anlayamazlar; bakın bunu açıkça söylemeliyim, haklarını yememek için. Şimdi siz deyeceksiniz ki..."

Hélène, babasıyla birlikte, bitişik odadan gelmiş, noterin anlattıklarını dikkatle dinliyordu. Öyle de iyi anlıyordu ki korka korka annesine bakıyordu. Annesinin kendisine karşı gösterdiği sertliği bu durumun daha da artıracağını bütün o çocuk içgüdüsüyle sezmişti.

Julie, ürkmüş gibi bir halle, Charles'e kocasını gösterirken sarardı. General, düşünceli düşünceli, halının çiçeklerine bakıyordu.

Bunun üzerine, Charles, görgü kurallarını o kadar iyi gözeten bir adamken, artık kendini tutamadı, notere ateş püskürür gibi şöyle baktı.

— "Böyle buyrun, beyefendi." dedi, salondan önceki aralığa doğru hızla yöneldi.

Noter, sözünün arkasını getiremeden, titreye titreye, onun arkasından gitti.

Charles, karı-kocayı baş başa bırakarak, salondan çıktı, kapıyı hızla kapadıktan sonra, yoğun bir öfkeyle, adama: "Bayım", dedi, "yemekten beri siz bur'da boyuna

saçmalık ettiniz, saçma-sapan şeyler söylediniz durdunuz. Tanrı'nızı seviyorsanız, çekilin gidin; yoksa, büyük yıkımlara yol açacaksınız! İyi bir noterseniz, yazıhanenizden dışarı çıkmayın; adam-insan içine karışacaksanız, biraz daha ölçülü olun".

Sonra, adama selâm bile vermeden, onu bıraktı, salona döndü.

Noter, bir ara, şaşkın, afallamış bir halde, orada öyle kalakaldı; nerede olduğunu bilemeden. Kulaklarındaki uğultu geçince, birtakım iniltiler, salonda gidip-gelmeler işitir gibi oldu. İçeride çıngıraklar hızla çalınıyordu. General'i görünce, korktu; bacaklarına yeniden güç geldi, fırladığı gibi merdivene doğru koştu. İç kapıda uşaklarla tokuştu. Uşaklar beylerinin buyruğunu almaya koşuyorlardı.

Noter, en sonunda, sokağa çıkıp araba ararken, kendi kendine: "İşte böyledirler bütün bu kodamanlar!" diyordu. "Seni konuştururlar, türlü tatlı sözlerle bu işte cesaret verirler sana; sen de, onları eğlendiriyorum sanırsın... Ne gezer! Sana karşı türlü saygısızlıklarda bulunurlar, seni kendilerinden uzaklaştırırlar; utanmadan, kapı-dışarı bile ederler. Neyse, çok akıllı davrandım; saçma-sapan, ulu-orta, yersiz hiçbir şey söylemedim. Bak hele! daha ölçülü olmalıymışım. Ölçülüyümdür ben. Noterim ben, be! Dernekte de üyeyim. Pöh! elçi züppeleri hep böyledir; hiç hatır-gönül tanımazlar bunlar. Yarın sorarım ben ona nasıl boyuna saçmalık etmişim, saçma-sapan konuşmuşum! Hesap soracağım ben ona; demek istiyorum ki bu işin hesabını soracağım ben ona. İşin sonunda, haksızım belki de... E, amma da kafamı yoruyorum ha! Bana ne "

Noter evine döndü, o akşam olup bitenleri karısına birer birer anlatıktan sonra bu bilmeceyi ona sordu.

— "Boyuna saçmalık ettin, saçma-sapan konuştun

durdun, demekte yerden göğe kadar haklı o Elçi Cenapları, Crotta'cığım".

— "Neden?"

— "Söyle'yim ama, şekerim, yarın gider başka bir yerde gene yaparsın. Yalnız, benden sana öğüt olsun : Kibarlar çevresinde işten başka şeyden söz açma".

— "Sen söylemezsen yarın ben gider sorarım"..

— "En aptal kimseler bile bu gibi şeyleri söylememeye alıştırırlar kendilerini, yahu! Bir elçi söyler mi onu sana! Valla', Crottat, ben seni hiç bu kadar akılsız bilmezdim!"

— "Sağol, sevgilim!"

BEŞİNCİ BÖLÜM

V

İKİ KARŞILAŞMA

NAPOLÉON'UN eski emir subaylarından olan, krallık yeniden kurtulduktan sonra da hayli yükünü tutmuş bulunan biri —adını söylemeyeceğiz; ona Marki, ya da General deyeceğiz yalnız— güzel günler geçirmeye Versailles'e gelmişti; orada, kiliseyle Montreuil Kapısı arasında, Saint-Cloud Yolu'na giden yol üzerinde bir köşkte oturuyordu. Saraydaki görevi Paris'ten uzaklaşmasına elvermiyordu.

Eskiden, büyük bir derebeyinin gel-geç sevdalarına barınak olmak üzere yapılmış olan bu köşkün çok geniş eklentileri vardı. Ortasında kurulu bulunduğu bahçeler onu sağdan, soldan, Montreuil'deki ilk evlerdende, kapı yakınlarına kondurulmuş saman damlı kulübelerden de uzaklaştırıyordu. Böylece, buranın sahipleri, şehirden iki adım ötede, dünya ile ilişkileri pek kesilmeden, yalnızlığın zevklerini tadabiliyorlardı. Tuhaf bir şey: Evin ön yüzü de, giriş kapısı da tam yol üzerindeydi. Belki de yol eskiden pek işlek değildi. Bu yolun XVI. Louis'nin Romans'ların kızı için yaptırdığı o cici köşke kadar gittiği, oraya varmadan öncede meraklıların şur'da-bur'da bir değil, birkaç *casino* buluverdikleri düşünülürse, bu varsayım doğru görünür. Bu meyhanelerin içi de, süsleniş biçimleri de dedelerimizin kafaca hovardalıklarını açığa vurur. Biz onları pek serbest olmakla suçlarız ya,

gene de gölgede, bilinmezlikler içinde bulunmaya bakarlarmış.

⁂

Bir kış akşamı, Marki, karısı, çocukları bu ıssız evde tek başlarına bulunuyorlardı. Hizmetçileri, uşakları izin almışlar, içlerinden birinin düğününe, Versailles'e gitmişlerdi; o sıralara gelen Noel şenliklerinin beylerine, hanımlarına karşı ileri sürebilecekleri yerinde bir mazeret olabileceğini de düşünerek, eğlencelerine durumlarının kendilerine elverdiğinden daha çok zaman ayırmaktan çekinmemişlerdi. Gene de, General verilen sözün harfi harfine gözetilmesini isteyen bir kimse olarak tanınmış olduğu için, sözlerini tutmayanların, dönüş saati gelip de geçince, içleri pek rahat değildi.

Saat onbiri çalmıştı; hizmetçilerden, uşaklardan daha biri gelmemişti.

Kırları kaplayan derin sessizlik için, arada-bir, ağaçların kara dalları arasında, ıslık çalan, evin çevresinde inildeyen, ya da uzun aralıklarla boğuk boğuk öten rüzgârın sesi duyuluyordu. Don havayı öyle arıtmış, toprağı öyle sertleştirmiş, kaldırımları öyle kaplamıştı ki her şeyde, karşılaşınca bizi pek şaşırtan, o kuru çın-çın ötüş vardı. Geç kalmış bir sarhoşun ağır adımları, Paris'e dönen bir arabanın gürültüsü daha da canlı çınlıyor, daha da uzaklardan duyuluyordu. Kuru yapraklar, birdenbire çıkan bir çevriyle oyuna kalkıyorlar, avlunun taşları üzerinde titreşerek geceye ses veriyorlardı; gece ise, susmak istiyordu.

Kısacası, hani bizim bencilliğimizden yoksula, yolcuya karşı kısır bir acıma koparan, ocak başını bize pek tatlı kılan sert akşamlar vardır, işte bu da onlardan biriydi.

O sırada, salona toplanmış aile ne hizmetçilerin,

uşakların olmayışından yana kaygı duyuyordu, ne yersiz-yurtsuz kimselerden yana; ne de bir kış gecesini kıvılcımlandıran şiirin farkındaydı. Kadın da, çocuklar da, yersiz düşüncelere dalmadan, yaşlı bir askerin kanatları altında kendilerini güvenlikte bularak, kendilerini ev içi yaşamının tatlılığına bırakmışlardı. Duygular baskı altında olmayınca sevgi, serbestlik konuşmalara, bakışlara, oyunlara bir canlılık verince evde böyle tatlı bir hava eser.

General, ocak başındaki, yüksek arkalıklı geniş koltukta oturuyordu; daha doğrusu, içine gömülmüştü. Ocakta gür bir ateş yanıyor, çevreye ısırıcı bir sıcaklık yayıyordu ki bu tür sıcaklık dışarıda aşırı bir soğuk olduğunu gösterir. Bu yaman babanın arkaya yaslanmış, birazıcık yana kaymış başı öyle bir biçimde duruyordu ki gevşekliği tam bir rahatı, tatlı bir sevinç baygınlığını yansıtıyordu. Gevşekçe koltuktan dışarı sarkmış, yarı uyuşuk kolları da bir mutluluk düşüncesini belirtmeyi tamamlıyordu.

Baba çocuklarının en küçüğüne, dalmış, öyle bakıyordu. Çok çok beş yaşında bir oğlandı bu. Yarı çıplaktı, annesinin kendisini bütün bütün soymasına karşı direniyordu. Markiz, oğlunun gecelik entarisi, takkesi elinde, çırpınıyor, oğlan ondan kaçıyordu. İşlemeli yakalığını bir türlü çıkartmıyor, anası çağırdıkça gülüyordu; çünkü görüyordu ki bu çocuk, kafa tutmasına annesi de gülüyordu. Oğlan sonra ablasıyla yeniden oyuna koyuluyordu. O da çocuksuydu ama, daha hınzırdı. Kardeşinden daha anlamlı konuşmaya çoktan başlamıştı; oğlanın ise belli-belirsiz sözlerini, karma-karışık düşüncelerini anası, babası zor anlıyorlardı. Moïna'cık, oğlanın iki yaş büyük ablası, daha şimdiden kadınca cilveler yapıyor, boyuna kahkahalara yol açıyordu. Fişek gibi patlayan bu kahkahalar yersiz gibi görünürdü ama, çocukların

ikisini, böyle, o güzel tombul vücutlarını, ap ak, körpecik tenlerini göz önüne sererekten, biri kara, biri sarı lüle lüle saçları birbirine karışaraktan, sevinçten gamzelenen pembelik yanakları birbirine sürtünerekten, ocağın önünde yuvarlandıklarını gördükçe bir baba, hele bir ana bu küçük varlıkları pek iyi anlarlardı elbette. Onlara göre bu yavrular daha şimdiden kişiliklerini kazanmışlar, birtakım tutkular edinmişlerdi. Bu iki meleğin yaşaran gözlerinin, parlak yanaklarının, ap ak tenlerinin canlı renkleri yanında, halının —cümbüşlerinin alanı olan, üzerinde korkusuzca. düşüp devrildikleri, boğuşup yuvarlandıkları yumuşacık halının— çiçekleri gölgede kalıyordu.

Anne, ocağın öbür başında, kocasının karşısında, alçakça geniş bir koltukta oturuyordu. Üstü-başı dağılmış, elinde al bir ayakkabının teki, kendini koyuvermiş gibi, öyle, duruyordu. Takındığı kararsız sertlik dudaklarında beliren tatlı bir gülümsemeyle eriyordu. Otuz-beş, otuz-altı yaşlarındaydı. Güzelliği gene de yerindeydi. Yüz çizgilerinin az-bulunur kusursuzluğundan ileri geliyordu bu. Hele şimdi, sıcak, ışık, mutluluk bu yüze olağanüstü bir parlaklı veriyordu. Okşayıcı bakışlarını sık sık çocuklarından ayırıp kocasının ağırbaşlı yüzüne çeviriyordu. Arada-bir de, göz göze geldiklerinde, karıkoca sessiz sevinçlerini, derin düşüncelerini belirterek bakışıyorlardı.

General'in güneş yanığı bir yüzü vardı. Geniş, temiz alnının üzerine kırçıllaşmaya başlamış bir-iki tutam saç dökülüyordu. Gök gözlerinin erkekçe ışıltıları, yıpranmış yanaklarındaki buruşuklar arasına yazılı yiğitlikten anlaşılıyordu ki yakasındaki iliği şenlendiren al nişan şeridini hayli çetin emekler karşılığında elde etmişti. O sırada, iki çocuğunun belirttikleri temiz sevinçler onun güçlü, sağlam yüzünde yansıyor, ona bir

babacanlık, anlatılamaz bir saflık veriyordu: Bu yaşlı asker kendini pek zorlamadan yeniden küçülüvermişti. Askerler çocukluğa karşı bir sevgi duymazlar mı ya? Çünkü yaşamın acılarını bir hayli çektiklerinden güçlülüğün yoksunluklarını, güçsüzlüğün üstünlüklerini iyi bilirler.

Daha ileride, yuvarlak bir masada, on-iki, on-üç yaşlarında bir oğlan oturmuş, koca bir kitabın yapraklarını çabuk çabuk çeviriyordu. Masayı tavandaki şatafatlı lambalar aydınlatıyor, bunların canlı ışıkları ocağın tablası üzerine konulmuş şamdanların sönük pırıltılarıyla savaşıyordu. Kardeşlerinin çığlıkları oğlanın kafasını hiç oyalamıyordu; yüzünde gençliğe özgü merak okunuyordu. *Binbir Gece Masalları*'nın insanı saran şaşılacak olayları, çocuğun arkasındaki orta-okul kıyafeti bu derin derin dalmayı haklı gösteriyordu. Dirseğini masaya dayamış, başını eline yaslamıştı; derin bir düşünceye dalmış gibi, hiç kımıldamadan duruyordu. Parmakları kumral saçlarının arasından ap ak ortaya çıkıyordu. Işık yüzüne diklemesine düştüğü, gövdesinin geri kalanı karanlıkta olduğu için, Raffaello'nun kara portrelerini andırıyordu. Raffaello bu portrelerinde kendini, eğilmiş, dikkat kesilmiş geleceğini düşünürken gösterir.

Bu masa ile Markiz arasında, büyükçe, güzel bir kız, bir gergefin önüne oturmuş, başını bir eğiyor, bir kaldırıyor, ustaca dümdüzleştirilmiş kapkara saçlarında ışıklar yansıyordu. Hélène başlı başına görülecek şeydi. Güzelliği, güçlülükle inceliğin bir araya gelişi gibi azbulunur niteliğiyle, bütün öbür güzelliklerden ayrılıyordu. Saçları, başının çevresinde keskin çizgiler çizecek biçimde yukarı toplanmışsa da, öyle gürdü ki, tarağın dişlerine karşı direniyor, boynun başlangıcında kıvır-kıvır kıvrılıyordu. Biçimli, gür kaşları o tertemiz alnının aklığı üzerinde keskinlikle ortaya çıkıyordu. Üst

dudağının üzerinde birtakım yüreklilik belirtileri vardı ki kusursuz derecede biçimli bir çekme burununun altına hafif bir kurum suyu rengi veriyordu. Gene de gövdesinin insanı sarıcı yuvarlakları, daha başka çizgilerinin safça bir anlam taşıması, ince teninin saydamlığı, dudaklarının istekli yumuşaklığı, yüzünün çizdiği söbenin kusursuzluğu, hele kız-oğlan-kız bakışının kutsallığı bu gürbüz güzelliğe kadınlığın tatlılığını, bu barışıklık, bu sevgi meleklerinde aradığımız büyüleyici alçakgönüllülüğü veriyordu. Yalnız, hiç de bir güçsüzlük yoktu bu kızda. Biçimi nasıl olağanüstü güzelse, yüzü nasıl çekiciyse yüreği de öylesine duygulu, ruhu da öylesine güçlü olsaydı gerek. Orta-okullu kardeşinin sessizliğine o da uyuyor, genç kızların o tehlikeli düşünme haline dalmış görünüyordu. Onların böyle ne düşündüklerini bir babanın gözlemi değil, anaların uyanıklığı bile anlayamaz. Öyle ki, tertemiz bir gökyüzünde süzülen hafif bulutlar gibi kızın yüzünden geçen oynak gölgeleri ışığın oyunlarına mı yormak gerekirdi, yoksa gizli acılara mı, bilemezdiniz.

Karı-koca o sırada iki büyük çocuklarını olduğu-gibi kendi başlarına bırakmışlardı. Yalnız, General, birkaç kez, meraklı bir bakışla, gözlerini o sessiz sahneye çevirmişti. Bu aile tablosunun önünde yer alan çocukça gürültü-patırdının içine yazılı umutların tatlı bir gerçekleşmişini o arkadaki sessiz sahne gözler önüne seriyordu. Bu yüzler, insan yaşamını belli-belirsiz basamaklarıyla ortaya koyarak, canlı bir şiir yaratıyorlardı. Salonu bezeyen takım-taklavatın şatafatı, duruşların, oturuşların çeşitliliği, giysilerin hepsinin ayrı renkte olu şundan ileri gelen zıtlıklar, gerek değişik yaşların, gerekse ışıkla belirginleşen çizgilerin böylesine özellik kazandırdığı bu yüzlerdeki ayrılıklar bu insan yaşamı sayfalarının üzerine heykellerde, resimlerde, yazılarda

aranan bütün zenginlikleri seriyordu. En sonunda, sessizlikle kış da, ıssızlıkla gece de bu yüce, temiz levhaya kendi ululuklarını katıyorlardı; doğanın tatlı etkisi.

Evlilik yaşamı bu kutsal dakikalarla doludur. Bunların anlatılamaz büyüsü de, belki, daha iyi bir dünyanın anımsanmasından ileri gelir. Bu gibi sahnelerin üzerine, hiç kuşkusuz, bir takım tanrısal ışınlar serpilir, ki bunlar insana üzüntülerinin birazını unutturmak, ona yaşamı benimsetmek içindir. Sanki evren orada, karşımızdadır; büyüleyici bir biçime girmiştir; düzen konusundaki büyük düşüncelerini art arda önümüze serer; toplum yaşamı da, gelecekten söz ederek, yasalarını savunur.

Hélène, Abel'le Moïna'ya, kahkahalar atarlarken, acır gibi bakıyordu babasına kaçamak bakarken duru yüzünde bir mutluluk beliriyordu ya, gene de davranışlarında, duruşunda, hele uzun kirpiklerle çevril gözlerinde derin bir üzgünlük vardı. O ap ak, güçlü elleri — içinden geçen ışıkla saydam, ner'deyse akışkan bir kızıllığa bürünen elleri— titriyordu.

Bir tek kez, birbirlerine meydan okumadan, kızla anası göz göze geldiler. O zaman, donuk, soğuk bir bakışla birbirlerini anladılar. Hélène'in bakışı saygılı, annesininki karanlık, korkutucuydu.

Hélène başını çabucak gergefinin üzerine eğdi, iğneyi hızla çekti. Uzun süre başını yukarı kaldırmadı. Taşıyamayacağı kadar ağırlaşmıştı sanki başı.

Anne kızına karşı pek mi sert davranıyordu? Bu sertliği gerekli mi buluyordu? Kızının güzelliğini mi kıskanıyordu? Onunla gene aşık atabilirdi ama, süsünün-püsünün bütün üstünlüklerini kullanarak. Yoksa, kız annesinin sırlarını — görünüşte ödevlerine kendini bunca dindarcasına vermiş bu kadının yüreğinin derinliklerine mezara gömer gibi gömdüğünü sandığı sırları-

nı— keşfetmiş miydi? Kızlar her şeyi açıkça görmeye başladıkları zaman bu gibi sırları anlarlar.

Bir yaş vardır ki, ruhun arılığı duyguların kalması gereken tam ölçüyü aşan sertliklere kadar varır. Kimisinin gözünde yanlış davranışlar birer ağır suç olup çıkar. O zaman, hayal vicdanı zorlar. Bunun üzerine, çoğu genç kız, suçları gözünde büyüttüğü için, cezada da pek ileri varır.

Hélène de işte bu yaşa gelmişti. Kendini kimseye lâyık görmüyor gibiydi. Geçmişindeki bir sır, belki de bir kaza, başlangıçta anlamışken, dinî düşüncelerinin etkisi altında kalan hayalinin kuşkularıyla gelişmiş de bu yakınlarda kendisini kendi gözünden değerden düşürmüştü sanki.

Tutumundaki bu değişiklik Schiller'in o güzel acıklı oyunu *Wilhelm Tell*'i son zamanlarda çıkan bir çevirisinden okuduğu gün başlamıştı. Annesi, kitabı elinden düşürdü diye kızmı payladıktan sonra, onun ruhunu altüst edenin hangi sahne olduğunu görmüştü. Bu sahnede şair bir ulusu kurtarmak için bir adamın kanını döken Wilhelm Tell'e Babasını öldüren Johann arasında kardeşlik gibi bir bağ kurar.

Hélène şimdi pek alçakgönüllü, pek dindar, pek saygılı olmuştu. Balolara falan gitmek istemiyordu artık. Babasına karşı o güne kadar hiç yapmadığı derecede okşar davranıyordu; Hélène'in annesine karşı sevgisinde bir soğuma varsa da kız bunu öyle ustalıkla belli etmiyordu ki babasının gözüne çarpmamış olsa gerekti; çünkü General evde dirlik-düzenlik bulunması konusunda pek titizdi. Hiçbir erkeğin gözü bu iki kadın yüreğinin derinliklerine inebilecek kadar keskin olamazdı. Bunlardan biri gençti, yüce yürekliydi; öbürü duygulu, benlikli. Biri hoşgörü hazinesi; öbürü incelikle, sevgiyle dolu. Anne kızını ustalıkla, bir kadın baskısıyla üzüyorsa da

bunu ancak kurbanı görebiliyordu. Kaldı ki bütün bu çözümsüz düğümler o olaydan sonra doğmuştu. O geceye kadar bu iki varlıktan bir tek suçlayıcı ışık sızmamıştı. Yalnız, onlarla Tanrı arasında uğursuz bir sır yükseliyordu besbelli.

Markiz, Moïna ile kardeşinin yorulup sustukları, kımıldamadan kaldıkları sırada, bundan yararlanarak: "Hadi, Abel!" diye haykırdı, "hadi gel, oğlum, seni yatırayım".

Sonra, oğlana buyurur gibi bakarak, hızla çekip kucağına aldı.

General: "Nedir bu!" dedi. "Saat on buçuk, bizim hizmetçilerden, uşaklardan bir teki gelmedi daha! Ah! Birbirinin suç ortağı yezitler!" Sonra, oğluna dönerek: "Gustave", dedi, "saat onda bırakmak şartıyla vermiştim ben bu kitabı sana. Saati gelince sen kendiliğinden kitabı kapatıp gidip yatmalıydın, bana söz verdiğin gibi. Sevilir, sayılır bir adam olmak istiyorsan, verdiğin sözü tutmayı ikinci bir din gibi bellemelisin, şerefin gibi dört elle sarılmalısın. Fox, İngiltere'nin en büyük hatiplerinden biri, özellikle güzel huylarından, tutumlarından dan dolayı sevilip sayılmıştır. Verdiği sözlere bağlı kalması onun en başta gelen özelliğidir. Babası eski kuşaktan bir İngilizmiş, etkisi bütün ömrü boyunca sürecek iyi bir ders vermiş oğluna Fox, sen yaştayken, tatillerini geçirmeye babasının yanına gelirmiş. Babasının da, bütün varlıklı İngilizler gibi, şatosunun çevresinde, oldukça geniş bir korusu varmış. Bu koruda eski bir köşk bulunuyormuş ki yıkılıp görüş açısı daha güzel olan başka bir yerde yeniden yapılacakmış. Çocuklar pek severler yıkım işlerini. Küçük Fox da, köşkün al-aşağı edilişini görebilmek için, tatilini birkaç gün daha uzatmak istiyormuş ama, babası derslerin başlayacağı gün okulda bulunması için onu zorluyormuş. İşte bu yüzden, baba-

oğul arasında bir gerginliktir başlıyor. Annesi, bütün analar gibi, oğlundan yana çıkıyor. Baba da bunun üzerine bütün anıyla-sanıyla oğluna söz veriyor: Köşkün yıktırılmasını gelecek tatile kadar bekletecek.

Fox okuluna dönüyor. Babası sanıyor ki böyle ufak bir çocuk, derslerine dalar, bu işi unutur gider. Köşkü yıktırıyor, öbür yere kurduruyor. İnatçı oğlanın ise aklından hep bu vardır. Babasının evine gelince, ilk işi gidip eski yapıya bakmak oluyor. Kahvaltı saatinde, üzgün, eve dönüyor, "Beni aldattınız". diyor babasına.

Yaşlı kibar İngiliz beyefendisi şaşalıyor ama, gene de pek ağırbaşlı bir halle: "Doğru, oğlum" diyor. "Yaptığım yanlışı düzelteceğim. İnsan verdiği sözü parasından üstün tutmalıdır. Sözünü tutmamanın insanın vicdanına sürdüğü lekeyi dünyanın bütün parası giderez.

Eski köşkü olduğu-gibi yeni baştan kurduruyor. Kurdurduktan sonra da, oğlunun gözü önünde yıktırılmasını buyuruyor. Bu sana ders olsun, Gustave."

Gustave babasının anlatıklarını dikkatle dinlemişti. Kitabı hemen kapattı.

Bir süre sessiz geçti. Bu arada, General, baktı ki Moïna, uyku bastırmış, uyumamak için çabalanıyor, onu tuttu, usulca üzerine doğru çekti. Kızcağız sallanan başını babasının göğsüne koydu, uyuyuverdi. Yüzü o güzel saçlarınm yaldızlı dalgaları arasına gömülmüştü.

Bu sırada, sokaktan, toprak üzerinde, hızlı hızlı ayak sesleri geldi. Sonra, birdenbire, kapıya üç kez vuruldu, evin içinde yankılar uyandı. Kapının böyle uzun uzun çalınışı ölüm korkusuyla haykıran bir adamın çığlığı gibi kolayca anlaşılır bir anlam taşıyordu. Bekçi köpek acı acı havladı. Hélène, Gustave, General, karısı oldukları yerde bir sıçradılar. Annesi Abel'in takkesini giydiriyor-

du; çocuk uyuyakalmıştı, uyanmadı; Moïna da uyanmamıştı.

General: "Kimse bu, pek telâşlı". dedi.

Kızını koltuğun üzerine yatırdı, dışarı fırladı.

Karısının: "Gitme, azizim..." dediğini duymadı bile.

Yatak odasına girdi; iki tabanca aldı; yalnız öne ışık veren, taşıyanı karanlıkta bırakan el fenerini yaktı; merdivene doğru atıldı, basamakları yıldırım gibi indi. Biraz sonra kapıdaydı. Oğlu da, hiç korkmadan, arkasından gelmişti.

— "Kim o?" dedi Marki.

Boğulur gibi bir ses, soluk soluğa: "Açın!" diye karşılık verdi.

— "Dost musun?"

— "Evet, dostum".

— "Yalnız mısın?"

— "Evet. Çabuk açın, geliyorlar!"

Marki kapıyı aralar aralamaz, akıl-almaz bir hızla içeri bir adam daldı; evsahibinin engel olmasına kalmadan, kapıyı onun elinden alarak zorlu bir tekme vurdu, kapadı; dışarıdan açılmaması için de, olanca gücüyle üzerine abandı.

Marki, yabancıyı kendinden uzak tutmak için, tabancasıyla fenerini birden onun göğsüne doğru kaldırdı. Orta boylu bir adamdı bu. Etekleri yerleri süpüren, bol bir kürke bürünmüştü; bu kürk onun değilmiş gibiydi. Kaçağın şapkası alını hepten örtüyor, gözlerinin üzerine kadar iniyordu ki bu ya sıkıntıdandı, ya da rastlantıdan.

— "Tabancanız namlusunu aşağı dikin bayım". dedi. "Siz razı olmazsanız evinizde zorla kalacak değilim. Yalnız, dışarı çıkarsam ölüm kapıda bekliyor beni. Hem de ne ölüm! Tanrı size sorar sonra. Beni iki saat için konuk etmenizi istiyorum sizden. İyi düşünün, bayım.

Karşınızda yalvarır durumdaysam da, güç durumda kalmış bir kimsenin sertliğiyle buyruk vermek zorunda da bulunuyorum. Araplar'ın konukseverliğini göstermenizi istiyorum sizden. Ya konuğu kutsal sayarsınız; ya da, kapıyı açarsınız, ölürüm. Gizlilik, sığınak, su istiyorum ben. Ah! su!" dedi hırıltılı bir sesle.

Marki yabancının böyle ateşli, güçlü konuşmasına şaşmıştı.

— "Kimsiniz siz?" diye sordu.

Adam, şeytanca bir alayla: "A! kim miyim " dedi. "Kapıyı açın, öyleyse; gidiyorum".

Markiz fenerinin ışınlarını ustalıkla gezdiriyorsa da adamın yüzünün ancak alt kesimini görüyordu ki bu da böylesine alışılmamış biçimde konukseverlik isteyen kişiden yana hiçbir şey söylemiyordu: Yanaklar mosmordu, titriyordu; kaslar korkunç kasılmıştı; gözler şapkanın gölgesinde, öyle ışıldıyordu ki ner'deyse fenerin ışığını kastıracaktı.

Marki: "Konuşmanız öyle olağanüstü ki, bayım", dedi, "benim yerimde olsanız siz de..."

Yabancı, evsahibinin sözünü keserek, korkunç bir sesle: "Canım sizin elinizde!" diye haykırdı.

Marki, duraksayarak: "İki saat..." dedi.

Adam da: "İki saat" dedi.

Sonra, bıkkınlıkla, şapkasını geri itti, alnı ortaya çıktı; son bir girişim yapmak ister gibi, öyle bir baktı ki gözlerinin canlı ışığı Marki'nin ruhuna işledi. Bu zekâ, bu istem fışkırması şimşeği andırıyordu; yıldırım gibi de ezici oldu. Çünkü kimi vakit öyle olur ki anlatılamaz bir güç insanı pençesi altına alır.

Evsahibi, ağır bir tavırla: "Peki". dedi. "Kim olursanız olun, çatımın altında güvenlikte bulunacaksınız"

İnsanın pek çözemediği bazı içten-gelme davranışlar

vardır; Marki de böyle bir duyguya boyun eğer gibi görüyordu kendini.

Yabancı, kendini tutamayıp derin bir iç çekerek: "Tanrı razı olsun". dedi.

Marki: "Silâhınız var mı?-" diye sordu.

Yabancı buna karşılık olarak yalnızca kürkünün önünü bir açtı kapadı; ötekine iyice bakması için pek fırsat bile vermemişti. Görünürde silâhı falan yoktu; balodan dönen bir genç adam giysisi vardı üzerinde.

Marki, kuşkuyla, ona ancak şöyle kısaca bakabilmişti ama, gene de bir şeyler görmüştü ki: "Bu kuru havada ner'de çamur içinde kaldınız, ayol?" diye haykırdı.

Adam, yüksekten bakan bir tavırla: "Gene sorgular!" dedi.

Bu sırada Marki'nin gözüne oğlu ilişti, verilen sözü harfi harfine tutmak üzerine ona verdiği dersi anımsadı. Bu duruma öyle canı sıkıldı ki biraz da öfkeyle: "Ne o, maskara, gidip yatacak yerde bur'da mısın sen?"

Gustave: "Tehlikeli bir durumda size yararlı olabileceğimi düşündüm de". diye karşılık verdi.

Oğlunun bu sözü babayı yatıştırmıştı.

— "Hadi bakalım, çık odana". dedi.

Sonra, adama döndü.

— "Siz de, ardımdan gelin".

Kumar oynarken birbirlerinden kuşkulanan iki kişi gibi, ne biri konuşuyordu, ne öbürü. Marki kötü kötü önsezilere kapılmaya bile başlamıştı. Yabancı daha şimdiden bir karabasan gibi çökmüştü üzerine. Yalnız, verilen sözü tutmak gerektiği inancı ağır basıyordu. Adamı evinin içindeki aralıklardan geçirdi, merdivenlerden yukarı çıkardı, ikinci katta, tam salonun üzerine gelen büyük bir odaya götürdü. Bu odada kimse oturmuyordu; kışın çamaşır kurutmaya yarardı. Oradan hiç başka bir odaya geçilmezdi; sararmış dört duvarında da, tek süs

olarak, daha önceki evsahibinin ocak tablası üzerinde bıraktığı hınzır bir ayna ile, bir de, Marki'nin taşınması sırasında işe yaramaz görülerek şimdilik ocağın karşısına konulmuş bir boy aynası vardı. Tavanarasındaki bu büyük odanın döşemesi hiç süpürülmemişti; havası buz gibiydi; bütün eşyası da samanları patlamış eski-püskü iki iskemleydi.

Marki, fenerini ocağın tablasına koyduktan sonra "Güvenliğiniz bakımından ancak bu derme-çatma tavan arası odasının size barınak olması gerekiyor" dedi. "Sonra, sırrınızı koruyacağıma söz verdiğim için de, bırakın sizi buraya kapatayım".

Adam, onaylar gibi, başını önüne eğdi.

— "Ben de ancak barınak, gizlilik, bir de su istedim".

Marki: "Şimdi su getireceğim size" dedi.

Kapıyı iyice kapadı, el yordamıyla salona indi. Oradan bir şamdan alacak, gidip mutfaktan bir sürahi su bulacaktı.

Markiz, telâşla: "Ne o, bey, ne var?" diye sordu.

Kocası, soğuk bir tavırla: "Hiç şekerim" dedi.

— "Yo, biz duyduk: Birini yukarı çıkardınız..."

Marki: "Hélène!" dedi. Kız başını babasına doğru kaldırdı. "Unutma ki babanın şerefi senin ağzını sıkı tutmana dayanıyor. Hiçbir şey duymuş değilsin".

Kız başını anlamlı anlamlı sallayarak karşılık verdi buna.

Markiz afallamış kalmıştı. Kocasının onu nasıl susturduğunu düşündükçe yüreğine iğne batar gibi oluyordu.

Marki gitti bir sürahiyle bardak aldı, tutsağının bulunduğu odaya çıktı. Baktı: Adam, ocağın yanında, duvara yaslanmış, ayakta duruyordu. Başı açıktı; şapkasını iskemlelerden birinin üzerine atmıştı. Böyle birden-

bire ışıkla karşılaşacağını beklemiyordu besbelli. Gözleri Marki'nin keskin bakışlarıyla karşılaşınca alnı kırıştı, yüzü tasalandı. Sonra, yatıştı; yüzü, koruyucusuna: "Sağolun!" der gibi, hoş bir hal aldı.

Marki bardakla sürahiyi ocağın tablasına koyunca, yabancı, ona gene o alevli bakışıyla baktıktan sonra, sessizliği bozdu.

— "Bayım", dedi. Bunu tatlı bir sesle söylemişti. Bu seste daha önceki o boğuk titremeler yoksa da, gene de, içten içe bir ürperişin izleri vardı. "Şimdi siz beni tuhaf bulacaksınız. Birtakım gerekli çocuklukları bağışlayın. Burada kalacaksmız, ben su içerken bana bakmamanızı dileyeceğim sizden".

Marki, hiç de hoşuna gitmeyen bir adamın boyuna sözünü dinlemek zorunda kaldığı için canı sıkılmıştı, sert bir tavırla sırtını döndü.

Yabancı cebinden ak bir mendil çekti çıkardı, sağ eline sardı. Sonra, sürahiyi aldı, içindeki bütün suyu bir dikişte içti.

Marki, sesizce ettiği andı bozduğunu falan düşünmeden, elinde olmadan, aynaya baktı. İki aynanın karşılıklı duruşundan yararlanarak, gözleri yabancıyı iyice kavrıyordu. Mendilin, elleri değer değmez, kıpkızıl kesildiğini gördü. Elleri kan içindeydi.

Adam, suyunu içip yeniden kürküne büründükten sonra, kuşkulu kuşkulu, Marki'yi süzdü.

— "A! baktınız bana!" diye haykırdı. "Eyvah, yandım! Geliyorlar!"

Marki: "Ben birşey duymuyorum" dedi.

— "Benim gibi ilgili değilsiniz siz; boşluğu dinlemiyorsunuz".

Marki, konuğunun giysilerinin koca koca kan lekeleri içinde olduğu gözüne çarpınca, oldukça duygulanmıştı.

— "Böylesine kan içinde kaldığınıza göre, düello mu ettiniz yoksa?" diye sordu.

Yabancı, dudaklarında acı bir gülümseyiş dolaşırken: "Evet, iyi bildiniz". dedi.

Bu sırada, uzaktan uzağa, dört-nala koşan biralay atın nal sesleri duyuldu. Bu gürültü, sabahın ilk ışıltıları gibi, pek belli-belirsizdi ama, General'in kulağı alışıktı, atların tabur halinde ilerlediğini anlamıştı.

— "Jandarma" dedi.

İstemeyerek yaptığı bu densizliğin tutsak da uyandırmış olabileceği kuşkuları gidermek ister gibi şöyle bir baktıktan sonra, şamdanı aldı, salona indi. Yukarıki odanın anahtarını ocağın üzerine daha yeni koymuştu ki atlıların gürültüsü öyle arttı, köşkten yana öyle hızla yaklaştı ki yerinden sıçradı.

Gerçekten, atlar evin kapısmda durdular. Atlılardan biri, arkadaşlarıyla kısaca birşeyler konuştuktan sonra, atından indi, kapıya sert sert vurdu, evsahibini gelip kapıyı açmak zorunda bıraktı.

Marki karşısında, kenarları gümüş işlemeli şapkaları ay aydınlığında parıldayan altı jandarma görünce yüreğinin kabarmasını gizleyemedi.

Takım komutanı: "Biraz önce şehir kapısına doğru koşa koşa kaçan bir adamın ayak sesini işittiniz mi, efendim?" diye sordu.

— "Şehir kapısına doğru mu? Hayır"

— "Kimseye de kapınızı açmadınız?"

— "Kapıyı açmak benim işim midir?"

— "Bağışlayın, generalim. Yalnız bu sırada, bana öyle geliyor ki..."

Marki öfkeyle: "E, bu iyi!" diye haykırdı. "Şaka mı ediyorsunuz benlen? Ne hak..."

Komutan, tatlı bir sesle: "Hiç, hiçbir hakla, efendim" dedi. "İleri gittikse, hoşgörürsünüz sanırım. Çok iyi

biliyoruz ki Fransa'nın bir soylu kişisi, gecenin bu saatinde, adam öldürmüş birini evine almak gibi bir iş yapmaz. Yalnız, herhangi bir bilgi edinmek isteği..."

Marki: "Adam mı öldürmüş!" diye haykırdı. "Peki, kim..."

Jandarma: "Mauny Baronu biraz önce baltayla öldürüldü". dedi. "Yalnız öldürenin sıkı sıkı peşindeyiz. İyi biliyoruz ki bu dolaylarda; birazdan kapana kıstırırız. Bağışlayın beni, generalim".

Jandarma bunları söylerken yeniden atına biniyordu; bundan dolayı, iyi ki Marki'nin yüzünü göremedi. Çünkü, her şeyden kuşkulanmaya alışık olduğu için, ruhun bütün hareketlerinin harfi harfine çizildiği bu açık yüzün aldığı görünümden kuşkuya düşebilirdi.

Marki: "Öldürenin kim olduğu biliniyor mu?" diye sordu.

Atlı: "Hayır" dedi. "Altınla, banknotla dolu çekmeceyi olduğu gibi bırakmış, elini bile sürmeden".

Marki: "Öcalma bu" dedi.

— "Pöh! yaşlı bir adamdan mı? Hayır, hayır; herif vakit bulamamış olsa gerek".

Jandarma çoktan uzaklaşmış ,dört-nala giden arkadaşlarına doğru atını sürdü.

Marki bir ara, anlaşılması kolay birtakım şaşkınlıklar içinde, kalakaldı. Biraz sonra, hizmetçilerinin, uşaklarının seslerini işitti. Pek ateşli bir şeyler tartışaraktan geliyorlar, sesleri ta Montreuil'deki dörtyol ağzından duyuluyordu. Eve vardıklarında, Marki'nin öfkesi yıldırım gibi onların üzerinde patladı. Sesi evi inletti. Sonra, içlerinden en çekinmezi, en acarı — Marki'nin oda uşağı— geç kaldıkları için özür dileyince, bey yatıştı. Adam öldüren birini arayan jandarmalar, polisler Montreuil'in girişinde, onları alıkoymuşlar.

Marki birden sustu. Sonra, şu "adam öldüren biri"

sözü üzerine, bulunduğu özel durumu hatırlayarak, kuru bir sesle, çabuk gidip yatmalarını buyurdu. Uşağın uydurduğu yalana Marki'nin kolayca inanmış olmasına adamlar şaşırdılar.

⁂

Gelgelelim, avluda bunlar olup biterken, görünüşte önemsiz bir olay bu öykünün öbür kişilerinin durumunu değiştirmişti.

Marki odadan çıkar çıkmaz, karısı bir, tavanarasındaki odanın anahtarına, bir, Hélène'e baktı; en sonunda, kızına doğru eğilerek, alçak sesle. "Baban anahtarı ocağın üzerinde bıraktı, Hélène" dedi.

Kız şaşırmıştı. Başını kaldırdı, sıkıla sıkıla annesine baktı. Annesinin gözleri meraktan kıvılcımlar saçıyordu.

Hélène, ürkek bir sesle: "Peki, anne, ne var?" diye sordu.

— "Yukarıda ne olup bitiyor, öğrenmek isterim. Biri varsa, niye hiç kıpırtısı duyulmuyor Git bir bak bakalım..."

Kızcağız ürperir gibi: "Ben!" dedi.

— "Korkuyor musun?"

— "Hayır, efendim. Yalnız, bir adamın ayak sesini işitir gibi oldum da".

Markiz, soğuk bir böbürleniş tavrı takınarak: "Ben kendim gidebilsem sana hiç yalvarmam, Hélène" dedi. "Baban dönüp gelir de beni bulamazsa beni aramaya kalkar belki; senin ise, burada bulunmayışın gözüne bile çarpmaz".

Hélène: "Gitmemi buyurursanız, giderim, efendim". dedi. "Yalnız, babamın gözünden düşerim..."

Annesi, alaylı bir sesle: "Ya!" dedi. "Değil mi ki şakayı ciddiye aldın, şimdi buyuruyorum sana: Git bak

bakalım kim var yukar'da. İşte anahtar, kızım! Baban şu sırada evinde olup bitenler üzerine konuşmanı buyururken, o odaya çıkmanı yasak etmedi ki. Hadi. Şunu da bil ki kızlar anneleri üzerine hiçbir zaman yargıya varmamalıdırlar..."

Markiz, bu son sözleri benliği yaralanmış bir ananın bütün öfkesiyle söyledikten sonra, anahtarı aldı, kızına uzattı.

Hélène, tek söz etmeden, kalktı, odadan çıktı.

— "Annem nasıl olsa babama kendini bağışlatabilir. Ben ise, babamın kafasından silineceğim. Annem beni babamın sevgisinden yoksun etmek, evinden kovmak mı istiyor yoksa?"

Kızcağız, karanlıkta, aralık boyunca giderken, kafasında birden bu düşünceler uyandı. O esrarlı odanın kapısı bu aralığın sonundaydı. Oraya gelince, kızın düşüncelerindeki karmakarışıkta bir uğursuzluk oldu. Bu belli-belirsiz düşünceler o güne dek yüreğinde saklı kalmış binbir duyguyu kabından taşırdı. Mutlu bir geleceği olacağına belki çoktan inanmıyordu artık; o korkunç dakikada ise, yaşamından da umudunu kesiverdi. Anahtarı kilide yaklaştırırken, kıvranırcasına titredi; çarpıntısı öyle sarsıcıydı ki yüreğinin güm-güm atışını sanki yatıştırabilirmiş gibi elini üzerine bastırdı.

En sonunda, açtı kapıyı.

Adamın kulağı pek keskinse de, rezelerin gıcırtısına rağmen düşünceleri arasında kendinden geçmiş gibi, duvara yapışık, hiç kımıldamadan, öyle, kaldı gene. Fenerden yayılan değirmi ışık onu pek sönük aydınlatıyordu; adam da, bu alaca karanlık içinde, gotik kiliselerin altındaki kapkara bir mezarın köşesinde hep ayakta duran o kara suratlı, şövalye heykellerini andırıyordu. O sarı, geniş alnından aşağı soğuk terler çizgi çizgi iniyordu. Kaskatı kasılmış bu yüzde inanılmaz bir çekin-

mezlik ışıldıyordu. Kırpışmadan bakan o kuru, ateşten gözleri karşısındaki karanlıkta bir savaşı görümler gibiydi. Sağlam, kesin anlamlığı üstün bir ruhu belirten bu yüzden çabuk çabuk birtakım düşünceler geçiyordu. Adamın gövdesi, duruşu, ölçüleri de kafasının yabanıl yapısına uyuyordu. Baştan başa bir güç, bir güçlülüktü bu adam; karanlığa da geleceğinin gözle görülür bir imgesi gibi bakıyordu.

Marki, Napoléon'un çevresine sokulan devlerin güçlü yüzlerini görmeye alışık olduğu, kafası da madde-dışı bir meraka saplanmış bulunduğu için bu olağanüstü adamın yapısal özellikleri gözünden kaçmıştı. Hélène ise. bütün kadınlar gibi, dış etkenlere karşı duyarlı olduğu için, bu aydınlıkla karanlık, ululukla tutkunluk karışımının, yabancıya düştükten sonra ayağa kalkan Şeytan'ın görünüşünü veren bu şiir dolu karışıklığın etkisi altında kalıvermişti.

Bu yüzde çizili fırtına birden yatıştı, sanki bir büyüye uğramış gibi; yabancının, belki de kendisi bilmeden, hem etkeni, hem etkisi olduğu o anlatılamaz ezici güçlülük bir su baskınının çabukluğuyla çevresine yayıldı. Yüzünün çizgileri doğal biçimlerini yeniden alırken alnından bir düşünce selidir boşandı.

Genç kız gerek karşılaştığı garip sahneden, gerekse içine girmekte olduğu sırdan dolayı büyülenmişti. Bunun için, bu tatlı, ilgi çekici yüze hayranlıkla bakabildi. Bir süre, büyülü bir sessizlik içinde, körpe ruhunun o güne kadar bilmediği bir karışıklık içinde kalakaldı.

Az sonra, yabancı, ya Hélène kendini tutamayıp haykırdığı, kımıldandığı için, ya da kendisi düş dünyasından gerçek dünyaya dönüp kendisinin soluğundan başka bir soluk duyduğu için, başını evsahibinin kızına doğru çevirdi; yarı karanlıkta, bir yaratığın ince yüzünü, güzel biçimini seçebildi. Onu, öyle, bir hayalet

gibi kımıltısız, belli-belirsiz görünce, melek sanmış olsa gerekti.

Hélène, soluk soluğa bir sesle: "Siz..." dedi.

Adam ürküp yerinde sendeledi. Alçak sesle: "Bir kadın!" diye haykırdı. "Gidin! Bana acıma, beni bağışlama, ya da mahkûm etme hakkını kimseye tanımıyorum. Tek başıma yaşamak zorundayım ben". Sonra, üstün bir kişi tavrıyla: "Git, yavrum" dedi. "Bu evde oturanlardan bir tekinin benimle aynı havayı solumasına göz yumacak olursam, evin beyinin bana yaptığı iyiliğe karşı nankörlük etmiş olurum. Dünya yasalarına boyun eğmek zorundayım".

Bu son sözleri alçak sesle söylemişti. Bu acı düşüncenin uyandırdığı acıma duygularını da o derin sezişiyle kavramaktan geri kalmadı. Hélène'e bir yılan bakışıyla baktı, bu acayip genç kızın yüreğinde o güne kadar uyumakta olan biralay düşünceyi uyandırdı. Hélène'in gözleri önünde bilinmedik ülkeleri aydınlatan bir ışık çakmıştı sanki. Ruhu sarsılmış, sinivermişti. Adamın her nekadar istemeyerek de olsa ona doğru çevirdiği bu mıknatıslı bakışın gücüne karşı kızcağız savunma gücünü kendinde bulamamıştı. Utanaraktan, tir-tir titreyerekten, dışarı çıktı.

Salona daha yeni girmişti ki babası da geldi. Bundan dolayı, Hélène annesine birşey söyleyemedi.

Marki, kollarını kavuşturmuş, pek düşünceli bir halle, hiç konuşmadan, odanın içinde dolaşıp duruyor, hep biteviye adımlarla, sokağa bakan pencerelerden bahçeye bakan pencerelere kadar gidip geliyordu. Karısı Abel'i kucağında tutuyordu; çocuk uyumuştu. Moïna, koltuğun üzerine bırakıldığı yerde, yuvasında bir kuş gibi, her türlü kaygıdan uzak, uyukluyordu. Büyük abla, bir elinde ipek yumağı, öbür elinde tığ, dalmış, ateşe bakıyordu.

Salonu, dışarısını, evi kaplamış olan derin sessiz-

liği ancak birer birer yatmaya giden hizmetçilerle uşakların yerde sürünen ayak sesleri, sevinçlerinin, düğün şenliklerinin son yankısı boğuk kahkahaları, birbirleriyle konuşarak odalarının kapılarını açıp sonra kapadıkları sırada çıkan gürültü bozdu. Yatakların yanı-başından da boğuk gürültüler duyuldu. Bir iskemle devrildi. Yaşlı bir arabacının öksürüğü güçsüz güçsüz çınladı, kesildi. Biraz sonra, geceyarısı doğa uykuya dalınca birden yükselen o ürkütücü karanlık her yanı sardı. Ancak yıldızlar parlıyordu. Soğuk yeryüzünü pençesi altına almıştı. Bir tek canlı konuşmadı, kımıldamadı. Yalnız, ocaktaki ateş, sessizliğin derinliğini anlatmak ister gibi, fısıldıyordu.

Montreuil'deki saat 1'i çaldı. O sırada, üst katta son derece hafif bir ayak sesi belli-belirsiz duyuldu. Marki'yle kızı, B. De Mauny'yi öldüren adamı odaya kapadıklarını çok iyi bildikleri için, bu ayak sesini hizmetçilerden birinin gezinmesine yordular, salondan önceki bölüğün kapılarının açıldığını duyunca da şaşmadılar.

Birden, adam öldürmüş olan o yabancı aralarında görünüverdi. Marki'nin afallayışı, annenin merakla bakakalışı, kızın şaşırışı adama salonun ta ortasına kadar gelmesi için meydanı boş bırakmıştı.

Yabancı, şaşılacak kadar sakin, tatlı bir sesle, Marki'ye: "İki saat sona ermek üzere, bayım" dedi.

Marki: "Siz bur'dasınız ha!" diye haykırdı. "Bu gücü kim verdi size?"

Korkunç bir bakışla da, sorar gibi, karısına, çocuklarına baktı. Sonra, inançlı bir tavırla, yeniden bağırdı:

— "Siz, siz aramızdasınız ha? Sizin gibi, kana bulanmış, adam öldürmüş biri! Bizim bu temiz tablomuzu kirletiyorsunuz! Çıkın! Çıkın dışarı!" diye öfkeyle haykırdı.

"Adam öldüren biri" lafı üzerine, Markiz bir çığlık attı.

Hélène'e gelince, bu söz onun yaşamını belirler gibi oldu; yüzünde zerre kadar şaşkınlık belirmedi. Bu adamı bekliyor gibiydi. Öylesine genişlemesine yayılmış düşünceleri bir anlam kazandı. İşlediği suçlara Tanrı'nın sakladığı ceza kamçı gibi şaklıyordu. Genç kız kendisini de bu adam kadar suçlu sandığı için, kılı kıpırdamadan bakıyordu ona; arkadaşıydı onun, kız kardeşi. Ona göre, bu olayda Tanrı'nın bir buyruğu ortaya çıkıyordu. Birkaç yıl sonra, mantığı pişmanlıklarını haksız bulacaktı ama, o sırada bu pişmanlıklar kızı deli ediyordu.

Yabancı kımıldamadan, buz gibi duruyordu. Yüzünde, o kalın kıpkızıl dudaklarında küçümser bir gülümseme belirdi. Ağır ağır konuşarak: "Size karşı ne kadar saygılı, düşünceli davrandığımı anlayamadınız" dedi. "Su içmem için verdiğiniz bardağa ellerimle dokunmak istemedim. Kanlı ellerimi çatınızın atında yıkamayı bile düşünmedim. Buradan, hiçbir iz bırakmadan geçip gitmeye çalışarak, evinizden işte işlediğim suçun ancak düşüncesini bırakarak çıkıyorum". *İşlediğim suç* derken dudakları kasılmıştı. "En son olarak şunu da söyleyeyim: Bıraksaydım kızınız..."

Marki, Hélène'e şaşkınca bir korkuyla bakarak "Kızım mı" diye haykırdı. "Ah! acınacak adam! Çık git, yoksa öldürürüm seni!"

— "İki saat sona ermedi daha. Beni öldürürseniz, ya da yakalattırırsanız, kendi gözünüzde de küçülürsünüz... benim gözümde de".

Bu son söz üzerine, Marki, şaşalayarak, suçluyu uzun uzun süzmeye çalıştı ama, gözlerini önüne eğmek zorunda kaldı: Adamın bakışındaki dayanılmaz parlaklığa karşı koyabilecek gücü bulamıyordu kendisinde; bu bakış onun ruhunu bir kez daha allak-bullak etmişti.

İsteminin güçsüzleşmeye başladığını anlamış, daha da çok yumuşamaktan korkuyordu.

— "Yaşh bir adamı öldürdünüz ha! Aile nedir hiç görmediniz demek siz?" dedi, babaca bir tavırla, karısını, çocuklarını gösterdi.

Yabancı: "Evet, yaşlı bir adamı" dedi.

Bunu söylerken alnı hafiçe kırışmıştı.

Marki, konuğunun yüzüne bakmaya korkarak: "Kaçın bur'dan!" diye haykırdı. "Anlaşmamız bozuldu. Öldürmeyeceğim sizi... Hayır! Darağacına adam gönderen biri durumuna da düşmek istemem. Yalnız. çıkın gidin! Korkutuyorsunuz bizi!"

Adam, boyun eğer gibi bir tavırla: "Onu biliyorum" dedi. "Güvenle ayak basabileceğim bir karış toprak yok şu Fransa'da. Yalnız, adalet, Tanrı gibi, özel durumları yargılamasını bilseydi; öldüren mi, yoksa ölen mi canavar, biraz alçakgönüllü davranıp da bunu soruştursaydı, göğsüm ileride, insanlar arasmda kalırdım. Başı vurulan bir adamda daha önce işlenmiş suçlar bulmuyor musunuz Ben kendimi hem yargıç yaptım, hem cellât; insanların o güç adaletinin yerini aldım. İşte bu benim suçum. Esen kalın, bayım. Konukseverliğinize bir acılık kattınız ya, neyse, ben bunun gene de anısını saklayacağım. İçimde gene de şu yeryüzünde birine karşı bir borçluluk duygusu bulunacak; sizsiniz bu. Yalnız, daha yüce yürekli davranmanızı isterdim".

Kapıya doğru gitti.

Bu sırada, genç kız annesine doğru eğildi, kulağına bir şey söyledi.

— "Ah!"

Karısının bu haykırışı üzerine, Marki yerinde sarsıldı, Moïna'yı ölmüş görmüş gibi.

Hélène ayakta duruyordu. Yabancı da, elinde olma-

yarak, geri dönmüştü; yüzünde bu aileden yana bir kaygı belirmişti.

Marki: "Nen var, sevgilim?" diye sordu.

Markiz: "Hélène adamın arkasından gitmek istiyor" dedi.

Yabancı kızardı.

Hélène, alçak sesle: "Değil mi ki annem aşağı-yukarı elimde olmayarak ağzımdan kaçan sözü böylesine kötü yorumladı, onun istediğini yerine getireceğim" dedi.

Çevresine ner'deyse yabanılca-bir göğsünü kabartaraktan baktıktan sonra, gözlerini önüne eğdi, övülecek, alçakgönüllü bir tavır takınarak öyle kaldı.

Babası: "Onu kapadığım odaya çıktın demek sen ha, Hélène?" dedi.

— "Evet, baba".

Marki, o, sarsıcı ürpertiden dolayı değişik bir sesle: "Sen bu adamı ilk kez mi gördün, Hélène?" diye sordu.

— "Evet, baba".

— "Öyleyse, yadırganır bir şey senin böyle bir istek..."

— "Yadırganırsa da, en azından, gerçek bir şey, baba".

Markiz: "A! kızım!" dedi. Bunu alçak sesle söylemişti ama, kocasının işitmesini de istemişti. "Senin yüreğine aşılamaya çalıştığım bütün şeref, alçakgönüllülük, erdem ilkelerine ters düşüyorsun, Hélène. Şu uğursuz saate kadar hep olduğundan başka türlü göründünse, sana acımam bile. Bu yabancının gösterdiği dürüstlük mü çekiyor seni? Yoksa, suç işleyen kimselere gerekli o tür bir güçlülük mü? Sana çok değer verdiğim için, hiç sanmam ki..."

Hélène, soğuk bir sesle: "A! ne sanarsanız sanın, efendim!" diye karşılık verdi.

Yalnız, o sırada büyük bir benlik gücü gösteriyorsa

da, gözlerinden akan yaşları bakışlarındaki ateş güçlükle kurutuyordu.

Yabancı adam annenin ne demek istediğini kızın gözyaşlarından anladı, Markiz'e o kartal bakışıyla baktı. Bunun üzerine, Markiz de, karşı konulamaz bir gücün etkisi altında, bu korkunç baştan çıkarıcıya bakmak zorunda kaldı.

Derken, gözleri adamın o aydınlık, parlak gözleriyle karşılaşınca baştan aşağı bir ürperdi; yılan görünce, ya da Leiden şişesine dokununca nasıl sarsılırız, öyle bir ürperme.

— "Şeytan bu, azizim!" diye bağırdı kocasına. "Herşeyi anlıyor..."

Marki çıngırağın ipini çekmek üzere kalktı.

Hélène adama: "Yok edecek sizi." dedi.

Yabancı gülümsedi, bir adım attı, Marki'yi kolundan tutup durdurdu; şaşkınlık salan bakışına katlanmak zorunda bıraktı onu; bütün gücünü elinden aldı.

— "Gösterdiğiniz konukseverliğin karşılığını ödeyeceğim size." dedi. "Gidip kendimi yakalatmakla, şerefinize leke gelmesinden kurtaracağım sizi. Bundan sonra yaşayacağım da n'olacak artık!"

Hélène, adama ancak bir genç kızın gözlerinde ışıldayan o umut saçan bakışlarla bakarak:; "Pişman olabilirsiniz." dedi.

Adam, başını böbürlenircesine kaldırarak, gür bir sesle: "Hiç de pişman olmam." diye karşılık verdi.

Babası kızına: "Elleri kan lekesi içinde." dedi.

Hélène: "Silerim." diye karşılık verdi.

Marki, kızına yabancıyı başıyla göstermekten çekinerek: "O," dedi, "yalnız seni mi istiyor bakalım, iyi biliyor musun?"

Adam Hélène'e doğru ilerledi. Kızın güzelliği, her nekadar tertemiz, gösterişsiz ise de, içten bir ışıkla ay-

dınlanmış gibiydi; bu ışığın yansımaları da — nasıl söyleyelim — en ufak özellikleri, en ince çizgileri renklendiriyor, ortaya çıkarıyordu.

Adam, insanın gönlüne baygınlıklar veren güzellikteki bu yaratığa tatlı tatlı öyle bir baktı ki, bu bakışın alevi daha da korkunçtu. Sonra, derin bir coşkuyu istemeden belli ederek: "Sizin bana karşı gösterdiğiniz yakınlığı benimsememekle sizi kendiniz için sevdiğimi, babanızın bana sattığı iki saatlik ömrün karşılığını ödediğimi göstermiş olmuyor muyum?" dedi.

Hélène yürek parçalayıcı bir sesle: "Demek beni siz de geri çeviriyorsunuz!" diye haykırdı. "Öyleyse, hepiniz esen-kalın. Öleceğim ben!"

Babasıyla anası, ikisi birden: "Bu da ne demek?" dediler.

Hélène buna hiç karşılık vermedi; anlamlı bir bakışla, sorar gibi, annesine şöyle bir baktıktan sonra, gözlerini önüne eğdi.

Marki de, karısı da yabancının aralarında kalmakta kendinde hak görüyormuş gibi davranışına karşı sözle, ya da eylemle savaşmaya çalıştıklarından, ötekinin de gözlerinden fışkıran kamaştırıcı ışığı üzerlerine saçtığından beri, anlatılamaz bir uyuşukluk içine düşmüşlerdi; bu arada, uyuşan mantıkları da boyun eğdikleri doğa üstü gücü geri itmelerine pek yardım edemiyordu. Hava ağırlaşmış gibi geliyordu onlara; güçlükle soluk alabiliyorlardı. Öyleyken, gene de kendilerini böyle baskı altına alanı suçlayamıyorlardı. Yalnız, içlerinden bir ses güçsüzlüklerinin kaynağının bu büyücü adam olduğunu da söylemiyor değildi.

Bu tinsel can çekişme arasında, Marki bütün gücünü kızının sarsılan mantığını etkilemek üzerinde toplaması gerektiğini düşündü. Onu belinden kavradığı gibi, yabancıdan uzak, bir pencerenin girintisine götürdü.

— "Yavrucuğum," dedi ona alçak sesle, "gönlünde birdenbire tuhaf bir sevgi doğuverdiyse bile, tertemiz geçmiş yaşamın, lekesiz, dindar ruhun bana kafa yapının sağlamlığı konusunda öylesine çok kanıt vermiştir ki bir çılgınlığın önüne geçebilmek için gerekli güçte olmadığını düşünemem. Onun için, bu davranışında gizli bir neden olsa gerek. Valla', benim yüreğim hoşgörüyle dolu bir yürektir; herşeyi olduğu-gibi açabilirsin ona. Yüreğimi parçalasan bile, acılarımı bağrıma basmasını, bana açacağın sırrı tam bir sessizlik içine gömmesini bilirim. Hadi, söyle bakayım: Kardeşlerine karşı gösterdiğimiz sevgiyi mi kıskanıyorsun yoksa? Mutlu olamıyor musun bur'da? Söyle, baba ocağını, kardeşlerini bırakıp gitmeye, aileni en büyük güzelliğinden yoksun etmeye nedir seni iteleyen, anlat."

Hélène: "Babacığım," dedi, "ne kimseyi kıskanıyorum, ne de kimseyi seviyorum... ahbabınız o siyasa adamını, Bay Charles Vandenesse'i bile sevmiyorum."

Markiz sarardı. Kızı, ona bakıyordu, sustu.

— "Er-geç bir adamın kanatları altında yaşamak üzere gidecek değil miyim?"

— "Orası öyle."

Hélène, konuşmasını sürdürerek: "Geleceğimizi nasıl bir kimseye bağlıyoruz, hiç bilir miyiz?" dedi. "Ben, bu adama güveniyorum."

Babası, sesini yükselterek: "Çocuk!" dedi. "Üzerine ne gibi acıların çökeceğini hiç düşünmüyorsun."

— "Onun çekeceği acıları düşünüyorum ben."

— "Ne biçim bir yaşam olacak seninki!" dedi babası.

Kız, mırıldanarak: "Bir kadın yaşamı." diye karşılık verdi.

Markiz, en sonunda konuşacak gücü bularak: "Çok bilmişsin sen!" diye haykırdı.

— "Verdiğim bu karşılıkları sorduğunuz sorular yaratıyor, efendim. Yalnız, isterseniz daha açık konuşurum."

— "Hepsini anlat, kızım. Ananım ben senin."

Burada, kız annesine baktı.

Bu bakış üzerine Markiz bir duraladı. Sonra: "Hélène," dedi, "bana kabahat bulacaksan, herkesin korkuyla kaçtığı bir adamın arkasından gittiğini görmektense, söyliyeceklerini, yüreğime taş basıp, dinlerim."

— "Siz de görüyorsunuz ki, efendim, bensiz yapayalnız kalacaktır o."

Marki: "Yeter, hanım!" diye haykırdı. "Artık bir tek kızımız var."

Moïna'ya baktı. Kızcağız mışıl-mışıl uyuyordu.

Marki sonra Hélène doğru döndü.

— "Manastıra kapatacağım seni!"

Hélène buna insanın bütün umudunu kıran bir sakinlikle karşılık verdi:

— "Olsun, baba. Ölürüm or'da. Benim canımdan, onun ruhundan siz ancak Tanrı'ya karşı sorumlusunuz."

Bu sözler üzerine, ortaya birdenbire derin bir sessizlik çöktü. Herşeyiyle toplum yaşamının bayağı duygularını yere seren bu sahneyi görümleyenler birbirlerine bakmaya korkuyorlardı.

Birden, Marki'nin gözüne tabancaları çarptı. Birini yakaladı, çabucak doldurdu, yabancıya doğrulttu.

Tabanca patlayınca adam arkasına döndü, o sakin, keskin bakışıyla Marki'ye şöyle-bir baktı. Marki'nin kolu önüne-geçilmez bir yumuşamayla gevşedi, bütün ağırlığıyla sarktı, tabanca halının üzerine düştü.

Bunun üzerine, baba, bu korkunç savaşta yenik düşmüş bir halle: "Kızım," dedi, "serbestsin. Öp anneni, razı olursa. Bana gelince, artık ne seni görmek istiyorum, ne sesini duymak."

Anne: "Hélène," dedi, "şunu unutma ki sefil olacaksın."

Adam öldürmüş kişinin o geniş göğsünden çıkan hırıltılı ses bakışları üzerine çekti. Yüzünde hoşgörür gibi bir anlam belirmişti.

Marki, ayağa kalkarak: "Size karşı gösterdiğim konukseverlik pahalıya mal oldu bana." dedi. "Daha önce, ancak yaşlı bir adamı öldürmüştünüz; burada, bütün bir aileyi öldürüyorsunuz. Ne olursa olsun, yıkım olacak bu evde."

Adam, gözlerini Marki'ye dikip uzun uzun bakarak: "Ya kızınız mutluysa?" dedi.

Baba, inanılmaz bir çaba harcayarak, güçlükle konuşabildi:

— "Mutluysa, üzülmem."

Hélène, sıkıla sıkıla, babasının önünde diz çöktü, okşar bir sesle: "Ah! bey'ba, sizi severim, sayarım," dedi, "benim üzerime ister yüreğinizin bütün iyi duygularını boşaltın, ister gözünüzden düştüğüm için duyduğunuz bütün hıncı. Yalnız, yalvarırım size, bana söyleyeceğiniz son sözler öfkeli sözler olmasın."

Marki kızına bakmaktan çekindi.

Bu sırada, adam ilerledi, içinde hem şeytanca, hem tanrısal bir şey bulunan bir gülümseyişle Hélène'e bakarak: "Sen ki adam öldürmüş birinden ürküp korkmuyorsun, bağışlayıcı bir meleksin sen." dedi. "Değil mi ki geleceğini bana bağlamakta direniyorsun, gel."

— "Akıl alacak şey değil!" diye haykırdı baba.

Markiz kızına olağanüstü bir bakışla baktı, ona kollarını açtı. Hélène ağlaya ağlaya annesinin kolları arasına atıdı.

— "Esen-kal," dedi, "esen-kal, anne!"

Sonra, hiç çekinmeden, yabancıya işmar etti. Adam bir irkildi.

Hélène, babasının elini öptükten, Moïna'ya, Abel'e kısaca ama, gene de duyguyla sarıldıktan sonra, adamla birlikte çıktı, gitti.

Marki, iki kaçağın ayak seslerine kulak kabartaraktan: "Gidiyorlar?" diye haykırdı.

Sonra karısına döndü:

— "Düş görüyorum sanırım, hanım." dedi. "Bir giz var bu işin içinde. Siz biliyorsunuzdur, sağlam."

Markiz bir ürperti geçirdi.

— "Bir süredir, kızınız olğanüstü duygusal, şaşılırcasına coşkulu olmuştu." dedi. "Ondaki bu eğilimi kırmaya çalıştımsa da..."

Marki: "Pek iyi anlayamıyorum..." diye söze başladı.

O sırada, bahçeden kızıyla yabancının ayak seslerini duyar gibi olunca, sözünü yarım bırakarak, koştu pencereyi açtı.

— "Hélène!" diye haykırdı.

Bu ses gecenin içinde boş bir yalancı peygamber sözü gibi kayboldu. Marki de, artık yeryüzünde kimsenin karşılık vermediği bu adı söylemekle, sanki bir tılsımı dile getirmiş, şeytanca bir gücün kendisine yaptığı büyüyü bozmuştu. Yüzünden bir ruh eser gibi oldu. Biraz önce olup bitenleri açık-seçik gördü, üzerine çökmüş olan o anlayamadığı güçsüzlüğe öfkeyle söylendi. Yüreğinden kafasına, ayaklarına doğru sıcak sıcak bir ürperti yayıldı; yeniden kendini buldu, öc almaya susamış, korkunç biri oldu; bir çığlık attı:

— "Yetişin! Yetişin!"

Çıngırakların iplerine koştu; garip çınlamalar çıkardıktan sonra gene de koparırcasına çekti.

Bütün hizmetçiler, uşaklar yataklarından sıçrayaraktan uyandılar.

Marki, gene boyuna haykıraraktan, sokağa bakan bütün pencereleri açtı, jandarmaları çağırdı; tabanca-

larını buldu, atlıların gidişini hızlandırmak, adamlarını kaldırmak, komşuları çağırmak için ateş etti. Köpekler beylerinin sesini tanıdılar, havladılar; atlar kişnediler, ön ayaklarıyla toprağı eştiler. O durgun gecenin ortasında korkunç bir gürültüdür koptu.

Marki, kızının ardından koşmak üzere merdivenden aşağı inerken, dört-bir yandan gelen, korkuya kapılmış kimseleri gördü.

— "Kızım? Kaçırdılar Hélène'i! Koşun bahçeye! Sokağı tutun! Yalnız jandarmaya yol verin! Yakalayın o katili!"

O iri bekçi köpeği bağlı olduğu zinciri öfkenin verdiği güçle çabucak kopardı.

— "Hélène! Hélène!" diye bağırdı köpeğe.

Köpek aslan gibi bir sıçradı, kızgın kızgın havladı, bahçeye doğru öyle bir fırlayış fırladı ki Marki onun ardından gidemedi.

O sırada, sokaktan atlıların dört-nala sesleri çınladı. Marki, kapıyı kendisi açmak için, telâşla koştu.

— "Komutan!" diye haykırdı. "Koşun, yolunu kesin Bay De Mauny'yi öldüren adamın! Benim topraklarımdan geçiyorlar. Çabuk, Picardie Tepesi'ne çıkan bütün yolları kuşatın! Bu topraklarda her yeri, koruları, evleri ayağa kaldırtıp arattıracağım. Siz de," dedi adamlarına, "sokağı göz altında bulundurun, girişten Versailles'e kadar sıra olup bekleyin. Hadi, ileri!'

Uşağının getirdiği tüfeği yakaladığı gibi, bahçeye fırladı, köpeğe: "Ara!" diye haykırdı

Uzaklardan korkunç bir havlama ona karşılık verdi. Marki de köpeğin homurtularını işitir gibi olduğu yana doğru yöneldi.

***

Sabahın yedisinde, jandarmanın, Marki'nin adam-

larının ve komşuların bütün aramaları boşa çıkmış bulunuyordu. Köpek dönüp gelmemişti.

Marki, yorgunluktan bitmiş, üzüntüden yaşlanmış bir halde, büyük odaya döndü. Öbür üç çocuğu oradaydılar ama, bu oda bomboş geliyordu ona.

Karısına bakarak: "Kızınıza karşı pek soğuk davrandınız." dedi.

Sonra, gergefi gösterdi. Orada ,bir çiçeğe yeni başlanmış olduğunu görüyordu.

— "İşte bir bu kaldı ondan bize! Demincek bur'daydı, şimdi yok, gitti!"

Ağladı. Ellerini başına kapadı; bir ara, sessiz, öyle kaldı. Eskiden aile mutluluğunun en tatlı levhasını gözler önüne seren bu odaya bakmaya korkuyordu.

Günün soluk aydınlığı son soluklarını vermekte olan lambalarla savaşıyordu; şamdanlar oyalı kâğıt süslerini yakmaya başlamıştı. Ne varsa hepsi babanın üzüntüsüne uyuyordu.

En sonunda, gergefi göstererek: "Kırıp atmalı bunu!" dedi. "Bize onu hatırlatan hiçbirşeyi görmeye dayanamayacağım bundan sonra."

⁂

Marki ile karısının büyük kızlarını istemeye istemeye baştan çıkaran adamın o anlaşılmaz gücüne karşı koyamayarak, onun ellerinden gitmesi gibi büyük bir yıkıma uğradıkları o korkunç Noel gecesi alın yazılarının onlara yaptığı bir uyarmaydı sanki.

Bir borsa simsarının iflâs etmesi Marki'yi batırdı. Bunun üzerine, Marki, bir para oyununu denemek üzere, karısının mallarını rehine koydu; bundan elde edeceği gelir, aileye bütün eski servetini yeniden sağlayacaktı sözde. Bu iş Marki'yi büsbütün batırdı. O da, düş-

tüğü umutsuzluk içinde, herşeyi denemeye kalktı; sonunda, yurdundan ayrılmak zorunda kaldı.

Gideli altı yıl olmuştu. Arada, ailesi ondan pek seyrek haber almıştı. Amerikan Cumhuriyetlerinin bağımsızlığının İspanya'da tanınmasından birkaç gün önce, Marki dönmek üzere olduğunu bildirdi.

Güzel bir günün sabahında birkaç Fransız tüccarı, Bordeaux'dan birkaç fersah uzakta, iki direkli, selen yelkenli bir İspanyol gemisinin güvertesinde bulunuyorlar. Meksika'da, Kolombiya'da giriştikleri uzun çalışmalar, tehlikeli yolculuklar karşılığı elde ettikleri varlıklarıyla yurtlarına dönmek için sabırsızlanıyorlardı. Çeşiti yorgunluklardan, ya da yaşının kaldıramayacağı üzüntüden bitkin düşmüş bir adam korkuluğa dayanmıştı, güverteye toplanmış yolcuların gözleri önüne serilen görünüm ona hiçbir şey demiyor gibiydi.

Herkes, deniz yolculuğunun korkuncalarını atlatmış olmanın sevinciyle, günün güzelliğinin çekmesiyle, sanki doğdukları toprağı selâmlamak üzere, güverteye çıkmıştı. İçlerinden çoğu gözkesiminde yükselen ak bulutların yarattığı şaşılacak biçimlere karışmış deniz fenerlerini, Gaskonya'nın yapılarını, Cordouan Kulesi'ni görmek için can atıyordu.

Geminin önünde şakalaşan o gümüşlü saçaklar olmasa, geminin ardında çizdiği, çabucak siliniveren o uzun iz bulunmasa, yolcular kendilerini enginin ortasında kımıldamadan duruyor sanırlardı; deniz öylesine durgundu. Gökyüzünde insanı kendinden geçirecek bir arılık vardı. Gökkubbenin koyuluğu belli-belirsiz, gömlek gömlek azalıyor, suların mavimtıraklığında eriyordu; bir birleşme noktasını da yıldızlar gibi pırıl-pırıl yanan aydınlık bir çizgiyle belirtiyordu. Güneş göz alabildiğine uzanan denizde milyonlarca pulu kıvılcımla-

tıyordu; öyle ki geniş su ovaları belki de gökyüzü ovalarından daha çok ışık saçıyordu.

Geminin bütün yelkenleri pek tatlı bir rüzgârla şişmişti. Bu kar gibi çarşaflar, şu yüzen sarı köşkler, ipten ağlar havanın, gökyüzünün, enginin parlak yüzeyi üzerinde, buğu gibi yelken bezlerinin saçtığı gölgelerin renginden başka renk almadan, tam bir kesinlikle çiziliyordu.

Güzel bir gün, serin bir rüzgâr, anayurdun görünüşü, durgun bir deniz, düş gibi bir gürültü, sevgilisiyle buluşacağı yere koşan bir kadın gibi engin suların üzerinde kayıp giden cici bir gemi... güzelliklerle dolu bir levhaydı bu; öyle bir sahne ki insan ruhu orada, baştan başa kımıldama, kaynaşma olan bir noktadan kalkarak, değişmez, kıpırdamaz uzaklıkları kavrayıp kuşatabilir. Issızlıkla canlılık, sessizlikle gürültü arasında şaşırtıcı bir karşıtlık vardı burada; öyleyken, gene de, gürültü, canlılık nerede, hiçlik, sessizlik nerede, insan bilemiyordu. Bu tanrısal büyüyü hiçbir insan sesi de bozmuyordu.

İspanyol kaptan, gemicileri, Fransızlar, kimi oturmuş, kimi ayakta ,hepsi anılarla dolu dindarca bir kendinden-geçme içine dalmışlardı. Bir tembellik vardı havada. Sevinçten gülen yüzlerde geçmiş kötülüklerin hepten unutulmuş olduğu okunuyordu. Bütün bu adamlar da şu tatlı geminin üzerinde sanki altın bir düş içindeymiş gibi salınıyorlardı.

Yalnız, korkuluğa abanmış o yaşlı yolcu, ara-sıra, gözkesimine biraz kaygılı kaygılı bakıyordu. Yüzünün bütün çizgilerinde alınyazısına karşı bir meydan okuma vardı. Fransa topraklarına istediği kadar çabuk varamamaktan korkar gibiydi.

Bizim Marki'ydi bu adam. Talihi onun umutsuzluğunun haykırışlarına, çabalayışlarına karşı sağır dav-

ranmamıştı. Beş yıllık didinmelerden, çalışmalardan sonra, bir de bakmıştı ki hayli varlıklı bir kişi olmuş. Yurdunu yeniden görmek, ailesine mutluluk götürmek için çırpınırken, o da Havana'daki birtakım Fransız tüccarların yaptığını yapmış, onlarla birlikte, Bordeaux'ya doğru yola çıkan bu İspanyol gemisine binmişti.

Kafası, hep kötü olayları önceden görmekten artık bıkmış olduğu için, şimdi onun gözleri önüne geçmişteki mutluluğunun en tatlı imgelerini seriyordu. Uzaktan, karanın çizdiği boz çizgiyi görünce, karısıyla çocuklarını görür gibi oldu. Yeniden yerinde-yurdunda, evceğizindeydi; kendisine sarılıyorlarmış, okşuyorlarmış gibi geldi ona. Moïna'yı gözünün önüne getiriyordu: Büyümüş, güzelleşmiş, bir genç kız gibi alımlı olmuştu.

Bu düş bir gerçek niteliği alınca, gözleri doldu. Bunun üzerine, sarsılışını gizlemek ister gibi, karayı haber veren sisli çizginin karşısına düşen yana, denizin gözkesimine doğru baktı.

— "Gene o." dedi. "Ardımızdan geliyor bizim."

İspanyol kaptan: "Kim?" diye haykırdı.

Marki, alçak sesle: "Bir gemi." dedi.

Kaptan Gomez: "Ben onu dün de gördüm." diye karşılık verdi.

Fransız'a, bir şey sorar gibi, uzun uzun baktı. Sonra, kulağına eğildi:

— "Hiç ardımızı bırakmadı."

Marki: "Orası öyle de, niçin, bilmem, yanımıza da hiç yaklaşmadı." dedi. "Çünkü sizin şu külüstür *Saint Ferdinand*'ınızdan çok daha iyi bir yelkenli o."

— "Yarası olsa gerek. Su alıyordur."

Fransız: "Yaklaşıyor!" diye haykırdı.

Kaptan gene onun kulağına: "Kolombiya'lı bir korsan bu." dedi. "Karaya altı fersahımız var daha; rüzgâr da azalıyor."

— "Yürümüyor, uçuyor! İki saate kadar avının elden kaçacağını biliyormuş gibi. Ne küstahlık!"

Kaptan: "O mu?" diye haykırdı. "A! boşuna *Otello* dememişler ona. Geçenlerde bir İspanyol firkateynini batırmış, topu-topu otuz topu varken hem de! Ben bir ondan korkardım, Antiller'de dolaştığını bilmez değildim çünkü."

Bir ara durdu, gemisinin yelkenlerine baktı. Sonra: "Rüzgâr yükseliyor." dedi. "Vaktinde varacağız. Varmalıyız; Paris'li insanın gözünün yaşına bakmaz çünkü."

Marki de buna karşılık: "O da vaktinde varır!" dedi.

Otello ile aralarında şimdi ancak üç fersah kalmıştı. Marki ile Kaptan Gomez'in konuştuklarını tayfa duymamıştı ama, bu yelkenin görünmesi gemicilerle yolcuların çoğunu ikisinin bulunduğu yere doğru çekmişti. Yalnız, aşağı-yukarı hepsi, onu tücar gemisi sandıklarından, yaklaşmasına ilgiyle bakıyorlardı.

Derken, tayfalardan biri, zorlu bir dille, birden haykırdı:

— "Vay canına! Yandık! Paris'li kaptan bu!"

Bu korkunç ad işitilir işitilmez, gemiyi bir korkudur aldı; anlatılamaz bir karışıklıktır başladı.

İspanyol kaptan, konuşmasıyla, tayfasına geçici bir güç verdi. Sonra, bu korkulu durumda, ne olursa olsun karaya ulaşmak istediği için, direklerini donatan yelkenlerin hepsini rüzgâra vermek üzere, iskele, sancak, üstteki, alttaki bütün yaprak yelkenleri de çabucak açtırmaya çalıştı. Yalnız, bu işler hiç de kolay olmadı; bir savaş gemisinde herkesin bayıldığı o şaşılacak bütünlük bu manevralarda yoktu elbette.

Otello, yelkenlerine iyi bir yön verilmiş olmasından dolayı. kırlangıç gibi uçuyorsa da, görünüşte öyle az ilerliyordu ki Fransız'cıklar tatlı bir düşe kapıldılar.

Derken, görülmemiş çabalardan sonra, Gomez'in kendisinin de davranışlarıyla, sesiyle yardım ettiği ustaca manevralar sonunda *Saint Ferdinand* yeni bir atılışa geçtiği sırada, dümenci, hiç kuşkusuz bile bile, yanlış bir dümen kırışla, gemiyi yana saptırdı. Yelkenler, rüzgârı yandan alınca, öyle birdenbire söndü ki tekne rüzgâra büyük ölçüde ters düştü; kontrabastonlar kırıldı, gemi iyicene tökezledi.

Kaptan, anlatılamaz bir öfkeyle, yelkenlerinden daha beyaz kesildi. Bir sıçrayışta, dümencinin üzerine atıldı; kamasını ona öyle bir kızgınlıkla savurdu ki saplayamadı. Yalnız, adamı denize yuvarladı, dümen çubuğunu yakaladı, o yiğit, korkusuz gemisini ayağa kaldıran korkunç karışıklığı düzeltmeye çalıştı. Üzüntüsünden gözlerinden aşağı yaşlar boşandı; çünkü, ustalığımızın sonucunu bozan bir arkadan-vurma beklenen bir ölümden daha çok üzer bizi. Yalnız, kaptan ne kadar sövüp saydıysa iş de o kadar başarısız oldu.

Kaptan yardım isteme topunu kendi ateşledi. Kıyıdan işitirler belki, diye umuyordu.

Bu sırada ,korsan da, hertürlü umudu kırıcı bir hızla geliyordu. Top ateşine o da topla karşılık verdi. Güle geldi *Saint Ferdinand*'ın iki kulaç ötesine düştü.

Marki: "Vay canına!" diye haykırdı. "Ne güzel nişan aldılar! Özel olarak yapılmış topları var bunların."

Gemicilerden biri, buna karşılık: "A! o konuştu mu, susmalı, anlıyor musunuz!" dedi. "Paris'li İngiliz gemisinden bile korkmaz."

Kaptan, umutsuz bir sesle: "Bu iş bitti!" diye haykırdı. Dürbününü dikip bakmış, karadan yana hiçbir şey görememişti. "Benim sandığımdan daha da uzakmışız Fransa'ya."

Marki: "Ne üzülüyorsunuz?" dedi. "Bütün yolcula-

rınız Fransız; geminizi kirayla tutmuşlar. Bu korsan da Paris'liymiş, öyle diyorsunuz. E, ak sancağı çekin..."

Kaptan: "Batırır bizi." dedi. "Zengin bir avı ele geçirmek isteyince yapmayacağı yoktur onun."

— "A, evet! Korsansa."

Gemici, sert bir tavırla: "Korsan!" dedi. "Kuraldan dışarı hiç çıkmaz... ya da, öyle davranmasını bilir."

Marki ,gözlerini havaya dikerek: "E, öyleyse, boyun eğeceğiz." dedi.

Gene de, gözyaşlarını tutma gücünü buldu kendisinde.

Marki sözünü tamamlarken, top bir daha gürledi. Şimdi daha iyi nişan almıştı. Gülle *Saint Ferdinand*'ın bir yanından girdi, öbür yanından çıktı.

Kaptan, üzgün bir tavırla: "Orsa alabanda!" dedi.

Paris'li'nin dürüstlüğünü savunmuş olan gemici bu umutsuz manevraya pek ustaca yardım etti. Bütün tayfa, ölüm korkusu içinde geçen bir yarım saat, en derin şaşkınlık içinde, bekledi. Gemide, beş yolcunun serveti olarak, yirmi milyon tutarında gümüş para vardı; bu arada, Marki'ninki bir milyon yüzbin frangı buluyordu.

En sonunda, *Otello* on tüfek atımı kadar yakına gelmişti; ateşe hazır on iki topunun korku saçan ağızları açık-seçik görülüyordu. Bu gemi Şeytan'ın onun için özel olarak üfürdüğü bir rüzgârla uçar gibiydi. Yalnız, usta bir gemicinin gözü bu hızın sırrını kolayca anlayabilirdi. Bunun için, kısaca, teknenin atılışına, ince-uzun biçimine, gövdesinin dar, direğinin uzun oluşuna, yelkenlerinin biçimine, donanımının hayranlık uyandıran hafifliğine, bir de yelkenlerin meydana getirdiği o ak yüzeyi tayfanın bir tek kişiymiş gibi yönetip kullandıklarına bakmak yeterdi. Bir yarış atı, ya da yırtıcı bir kuş kadar hızlı, kafalı olan bu sırım gibi tahta yaratık,

her yanıyla, bir güçlülükten ileri gelen inanılmaz bir güvenliği dile getiriyordu.

Korsanın tayfası hiç konuşmuyor, direnç görürlerse zavallı tüccar gemisini parçalamaya hazır bulunuyordu. Bereket versin, bizimkilerin gemisi, kabahat işlerken öğretmeni yakalamış bir öğrenci gibi, sindi kaldı.

Marki, kaptanın elini sıkarak: "Toplarımız var!" diye haykırdı.

Kaptan: "Ya adamlarımız?" diyerek, yaşlı askere hem yüreklilikle, hem de umutsuzlukla dolu bir bakışla baktı.

Marki geminin tayfasına baktı, ürperdi. Dört tüccar, benizleri atmış, titriyorlardı. Gemiciler ise, içlerinden birinin çevresine dizilmişler, *Otello*'ya geçmek üzere toplanıyor gibiydiler; korsana istekli bir merakla bakıyorlardı. Tayfabaşı, kaptan, Marki, gökyüzünü gözden geçirerek, birbirlerinden umutlu düşünceler alıp, veriyorlardı.

— "Ah! Kaptan Gomez, yüreğim acıdan ölmüş bir halde, yurdumu, ailemi arkada bıraktım; çocuklarıma sevinç, mutluluk getirdiğim sırada gene ayrılacak mıyım onlardan?"

Marki, bunları söyledikten sonra, öfkeden doğan bir gözyaşını denize atmak üzere, arkasına döndü. Orada, dümencinin yüze yüze korsan gemisine doğru gittiğini gördü.

Kaptan, onun sözlerine karşılık vererek: "Bu sefer temelli ayrılacaksınız besbelli." dedi.

Fransız İspanyol'a öyle aptal aptal baktı ki, onu korkutu.

O sırada, iki gemi ner'deyse birbirine yanaşmıştı. Marki de, düşman tayfanın yüzlerini görünce, Gomez'in bu uğursuz sözlerinin doğru çıkacağına inandı. Her topun çevresinde üçer kişi duruyordu. Pehlivan yapıla-

rına, sert çizgilerine, damarlı çıplak kollarına bakınca, insan tunç heykeller sanırdı onları. Ölüm onların canını ahrsa da yere deviremezdi. Gemiciler iyi silâhlanmış, canlı, çevik, güçlü, kımıldamadan duruyorlardı. Bütün bu güçlü yüzler güneşten iyice yanmış, işten sertleşmişti. Gözleri birer kor gibi parlıyor, kafalarının zehir gibi işlediğini, şeytanca bir sevinç duyduklarını belirtiyordu. Şapkaları da, insanları da kapkara bu gemiyi kaplayan derin sessizlik orada bu insandan şeytanlara güçlü yumruğu altında boyun eğdiren bir disiplin bulunduğunu gösteriyordu.

Reis, büyük direğin dibinde, kollarını göğsüne kavuşt.urmuş, ayakta duruyordu. Silâhsızdı; yalnız, ayağının dibinde bir balta vardı. Başına, güneşten korunmak için, geniş kenarlı bir şapka geçirmişti; gölgesi yüzünü saklıyordu. Beylerinin önüne yatmış köpekler gibi, topçular, erler, gemiciler gözlerini bir kaptanlarına, bir o ticaret gemisine çeviriyorlardı.

İki gemi birbirine yanaşınca, sarsıntı korsanı daldığı düşten çekti aldı. Adam kendisinden iki adım ötede duran genç bir subayın kulağına iki söz etti.

Teğmen: "Yanaşma kancaları!" diye haykırdı.

Saint Ferdinand şaşılacak bir çabuklukla *Otello*'ya kancalarla bağlandı. Korsanın alçak sesle verdiği, tekrarladığı buyruklara göre, ayrı ayrı işlere ayrılmış tayfalar, dua törenine giden papaz okulu öğrencileri gibi, tutsak gemiye geçtiler; gemicilerin, yolcuların ellerini bağladılar, paraları, malları ele geçirdiler. Kısa bir süre içinde, para dolu fıçılar, yiyecekler, *Saint Ferdinand*'ın bütün tayfası Otello'nun güvertesine aktarma edildi.

Marki elleri bağlanıp da sanki o da basbayağı bir malmış gibi bir dengin üzerine atıldığını görünce kendini bir rüyanın pençesi altına düşmüş sandı.

Korsanla yardımcısı, bir de tayfabaşı durumunda

olduğu anlaşılan bir gemici başbaşa verip bir şeyler konuştular. Bu kısa tartışmadan sonra, gemici adamlarına ıslık çaldı. Verdiği buyruk üzerine, hepsi *Saint Ferdinand*'ın üzerine sıçradılar, iplere tırmandılar; savaş alanında bir askerin ölen arkadaşının öteden beri göz koyduğu ayakkaplarını, kaputunu üzerinden çekip alışı gibi, çabuk çabuk geminin direklerini, yelkenlerini, bütün donanımını soymaya koyuldular.

İspanyol kaptan, soğuk bir tavırla, Marki'ye: "Bittik!" dedi.

Üç başın aralarındaki konuşmayı, sonra da gemisini yağmaya koyulan gemicilerin yaptıklarını yan gözle görmüştü.

Marki de: "Nasıl?" diye sordu.

İspanyol: "Bizi ne yapacaklar sanırsınız?" diye karşılık verdi. "*Saint Ferdinand*'ı Fransa, İspanya limanlarında kolay kolay satamayacaklarını anlamışlardır, sağlam. Başlarından atmak için, batıracaklar. Bize gelince, kendileri eksiklerini hangi limandan tamamlayacaklarını bilemezken, bir de bizi beslemeyi üzerlerine alırlar mı sanıyorsunuz?"

Kaptan sözlerini daha yeni bitirmişti ki, Marki korkunç bir haykırış işitti; arkasından da, suya düşen gövdelerin çıkardığı boğuk bir gürültü. Dönüp baktı, dört tüccarın yerinde yeller esiyordu. Yabanıl suratlı sekiz topçunun, Marki onlara korkuyla bakarken, kolları daha havadaydı.

İspanyol kaptan, soğuk soğuk: "Demedim mi ben size!" dedi.

Marki birden doğruldu. Deniz gene durgunlaşmıştı. Zavallı yol arkadaşlarının boğulup gittikleri yeri göremedi bile. Onlar şimdi, ayakları, bilekleri bağlı, dalgaların altında, yuvarlanıp gidiyorlardı, balıklar çoktan parçalamamışlarsa.

Ondan biraz ötede, dönek dümenciyle, Parisli kaptanın gücünü göklere çıkarmış olan gemici korsanlarla ahbaplık ediyorlar, öbür geminin *Otello*'nun tayfası arasına katılmaya değer gördükleri gemicilerini onlara parmakla gösteriyorlardı; geri kalanların ise, çirkin küfürlere aldırmayan iki miço tarafından ayakları bağlanıyordu. Seçme işi bitince, sekiz topçu ölüme mahkûm edilenleri yakaladıkları gibi denize atıverdiler.

Korsanlar bu adamların çeşitli biçimde düşüşlerine, yüzlerini buruşturmalarına, çektikleri son işkenceye şeytanca bir merakla bakıyorlardı; yüzlerinde ne alay okunuyordu, ne şaşkınlık, ne de acıma. Onlar için bu, pek alışık oldukları olağan bir olaya benziyordu. Daha yaşlıları, bunun yerine, gözlerini büyük direğin dibine konmuş para fıçılarına dikmişlerdi.

Marki ile Kaptan Gomez, bir dengin üzerine oturmuşlar, konuşmadan, donuk, donuk bakışıyorlardı. Biraz sonra gördüler ki Saint Ferdinand'dakilerden, seçilen gemicilerin dışında, yalnız ikisi sağ kalmış. İki casusun İspanyol gemicileri arasında seçtikleri yedi tayfa çoktan, seve seve, Perulu olup çıkmışlardı.

Marki birden: "Ne korkunç herifler!" diye haykırdı.

Mertlik, yüce yüreklilik adına duyduğu öfkeden, kendi acısını, ayağını tetik almak gerektiğini unutmuştu.

Gomez: "Gerekeni yerine getiriyorlar." diye karşılık verdi. "Bu adamlardan biri elinize geçse kılıcınızı karnına saplamaz mısınız?"

Bu sırada, korsanın yardımcısı, İspanyol'a doğru dönerek: "Kaptan," dedi, "Parisli sizden söz edildiğini işitmiş. Dediğine göre, Antiller'deki boğazları, Brezilya kıyılarını iyice yalnız siz bilir mişsiniz. İster misiniz..."

Kaptan küçümser gibi bir haykırışla adamın sözünü kesti.

— "Bir denizci gibi, yurduna bağlı bir İspanyol gi-

bi, dini-bütün bir kimse gibi öleceğim ben! Anladın mı?"

Delikanlı: "Denize!" diye bağırdı.

Bu buyruk üzerine, topçulardan ikisi Gomez'i yakaladılar.

Marki, iki korsanı durdurarak: "Alçaksınız sizler!" diye haykırdı.

Korsanın yardımcısı: "Pek öyle öfkelenme, babalık!" dedi. "Göğsündeki al şerit bizim kaptanı biraz etkilerse de bana vız gelir! Şimdi biraz konuşacağız senlen."

Bu sırada, boğuk bir gürültü duyuldu; hiçbir yalvarıp sızlanmanın karışmadığı bir gürültü. Marki anladı: Gomez tam bir denizci gibi ölmüştü.

Marki korkunç bir öfke çılgınlığı içinde: "Ya servetim, ya ölüm!" diye haykırdı.

Korsan, alaylı alaylı sırıtarak: "A! bakıyorum akıllıca düşünüyorsun!" dedi. "Bizden birşeyler elde edebileceğini iyi biliyorsun artık..."

Sonra, adamın bir işmarı üzerine, iki korsan koştu geldi Marki'nin ayaklarını bağlamaya ama, bizimki, akla gelmez bir acarlıkla, onlara tekme savurdu; beklenmedik bir davranışla ,öbürünün belindeki kılıcı çekti aldı; işinde pek usta yaşlı bir süvari generali olduğunu gösteren büyük bir çeviklikle düelloya başladı.

— "Ey, haydutlar! Napoléon'un eski bir askerini suya atamazsınız sanki bir istiridyeymiş gibi."

İnatçı Fransız'ın üzerine, ner'deyse burnunun dibinden, ateş eden tabancaların sesi, Parisli'nin dikkatini çekti. O sırada Saint Ferdinand'dan alınmasını buyurduğu donanımların taşınmasına gözetiyordu. Telâşlanmadan, geldi yiğit generali arkasından kavradı, çabucak bir kaldırdı, kenara doğru götürdü. İşe yaramaz bir sırık parçasıymış gibi, suya atmaya hazırlandı.

Bu sırada, Marki kızını baştan çıkaran adamın ya-

ban hayvanı bakışıyla göz göze geldi. Babayla damadı birbirlerini birden tanıdılar.

Kaptan, kollarındaki adam sanki kuş gibi hafifmiş gibi, atılışına başlangıçtakinin tersi bir yön vererek, denize atacak yerde, büyük direğin dibine bıraktı.

Gemiden bir uğultudur yükseldi. Bunun üzerine, korsan adamlarına şöyle-bir baktı, birden derin bir sessizlik oldu.

Kaptan, duru, sağlam bir sesle: "Hélène'in babası bu!" dedi. "Ona saygı göstermeyenin vay haline!"

Bir sevinç haykırışması uğultusu geminin üzerinde çınladı, bir kilise duası gibi, *Te Deum*'un ilk çığlığı gibi göklere yükseldi. Muçolar iplere asılıp sallandılar; tayfalar şapkalarını havaya fırlattılar; topçular ayaklarını yere vurdular; herbiri zıpladı, haykırdı, ıslık çaldı, küfür etti.

Bir sevincin belirtilişindeki bu aşırılık Marki'ye kaygı verdi, kara kara düşündürdü. Bu duyguyu korkunç bir gize yordu; onun için de, konuşabilecek duruma gelince, ilk sözü şu oldu:

— "Kızım? Nerede?"

Korsan Marki'ye o derin bakışlarından biriyle şöyle-bir baktı. Onun bu bakışları, neden olduğu bilinmeden, en acar kimseleri bile alt-üst ederdi. Marki'yi dilsiz etti. Tayfalar buna pek sevindiler; reislerinin başkaları üzerinde pek güçlü olduğunu görünce sevinmişlerdi.

Korsan Marki'yi aldı bir merdivene doğru yöneltti, aşağı indirdi, bir kamaranın kapısına götürdü.

— "İşte kızınız bur'da!" deyerek, kapıyı hızla itti.

Sonra, yaşlı askeri şaşkınlıklar içinde bırakarak çekildi. Marki gözlerinin önüne serilen levha karşısında afallamış kalmıştı.

Hélène, kapısının birdenbire açıldığını duyunca,

uzandığı divandan doğrulmuştu. Babasını görünce şaşırdı, bir çığlık attı.

Öyle değişmişti ki onu ancak bir babanın gözleri tanıyabilirdi. Sıcak ülkelerin güneşi apak yüzüne esmer bir ten vermiş, inanılmaz bir renklilikle güzelleştirmişti. Bu ona şiir dolu bir anlam veriyordu. Bu yüzde bir büyüklük havası esiyor, yüce bir sağlamlık okunuyordu; öyle derin bir duygu vardı ki en kaba ruh bile bunun etkisi altında kalırdı. Soyluluk dolu boynuna dökülen uzun, gür saçları bu yüzdeki övünce bir de güçlülük katıyordu. Hélène duruşunda, davranışında güçlülüğünün bilincini belli ediveriyordu. Üstün gelmenin verdiği bir sevinç pembecik burun deliklerini hafifçe şişiriyordu; dirlikli mutluluğu da güzelliğinin bütün gelişmelerinde belliydi. Onda hem bilmem nasıl bir kız-oğlan kızlık tatlılığı vardı, hem de sevgililere özgü o tür bir övünç. Hem köle, hem egemendi; buyruğa boyun eğmek istiyordu, çünkü buyruk verebilirdi. Albeniyle, incelikle dolu bir görkemle giyinmişti. Üzerindekiler baştan aşağı Hint ipeklisiydi; divanı, yastıkları keçi kılından dokunmuş kumaştandı, o geniş kamaranın tabanını bir Acem halısı örtüyordu, dört çocuğu da ayaklarının dibinde oynuyorlar, şatolarını inci gerdanlıklardan, değerli mücevherlerden, pahalı şeylerden kuruyorlardı. Mme Jaquotot'nun fırçasından çıkmış birkaç Sèvres işi çini vazoda mis gibi kokan az-bulunur çiçekler vardı: Meksika yaseminleri, Japon gülleri. Bunların arasında da, evcilleşmiş ufacık Amerikan kuşları uçuşuyordu, birer kızılyakut, gökyakut, canlı altın gibi. Bu büyük odaya bir de piyano konmuştu; sarı ipekli kaplı duvarlarda da, orada-burada, ufak boydaysa da, en iyi ressamların elinden çıkma tablolar görülüyordu: Bir Terburg'un yanında Gudin'in bir günbatışı bulunuyordu; Raffaello'nun bir Meryem'i, Girodet'nin bir taslağıyla şiir kavgası edi-

yordu; bir Gérard Dow bir Drolling'i gölgede bırakıyordu. Çin işi laklı bir masanın üzerinde nefis yemişlerle dolu bir altın tabak duruyordu. Kısacası, odasının ortasında; büyük bir ülkenin ecesi gibiydi; başı taçlı erkeği de, yeryüzünün en güzel şeylerini oraya toplamıştı.

Çocuklar keskin bir canlılıktaki gözlerini ikide-bir dedelerinin üzerine dikiyorlardı. Türlü savaşlar, fırtınalar, gürültü-patırdılar ortasında yaşamaya alışmış bu çocuklar David'in *Brutus* tablosunda çizdiği o, savaşa, kana meraklı küçük Romalılar'ı andırıyorlardı.

Hélène, gördüğünün gerçek olduğuna kendini inandırmak ister gibi, babasını yakalayarak: "Nasıl olur!" diye haykırdı.

— "Hélène!"

— "Baba!"

Birbirlerinin kollarının arasına atıldılar. Yaşlı adamın sarılışı hiç de kızınınkinden daha güçlü, daha sevgi dolu olmadı.

— "Demek siz de bu gemideydiniz?"

Marki, divanın üzerine oturdu, çevresine toplanıp gözlerini bön bön kendisine dikmiş olan çocuklara bakarak: "Evet." dedi. "Az daha öldürüyorlardı, bereket versin..."

Hélène: "Kocama." diye onun sözünü kesti. "Anladım."

Marki: "Ah!" diye haykırdı, "seni böyle mi bulacaktım, Hélène'ciğim, uğrunda bunca gözyaşı döktükten sonra! Başına gelenlerden dolayı gene içim sızlayacak demek."

Hélène, gülümseyerek: "Niçin?" diye sordu. "Sevinmeyeceksin demek bütün kadınların en mutlusu olduğumu öğrenmekle?"

Babası, şaşkınlığından yerinden sıçrayarak: "Mutlu ha!" diye haykırdı.

Hélène, onun ellerini kavrayıp sıkarak, küt-küt atan göğsüne bastırdı: "Evet, baba." dedi.

Bu yaltaklanmaya bir baş kırış da ekledi ki bunu sevinçten kıvılcımlanan gözleri daha da anlamlı kılıyordu.

Marki: "Peki, nasıl?" diye sordu.

Kızının yaşamını merak ediyordu; bu ışık saçan yüz karşısında da, herşeyi unutmuştu.

Hélène: "Dinleyin, bey'ba." diye karşılık verdi. "Sevgilim, kocam, kölem, beyim olarak öyle bir erkeğim var ki ruhu şu uçsuz-bucaksız deniz gibi geniş, tatlılığı gökyüzü gibi bol. Kısacası, bir tanrı! Yedi yıldan beri ondan bir söz, bir duygu duymadım, bir davranış görmedim ki sözlerinin, okşamalarının, sevgisinin tanrısal uyumu bütünlükle çelişsin. Hep dudaklarında bir gülümsemeyle, gözlerinde bir sevinç ışınıyla bakmıştır bana. Yukarıda, ortalığı inleten sesi çoğunlukla fırtınanın uğultularını, ya da savaşlarının gürültüsünü bastırır; burada ise, sesi Rossini'nin müziği gibi tatlı, hoştur. Rossini'nin eserleri bana geliyor. Kadın hevesinin tutturabileceği ne varsa, hepsini elde ediyorum. İsteklerimin kat kat yerine getirildiği bile oluyor. Kısacası, denizlerin sultanıyım; bir sultan gibi, benim de bir dediğim iki olmuyor."

Hélène burada kendiliğinden durdu.

— "O! *mutlu* mu dediniz! Benim mutluluğumu bu söz bile anlatamaz. Bütün kadınların payını ben almışım! Bir kadının sevdiğine karşı bir tutkunluk, kendinden geçercesine bir bağlılık duyması, onun gönlünde de kadın ruhunun kendini kaybedebileceği sonsuz bir duygu bulması, hem de her zaman! Söyleyin: Bir mutluluk mu bu? Daha şimdiden binbir yaşamı kıtlıktan çıkarcasına yemiş bitirmiş bulunuyorum. Yalnız ben varım bur'da; istediğimi buyuruyorum ben bur'da. Bu soy-

lu gemiye hiçbir dişi yaratık ayak basmamıştır. Burada Victor hep burnumun dibindedir."

Hélène ince, şeytanca bir alayla bunun üzerinde durdu:

— "Benden uzağa gitse gitse geminin burnundan kıçına kadar gidebilir ancak. Yedi yıl! bu sürekli sevince, bu her dakika sınamaya yedi yıl dayanmış bir sevgi sevgi midir? Hayır! yo, hayır! Yaşamda bildiğim ne varsa hepsinden çok daha üstün bir şey bu. Tanrısal bir mutluluğu anlatmaya insan dili yetmez."

Alev alev yanan gözlerinden bir seldir boşandı. Bunun üzerine, dört çocuk sızlanaraktan bir çığlık attılar, civcivlerin annelerine koşmaları gibi, ona doğru atıldılar. En büyük oğlan, korkutur gibi bakaraktan, Marki'ye bir yumruk attı.

Annesi: "Sevinçten ağlıyorum ben, Abel, yavrum." dedi.

Çocuğu kucağına aldı. Oğlan, anasıyla oynamaya gelen bir aslan yavrusu gibi, kollarını annesinin o soylu boynuna dolayarak okşadı onu.

Marki kızının çocuğa büyük bir coşkunlukla verdiği karşılıktan şaşırmıştı.

— "Demek hiç canın sıkılmıyor?"

— "Sıkılıyor," dedi Hélène, "karaya çıktığımızda, kocamdan hiç ayrılmadığım halde."

— "Peki ama, eğlentileri, baloları, çalgıyı severdin sen?"

— "Çalgı, onun sesi; eğlencem, onun uğruna yarattığım süsler. Biri giyinişimi beyendi mi, bütün dünya bana hayran kalmış demek değil midir? Şu elmasları, gerdanlıkları, taşlı taçları, bütün bu zenginlikleri, çiçekleri, sanat eserlerini denize atmayışım tek bundan. "Değil mi ki sen dünyaya gidemiyorsun, dünya senin aya-

ğına gelsin istiyorum, Hélène" diyerek getirip bunları önüme yığıyor."

— "Peki ama, erkekler var bu gemide, öyle gözüpek, korkunç adamlar ki bunlar, tutkuları..."

Hélène, gülümseyerek: "Anlıyorum ne demek istiyorsunuz, bey'ba." dedi. "Merak etmeyin. Hiçbir hanım sultanın çevresi benimki kadar saygıyla kuşatılmamıştır. Boş inançları var bu adamların. Sanıyorlar ki bu geminin, giriştikleri işlerin, kazandıkları başarıların koruyucusu benim. *O* ise tanrıları! Bir gün, bir kez gördüm tayfadan birinin bana karşı saygısızlık ettiğini... sözleriyle." Hélène bu son sözü gülerek eklemişti. "Victor daha bunu öğrenmeye kalmadı, gemiciler adamı yakaladıkları gibi denize attılar, benim bağışlamamı falan dinlemeden. Koruyucu melekleriymişim gibi seviyorlar beni. Hasta olurlarsa bakıyorum onlara. Bir kadın direnişiyle gece-gündüz başlarında bekleyerek birkaçını ölümden kurtarmak mutluluğuna da erdim. Bu zavallıcıklar hem birer dev, hem birer çocuk."

— "E, peki, savaşa tutuştuklarında?"

— "Alıştım." dedi Hélène. "Ancak ilkinde ürperdim. Şimdi, ruhum bu korkuncaya uydurdu kendini. Üstelik... sizin kızınız olduğum halde, savaşı seviyorum da."

— "Ya o ölürse?"

— "Ben de ölürüm."

— "E, çocuklar?"

— "Enginlerin, korkuncaların oğulları onlar; analarının-babalarınm yaşamını paylaşıyorlar. Bizim yaşamımız bir tek bütün; ayrılmaz. Hepimiz aynı yaşamı sürüyoruz; hepimiz aynı sayfaya yazılıyız; aynı gemide sürüklenip gidiyoruz, biliyoruz bunu."

— "Demek herşeyi gözden çıkaracak kertede seviyorsun onu?"

— "Herşeyi. Yalnız, deşmeyelim bu gizi. Bakın! şu oğlancık... e, bu da *o*!"

Abel'e sarılıp kolları arasında aşırı bir sertlikle sıktı, yanaklarına, saçlarına yiyecek gibi öpücükler bastırdı.

Marki: "Evet ama," dedi, "demin dokuz kişiyi denize attırdı, bunu unutamam."

Hélène buna karşılık: "Elbette ki böyle yapması gerekiyordu." dedi. "Çünkü insana değer verir, yüce yüreklidir Koruduğu ufacık dünyanın, savunduğu kutsal savın sürdürülmesi, çıkarları için elinden geldiğince az kan döker. Size kötü görünen bir şeyden söz açın ona, göreceksiniz düşüncenizi nasıl değiştirtecek."

Marki, kendi kendine konuşur gibi: "E, peki, öldürdüğü adam?" dedi.

Hélène buna soğuk bir büyüklükle karşılık verdi:

— "Ya bir erdemse bu? İnsanların adaleti onun öcünü alamadıysa?"

Babası: "Öcünü kendi aldı demek!" diye haykırdı.

Hélène de: "E, cehennem nedir ki?" diye sordu. "Eskiden yapılmış yanlışlıklardan dolayı sonsuzluğa dek öc alma değil mi?"

— "A! olan olmuş sana! Büyülemiş, sapıtmış seni. Saçmalıyorsun."

— "Bir tek gün kalın bur'da, bey'ba, konuştuklarını dinleyin, yüzüne bakın, siz de seversiniz onu."

Marki, ağır bir tavırla: "Fransa'dan ancak birkaç fersah uzaktayız, Hélène." dedi.

Hélène ürperdi. Kamaranın penceresinden dışarı baktı. Yeşil sudan uçsuz-bucaksız ovalarını dalgalandıran denizi gösterdi. Yerdeki halıya ayağının ucuyla vurarak: "Benim yerim-yurdum burası!" dedi.

— "Peki ama, gelmeyecek misin anneni, kardeşlerini görmeye?"

Hélène, hıçkırır gibi bir sesle: "Yo, gelirim," dedi, "o isterse, kendisi de benimle gelirse."

Babası ,sert bir tavırla: "Demek artık hiçbir şeyin kalmadı senin, Hélène..." dedi, "ne yurdun, ne ailen?"

Hélène övünür gibi bir tavırla, soyluluk akan bir sesle: "Karısıyım ben onun." diye karşılık verdi. Sonra, babasının elini alıp öperekten: "İşte yedi yıldan beri ilk kez olarak ondan başka birinden gelen bir mutluluk." dedi. "Gene ilk kez olarak işittiğim azarlama."

— "Peki, vicdanın?"

— "Vicdanım! Vicdanım da o."

Bu sırada zorlu bir titremeyle sarsıldı.

— "İşte geliyor!" dedi. "Bir çarpışmada bile, güvertedeki bütün ayak sesleri arasında onun ayak seslerini tanırım."

Birden, yanaklarını bir al bürüdü, yüz çizgileri parıldadı, gözleri ışıldadı, teni donuklaştı. Bütün kaslarında, mor damarlarında, bütün benliğinin elinde olmadan geçirdiği sarsıntıda bir mutluluk, bir tutku vardı. Bu aşırı duygululuk Marki'ye pek dokundu.

Gerçekten, biraz sonra korsan içeri girdi, geldi bir koltuğa oturdu, büyük oğlunu yakaladı, onunla oynaşmaya koyuldu.

Bir ara sessiz geçti; çünkü Hélène'in babası, düşlerdeki o, buğu gibi uçucu bir hava içinde dalmış, bu güzel döşenmiş kamarayı gözden geçiriyordu. Anka yuvası gibi bir yerdi burası; bütün bu aile de, yedi yıldan beri, burada, bir adamın inancına bağlanmış, enginlerden enginlere koşuyor, korkunç savaşlar, fırtınalar arasında sürüklenip gidiyordu, tıpkı toplum yaşamındaki kötü günler ortasında bir ev halkının bir başın kılavuzluğunda gidişi gibi.

Marki hayran hayran bakıyordu kızına. Hélène bir deniz tanrıçasının düşlerde belirmiş bir imgesini andı-

rıyordu; çevresindeki bütün hazineleri ruhunun hazineleriyle gölgede bırakan, gözlerindeki şimşekleri, anlatılamaz bir şiiri benliğinde de, çevresinde de dile getiren, güzelliği tatlı, mutluluğu zengin bir tanrıça.

Ortadaki durumda Marki'yi şaşırtan bir tuhaflık, basma-kalıp düşünceleri alt-üst eden bir tutku yüceliği, bir mantık ululuğu vardı. Bu levha karşısında toplumun soğuk, dar düzenleri ölüp gidiyordu.

Yaşlı asker bütün bunları içinde derinden duydu. Bunun üzerine anladı ki kızı böylesine geniş, çelişmeler yönünden böylesine bol, böylesine canlı bir sevgiyle dolu bir yaşamdan asla ayrılmazdı. Sonra korkulu durumlardan, kılını kıpırdatmaksızın, zevk almıştı bir kez; uyuşuk, dar bir dünyanın pestenkerani sahnelerine dönemezdi artık.

Sessizliği korsan bozdu. Karısına bakarak: "Rahatsız ediyor muyum sizi?" diye sordu.

Marki: "Hayır." dedi. "Hélène hepsini anlattı bana. Görüyorum ki bizim için yok artık o."

Korsan buna karşı çıktı.

— "Yo. Biriki yıl daha geçsin, süre aşımından yararlanarak, dönebileceğim Fransa'ya. İnsanın vicdanı rahat olunca, sizin toplum yasalarınızı çiğnemesi de ancak..."

Yaptıklarını haklı göstermeye çalışmayı kendine yediremeyerek, sustu.

Marki: "Nasıl olur da vicdan azabı çekmezsiniz biraz önce gözlerimin önünde işlenen o cinayetlerden?" diye atıldı.

Korsan, hiç tınmadan: "Yiyeceğimiz yok." diye karşılık verdi.

— "Peki ama, onları karaya çıkarsaydınız..."

— "Gemi göndertirler, yolumuzu kestirirlerdi, Şili'ye varamazdık.'

Marki, onun sözünü kesti:

— "Fransadan ta İspanyol deniz komutanlığına haber verinceye kadar..."

— "Evet ama, Fransa da doğru bulmayabilir, daha ağır ceza mahkemelerinde davası görülen birinin Bordeaux'luların kiraladıkları bir gemiyi ele geçirmiş olmasını. Savaş alanlarında cabadan birkaç gülle daha attığınız olmamış mıdır?"

Marki, korsanın bakışından pısarak, sustu. Kızı ona üzgünlük kadar, üstün gelme sevinci belirten bir tavırla baktı.

Korsan, derin bir sesle: "Generalim," dedi, "ele geçirdiklerimden kendime zerre kadar birşey almamayı ilke edinmişimdir. Yalnız, hiç kuşkusuz benim payım sizin elinizden giden paranızdan daha çok olacaktır. Bırakın size bunu başka parayla ödeyeyim..."

Piyanonun çekmecesinden bir yığın kâğıt para aldı, desteleri saymadı bile. Marki'ye bir milyon uzattı.

Sonra: "Bordeaux yolundan gelip geçenlere bakmak benim hiç de hoşuma bitmez, bunu anlarsınız." dedi. "Onun için, bizim şu başıboş yaşayışımızın korkuncaları, Orta Amerika sahneleri, savaşlarımız, genç bir ulusun bayrağını, ya da Simon Bolivar'ın adını üstün kılmanın sevinci sizi çekmiyorsa, bizden ayrılmanız gerekiyor. Bir kayıkla, bana pek bağlı birkaç adamım bekliyorlar sizi. Umarım ki üçüncü karşılaşmamız mutlu bir karşılaşma olur..."

Hélène, surat asarak: "Babamı biraz daha görmek isterdim, Victor." dedi.

— "On dakika daha geçerse bir savaş gemisiyle karşı karşıya gelebiliriz. Neyse! biraz eğleniriz. Adamlarımın canı sıkılıyor."

Gemicinin karısı: "O! gidin, bey'ba!" diye haykır-

dı. Sonra: "Kardeşlerime... anneme götürün şunları kendilerini andığımın birer güvencesi olarak." dedi.

Bir avuç değerli taş, gerdanlık, mücevher aldı, bir şala sardı, sıkıla sıkıla babasına uzattı.

Babası: "E, senden ne söyle'yim annene?" diye sordu.

Kızının *anneme* demeden önce duralamış olması ona pek dokunmuş gibiydi.

— "A! nasıl kuşkulanabilirsiniz benden! Onların mutlulukları için her gün dua ediyorum."

Yaşlı adam, kızına gözlerini dikerek: "Seni bir daha görmeyecek miyim, Hélène?" diye sordu. "Neden kaçtığını öğrenemeyeceğim demek?"

Hélène, ağır bir tavırla: "Yalnız benimle ilgili bir sır değil bu." dedi. "Bu sırrı size açmaya hakkım olsaydı bile, gene de söylemezdim belki. On yıl boyunca işitilmemiş azaplar çektim..."

Sustu, ailesine göndermek istediği armağanları uzattı babasına.

Marki, savaşta gördüklerinden dolayı, ele geçirilen düşman malları konusunda geniş düşünceleri olduğu için, kızının armağanlarını almamazlık edemezdi. Ayrıca da, "Hélène gibi arı, ulu ruhlu bir kızın etkisi altında bulunduğu için şu Paris'li kaptan dürüstlükten ayrılmıyor, İspanyollar'a karşı çarpışıyor." diye düşünerek de kendine pay çıkardı. Yiğit kişilere karşı olan tutkusu üstün geldi. Aşırı ahlâk gözetir davranmanın gülünç kaçacağını düşünerek, korsanın elini sıkı sıkı sıktı. Hélène'ini; tek kızını, askerlere özgü coşkunlukla sarılıp öptü; benliği, erkekçe anlamı kendisine kaç kez gülümsemiş olan bu yüzün üzerine bir damla gözyaşı akıttı. Denizci, pek duygulanmıştı, çocuklarını getirdi, onlara hayır dua etmesini istedi. En sonunda, hepsi birbirlerine hiç de duygululuktan uzak olmayan uzun bir bakışla birbirlerine son kez "hoşça-kal" dediler.

Dede, güverteye doğru atılırken: "Hep mutlu olun!" diye haykırdı.

Denizde, kendisini tuhaf bir görünüm bekliyordu. Saint Ferdinand, ateşe verilmiş, alev alev yanıyordu, kocaman bir saman ateşi gibi. Tayfalar, İspanyol gemisini batırmaya uğraşırlarken bakmışlardı ki gemide bir yük rom var. Bu içkiden *Otello*'da bol bol vardı. Onun için, deniz ortasında kocaman bir bardak punc yakmak hoşlarına gitmişti. Bu adamlara hoşgörülecek bir eğlenceydi; çünkü denizin hiç değişmeyen görünüşünden bunalıyorlar, yaşayışlarını şenlendirecek hiçbir fırsatı kaçırmak istemiyorlardı.

Marki gemiden Saint Ferdinand'ın güçlü kuvvetli altı gemiciyle donatılmış kayığına inerken, elinde olmadan, bir, Saint Fardinand'daki yangına bakıyordu, bir, korsana dayanmış kızına. İkisi de geminin kıçında ayakta duruyorlardı. Hélène'in, bir başka yelken gibi hafif, dalgalanan ak giysisine baktıkça, herşeyi, denizi bile gölgede bırakan bu güzel, yüce yüz gözüne çarptıkça, bunca anılar karşısında, o yiğit Gomez'in mezarı üzerinde yol aldığını, asker umursamazlığıyla, unutuyordu.

Tepesinde, kara bir bulut gibi, kocaman bir duman sütunu süzülüyor, güneşin ışınları bu sütunu, oradan buradan delerek, ona şiir dolu ışıltılar serpiyordu. İkinci bir gökyüzüydü bu, karanlık bir kubbe; altında türlü türlü parıltılar ışıldıyor, üstünde gökkubbenin değişmez laciverdi süzülüyordu; gökkubbe de, bu geçici karşıtlıkla ,bin kat daha güzel görünüyordu. Bu dumanın buğulaşarak eriyen, bir sarı, bir sarımtırak, bir kızıl, bir kara olan tuhaf renkleri pıtırdayan, çıtırdayan, çatırdayan gemiyi sarıyordu. Yalımlar ipleri dişleyerek ıslık çalıyor, bir kentin sokaklarından uçarcasına koşan halk ayaklanması gibi teknenin içinde kayıp gidiyordu. Yanan rom mavi yalımlar yaratıyor, bu çılgına dönmüş

içkiyi deniz cinleri iteliyormuş gibi de yalımlar hoplayıp zıplıyordu, tıpkı çılgınca bir eğlenti gecesinde tutuşturulmuş o sevinçli punç meşalesini bir delikanlının elinde sallayışı gibi. Yalnız, güneş, ışıktan daha güçlü olduğu, bu densiz parıltıyı kıskandığı için, ışınları arasında bu yangının renklerini pek iyi göstermiyordu. Ateşlerinin seli ortasında uçuşan bir tül, bir ipek atkı gibi bir şeydi bu.

Otello, kaçmak için, bu yeni yönde ele geçirebildiği birazcık rüzgârı yakalıyor, bir o yana eğiliyordu, bir bu yana, havalarda dingildeyen bir uçurtma gibi. Bu güzel gemi güneye doğru yol tutmuştu. Arada-bir, gölgesi sular üzerine pek garip biçimlerde düşen o dimdik duman sütununun ardında gözden kayboluyor, sonra bütün o ince güzelliğiyle doğrulup kaçaraktan yeniden görünüyordu. Hélène, babasını her görebildiğinde, onu bir daha selâmlamak üzere mendilini sallıyordu.

Biraz sonra, Saint Ferdinand, bir kaynaşma yarataraktan, battı. Sulardaki bu kaynaşmayı engin deniz çabucak sildi. O zaman, bütün bu olup bitenlerden esintiyle dalgalanan bir bulut kaldı ancak.

Otello uzaklaşmıştı; kayık karaya yaklaşıyordu. Bulut bu ufacık tekneyle gemi arasına girdi. Marki kızını son olarak bu dalgalanan dumanın bir aralığından gördü. Düş gibi bir görüntü! Bu alaca yüzey üzerince yalnız ak mendille kızın giysisi belli oluyordu. Yeşil suyla mavi gök arasında gemi görünmüyordu bile. Hélène ancak belli-belirsiz bir nokta, incecik, hoş bir çizgiydi artık; göklerde bir melek, bir düşünce, bir anı.

⁂

Marki, paraca varlığını yeniden düzdükten sonra, yorgunluktan öldü. O öldükten birkaç ay sonra da, 1833'

te, Moïna'yı annesi Pireneler'deki ılıcalara götürmek zorunda kaldı.

Kaprisli çocuk ille de dağlardaki güzellikleri görmek istedi. Dönüp gene ılıcalara geldiler. Dönüşlerinde işte şu korkunç olay geldi başlarına.

Moïna: "Ah! iyi yapmadık, anne, dağlarda, birkaç gün daha kalmamakla!" dedi. "Buradakinden çok daha iyiydik or'da. Şu körolasıca çocuğun inlemelerini, o zavallı kadının söylenip duruşunu işittiniz mi? Taşra ağzı konuşuyor besbelli, çünkü dediklerinden tek sözcük anlamadım. Ne biçim insanlar vermişler bize komşu olarak! Ömrümde geçirdiğim en korkunç gecelerden biri oldu bu gece."

Markiz: "Ben birşey işitmedim." dedi. "Neyse, yavrucuğum, şimdi gider hanın sahibini görürüm, yandaki odayı da isterim ondan. Bu bölükte tek başımıza oluruz, gürültüden kurtuluruz. Nasılsın bu sabah? Yorgun musun?"

Markiz, bunu sorarken, kalkmış, Moïna'nın yatağının yanına gelmişti. Kızının elini arayarak: "Bakalım." dedi.

Moïna: "Of! bırak beni, anne!" dedi. "Üşümüşsün."

Bunları söyledikten sonra, surat asar gibi bir tavırla, yastığının içine gömüldü. Yalnız, öyle şirin bir biçimde surat etmişti ki bir anne bundan kolay kolay alınamazdı.

Bu sırada, yandaki odadan bir inleme işitildi; öyle yumuşak, uzun bir inleme ki her ananın yüreğini sızlatırdı.

— "Peki ama, bu iniltiyi sen bütün gece duydunsa, niye beni uyandırmadın? Şey ederdik..."

Ötekilerden daha derin bir inleme üzerine Markiz sözünü yarım bıraktı.

— "Ölmek üzere olan biri var or'da!" diye haykırdı, odadan dışarı fırladı.

Moïna, annesinin arkasından: "Pauline'i yolla bana!" diye seslendi. "Giyineceğim."

Markiz çabucak aşağı indi, hancı kadını avluda, birkaç kişinin arasında buldu. Ötekiler onu dikkatle dinliyorlardı.

— "Yanımıza öyle birini koymuşsunuz ki, hanım, görünüşe bakılırsa çok acı çekiyor..."

Hancı kadın: "Ah! hiç sormayın!" diye haykırdı. "Şimdi adam yolladım belediye başkanını çağırmaya. Düşünün, bir kadın, yoksul bir kadıncağız... dün akşam geldi, yayan. İspanya'dan geliyormuş. Ne pasaportu var, ne de parası. Ufak bir çocuğu sırtına almıştı... ha öldü, ha ölecek hasta bir oğlan çocuk. Almamazlık edemedim. Bu sabah kendim gittim kadını görmeye; çünkü dün akşam, buraya geldiğinde, hali bana pek dokunmuştu. Zavallı kadıncağız! Çocuğuyla yan yana yatıyordu, ikisi de ölümle pençeleşiyordu. Parmağındaki altın yüzüğü çıkararak: "Bütün varım, yoğum bu, hanım." dedi bana. "Bunu alın, hesabıma sayın. Yeter sanırım, çünkü çok uzun kalacak değilim bur'da." dedi. Sonra, çocuğuna bakarak: "Ah! yavrucuğum, birlikte öleceğiz," dedi. Yüzüğü aldım. "Kimsiniz?" diye sordum ama, adını söylemek istemedi bana. Demin adam yolladım hekimle belediye başkanını çağırmaya."

Markiz: "Bana bakın!" diye haykırdı. "Gereken bütün yardımlarda bulunun ona. Ah! belki daha kurtarabiliriz onu! Ne masraf giderse hepsini ben öderim..."

— "Ah, hanımefendiciğim! öyle benlikli bir kadına benziyor ki bilmem ister mi..."

— "Ben gideyim bir bakayım..."

Markiz hemen yukarıya, yabancı kadının odasına çıktı; görünüşünün ölmek üzere olduğu söylenen bu ka-

dın üzerinde yaratabileceği kötü etkiyi hiç düşünmedi bile. Gerçekten, daha yas kılığındaydı.

Hasta kadını görür görmez benzi kül kesildi. Hélène'in o güzel yüzünü korkunç acılar nice değiştirmiş olursa olsun, Julie büyük kızını gene de tanımıştı.

Hélène, karşısında karalar giyinmiş bir kadın görünce, kıç-üstü doğruldu, bir çığlık attı, ağır ağır gene yatağına devrildi. Bu kadında annesini yeniden bulmuştu.

Julie d'Aiglemont: "Kızım!" dedi. "Ne yapsam sana? Pauline!.. Moïna!.."

Hélène, ölgün bir sesle: "Yapılacak birşey yok artık bana." dedi. "Babamı görmeyi umuyordum ama, yasta bulunuşunuz gösteriyor ki..."

Sözünü yarım bıraktı. Oğlunu, ısıtmak ister gibi, göğsüne bastırdı, alnından öptü. Annesine şöyle bir baktı: Bu bakışta, bağışlama ile biraz yumuşamış da olsa, gene de bir suçlama okunuyordu.

Markiz bu suçlayıcı bakışı görmek istemedi; Hélène'in vaktiyle gözyaşları, umutsuzluk arasında edinilmiş bir çocuk, bir ödev çocuğu, en büyük felâketlerine yol açan bir çocuk olduğunu unuttu. Büyük kızına doğru ağır ağır yaklaştı. Analık zevkini kendisine ilk olarak bu kızının tanıttığını anımsıyordu yalnız.

Ananın gözleri yaşlarla dolmuştu. Kızına sarılarak haykırdı:

— "Hélène! Kızım..."

Hélène susuyordu. Son çocuğunun son soluğunu emmişti biraz önce.

Bu sırada, Moïna, Pauline, hizmetçisi, hancı kadın, bir de hekim içeri girdiler.

Markiz, kızının buz kesilen ellerini avuçlarının içine almış, gözlerini yüzüne dikmiş, gerçek bir umutsuzlukla bakıyordu ona.

Gemi batmış, korsanın dul kalan karısı, bütün aileden ancak bir tek çocuğunu kurtararak, kazâdan kurtulmuştu. Uğradığı acıdan çılgına dönmüş gibiydi. Korkunç bir sesle, annesine: "Bütün bunlar sizin yüzünüzden!" dedi. "Bana karşı davranışınızda öyle olmalıydınız ki..."

Julie: "Moïna, çık dışarı! Hepiniz çıkın dışarı!" diye haykırdı, bu haykırışıyla Hélène'in sesini boğdu.

Sonra: "N'olur, kızım, o acı didişmeleri yeniden açmayalım şimdi..." dedi.

Hélène, doğa üstü bir çaba göstererek: "Susuyorum." dedi. "Ben de anneyim; biliyorum ki doğru olmaz Moïna'nın... Yavrucuğum ner'de?"

Moïna girdi içeri. Merak etmiş, gelmişti. Şımarık kız: "Abla," dedi, "hekim..."

Hélène: "Herşey boş artık." dedi. "Ah! niçin ölmedim onaltı yaşındayken, kendimi öldürmek istediğim zaman! Mutluluk hiçbir zaman yasaların dışında elde edilemiyor... Moïna... sen..."

Başı oğlunun başı üzerine düştü, öldü. Çocuğuna sarılmış, onu kolları arasında titreye titreye sıkmıştı.

Aiglemont Markizi odasına döndü, gözyaşları sel gibi boşandı.

— "Moïna," dedi, "ablan şunu demek istiyordu besbelli: Bir kız mutluluğu, alışılmış düşüncelerin dışında, macera hayatında, hele annesinden uzak, hiçbir zaman bulamaz."

ALTINCI BÖLÜM

VI

SUÇLU BİR ANANIN YAŞLILIĞI

1844 haziranının ilk günlerinden birinde, öğle üzeri, ellisine yakınsa da daha yaşlı gösteren bir kadın, Paris'te, Plumet Caddesi'ndeki büyük bir konağın bahçesinde, yol boyunca, güneşte geziniyordu. Hafif kıvrıntılı dar yolda iki, üç kez gidip geldi. Bir apartman dairesinin pencerelerini gözden kaybetmemek için oradan ayrılmıyordu; bütün dikkatini bu pencerelere dikmiş gibiydi. Sonra, körpe ağaç dallarından, kabuklarını sıyırmadan yaptıkları o yarı kır işi koltuklardan birine oturdu. Bu hoş koltuğun bulunduğu yerden, parmaklıkların arasından, hem İnvalides'in ağaçlıklı iç yollarını görebiliyordu, hem de kendi bahçesinin pek o kadar şahane olmayan görünümünü. Bu bahçe Saint-Germain semtinin en güzel konaklarından birinin külrengi ön yüzüyle sona eriyordu. Karşıdaki doyum-olmaz görünümde ise, bine yakın karaağacın başları üzerinden İnvalides'in o güzelim altın kubbesi yükseliyordu.

Orada herşey derin bir sessizlik içindeydi; yakındaki bahçeler, ağaçlıklı yollar, İnvalides, hepsi. Çünkü bu kibar mahallesinde gün ancak öğle üzeri başlar. O saatte uşaklar da, beyler, hanımlar da, herkes, herşey daha uyumaktadır, ya da yeni yeni uyanmakta; genç bir hanımefendinin canı ata binmek isterse, ya da yaşlı bir

diplomat hazırladığı bir yazıyı yeniden gözden geçirmek isterse, o başka.

Bu erkenci yaşlı hanım bu güzel konağın sahibi Saint-Héreen Kontesi'nin annesi, Aiglemont Markizi'ydi. Markiz kızı uğruna bu konaktan da kendini yoksun etmişti; bütün servetini ona vermiş, kendine ömrünün sonuna kadar sürecek bir gelir ayırmıştı ancak.

Saint-Héreen Kontesi Moïna, Aiglemont Markizi Julie'nin sağ kalan en son çocuğuydu. Markiz onu Fransa'nın en ünlü ailelerinden birinin ileride mirasına konacak oğluyla evlendirebilmek için nesi varsa hepsini gözden çıkarmıştı. Böyle yapması da beklenirdi: Arka arkaya iki oğlunu kaybetmişti. Biri, Aiglemont Markisi Gustave, koleradan ölmüştü; öbürü, Abel, Kosentine önlerinde gitmişti.

Gustave arkada çocuklarla bir de dul bırakmıştı ama, Julie'nin iki oğluna gösterdiği oldukça ılık sevgi torunlarına geçerken daha da soğumuştu. Geliniyle iyi geçiniyorsa da, görgünün, gelenek-göreneklerin bizi yakınlarımıza karşı göstermeye zorladığı yalın-kat duyguya dayanıyordu bu ancak.

Ölen oğullarının servetleri iyice düzene konulmuş olduğu için, Julie kendi parasını, malını Moïna'cığına vermişti. Moïna çocukluğundan beri güzel, canayakın bir kızdı; annesinin hep gözde çocuğu olmuştu. Anaların içlerinden gelen, ya da ellerinde olmadan yaptıkları böyle bir sevgi ayırımı vardır. Anlaşılmaz gibi görünen, ya da gözlemcilerin pek iyi açıklayabildikleri uğursuz sevgilerdir bunlar. Moïna'nın sevimli yüzü, bu sevgili kızın sesi, duruşu-oturuşu, davranışı, yürüyüşü, yüzünün anlamı, herşeyi Markiz'de bir annenin yüreğini canlandırabilecek, alt-üst edebilecek, ya da büyüleyebilecek en derin duyguları uyandırıyordu. Bugünki, ya-

rınki, dünkü yaşamının temeli bu genç kadının yüreğindeydi; bütün hazinelerini oraya atmıştı.

Moïna, talihliymiş, dört çocuk — büyükleri — ölmüş, bir o kalmıştı. Gerçekten, Julie bir kızını en acı bir biçimde kaybetmişti; kibar çevre kişileri öyle diyorlardı. Bu hoş kızın başına geler geldiği pek bilinmiyordu. Küçük bir oğlu da, beş yaşındayken, korkunç bir kazâda gitmişti. Markiz gönlünün kızına alınyazısının gösterdiği bu saygıda Tanrı'nın bir bildirisini görüyordu elbette. Ölümün aklına estiği gibi türlü biçimlerde aldığı öbür çocuklarına karşı ancak pek güçsüz anılarla bağlıydı. Savaş alanına yapılıvermiş, kır çiçekleriyle hemen hemen ortadan kaybolmuş mezarlar vardır ya; bu çocuklar da Markiz'in ruhunun derinliklerinde ancak öyle kalmıştı.

Çevresindekiler Markiz'e bu umursamazlığının, çocukları arasında yaptığı bu ayırmanın hesabını pek sertçe sorabilirlerdi ama, Paris kibarlar çevresi öyle bir yenilikler, yeni düşünceler olayları seli içinde sürüklenip gider ki, orada Aiglemont Markizi'nin bütün yaşamı nasıl olsa unutulmak zorundaydı. Kimse ona kimseyi ilgilendirmeyen bir soğuk davranışından, bir unutuşundan dolayı suç bulmayı düşünmüyordu bile. Buna karşılık, onun Moïna'ya karşı gösterdiği canlı sevgi çok kişiyi ilgilendiriyor, bir boş inanç gibi kutsal görülüyordu. Kaldı ki Markiz kibar çevrelere pek girip çıkmıyordu; onu tanıyan ailelerin çoğu için de, iyi yürekli, yumuşak, dini-bütün, hoşgörür bir kadındı. Oysa, toplumun yeter bulduğu bu görünüşlerin ötesine geçebilmek için pek canlı bir ilgi gerekmez mi? Sonra, bir gölge gibi kendilerini ortadan sildikleri, artık ancak bir anı olmak istedikleri zaman yaşlıların neleri bağışlanmaz ki! En sonunda, şu da vardı: Aiglemont Markizi çocukların babalarına, damatların kaynanalarına pek beyenerek

gösterdikleri örnek bir kadındı. Ölmeden önce, bütün varını, yoğunu Moïna'ya vermiş, kendisi genç kontesin mutluluğuyla yetinmişti; ancak onun yoluyla, onun için yaşıyordu. İlerisini düşünen yaşlılar, asık suratlı amcalar, dayılar onun davranışını kınayarak: "Aiglemont Markizi bütün malını-mülkünü kızına verdiğine belki de bir gün olup pişman olacaktır; çünkü, kızının yüreğini iyi tanıyorsa bile, damadının huyunu suyunu böylesine yüzde-yüz biliyor mu ki?" deyecek olurlarsa, gelecekten haber veren bu falcılara karşı hep bir ağızdan bir haykırıştır kopuyordu; her yandan da Moïna için övmeler yağıyordu.

Genç bir kadın: "Saint-Héreen Kontesi hesabına şunu belirtmek gerekir ki annesi onun hiçbir bakımdan değiştiğini görmedi." diyordu. "Markiz'in rahatı pek yerinde; emrinde bir araba var, eskisi gibi gene nereye isterse gidebiliyor."

Yaşlı bir asalak, alçak sesle: "Bir, İtalyan Tiyatrosu'na gidemiyor." diye karşılık veriyordu buna. Bağımsız görünmek için eşlerini-dostlarını taşlamak zorunda olduklarını sanan kimselerdendi bu da. "Büyükhanım, şımarık kızının yabancısı olduğu şeyler arasında, ancak çalgıyı sever. Vaktiyle çok iyi çalar-söylerdi! Gelgelelim, Kontes'in locası hep genç kelebeklerle dolu olduğu için, ayrıca bir de, daha şimdiden pek civelek bir kadın olarak dillerde dolaşan bu hanımcığın canını sıkacağı için, zavallı anne İtalyan Tiyatrosu'na hiç gitmiyor artık."

Gelinlik bir kız da: "Saint-Héreen Kontesi annesi için çok tatlı akşamlar düzenliyor, bütün Paris oraya gidiyor." diyordu.

Asalak buna da: "Orada kimse Markiz'le ilgilenmiyor bile." diye karşılık veriyordu.

Züppenin biri, genç hanımlardan yana çıkarak: "Şu bir gerçek ki Markiz hiç yalnız kalmıyor." diyordu.

Yaşlı gözlemci: "Sabahleyin," diye karşılık veriyordu buna, "sabahleyin, Moïna'cık uyur. Saat dörtte, Moïna'cık Koru'dadır. Akşama, Moïna'cık Gülünçlü Tiyatro'da... Evet, doğru: Markiz sevgili kızını giyinirken bol bol görebilir; ya da, akşam yemeğinde, Moïna'cık kırk yılda-bir anneciğiyle yemeğe kaldığında."

Asalak, bulunduğu eve yeni gelmiş utangaç bir özel öğretmenin koluna girdi.

— "Bundan daha bir hafta önce, beyefendi, bu zavallı anneyi, ocağının başında, üzgün, yapayalnız gördüm. "Neyiniz var?" diye sordum. Gülümseyerek baktı ama, belliydi ki ağlamıştı. "Şunu düşünüyordum," dedi. "Beş çocuk anası olduktan sonra, böyle tek başıma kalmam ne tuhaf! N'apalım, alnımızın yazısı böyleymiş! Sonra, Moïna'nın eğlendiğini bilirsem mutlu oluyorum!" dedi. Bana içini dökebiliyordu, çünkü kocasını tanırdım. Zavallı bir adamdı; ne mutlu ki öyle bir karısı vardı! Unvan sahibi olmasını, X. Charles'in sarayında görev almasını hep ona borçluydu elbette."

Yalnız, kibarlar çevresindeki konuşmalarda öyle yanlışlar kaçar, hafife alınarak öyle derin yaralar açılır ki, geleneklerin tarihini yazan kimse bunca umursuzun hiç umursamadan ortaya attığı lafları akıl süzgecinden geçirerek tartmak zorundadır. Kısacası, belki de, kim haklı, kim haksız; kızı mı, anası mı; bu konuda hiçbir şey söylememeli. Bu iki can arasında ancak bir tek yargıç vardır: Tanrı'dır bu yargıç! Tanrı ki, çoğu zaman, öcünü ailelerin koynuna oturtur; bu işte, boyuna, çocukları annelerine, babaları oğullarına, halkı kralara, hükümdarları uluslara, herşeyi herşeye karşı kullanır; tinsel dünyada, duyguların yerine başka duyguları koyar, ilkyazın körpe yapraklarının kocamış yaprakla-

rı itmesi gibi; değişmez bir düzeni, ancak kendisinin bildiği bir amacı göz önünde bulundurarak iş görür.

Yaşlıların gönlüne pek yatkın gelen bu dindarca düşünceler Markiz'in ruhunda darma-dağınık yüzüyordu; yarı aydınlıktaydılar; bir batıyorlar, bir çıkıyorlardı, fırtına sırasında suların yüzünde titreşen çiçekler gibi.

Ölümü yakınlarında sezinleyenlerin daldıkları birtakım düşler vardır ki bunların ortasında bütün yaşam dikilir, gözler önünden akar gider. İşte, Markiz de böyle bir uzun düşünmenin sonunda, yorgun, bitkin bir halde, orada öyle oturuyordu.

Vaktinden önce yaşlanmış bu kadın ağaçlıklı yoldan geçen bir ozan için ilginç bir levha olabilirdi. Onu orada, bir akasyanın tül gibi incecik gölgesinde — akasyanın öğle üzeri gölgesinde — otururken kim görse, güneşin sıcacık ışınları ortasında bile soluk, soğuk olan bu yüzde yazılı binbir şeyi okuyabilirdi. Markiz'in anlam dolu yüzü sonuna gelmiş bir yaşamdan daha acı, ya da başından geçenlerle bitkinleşmiş bir ruhtan daha derin bir şeyi belirtiyordu. Öyle yüzler vardır ki, kişilikleri olmadığı için başınızı çevirip geçtiğiniz binbir yüz içinde sizi durdururlar, düşündürürler; tıpkı bir müzedeki binbir tablo içinde, Murillo'nun ana acısını işlediği o yüce başın, Guido'nun en korkunç suç ortasında en dokunaklı günahsızlığı dile getirmesini bildiği Beatrice Cenci'nin yüzünün, Velasquez'in kralların aşılaması gereken o ulu yıldırma duygusunu sonsuzluğa kadar işlediği II. Felippe'nin o kara suratının sizi derinden etkilemesi gibi. Markiz'in yüzü de bunlardandı. Kimi insan yüzleri birtakım katı-yürekli, söz-dinlemez imgelerdir; size söz açarlar ,sorular sorarlar, gizli düşüncelerinize karşılık verirler, tastamam şiirler bile düzerler. Markiz'in yüzü de işte bu korkunç şiirlerden, Dante Ali-

ghieri'nin *Divina Commedia*'sında binlercesi ortaya saçılmış yüzlerden biriydi.

Kadının çiçekte kaldığı uzun mevsim boyunca, güzelliğinin özellikleri doğuştan güçsüzlüğüyle bizim toplum yasalarının onu zorladığı olduğundan-başka-türlü-görünmede yaman bir yardımcı olur. Körpe yüzünün zengin renkleri, gözlerinin ateşi, biçiminin o incecik çizgilerinin — kıvrık, düz, çeşit çeşit ama, gene de arı, iyicene belirli çizgilerin ağı altında bütün duyguları gizli kalabilir. Yüzünün kızarması aslında pek canlı olan renkleri biraz daha renklendirirken hiçbir şeyi açığa vurmaz; içindeki bütün ocaklar canlılıkla alev alev yanan gözlerinin ışığına öylesine karışır ki bir acının gelip geçici yalımı ancak bir başka güzellik gibi görünür. Onun için, genç bir yüz kadar sır saklayan bir şey yoktur; çünkü bu yüzde hiçbir şey hareketsiz değildir.

Genç bir kadının yüzünde bir gölün yüzeyinin sakinliği, pürüzsüzlüğü, tazeliği vardır. Kadınların yüzlerinin anlamlılığı ancak otuzunda başlar. O yaşa kadar ressam onların yüzünde ancak pembeyle ak renkleri, hep bir düşünceyi: gençlik, sevgi düşüncesini bulur ki bu düşünce de, tek biçimlidir, derinliksizdir. Yaşlılıkta ise, kadında ne varsa hepsi dile gelmiştir, tutkular yüzüne işlenmiştir. Bu kadın birinin sevgilisi, karısı, anası olmuştur. Sevincin, acının en zorlu belirimleri yüzünün çizgilerini, herbirinin ayrı bir dili olan binbir buruşukla, en sonunda, yaşlandırmış, alt-üst etmiştir. O zaman, bir kadın başı çirkinlikle yücelir, üzüntüyle güzelleşir, sakinlikle ululaşır. O tuhaf benzetiyi sürdürmek yerinde olursa, deyebiliriz ki suyu çekilen göl kendisini oluşturan sellerin izlerini gözler önüne serer. Yaşlı bir kadın artık ne kibarlar çevresinin malıdır, ne de basbayağı ressamların: Kibarlar çevresi uçarıdır, onda kendisinin alışık olduğu bütün ince güzellik düşüncelerinin

yıkılışını görmekten korkar; basbayağı ressamlar da onda artık hiçbir yenilik bulamazlar. Yaşlı kadın gerçek ozanların malıdır; sanat, güzellik konusundaki bunca önyargının dayandığı bütün basma-kalıp görüşlerden bağımsız bir güzel duygusu bulunanların malıdır.

Aiglemont Markisi Julie o günlerde moda olan bir şapka giymişse de kolayca görülüyordu ki eskiden kapkara olan saçları amansız heyecanlardan dolayı ağarmıştı. Yalnız, saçlarını iki örgüyle ayırmış olması beyenisini açığa vuruyor, güzel giyinen kadının o hoş alışkanlıklarını belirtiyor, biçiminde eski parlaklığından birkaç iz bulunan solmuş, buruşmuş alnı iyice ortaya koyuyordu. Yüzünün biçimi, çizgilerinin düzgünlüğü eskiden övünecek kadar güzel olduğunu, biraz silik de olsa, belli ediyordu. Yalnız, bu izler çektiği acıları daha iyi gösteriyordu. Bu acılar öyle keskin olmuştu ki yüzüne çizgiler oymuş, şakakları kurutmuş, yanakları çökertmiş, gözkapaklarını öldürmüş, kirpiklerini — gözlerinin güzelliğini — yolmuştu.

Bu kadında herşey sessizdi. Yürüyüşünde, davranışlarında insana saygı aşılayan o ağır, ölçülü yavaşlık vardı. Alçakgönüllülüğü çekingenliğe dönüşmüştü; birkaç yıldan beri edindiği, kızının karşısında silinmek alışkanlığının bir sonucu gibi görünüyordu. Sonra, az konuşuyor, tatlı bir sesle konuşuyordu; düşünmek, kendisini toparlamak, kendi iç dünyalarında yaşamak zorunda kalan kimseler gibi. Bu hali-tavrı insana anlatılamaz bir duygu veriyordu. Bu ne korkuydu, ne de acıma; içinde türlü türlü sevgilerin anlaşılmaz bir biçimde eriyip birbirine karıştığı bir duyguydu bu. Son olarak, yüzündeki karışıklıkların niteliği, buruşukların biçimi, acılı bakışının solukluğu, hepsi, yüreğin emdiği, yere dökülmeyen gözyaşlarıyla için için ağlamış olduğunu belli ediyordu.

Çektikleri acılardan dolayı suçlamak üzere gökyüzüne bakmaya alışmış olanlar bu ananın gözlerinde günün her saatinde edilen bir duanın amansız alışkanlıklarını, en sonunda analık duygusuna kadar ruhun bütün çiçeklerini solduran gizli yaraların hafif izlerini görebilirlerdi. Bu yüzleri çizebilmek için ressamların elinde renkler vardır ama, bunları tam tamına anlatmakta kavramlar, sözcükler güçsüz kalır. Tenin renklerinde, yüzün havasında öyle anlatılamaz olaylarla karşılaşırsınız ki ruh bunları görünce kavrarsa da bir yüzün böylesine korkunç bir biçimde alt-üst olmasını doğuran olayların hikâyesi bunları anlatabilmek için ozana kalan tek kaynaktır.

Bu yüzde durgun, soğuk bir fırtına, analık acısının yiğitliğiyle duygularımızın, bizim gibi artık sınırlı olan, içinde sınırsız hiçbir şey bulunmayan duygularımızın güçsüzlüğü arasında gizli bir savaş okunuyordu. Boyuna içe gömülen bu acılar en sonunda bu kadında bilmem nasıl hastalıklı bir şey yaratmıştı. Besbelli ki bu ana yüreğini birtakım pek zorlu heyecanlar yapısı bakımından değiştirmişti; bu kadın yavaş yavaş bir hastalığa, belki bir atar damar şişkinliğine uğrayacaktı.

Gerçek acılar, görünüşte, kendilerine yaptıkları derin yatakta öyle durgundurlar ki! Uyur gibi görünürler ama, billûru delen o korkunç asit gibi ruhu kemirip dururlar.

O sırada, Markiz'in yanaklarından aşağı iki damla gözyaşı süzüldü. Julie, bütün ötekilerden daha acı bir düşünceyle yaralanmış gibi, ayağa kalktı. Moïna'nın geleceği üzerine yargıya varmıştı besbelli. Onun için de, kızını bekleyen acıları gözünün önüne getirince, kendi yaşamının bütün mutsuzlukları yeniden yüreğine çökmüştü.

Bu ananın durumu, kızının durumunu açıklarsak daha iyi anlaşılır.

⁂

Saint-Héreen Kontu altı aya yakındır yoktu, siyasal bir göreve gitmişti. Moïna da, bir küçükhanımefendinin bütün kendini-beyenmişliklerine şımarık çocuğun gel-geç heveslerini de eklediği için, onun yokluğunda, ya düşüncesizliğinden, ya da kadınların o binbir hoppalığına uyarak, belki de bu konudaki gücünü denemek için, bir adamın tutkusuyla oynamak hoşuna gitmişti. Becerikli ama, katıyürekli bir adamdı bu. Aşktan sarhoşa döndüğünü söylüyordu. Kendini-beyenmiş erkeğin toplum yaşamında kapıldığı birtakım bencil tutkuların da katıldığı aşklardan biriydi bu.

Julie, uzun bir denemeyle, yaşamı tanımayı, erkekler üzerine yargıya varmayı, herkesten kuşkulanmayı öğrenmiş olduğu için, bu oyunun gidişini gözlemişti; kızını hiçbir şeyi kutsal saymayan bir erkeğin eline düşmüş görüyor, nasıl mahvolacağını seziyordu. Konuşmalarını Moïna'nın zevkle dinlediği adamın *bir ahlâksız* olduğunu anlayınca nasıl olur da korkuya kapılmazdı! Demek ki sevgili yavrucuğu uçurumun ağzındaydı. Bunu korkunç bir kesinlikle biliyordu da, durdurmaktan gene de çekiniyordu; çünkü onun karşısında titrerdi. Önceden biliyordu ki Moïna onun akıllıca uyarmalarının hiçbirini dinlemeyecekti. Julie, başkalarına karşı yumuşak ama, kendisine karşı demirden olan bu ruha sözünü hiç geçiremiyordu. Kızına olan sevgisi, onu çapkın adamın soylu nitelikleri bakımından büsbütün önem kazanan böyle bir tutkunun getireceği mutsuzluklarla ilgilenmeye doğru itecekti elbette. Yalnız, Moïna bu işte pek fındıkçı davranıyordu. Sonra, Markiz de, Vandenesse Kontu Alfred'i küçümsüyordu; onun Moïna ile

olan savaşını ancak bir satranç oyunu sayacak bir adam olduğunu biliyordu çünkü. Bu zavallı ana Alfred'den ürküyorsa da ona karşı duyduğu soğukluğun yüce nedenlerini yüreğinin en derin katına gömmek zorundaydı. Alfred'in babası Vandenesse Markisi ile aralarında yakın bir bağlılık vardı; herkesin gözünde saygı gören bu dostluk da genç adama Saint-Héreen Kontesi'nin evine teklifsizce gelip gitme yetkisi veriyordu. Alfred, sözde, Moïna'ya çocukluğundan beri tutkunmuş.

Kaldı ki, Julie kızıyla Alfred'in arasına onları birbirinden ayırabilecek sözü atmaya karar verse bile boşunaydı; kendisini kızının gözünde lekeleyecek olan bu korkunç sözü ne kadar güçlü olursa olsun, gene de istediğini başaramayacağını kesenkes biliyordu. Alfred öyle bozuk ahlâklı, Moïna da öyle akıllıydı ki böyle bir sır açmaya inanmazlardı. Ayrıca, genç kontes annesini, bir analık oyununa başvurmuş sayacak, umursamayacaktı.

Aiglemont Markizi zindanını kendi eliyle hazırlamış, kendini oraya kapayıp duvarını örmüştü; Moïna'nın o güzelim yaşamının mahvoluşunu göre göre ölecekti. Kızının yaşamı ise onun şanı, mutluluğu, avuntusu olmuştu; kendisininkinden bin kat daha değer verdiği bir yaşam. İnanılmaz, anlatılamaz, korkunç acılar! Dipsiz uçurumlar!

Kızının uyanmasını sabırsızlıkla bekliyordu. Öyleyken, bundan korkuyordu da; yaşamla ilgisinin kesilecekse tez elden kesilmesini isteyen, gene de, cellât aklına geldikçe soğuk soğuk ürpertiler geçiren bir ölüm mahkûmu gibi.

Markiz son bir çabada daha bulunmayı denemeye karar vermişti ama, korkuyordu. Bu korkusu belki de girişiminde başarısızlığa uğramaktan daha çok, yüreğinde bütün cesaretini tüketecek kadar acı veren o ya-

ralardan birine daha uğramak düşüncesinden geliyordu. Analık sevgisi oraya kadar varmıştı: Kızını seviyordu, ondan korkuyordu da; hançerlenmekten korkuyordu, gene de hançere doğru atılıyordu.

Seven gönüllerde analık duygusu öyle geniştir ki bir ana aldırmazlığa varmadan önce ya ölecektir, ya da büyük bir güce — dine, ya da aşka — dayanacaktır.

O sabah kalktığından beri, Markiz'in uğursuz anlağı bu olguların birçoğunu onun gözleri önüne yeniden çizmişti; görünüşte küçük şeyler ama, tinsel yaşamda büyük olaylar.

Gerçekten, kimi vakit bir davranış bütün bir faciayı geliştirir; bir sözün söylenişi bütün bir yaşamı parçalar, bir bakıştaki umursamazlık en mutlu tutkuyu öldürür.

Ne yazık ki Aiglemont Markizi o davranışları çok görmüş, o sözleri çok duymuş, ruha korkunç gelen o bakışlarla çok karşılaşmıştı; bunun için de, anıları kendisine umut veremiyordu. Herşey iyice gösteriyordu ki Alfred onu kızının yüreğinden sildirmişti; o — ana — şimdi orada, bir sevgi olmaktan çok, ödev olarak bulunuyordu. Binbir şey, bir hiç sayılabilecek şeyler bile, Kontes'in annesine karşı çirkin davranışını belirtiyordu. Markiz de, bu nankörlüğü belki bir ceza olarak görüyordu. Kendisine tokat atan eli gene de sevebilmek için, kızını temize çıkarmak üzere, olup bitenleri alınyazısının cilvelerine yormaya çalışıyordu.

O sabah herşeyi anımsadı; herşey de yüreğine yeniden öylesine yumruklar indirdi ki acılarla dolan bardağı, en ufak bir üzüntü daha damlatılacak olsa, artık taşardı. Soğuk bir bakış onu öldürebilirdi. Bu gibi aile olaylarını anlatmak güçtür ya; hepsini belirtmeye birkaçı yeter belki.

Markiz'in kulağı biraz ağır işitmeye başlamıştı; öy-

leyken, Moïna onunla konuşurken sesini bir türlü yükseltmiyordu. Bir gün Markiz, acı çeken bir kimsenin bönlüğüyle, kızından anlayamadığı bir sözünü bir daha söylemesini rica etti. Kontes onun dediğini yaptı ama, öyle kötü bir tavırla ki annesi o ufacık ricasını tekrarlayamadı. O günden sonra, Moïna konuşurken, bir şey anlatırken, Julie ona yaklaşmaya bakıyordu. Yalnız, Moïna çoğunlukla annesinin bu halinde sıkılıyormuş gibi görünüyor, onun kusurunu saygısızca yüzüne vuruyordu.

Bin tanesi arasından gelişi-güzel aldığımız bu örnek ancak bir ananın yüreğini yaralayabilirdi. Bütün bunlar uzaktan bakanın belki de gözünden kaçabilirdi; çünkü bunlar kadın olmayan birinin gözüne çarpmayacak ufak-tefek şeylerdi.

Gene böyle, bir gün Julie: "Cadignan Prensesi beni görmeye geldi." deyince, "Moïna sadece: "Ne! Sana mı geldi!" diye haykırdı.

Bu sözün söylenişi, Kontes'in sesine verdiği biçim pek hafif renklerle bir şaşmayı, hoş bir küçümsemeyi belirtiyordu. Hani yaban insanları aralarındaki yaşlıları hızla sallanan bir ağacın dalına tutunamayacak hale geldikleri vakit artık öldürürlermiş. Daha pek körpe, yumuşak olan yürekler işte o hoş küçümsemeden dolayı bu gelenekte insan sevgisi bulabilirler.

Markiz kalktı, gülümsedi, gitti gizli gizli ağladı.

İyi yetişmiş kimseler, hele kadınlar, duygularını ancak belli-belirsiz dokunmalarla açığa vururlarsa da, kendi yaşamlarında şu yaralı ananınkine benzer durumlar bulabilen kimseler onların yüreklerinin çarpışını gene de anlarlar.

⁂

Aiglemont Markizi Julie, anılarının ağırlığı altında

bunalmış bir halde, öylesine yürek delici, öylesine amansız, o olaylardan birini yeniden buldu. Bu olayda gülümsemeler altında gizli o çirkin küçümsemeyi şimdiye dek hiç bu kadar iyi görememişti.

Gelgelelim, kızının yattığı odanın pancurlarının açıldığını duyunca, gözyaşları kuruyuverdi. Daha önce önünde oturduğu parmaklıklar boyunca giden dar yoldan pencerelere doğru seğirtti. Geçerken, kısa bir süreden beri pek bakımsız kalan bu yoldaki kumları bahçıvanın büyük bir özenle tırmıktan geçirmiş olduğu gözüne çarptı.

Markiz kızının pencerelerinin altına gelince, pancurlar birdenbire sertçe kapandı.

— "Moïna!" diye seslendi.

Karşılık yok.

İçeri girince, kızının kalkıp kalkmadığını sordu.

Moïna'nın hizmetçisi: "Kontes Hanımefendi ufak oturma odasındalar." dedi.

Markiz'in yüreği öylesine doluydu, kafası öylesine düşüncelere dalmıştı ki o sırada bu gibi kıvır-zıvırları akıl edecek halde değildi, küçük odaya dalıverdi, kızını orada sabahlıkla buldu. Moïna darma-dağın saçlarının üzerine gelişi-güzel bir takke geçirivermişti; ayaklarında aba terlik vardı; odasının anahtarını da kemerine takmıştı. Yüzünü az-buçuk fırtınalı düşünceler, pençe pençe canlı renkler bürümüştü. Bir divanda oturuyor, düşünceli gibi görünüyordu.

Sert bir sesle: "Kim bu gelen böyle!" diye söylendi. Sonra, dalgın bir tavırla: "A! siz misiniz, anne?" dedi.

— "Evet, yavrum, annen."

Markiz'in bu sözleri öyle yürek coşkunluğuyla, öyle bir içten heyecanla söylenmişti ki *kutsallık* sözcüğünü kullanmadan anlatmak güçtür. Gerçekten, bir ananın kutsal kişiliğine yeniden öylesine bürünmüştü ki kızı-

na bu pek dokundu. Saygı, kaygı, pişmanlik belirten bir davranışla annesine doğru döndü.

Markiz odanın kapısını kapadı. Bir gelen olursa, ondan önceki odalardan ayak sesi duyulurdu. Bu uzaklık onlara tam bir baş-başalık sağlıyordu.

— "Kızım," dedi Markiz, "biz kadınların yaşamında en önemli bunalımlardan biri üzerinde seni uyarmak benim için bir ödevdir. Belki bilmeden bu durumda bulunuyorsun. Bunun üzerinde konuşmaya, anan olmaktan çok, bir dost olarak geldim. Evlenmekle, bütün davranışlarında özgür oldun; bunlardan ancak kocana hesap vermek zorundasın. Gelgelelim, ben sana bir ananın yetkisini öyle az belli etmişimdir ki — bunda yanlış davrandım belki — şimdi, öğüde ihtiyacın olması gereken bu durumda, hiç olmazsa bir kerecik, beni dinlemeni istemeye hakkım var sanıyorum. Düşün ki, Moïna, ben seni övünç duyabileceğin yüksek yetenekli bir adamla evlendirdim; şunu da düşün ki..."

Moïna, annesinin sözünü keserek, kafa tutar gibi bir tavırla: "Anne!" diye haykırdı, "biliyorum ne söyleyeceğinizi. Alfred konusunda vaız vereceksiniz..."

Markiz, gözyaşlarını tutmaya çalışarak, ağır bir tavırla: "Çok iyi bildin." dedi. "Demek ki kendin de..."

Moïna, biraz yüksekten bakar bir tavırla: "Ne?" dedi. "Hayır, anne, gerçekte..."

Markiz, olağanüstü bir çaba göstererek: "Moïna," diye haykırdı, "sana söylemek zorunda olduklarımı dikkatle dinlemelisin..."

Kontes, kollarını kavuşturarak, saygısızca bir boyun-eğme tavrı takınarak: "Dinliyorum." dedi. Sonra, inanılmaz bir soğukkanlılıkla: "İzin verin, anne, Pauline'i çağırayım da yollayayım..."

Çıngırağı çaldı.

— "Yavrucuğum, Pauline duyamaz ki..."

Kontes, annesine olağanüstü görünebilecek ağırbaşlı bir tavırla: "Anne," dedi, "olmaz..."

Sözünü yarım bıraktı; hizmetçi kadın geliyordu.

— "Pauline, sen kendin git Baudrin'e, sor bakalım şapkamı niçin göndermemiş."

Oturdu, annesine dikkatle baktı.

Markiz'in yüreği kabarmış, gözleri kurumuştu. O sırada, acısını ancak anaların anlayabileceği o heyecanlardan birini duyuyordu. Kızının karşılaşacağı korkunç durumları anlatmak üzere yeniden söze başladı. Yalnız, Moïna gerek Vandenesse Markisi'nin oğlu üzerine annesinin kapıldığı kuşkular ağırına gittiği için, gerekse bütün gençlerin daha pek görmüş-geçirmiş olmadıklarından ileri gelen o anlaşılmaz çılgınlıklarından birine tutulduğu için, annesinin bir ara durmasından yararlanarak, yapmacık bir kahkaha attı:

— "Alfred'in yanlız babasını kıskanıyorsun sanıyordum ben seni, anne!"

Bu sözler üzerine, Julie gözlerini kapadı, başını önüne eğdi, bütün iç çekmelerin en hafifiyle içini çekti. Yaşamın en büyük bunalımlarında bize Tanrı'dan yardım dilendiren o önüne-geçilmez duyguya uyar gibi, bakışını yukarı dikti. Sonra, korkunç bir yücelikle dolu, ayrıca derin bir acı okunan gözlerini kızına doğru çevirdi. Değişmiş, ağırlaşmış bir sesle: "Kızım," dedi, "annene karşı öyle katı-yürekli davrandın ki onun gönlünü kırdığı adam bile kendisine karşı böyle davranmamıştır, belki Tanrı bile böyle davranmayacaktır."

Ayağa kalktı. Kapıya gelince, döndü. Kızının gözlerinde ancak şaşkınlık gördü. Dışarı çıktı. Ancak bahçeye kadar gidebildi. Orada bütün gücü tükendi.

Yüreğinde dayanılmaz acılar duyarak, sıralardan birinin üzerine yığıldı. Gözleri, kumlar üzerinde dolaşırken, bir erkek ayağının daha yeni açtığı izlerle kar-

şılaştı. Bir çizmenin bıraktığı pek belirli izlerdi bunlar.

Hiç kuşkusuz, Moïna mahvolmuştu artık. Julie kızının hizmetçi kadını göndermesinin nedenini anladığını sandı. Bu acı düşüncenin yanı-sıra bir gerçek daha ortaya çıkıyordu ki bu bütün ötekilerden daha çirkindi. Julie öyle sanıyordu ki Vandenesse Markisi'nin oğlu Moïna'nın yüreğindeki o, bir kızın annesine karşı duyması gereken saygıyı yok etmişti.

Acısı büsbütün arttı. Yavaş yavaş bayıldı. Uykuya dalmış gibi öyle kalakaldı.

***

Genç kontes sanıyordu ki annesi ona sertçe bir *papara vermek* hevesine kapılmıştı. Akşama, bir okşamayla, ya da birazcık ilgi göstermekle durumu düzeltebileceğini düşünüyordu.

Bahçeden bir kadın çığlığı işitince, pencereden şöyle-bir uzandı baktı. Pauline'i gördü. Hizmetçi kadın, daha yeni çıkmak üzereyken, Markiz'i kucağına almış, başkalarını yardıma çağırıyordu.

Ananın son sözü şu oldu:

— "Kızımı telâşlandırmayın."

Moïna annesinin içeri getirilişini gördü. Markiz'in yüzü kül kesilmiş, canı çekilmişti. Güçlükle soluk alıyordu. Öyleyken, gene de, ya çırpınmak, ya da konuşmak ister gibi, kollarını oynatıyordu.

Moïna, bu gördükleri karşısında afallamış bir halde, annesinin ardından gitti, hiçbir şey söylemeden, onun yatağına yatırılmasına, soyunmasına yardım etti.

Yaptığı yanlışlığın ağırlığı altında eziliyordu. O kutsal dakikada, annesini anladı. Artık hiçbir şeyi düzeltemezdi.

Onunla baş başa kalmak istedi. Odada başka kimse

kalmayınca, kendisi için hep okşayıcı olan o el eline buz gibi gelince, hüngür-hüngür ağlamaya başladı.

Julie, bu ağlayışa uyanarak, Moïna'cığına bir kez daha bakabildi. Sonra, şu incecik, alt-üst olmuş bağrı parçalamak ister gibi kopan hıçkırık sesleri arasında, kızına gülümseyerek uzun uzun baktı. Bu gülümseme anasını öldüren şu genç kadına gösteriyordu ki ana yüreği dibinde her zaman bir bağışlama bulunan bir uçurumdur.

*
* *

Markiz'in durumu anlaşılır anlaşılmaz, hekimi, cerrahı, torunları çağırmaya atlı adamlar gönderilmişti.

Genç markizle çocukları bilim adamlarıyla aynı zamanda geldiler, oldukça dokunaklı, sessiz, kaygılı bir topluluk yarattılar. Buna hizmetçilerle uşaklar da katıldı.

Genç markiz, içeriden hiçbir ses işitmeyince, odanın kapısına usulca vurdu. Bunun üzerine, Moïna, belli ki acısından ayılarak, kapının iki kanadını birden iterek, yuvalarından uğramış gözlerini bu aile toplantısına dikti; herkesin karşısına öyle bir alt-üst olmuş halde çıktı ki bu, herhangi bir sözden daha anlamlıydı.

Bu canlı pişmanlığı görünce, herkes dilsiz kesildi. Markiz'in kaskatı kesilmiş, ölüm döşeği üzerine kıvrana kıvrana uzanmış ayakları kolayca görülüyordu.

Moïna kapıya dayandı, yakınlarına baktı, kof bir sesle konuştu:

— *"Annemi yitirdim!"*

SON